

SOCIAL, ECONOMIC, LEGAL AND FINANCIAL CHALLENGES IN GLOBAL TRANSFORMATIONS CONDITIONS

Materials of the II International Scientific Conference

**May 30, 2022
Ternopil – Bratislava**

**Organizers of the conference:
West Ukrainian National University
Bratislava University of Economics and Management**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН ІМ. Б. Д. ГАВРИЛИШИНА
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ДИПЛОМАТІЇ**

**СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ТА ФІНАНСОВІ
ВИКЛИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ**

**Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної конференції**

**30 травня 2022 р.
Тернопіль – Братислава**

**Організатори конференції:
Західноукраїнський національний університет
Братиславський університет економіки та менеджменту**

Збірник матеріалів рекомендовано до друку
Вченою радою навчально-наукового інституту міжнародних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина Західноукраїнського національного університету
(протокол № 10 від 13 червня 2022 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Оксана ТУЛАЙ, д-р екон. наук, професор, завідувачка кафедри міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський національний університет (голова);
Надія ДУБРОВІНА, канд. екон. наук, PhD, доцент, Братиславський університет економіки та менеджменту;
Анетта ЗЕЛІНСЬКА, д-р габіліт., професор, Вроцлавський економічний університет, почесний доктор Західноукраїнського національного університету;
Кумар ПУШПЕНДЕР, PhD, професор, Коледж Кірорі Мал, Університет Делі;
Озге МАВІС СЕВІМ, PhD, асистент професора, Університет Токат Газіосманпаша;
Людмила АЛЕКСЕЄНКО, д-р екон. наук, професор, завідувачка кафедри управління та адміністрування Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Західноукраїнського національного університету;
Сергій ГРОДСЬКИЙ, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський національний університет;
Ігор ДАЦКІВ, д-р іст. наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський національний університет;
Наталія КРАВЧУК, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський національний університет;
Мар'яна ПОЛИЧ, канд. іст. наук, ст. викладач кафедри міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський національний університет;
Тетяна СМАЧИЛО, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський національний університет;
Оксана СТЕМКОВСЬКА, канд. політ. наук, ст. викладач кафедри міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський національний університет.

Соціальні, економіко-правові та фінансові виклики в умовах глобальних трансформацій: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль – Братислава, 30 травня 2022 року). Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 198 с., укр. мова, англ. мова.

ISBN 978-8089654-91-8

EAN 9788089654918

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології та інших відомостей.

ЗМІСТ

Секція 1. Глобальні трансформації у міждисциплінарному дискурсі: теоретичні концепти, історична ретроспектива, сценарії та моделі/ Section 1. Global transformations in interdisciplinary discourse: theoretical concepts, historical retrospective, scenarios and models.....11

Наталія Павліха, Ірина Цимбалюк

ІНКЛЮЗИВНИЙ ВЕКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....11

Анатолій Павленчик

ДЕРЖАВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ: ДОСВІД КРАЇН14

Olena Petrushka

WORLD PRACTICE OF GOVERNMENT DEBT.....17

Наталія Стахова

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЙНА КРИЗА КРАЇН ЄС: НОВІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ19

Едуард Грішин

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ У СТРУКТУРІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ СПОРТСМЕНІВ.....22

Тарас Петрунько

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ НА ВИРІШЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОБЛЕМ23

Секція 2. Крихкість світової системи безпеки і світовий порядок у XXI столітті: зміна геополітичного балансу сил, нове лідерство і нова дипломатія/ Section 2. The fragility of the world security system and world order in the XXI century: a change in the geopolitical balance of power, new leadership and new diplomacy.....25

Ігор Дацків, Кароліна Луса

УКРАЇНСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ВІДНОСИНИ ПОЧАТКУ ХХ СТ.25

Світлана Ткаленко

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....27

<i>Володимир Фісанов</i>	АСИМЕТРИЧНІ ВИКЛИКИ ГЛОБАЛЬНІЙ ТА РЕГІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ GREAT GAME	29
<i>Тетяна Чолач-Гончарук</i>	ФЕНОМЕН ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	32
<i>Ігор Макаренко</i>	ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ: ЕВОЛЮЦІЙНИЙ АСПЕКТ	34
<i>Оксана Кривецька</i>	РОЛЬ СТРАТЕГІЧНИХ АЛЬЯНСІВ У НОВІЙ АРХІТЕКТУРІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	38
<i>Олексій Осьмак</i>	МІГРАЦІЙНІ КРИЗИ ЄС ТА ГОТОВНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ДО НОВИХ ВИКЛИКІВ	41
<i>Олена Танасевич</i>	СУЧАСНИЙ СТАН ГЕНДЕРНИХ НЕРІВНОСТЕЙ ТА РОЗРИВІВ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ	43
<i>Секція 3. Трансформації на «геоекономічній шахівниці»: національні інтереси і стратегії економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності/ Section 3. Transformations on the «geoeconomic chessboard»: national interests and strategies of economic development in conditions of global instability</i>		
<i>Зоряна Луцишин, Олена Катрич</i>	УКРАЇНА НА РЕКОНФІГУРОВАНІЙ ГЕОЕКОНОМІЧНІЙ ШАХІВНИЦІ СВІТУ	46
<i>Zinoviy Berezivskyu</i>	TRANSFORMATION OF THE ECONOMIC MECHANISM OF STATE REGULATION AND SUPPORT OF CATTLE-BREEDING.....	50
<i>Олена Пораденко</i>	ЕКОНОМІЧНИЙ ВКЛАД, ВПЛИВ ТА ВИГОДИ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ.....	52
<i>Тетяна Смачило</i>	ГЕОЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	53

<i>Frieder Glimm</i>	OPPORTUNITIES AND RISKS OF DISRUPTIVE PRODUCT INNOVATIONS MOBILITY AS A SERVICE BUSINESS MODEL	56
<i>Jane Weber</i>	OPPORTUNITIES AND RISKS OF DISRUPTIVE PRODUCT INNOVATIONS CONSIDERING CHANGING CONSUMER NEEDS: ECOLOGY AND TRANSPORT.....	59
<i>Секція 4. Цифрова трансформація суспільства і нові комунікаційні технології/ Section 4. Digital transformation of society and new communication technologies</i>		62
<i>Вікторія Коваленко</i>	КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	62
<i>Наталія Павленчик</i>	ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ.....	65
<i>Ростислав Баран, Мар'яна Романчукевич</i>	БАЗОВІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВИМИ КОМУНІКАЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВ.....	68
<i>Діана Завадська</i>	ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ТА CRM: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	70
<i>Ірина Чкан, Карина Комарова</i>	НОВАЦІЇ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В РАМКАХ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	72
<i>Özge Maviş Sevim</i>	DIGITAL TRANSFORMATION OF SOCIETY AND NEW COMMUNICATION TECHNOLOGIES FROM THE ASPECT OF TURKEY'S EDUCATIONAL SYSTEM.....	74
<i>Оксана Гугул</i>	ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА І РОЗВИТОК КОМП'ЮТЕРНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПЛАТФОРМИ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ	80

<i>Вячеслав Ціватий</i>	КОНЦЕПТ «ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ» В УМОВАХ МОНДІАЛІЗОВАНОГО СВІТОУСТРОЮ ХХІ СТОЛІТТЯ: МІЖКУЛЬТУРНИЙ, КОМУНІКАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ТА ЕТИКЕТНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ДИСКУРСИ.....	80
<i>Stefan Graser</i>	EXPECTATIONS OF GENERATIONS Y AND Z: NEW IDEAS AND APPROACHES.....	83
<i>Veronika Grimberger</i>	EXPECTATIONS OF GENERATIONS Y AND Z AND THE RESULTING DEMANDS IN EMPLOYEE MANAGEMENT	90
<i>Тетяна Лека</i>	ПОБУДОВА СТРАТЕГІЇ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.....	88
<i>Юрій Онопрієнко</i>	ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄС	91
<i>Іван Яценко</i>	ІНЖИНІРИНГ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	95
<i>Олеся Варгун</i>	ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СУЧАСНИЙ КОМУНІКАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	97
<i>Ірина Степанюк</i>	ВПЛИВ АКТИВНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ НА РОЗВИТОК КІБЕРТЕРОРИЗМУ	100
<i>Олександр Ткаченко</i>	КЛЮЧОВІ ТРЕНДИ УКРАЇНСЬКОГО ФІНТЕХУ	103
<i>Секція 5. Дорожня карта сталого розвитку: глобальний і національний виміри/ Section 5. Sustainable Development Roadmap: Global and National Dimensions.....</i>		107
<i>Оксана Тулай, Наталія Карпишин, Володимир Вільчинський</i>	ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	107

<i>Юрій Костін, Дмитро Костін, Володимир Шведкий</i> ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ СЛОВАЧЧИНИ	109
<i>Наталія Метеленко, Олександр Петренко</i> ОЦІНЮВАННЯ ДІЮЧОГО МЕТАЛОФОНДУ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО РЕСУРСУ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	112
<i>Володимир Горин</i> РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ	115
<i>Андрій Алілуйко</i> ОЦІНКА НЕРІВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА ДЖЕРЕЛАМИ ДОХОДІВ	118
<i>Oksana Grytsyna, Marta Okunets</i> PERSPECTIVES OF PENSION SYSTEM REFORM	121
<i>Andriy Kolodiy</i> SPECIFIC FEATURES OF THE ITALIAN SOCIAL INSURANCE SYSTEM	123
<i>Ірина Мартусенко</i> СУЧАСНІ ВИМІРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: КЛІМАТИЧНО- ЕКОНОМІЧНА КОМПОНЕНТА	125
<i>Оксана Стемковська</i> СТРУКТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	129
<i>Секція 6. Україна в умовах військової агресії: соціальні, економіко-правові та фінансові виклики/ Section 6. Ukraine in the face of military aggression: social, economic, legal and financial challenges</i>	133
<i>Lyudmyla Alekseyenko, Maksym Alekseyenko, Olga Kosovych</i> DEVELOPMENT'S DIALECTICS OF SOCIAL RESPONSIBILITY'S ECOLOGICAL COMPONENT OF MANAGEMENT IN THE CONDITIONS OF LABOR MARKETS' FRAGMENTATION	133
<i>Надія Давиденко</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ.....	136

<i>Тетяна Желюк, Олександр Бречко</i>	
ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	139
<i>Василь Орлов, Ольга Слободянюк</i>	
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	141
<i>Ольга Пирог</i>	
МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ЛАНЦЮГАХ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ЄС	143
<i>Наталія Версаль</i>	
ПАНІКА ВКЛАДНИКІВ В УКРАЇНІ: РЕАГУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕГУЛЯТОРІВ	146
<i>Наталія Кравчук, Юлія Ярмолюк</i>	
ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ	148
<i>Віталій Макар</i>	
ПІДТРИМКА КАНАДОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ	150
<i>Alla Lytvynko</i>	
NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE IN THE PERIOD OF RUSSIAN INVASION.....	152
<i>Наталія Бак</i>	
ПОДАТКОВІ РЕАЛІЇ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	155
<i>Вікторія Булавинець, Едіта Томлянович</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	158
<i>Volodymyr Halanets</i>	
ECONOMIC AND SOCIAL CONSEQUENCES OF MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE	160
<i>Василь Добіжжа</i>	
ВІЙСЬКОВА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	162
<i>Nataliya Kolomyuchuk, Svitlana Savchuk, Nataliya Nalukova</i>	
EXECUTION OF LOCAL BUDGETS IN A STATE OF MARTIAL LAW	164

<i>Любов Мельничук</i>	ГУМАНІТАРНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ НА ТЛІ АГРЕСИВНИХ ДІЙ РФ.....	167
<i>Віктор Русін</i>	ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	170
<i>Ірина Сидор</i>	ФІНАНСОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗРОСТАННЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ ГРОМАДЯН	172
<i>Богдана Шулюк</i>	ГІБРИДНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ТРАДИЦІЙНОМУ ІНВЕСТУВАННЮ ПРОЄКТІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА	175
<i>Solomiya Beska</i>	CONTENT AND CLASSIFICATION OF THE CATEGORY "INFORMATION" IN THE CURRENT LEGISLATION OF UKRAINE: ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECTS	177
<i>Оксана Заборна</i>	НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ДЕРЖАВНОЮ МІГРАЦІЙНОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	179
<i>Роман Кучер</i>	ДІЯЛЬНІСТЬ НБУ НА ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ	181
<i>Людмила Марченко</i>	АНАЛІТИЧНІ ПІДВАЛИНИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ.....	183
<i>Секція 7. Охорона здоров'я в умовах глобалізаційних змін/ Section 7. Health in the context of global change</i>		<i>186</i>
<i>Ірина Білецька</i>	СУЧАСНІ АСПЕКТИ МЕНЕДЖМЕНТУ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	186
<i>Аліна Жуковська, Ольга Чигур</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	188

<i>Світлана Коваль</i>	
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	191
<i>Віра Дубровіна</i>	
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ ЗДОРОВ'Я ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ МОДЕЛІ ЗДОРОВ'Я В СУСПІЛЬСТВІ	193
<i>Святослав Нитка, Лілія Іванюк</i>	
МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	196

**Секція 1. Глобальні трансформації у міждисциплінарному дискурсі:
теоретичні концепти, історична ретроспектива, сценарії та моделі/
Section 1. Global transformations in interdisciplinary discourse: theoretical
concepts, historical retrospective, scenarios and models**

Наталія ПАВЛІХА

д-р екон. наук, професор

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

м. Луцьк, Україна

Ірина ЦИМБАЛЮК

д-р екон. наук, професор

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

м. Луцьк, Україна

**ІНКЛЮЗИВНИЙ ВЕКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ТА ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

В умовах військової агресії, світової економічної нестабільності, епідеміологічної невизначеності посилюються макроекономічні дисбаланси, соціально-економічна диференціація країн, асиметрія розвитку міських та сільських територій, що зумовлює необхідність переходу на інклюзивний вектор сталого розвитку. Вирішення назрілих проблем можливе за умов скоординованого використання стратегічних комунікативних можливостей держави задля досягнення інклюзивних цілей сталого розвитку та зміцнення безпеки України.

Окремі положення, що розкривають сучасний стан проблеми, частково висвітлені в публікаціях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, у наукових працях [1; 2] обґрунтовано необхідність активізації концепції сталого розвитку за умов українських реалій. У низці праць [3-5] розглядається інклюзивність, як пріоритет нової якості економічного зростання України та засіб досягнення сталого розвитку. Сутність та роль стратегічних комунікацій у політиці та державному управлінні обґрунтовано в роботах [6-8]. Проте, розглядаючи стратегічні комунікації крізь призму глобальних трансформацій, доцільним є оцінка їх впливу на систему безпеки сталого розвитку, національні інтереси і стратегії економічного розвитку.

Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних науковців, свідчить, що вимогою часу в умовах глобальної нестабільності є проведення комплексних міждисциплінарних досліджень зміцнення безпеки України та вирішення науково-практичної проблеми переходу на сталий інклюзивний вектор розвитку економіки й формування ефективних стратегічних комунікацій.

Методологічні засади цього дослідження формують концепції, теорії та доктрини інклюзивної економіки, сталого розвитку, суспільних комунікацій,

публічного управління й адміністрування, національної та регіональної економік, міжнародних відносин тощо. В її основу покладено використання міждисциплінарного, комплексного та системно-синергетичного підходів до формування цивілізаційної парадигми пізнання сучасних процесів зміцнення безпеки країни. Внаслідок переходу на інклюзивний вектор сталого розвитку та впровадження ефективних стратегічних комунікацій формуються точки біфуркації» національних інтересів і стратегії економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності.

Засадничі аспекти методології наукового пізнання процесів переходу на інклюзивний вектор сталого розвитку та формування ефективних стратегічних комунікацій нами розглянуто через діалектичну єдність групованих принципів, методів і технік міждисциплінарного дискурсу. Наукову проблему пропонуємо розглядати у площині, окресленій сформованими такими методологічними рівнями.

Серед них – фундаментальна методологія, яка спирається на принципи детермінізму та ізоморфізму для встановлення взаємозв'язків між сталим інклюзивним розвитком, стратегічними комунікаціями та рівнем безпеки країни; задля обґрунтування фундаментальних положень посилення інклюзивності сталого розвитку та стратегічних комунікацій, трансформацій на «геоекономічній шахівниці»; розкриття суперечностей у зміцненні безпеки; дослідження причинно-наслідкових зв'язків тощо.

Загальнонаукова методологія спирається на термінологічний, історичний, системний, функціональний принципи. Її застосування дає можливість здійснити дослідження еволюційних аспектів розвитку теорій інклюзивності, сталого розвитку, комунікацій у хронологічній послідовності; систематизувати понятійний апарат дослідження; обґрунтувати основні функціональні характеристики системи зміцнення безпеки країни.

В основу конкретно-наукової методології покладено принципові положення комплексності, міждисциплінарності, синергетики, об'єктивності, гнучкості, узгодженості дій, спрямованості на результат. Її застосування дозволить виявити існуючі проблеми, що виступають бар'єрами для переходу на інклюзивний вектор сталого розвитку та налагодження ефективних стратегічних комунікацій; обґрунтувати стратегію та розробити комплексний механізм посилення інклюзивного вектору сталого розвитку та підвищення ефективності стратегічних комунікацій в системі зміцнення безпеки України; розробити рекомендації щодо посилення інклюзивного вектору сталого розвитку міських і сільських територій України.

Проведення наукового дослідження передбачає реалізацію низки логічно-послідовних етапів наукового пізнання та узагальнення поставленої проблеми й застосування відповідних методів. У процесі дослідження при виконанні поставлених завдань будуть використані загальноприйняті в економічній науці методи: 1) *етап наукової концептуалізації*: монографічний, історико-логічний, теоретичного та логічного узагальнення, абстрагування, аналогії – для систематизації понятійного апарату дослідження, розкриття світового досвіду та обґрунтування концептуальних основ переходу на сталий інклюзивний

вектор розвитку та формування ефективних стратегічних комунікацій як умов зміцнення конкурентоспроможності країн; 2) *етап методологічного обґрунтування*: системно-структурного аналізу, синтезу та узагальнення – для обґрунтування методологічних підходи до оцінки рівня інклюзивності сталого розвитку та ефективності стратегічних комунікацій у системі зміцнення конкурентоспроможності України; 3) *етап імплементації*: статистичний, графічний, групування, економіко-математичний та інтегрального аналізу – для оцінки рівня інклюзивності сталого розвитку України на макро- та мезорівні (міських та сільських територій); визначення впливу стратегічних комунікацій на конкурентоспроможність України; оцінки рівня інклюзивності сталого розвитку та ефективності стратегічних комунікацій у системі зміцнення конкурентоспроможності України; 4) *етап узагальнення результатів та обґрунтування рекомендацій*: стратегічного аналізу та системного узагальнення – для обґрунтування стратегії та розробки комплексного механізму посилення інклюзивного вектору сталого розвитку та підвищення ефективності стратегічних комунікацій в системі зміцнення конкурентоспроможності України; формування рекомендації щодо посилення інклюзивного вектору сталого розвитку міських і сільських територій України.

Наукове обґрунтування запропонованої нами методології наукового пізнання процесів переходу на інклюзивний вектор сталого розвитку та формування ефективних стратегічних комунікацій спирається на закономірності людиноцентричного розвитку, еволюції сучасної цивілізації, відкритості та безбар'єрності, доступності та відповідності цінностям, справедливості використання ресурсів тощо. Її практичне використання дасть можливість проведення комплексного дослідження стану економіки й обґрунтування шляхів переходу на сталий інклюзивний вектор її розвитку та формування ефективних стратегічних комунікацій у поствоєнний період.

Список використаних джерел

1. Зверяков М. Теоретична парадигма сталого розвитку та українські реалії. *Економіка України*. 2018. № 10. С. 10-31.
2. Павлов В., Павліха Н. Концептуальні засади управління сталим просторовим розвитком. *Вісник економічної науки України*, 2007. № 1. С. 119–124.
3. Gupta J. & Vegelin C. Sustainable development goals and inclusive development. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*. 2016, Vol. 16, Iss. 3, pp 433-448.
4. Попова О. Л. Інклюзивний розвиток: нова концепція чи оновлення концепції сталого розвитку. *Економіка і прогнозування*. 2020. № 1. С. 134-135.
5. Цимбалюк І. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 340 с.
6. Горовий В.М. Стратегічні комунікації в науково-інформаційному процесі сучасності. *Вісник Національної академії наук України*. 2021. № 3. С. 3–9.

7. Дубовий Д. М. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. *Серія: Стратегічні комунікації*. 2016. № 4(41). С. 9–23.

8. Zerfass, A., Verčič, D., Nothhaft, H., Werder, K. P. Strategic communication: Defining the field and its contribution to research and practice. *International Journal of Strategic Communication*. 2018. № 12 (4). P. 487–505.

Анатолій Павленчик

канд. екон. наук, доцент

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів, Україна*

ДЕРЖАВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ: ДОСВІД КРАЇН

Існуючий на сьогодні аграрний ринок можна однозначно визнати несправедливим, непрозорим, не прогнозованим і абсолютно непередбачуваним. У країні відсутня надійна система підтримки і регулювання такого ринку та його інфраструктура. Створити ці два вагомні чинники існування аграрного ринку – безпосереднє завдання державного менеджменту.

Формування та розвиток ринку – це засіб підвищення ефективності функціонування господарюючої системи, що стимулює піднесення виробництва за його кількісними та якісними параметрами. Проте, якщо виходити з природи ринку, вільний ринок, який саморегулюється, ефективно функціонувати не може, як і не може достатньою мірою регулювати процес виробництва. Цим засвідчується його суперечливість, що внаслідок стихійної дії може призвести до криз і навіть до руйнування економічної системи. Тому багато економістів (Дж. М. Кейнс, Дж. Робінсон, Р. Лукас та ін.) виступали і виступають за доцільність втручання держави в регулювання економічних процесів шляхом стимулювання попиту, як головного чинника активізації підприємництва у господарському житті.

У галузі аграрної політики регулятивними у США є програми мінімальних цін, підтримки стабільних цін і виробничих квот. На певні види продукції держава безпосередньо регулює рівень цін. Наприклад, ціни на молоко встановлюються на федеральному рівні і рівні штату з таким розрахунком, щоб і виробник не постраждав, і населення могло придбати необхідні продукти харчування відповідно до своєї купівельної спроможності. Європейське Співтовариство (ЄС) також надає підтримку своїм фермерам у рамках Єдиної сільськогосподарської політики. До її основних елементів належать фіксовані внутрішні ціни, хоча й без встановлення контролю за обсягом виробництва, а також експорт надлишкової продукції, який породжується такими цінами [1].

Країни, що розвиваються, країни „третього світу“ здебільшого проводять сільськогосподарську політику, протилежну тій, якої дотримуються США і ЄС. Замість субсидування і підтримки виробників, що завдає шкоди споживачам,

вони переважно субсидують споживачів, шкодячи виробникам. Така політика широко розповсюджена серед країн Африки, Азії та Латинської Америки [2].

Досвід США, ЄС та інших розвинутих країн свідчить, що вільний ринок ще не означає нерегульований ринок. Справжня ринкова економіка не може існувати без гнучкої законодавчої бази, яка б спиралась на міцну виконавчу владу, що підтримує необхідну рівновагу між законністю і вільною конкуренцією. Проте ЄС поступово відмовляється від підтримки доходів фермерів шляхом здійснення стабілізації ціни і застосовує механізм прямих платежів та додаткових виплат у формі премій. Це зумовлено тим, що підтримка ціни, як правило, стимулює слабзорозвинене і неконкурентоспроможне виробництво й перевиробництво, що у свою чергу не зрівноважує попит і пропозицію. Встановлення єдиної ціни підтримки є також соціально несправедливим стосовно малих виробників та виробників, що знаходяться в різних природно-кліматичних умовах. Тому державний менеджмент продовольчого сектору мав би здійснюватися одночасно у декількох напрямках, і зокрема у ціноутворенні, кредитуванні, оподаткуванні та стимулюванні зовнішньої торгівлі.

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить про те, що вони, дбаючи про власну продовольчу безпеку, застосовують державні важелі регулювання розвитку сільського господарства шляхом надання державних кредитів, підтримки твердих цін, здійснення безпосередніх виплат тощо. Наприклад, у Європі під державне регулювання підпадало 90 % цін на сільськогосподарську продукцію у вигляді субсидій для підтримки фермерів та інших сільських товаровиробників у зв'язку з високими цінами на засоби виробництва. Дещо нижчою є частка державних субсидій у сільському господарстві США – 30 %, Канаді – 45 %, Швеції – 59 %, Японії – 66 % [2].

Загальним завданням державного значення є вдосконалення українського господарського законодавства. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС передбачає його наближення до сучасної європейської системи права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян до рівня у державах – членах ЄС. Реформування правової системи та поступове приведення її у відповідність до європейських стандартів охоплює цивільне, митне, трудове, фінансове та податкове законодавство.

Державний менеджмент повинен забезпечити систему цілей, які інколи можуть конфліктувати між собою. У такому разі необхідно знайти компромісне рішення, яке б задовольнило інтереси населення країни, жителів села, сільськогосподарських і агропромислових підприємств, а також саму державу, оскільки інтереси населення на ринку продовольчих товарів прямо протилежні інтересам їх виробників, які зацікавлені в підвищенні ринкових цін і зниженні податкових платежів, тоді як держава зацікавлена в їх підвищенні.

В умовах розвитку ринкових відносин держава, як ніколи, повинна орієнтуватися хоча б на такий рівень власного виробництва продовольчих товарів, який би забезпечив мінімальні науково обґрунтовані норми

споживання важливих продуктів населенням, оскільки орієнтація на збільшення частки імпорту може підірвати стійкість внутрішнього ринку, а звідси і всю аграрну економіку. Вважаємо за доцільне наголосити на тому, що в кожному окремому регіоні регулювання ринків аграрної продукції повинно бути націлене на розвиток конкурентоспроможної ринкової системи господарювання, а також використовувати засоби інфраструктурного та інституціонального розвитку (рис. 1).

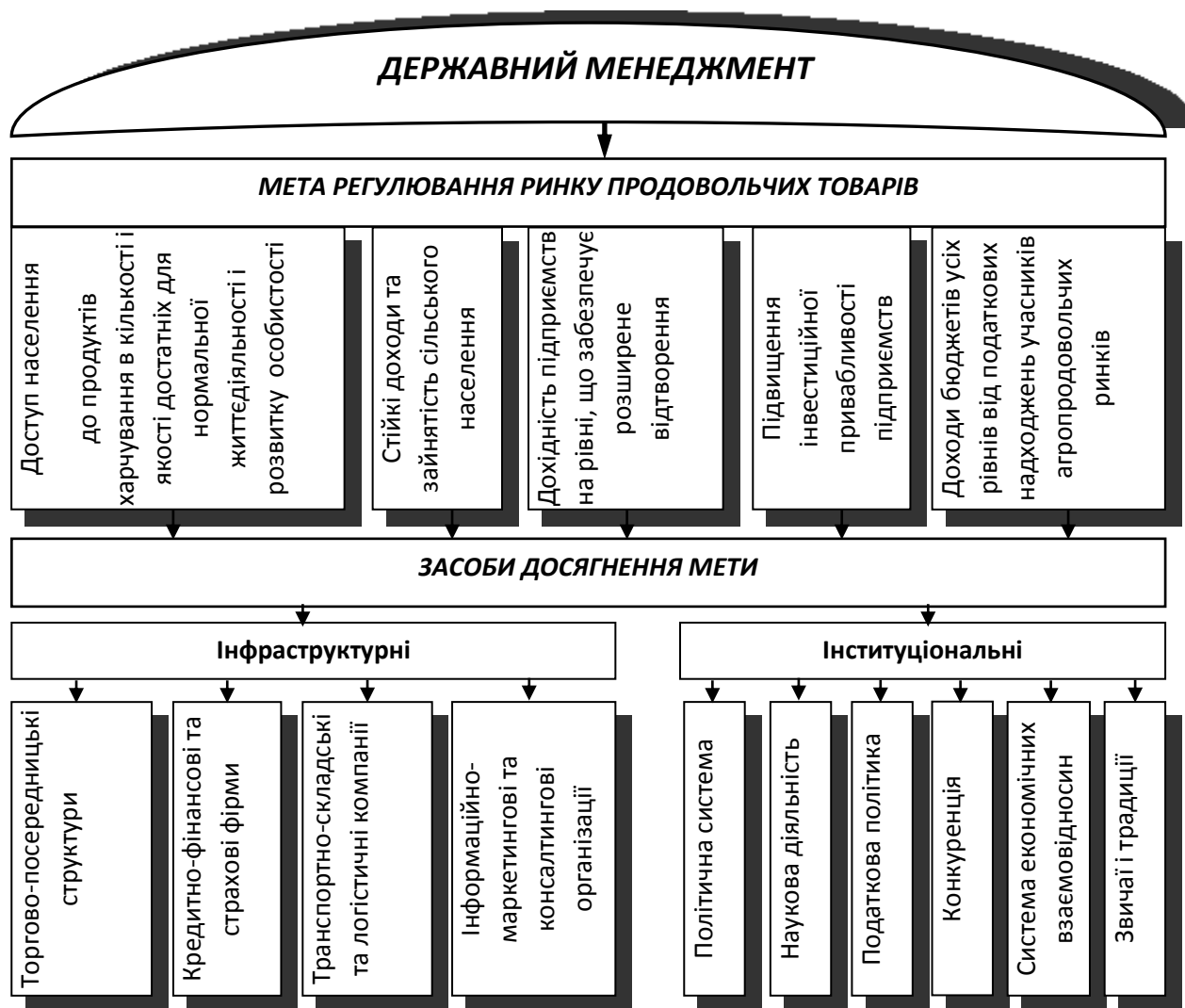

Рис. 1. Мета державного менеджменту продовольчого сектору та засоби її досягнення.

Таким чином, посилення та активація системи державного менеджменту продовольчого сектору значно покращить виробничу діяльність аграрних підприємств і буде сприяти зміцненню їх конкурентоспроможності, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Відсутність системи ефективного державного менеджменту робить аграрну економіку України не здатною забезпечити продовольчу безпеку і необхідний рівень харчування населення країни в умовах недостатнього рівня розвитку аграрного ринку.

Список використаних джерел

1. Григор'єва Х. А. Державна підтримка сільського господарства України: проблеми правового забезпечення: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 596 с.
2. Podstawy ekonomii / pod. red. nauk. R.Milewski. Warszawa: PWN. 2018. 682 s.

Olena Petrushka

*Ph.D. in Economics, Associate Professor
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine*

WORLD PRACTICE OF GOVERNMENT DEBT

In today's global economy, most countries lack the financial resources to fulfill their functions and duties to citizens. Public debt as part economic system, has a direct impact on its elements such as the monetary system states, inflation rate, foreign investment, etc.

The use of public credit is due to the need to eliminate the difference between growing government spending and limited opportunities for budget revenues. The main reason for the increase in government spending is the strengthening of the role of the state in public life, expanding its economic and social functions, increasing the number of governments, unforeseen emergencies and natural disasters. The state is forced to resort not only to internal but also external borrowing, in cases where government spending exceeds its revenues.

Today there is a relationship between the level of economic development of the state and the amount of its public debt. The higher the level of economic development of the country is, the greater the amount of government borrowing is.

Thus, the United States and Japan, which occupy a leading position in the world economy, are the largest debtors. At the same time, both countries have a fairly high credit rating - AA + and A +, respectively, according to the rating agency Standard & Poor's [1]. The specifics of the formation and features of the Japanese financial system mitigate the impact of public debt on economic development. First of all, this applies to the fact that the owners of government securities are residents. However, in recent years, some studies examining the impact of public debt on economic growth have found no evidence of a causal link between these indicators.

The most important criterion for assessing the state of public debt and national security is the ratio of public debt to gross domestic product. This indicator is an indicator of the possibility of debt service due to the product produced in the country for the year. The threshold value of public debt under the Maastricht Treaty is 60% of the annual value of the country's GDP. Based on the threshold value of this indicator, we note that they are: for low risk - 30%, for medium - 40%, for high - 60%. Debt borrowing, which accounts for more than 60% of the country's GDP, is dangerous for the economy. But, as practice shows, the absence or presence of public debt

management problems is not related to this indicator. According to some economists, the threshold of this coefficient should be about 75% of GDP [2, pp. 190-191]. Currently, in developed countries, this figure is much higher, over 100%, which indicates an unstable world economic situation.

Economists have distinguished several macroeconomic channels through which debt can negatively affect medium- and long-term economic growth. Research in this area shows that a significant increase in the ratio of debt to GDP can lead to much higher taxes, lower future incomes. Therefore, to maintain a secure level of government borrowing, the main thing is that GDP growth exceeds debt growth. This requires effective public debt management. The nature of government borrowing affects the economy as a whole. Yes, ineffective debt policies can hold back the economic crisis and the onset of economic growth. To solve these problems requires a range of measures, including the use of world experience.

Public debt management can be performed in two ways - administrative and market. The first method includes such measures as deferral of repayment, conversion, cancellation, write-off, unification, consolidation, and so on. The second method is represented by the following measures - restructuring, prolongation, innovation, redemption, securitization, exchange, etc. This delineation of measures is based on such a feature as the choice of method and decision on its use. There are general methods of public debt management, which are consolidation, conversion, refinancing, unification, restructuring, debt cancellation. Debt management methods are specific in each country, due to differences in the level of economic development, political system, socio-economic policy of the government [3]. The choice of measures is based on economic indicators, the amount and structure of debt. The more effective the management of public debt, the greater the economic effect of borrowed funds.

Of these measures, the most widely known method of budget consolidation as a method of restoring debt stability. The essence of this method is to reduce the amount of debt due to increased revenues or reduced expenditures of the state budget. The purpose of this method is to improve the primary balance, reduce new borrowing and reduce the level of accumulated debt. IMF experts believe that the main debt policy instruments used by different countries during the crisis may be: additional issuance of government securities and change their composition; securities market operations; change in the procedure and mechanism of loan placement.

References

1. Economic Bulletin reporting. European Central Bank Eurosystem. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/economicbulletin/html> (accessed 12.05.2022).
2. Lyanikova Y.V. Public debt of economically developed countries as a factor in increasing macroeconomic imbalances and global instability. MID (Modernization. Innovation. Development). 2016. № 3 (27). Pp. 189–194.
3. Global Outlook on Financing for Sustainable Development 2019. URL: <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-topics/Global-Outlook-on-Financing-for-SD-2019.pdf> (accessed 15.05.2022).

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЙНА КРИЗА КРАЇН ЄС: НОВІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ

Міграційні потоки існували завжди, як існували й конфлікти, що змушували сотні тисяч людей покидати своє постійне місце проживання з найрізноманітніших причин, як із особистих, так і з загальнодержавних. Так, у всьому світі з 2000 по 2010 р. кількість міжнародних мігрантів зросла майже на 48 млн., і ще 60 млн. мігрантів додалося між 2010 і 2020 роками. Крім трудової або сімейної міграції відбулися міжнародні потоки біженців та шукачів притулку через бойові дії у багатьох країнах третього світу та гуманітарну кризу в них. У 2020 році кількість вимушено переміщених осіб через національні кордони у всьому світі становило 34 млн., що вдвічі більше, ніж у 2000 році. Виходячи з даних Департаменту ООН з економічних і соціальних питань, народонаселення, країни призначення іммігрантів, хоча дуже часто важко розрізнити види мігрантів, отримують не лише недоліки, а й переваги від навичок та фінансових внесків як від трудових мігрантів, так і біженців, шукачів притулку. Соціально-економічні наслідки цих різних потоків міграції заслуговують на увагу і вимагають відповідних політичних рішень.

Переважає більшість міжнародних мігрантів оселяється в країнах, що пропонують найбільші можливості для мігрантів та їхніх родин. Станом на 2020 рік 65% усіх міжнародних мігрантів у світі (182 млн.) проживали в країнах з високим рівнем доходу, 31% або 86 млн. мігрантів проживали в країнах з середнім рівнем доходу або переважно в країнах з рівнем доходу вище середнього, тоді як країни з низьким рівнем доходу приймали порівняно невелику кількість мігрантів: майже 12 млн., або 4% від загальної кількості міжнародних мігрантів. Швидке збільшення кількості мігрантів у країнах з високим рівнем доходу спричинене попитом на трудові мігранти, частково зумовлене демографічними відмінностями, зокрема з точки зору вікової структури, яка існує між країнами з різними рівнями доходу. Країни з низьким і середнім рівнем доходу розміщують більшість людей через наступні причини: конфлікт, переслідування, насильство або порушення прав людини.

З точки зору регіонального розподілу проживання мігрантів, Європа була найбільш привабливою дестинацією для найбільшої кількості міжнародних мігрантів у світі: у 2020 році – 87 млн. мігрантів, Північна Америка є другою за величиною дестинацією по кількості мігрантів – майже 59 млн., далі йдуть Північна Африка та Західна Азія – майже 50 млн. мігрантів. В усіх інших регіонах кількість мігрантів була значно меншою [1].

В Європі, іммігранти прагнуть оселитися в містах, де ринки праці збільшуються, а інфраструктура (наприклад, лікарні, школи, університети, товари) краще консолідується. Так, у 2015 році близько трьох п'ятих (61,3%) іммігрантів, які не є членами ЄС, мешкали у містах, майже чверть іммігрантів – 24,7% у міській місцевості та одна сьома (13,9%) у сільській місцевості. В

Європі іммігранти поселяються в невеликих містах, наприклад, у менших муніципалітетах італійських провінцій Лаціо або Ломбардія, а не в таких містах, як Рим чи Мілан.

Понад 73 000 мігрантів приземлилися в Італії протягом січня-червня 2017 року, що на 14% більше порівняно з аналогічним періодом 2016 року. Чотири порти були визначені як гарячі точки в Італії: три на Сицилії (Поццалло, Порто Емпедок і Трапані) та Лампедуза. Загальна кількість прибулих мігрантів у 2021 році була близько 160 тисяч. Потік мігрантів через Середземне море зріс майже вдвічі – на 91%. Найбільше мігрантів прибуває до країн Балкан, а також до Італії та Мальти.

Тривалі конфлікти або нестабільність у таких країнах, як Сомалі, Ірак і Афганістан, а також політична криза в Північній Африці та на Близькому Сході призводять до того, що кількість біженців у регіонах світу постійно зростає. Основними країнами-донорами у 2020 р. були М'янма, Ірак, Пакистан, Сомалі, Бангладеш і Демократична Республіка Конго. У 2021 р. перелік країн походження шукачів притулку в основному залишився незмінним порівняно з минулим роком: Афганістан, Туреччина, Кенія, Ірак, Ліван [1].

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновок, що крім трудової міграції, основною метою якою є пошук вищих заробітків та кращого життя, додалася ще й проблема з біженцями не лише з країн Африки, Азії, Близького Сходу, а також з України. Коли росія почала повне вторгнення в Україну, за даними ООН, станом на 1 червня Україну покинули понад 6,9 мільйона біженців і повернулися 2,1 мільйона: Польща прийняла 3 690 096 біженців. (1 512 192 з них повернулися), Румунія прийняла 587 219 біженців (283 475 з тих пір повернулися), Росія взяла 945 007 осіб, Угорщина отримала 654 664 особи, Молдова отримала 483 306 осіб. (110 313 з тих пір повернулися), Словаччина отримала 466 264. (196 067 з тих пір повернулися), Білорусь взяла 16 648 осіб. [2]. Це не перший випадок, коли Європейський Союз стикається з біженцями. Так, у 2021 р. відбулася міграційна криза на кордоні між Білоруссю та ЄС, викликана організованим переміщенням мігрантів з Іраку, Сирії, Ємену, Афганістану та Близького Сходу через білорусько-польський, білорусько-литовський і білорусько-латвійський кордони.

Однак, нинішня міграційна криза в ЄС через війну в Україні не має собі рівних як за географічною близькістю до ЄС, так і за величезною кількістю біженців, які в'їжджають до союзу. Міграція впливає на вимоги до міської інфраструктури та послуг як у місці походження, так і в місці призначення. Зміни попиту відбуваються у сфері житла, догляду за дітьми, виробництва електроенергії, магазинів, доріг, лікарень, лікарів, парків розваг, шкіл, громадського транспорту, поліції, телефонів та зайнятості тощо. Оскільки недостатність міської інфраструктури та послуг посилює тиск. Швидке зростання населення призводить до того, що мігрантам доводиться справлятися з недостатньою інфраструктурою, а містам доводиться керувати відсутністю міського планування, щоб задовольнити потреби усіх людей.

На початку березня Рада Європейського Союзу одноголосно ухвалила Директиву про тимчасовий захист біженців, які тікають з України. Цей захід,

який діє протягом одного року з можливістю поновлення, дає право будь-якій людині, яка легально проживала в Україні до 24 лютого, шукати притулку, працювати, навчатися та отримати доступ до соціального забезпечення в країні ЄС за своїм вибором без офіційного запиту про надання притулку. Це перший раз, коли ЄС запровадив директиву з моменту її створення після воєн у колишній Югославії понад 20 років тому. Тому що, у попередніх ситуаціях (наприклад, війна в Лівії в 2011 році або криза біженців у 2015 році), коли велика кількість людей шукала притулку в ЄС, європейські політики не вважали цей варіант політично життєздатним. Після захоплення Кабула талібами у 2021 році Верховний представник ЄС із зовнішньої політики Жозеп Боррель підняв ідею використання цього заходу, але він так і не був реалізований. Поточна ситуація в Україні через агресію росії нарешті створила політичний імпульс для реформування політики ЄС щодо міграції, надання притулку та біженців, розглядаючи міграційні потоки як структурне явище, а не серію надзвичайних ситуацій, які слід очікувати, що вони відбуватимуться регулярно.

Після багатьох років жорсткого опору механізмам солідарності для управління міграцією ЄС нарешті розглядає заходи щодо допомоги біженцям як обов'язок усіх держав-членів. Хоча є багато заплутаних політичних дискусійних моментів через мігрантів, які залишають свою країну з інших причин, а не для того, щоб уникнути війни, наприклад тих, хто залишив по собі жахливі умови життя. Саме тому імплементація ідеї спільної європейської відповідальності за управління міграцією у взаємопов'язаному світі є набагато складнішою, враховуючи, що війна в Україні має значний вплив на Близький Схід і Північну Африку, зокрема в таких сферах, як продовольча безпека. Це, у свою чергу, може призвести до більшої нестабільності в регіоні та подальшої міграції через Середземне море до країн-членів ЄС. Крім цього, це може розглядатися як подвійні стандарти, а також популістська та євроскептична риторика в Європі – допомога ЄС українським біженцям як моральний обов'язок, а потоки близькосхідних та африканських мігрантів – загроза ЄС. Така ситуація вимагатиме перегляду політики ЄС щодо надання притулку, а південні країни-члени ЄС повинні взяти на себе провідну роль у цьому. Можливо деякі країни ЄС використовують нинішню ситуацію по притулку українців, для того щоб не приймати інших біженців або не брати участі в спільній міграційній політиці. Для того щоб уникнути такого результату, ЄС потрібно буде розробити міграційну політику, яка б розглядала реальність війни Росії проти України та готовність та здатність країн-членів приймати біженців.

Проблема з біженцями загострює внутрішньополітичну конфліктність, зокрема під її впливом активізуються націоналістичні організації, які заявляють про те, що Європа й так вже втратила більшу частину своїх національних традицій і нинішня ситуація призведе до ще більшого розмивання ідентичності європейських націй. Так, у промислово розвинених країнах спостерігається зростання антибіженських настроїв, і навпаки – значна кількість бідних країн приймають найбільше біженців і лояльно ставляться до них. Враховуючи те, що

війна внесла свої корективи, зокрема в колективну політику оборони та безпеки ЄС, то однозначно це змусить країн-членів ЄС усвідомлювати виклики, можливості, пов'язані з великою кількістю українських біженців, а також необхідністю підтримки спільного та інклюзивного економічного зростання в тих містах, які приймають мігрантів, так як міграція має зв'язок з економікою міста та його розвитком.

Список використаних джерел

1. International Migration 2020 Highlights. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division. United Nations New York, 2020. URL: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesa_pd_2020_international_migration_highlights.pdf.
2. How many Ukrainians have fled their homes and where have they gone? URL: <https://www.bbc.com/news/world-60555472>.

Едуард Грішин

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ У СТРУКТУРІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ СПОРТСМЕНІВ

Психологічна саморегуляція – це процес управління своїм психоемоційним станом, що досягається шляхом впливу людини на самого себе за допомогою слів, мислених образів, управління м'язовим тонусом і диханням. У науковій літературі зустрічається підхід, який щодо спорту визначає психічну саморегуляцію як «вплив людини на самого себе за допомогою слів і правильних слів мислених образів». Водночас існує велика кількість досліджень, результати яких вказують на існування високого значення значної психічної напруги для ефективної діяльності спортсменів. Це актуалізується саме для спортивних ігор і єдиноборств.

Окремі наукові дослідження вказують на те, що високий спортивний результат виявляється при оптимальному рівні психічного збудження. Оптимальний рівень збудження знаходиться в зоні оптимуму, що зумовлено індивідуальними особливостями спортсмена й особливостями рівня готовності до змагань. Так, оптимум холерика буде ближчим до максимального збудження, а оптимум флегматика – до мінімального.

Існує велика кількість зовнішніх факторів екстремальної діяльності спортсменів. Такі умови є джерелом формування стресу. Науковці, описуючи «толерантність» до стресу як складову надійності спортсмена, відзначають наявність певних меж стресу. Зокрема виділяють позитивний рівень стресу, подолання якого є доцільним у контексті перебудови організму і підвищення працездатності. Якщо ж стрес підвищує певний «оптимальний» рівень, то відбуваються дисфункції організму спортсмена і знижується його працездатність.

Таким чином, необхідно навчитися керувати стресом всупереч природній автоматичній реакції і відповідати на нього ауторегуляторно. Психологічна саморегуляція полягає в розумінні виходу зі стресових ситуацій з мінімальними втратами. Можливість такого виходу виявляється високою за умови достатнього рівня розвитку резильєнтності, яка розуміється як психологічний ресурс особистості з подолання стресу та адаптації після травмуючої ситуації до нових обставин життя, що забезпечує її повноцінне функціонування, обумовлений регулятивними (здатність до саморегуляції, життєстійкості, самоконтроль, мотивація успіху, активні копінгі), когнітивними (оптимістичний атрибутивний стиль, когнітивна гнучкість, осмисленість життя, його націленість на досягнення певної мети, розвинутий духовний інтерелект), емоційними (перевага позитивних емоцій, доброго настрою, здатність регулювати емоції) та соціально-поведінковими (ефективний холдинг у дитинстві, добре виховання, добрі стосунки із дорослими у дитинстві, наявність партнерів та друзів, наявність соціальної підтримки та спроможність звертатись за підтримкою до інших) якостями та здібностями.

Петрунько Тарас

здобувач вищої освіти ОС Магістр

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ НА ВИРІШЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОБЛЕМ

У сучасному світі економічні проблеми можуть легко трансформуватися у політичні, а то й військово-політичні виклики. У тій мірі, якою вони впливають із демографічної ситуації, ці виклики мають причин, які можна умовно назвати зовнішніми та внутрішніми.

Зовнішні причини є очевидними. Демографічна асиметрія світу різко загострює економічні диспропорції (рис.1.), протистояння бідних і багатих держав, конкуренцію за ресурси в умовах їхнього дефіциту. У той же час подібний перебіг подій підштовхує країни, що розвиваються, до модернізації, а це докорінно змінює співвідношення сил на світовій арені.

Внутрішні причини пов'язані з тим, що модернізація, руйнуючи традиційні соціальні структури та інститути, життєвий уклад десятків і сотень мільйонів людей, створює безліч не відомих раніше каналів економічної та соціальної мобільності. Люди долучаються до нового способу життя, інша система норм, інститутів, цінностей.

Однак багато економічних, політичних та демографічних причин гальмують модернізацію та знижують її темпи. Пропускна здатність каналів соціальної мобільності розширюється вкрай повільно і не відповідає потребам соціальних верств, що формуються. У суспільстві посилюється невдоволення, яке загострює неминучий конфлікт між напівзруйнованим старим і ще не повністю дозрілою новою формою життя.

Тим часом відбувається стрімке здобуття досягнень (і протиріч) промислово-міської цивілізації сільськими, селянськими товариствами, які змушені за дуже короткий час здійснювати перехід із однієї історичної доби в іншу. Саме проблеми швидкого переходу породжують проміжні соціальні стани. Вони вкрай нестійкі політично і загрожують спалахами заворушень і насильства, державними переворотами, кривавими етнічними конфліктами, військовими авантюрами, зростанням внутрішнього та міжнародного тероризму.

Процеси радикальних змін у політиці розвинених країн відзначились ще до початку Другої світової війни. Уряди цих країн намагалися всіляко обмежити імміграційні потоки, які б суттєво порушили звичний для цих країн расово-етнічний баланс. Наприкінці XIX ст. Конгрес США ухвалив низку жорстких законів, які різко обмежили потік іммігрантів із країн Азії, Африки та Латинської Америки. За деякими даними, кількість іммігрантів із цих регіонів зменшилася майже в 10 разів.

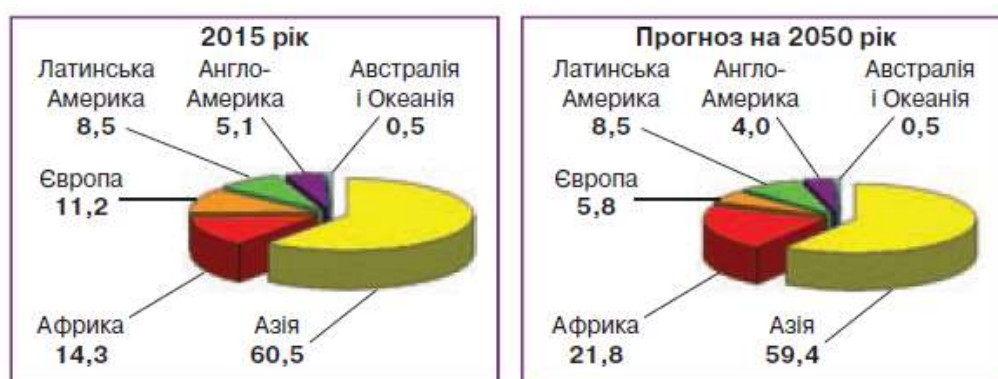

Рис. 1. Відсотковий розподіл кількості населення за регіонами [1]

Проте ситуація почала змінюватись після Першої світової війни. Вирішальним чинником її зміни стала політика Франції, яка започаткувала імміграцію на свою територію 3 млн. жителів зі своїх колоній у Магрибі та Індокитаї. Після Другої світової війни, на початку 50-х років почалася масова імміграція до Західної Європи з країн колишніх колоній. У ній слід виділити два потоки: перший – європейців-колоністів, так звана репатріація білої людини, та другий – корінних мешканців колоній.

В умовах повоєнної економічної кризи та різкого загострення соціально-економічної обстановки західноєвропейські держави всіляко заохочували імміграцію, оскільки потребували дешевої робочої сили. Завдяки імміграції у перші три повоєнні десятиліття Західна Європа була забезпечена необхідним контингентом дешевої робочої сили.

Це дозволило як ліквідувати дефіцит робочої сили в цьому регіоні, але з допомогою різкого зменшення витрат за оплату праці іммігрантам досягти необхідного рівня конкурентоспроможності товарів хороших і швидкого економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Видання «Українська правда» 2019. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/04/2/7211089>.
2. Глобальна демографічна проблема сучасності: Стан та перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 2016.

Секція 2. Крихкість світової системи безпеки і світовий порядок у XXI столітті: зміна геополітичного балансу сил, нове лідерство і нова дипломатія

Section 2. The fragility of the world security system and world order in the XXI century: a change in the geopolitical balance of power, new leadership and new diplomacy

Ігор Дацків

д-р іст. наук, професор

Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль, Україна

Кароліна Лиса

здобувачка вищої освіти ОС Магістр

Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль, Україна

УКРАЇНСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ВІДНОСИНИ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Українсько-турецьке зближення за новітніх часів розпочалося задовго до відновлення Україною своєї державності на початку ХХ ст. Поштовхом до цього послугував початок Першої світової війни, коли давні прагнення українців до відродження власної державності переплелися зі стратегічними військово-політичними та господарськими інтересами Центральних держав загалом і Османської імперії зокрема [1, с. 19].

З приходом до влади П. Скоропадського внаслідок державного перевороту 29 квітня 1918 р., утворилась Українська Держава у формі гетьманату. Гетьман П. Скоропадський, його уряд і зовнішньополітичне відомство, стоячи на ґрунті міжнародно-правової практики підтвердили та визнали чинними успадковані від попереднього керівництва Української Центральної Ради міжнародні угоди та зобов'язання [2, с. 232].

Влада Української Держави ухвалила рішення щодо відкликання призначених Центральною Радою дипломатичних представників Української Народної Республіки. У травні 1918 р. М. Левитського посла у Туреччині було відправлено у відставку. До середини червня посольством Української Держави в Туреччині керував М. Вовк-Вовченко, а потім П. Чикаленко. 10 липня 1918 р. послом до Туреччини було призначено юриста О. Кістяковського, на ім'я якого навіть вже було підготовлені вірчі грамоти. Однак, із певних причин він так і не виїхав до Туреччини [3, с. 271]. Відтак довелося відмінити дане призначення та шукати іншого кандидата на посланця до Туреччини.

21 жовтня 1918 р. на цю посаду було призначено М. Суковкіна. Крім нього до штату посольства теж увійшли радник Л. Кобилянський, секретарі М. Любимський та князь В. Тенішев, старші урядовці Х. Пономаренко та О. Хоруженко, молодший канцелярський урядовець Я. Москаленко, перекладач

Ю. Стеблин-Каменський, військовий аташе полковник В. Васильєв і військово-морський аташе О.Зарудний [4, с. 9–10].

Українська дипломатична місія прибула до столиці Туреччини 1 листопада 1918 р. Першим візитом М. Суковкіна були відвідини Міністерства закордонних справ Османської імперії, послів Німеччини, Австро-Угорщини та Болгарії. Згодом він відвідав османського великого візиря та султана. Турецький султан Мегомед VI прийняв українців із великими почестями, досить приязно привітав посла М. Суковкіна, а потім й особисто кожного з членів представництва, заявивши, що «дуже радий був пізнати нас і бажає нам доброго життя в своїй державі» [5, с. 360; 6].

З даного приводу слушно наголосив турецький дослідник Акдес Німет Курат, який писав: «Хоча після укладення Брестського мирного договору тісні взаємини між Україною та Туреччиною проіснували короткий час, значення цієї події знаходило відгук ще досить тривалий час в середовищі українських націоналістів. Позиція Туреччини згадувалася з вдячністю. Ця угода дійсно пов'язувала обидві країни щирими зв'язками. Незважаючи на пізніше «розрекламований» Договір про дружбу та братерство між Анкарським урядом та УРСР, він ніколи по своєму значенню не дорівнюватиме Брест-Литовському договору» [7, с. 395].

Турецький посол Ахмед Мухтар-бей Моллаогли прибув до Києва під час перебування гетьмана П. Скоропадського з офіційним візитом до Німеччини, тож вірчі грамоти він вручив представникам уряду Української Держави прем'єр-міністрові Ф. Лизогубу. У другій половині вересня 1918 р. на урочистому прийомі у гетьмана побував дипломатичний представник Османської імперії. По прибутті до палацу гетьмана, дипломатів тепло зустріли представники П. Скоропадського.

З приходом до влади Директорії УНР до Туреччини було призначено нового посла О. Лотоцького. Дипломати УНР прибули до Істамбула 23 квітня 1919 р. і відразу стикнулася зі труднощами, що були зумовлені не лише стриманим ставленням до них турецької влади, а й з боку представників країн-переможців – Антанти. Ось як згадував про початки роботи посольства УНР в Туреччині сам О.Лотоцький: «Негативна постава союзної військової влади, невірне положення турецького правительства під союзною окупацією, деструктивна чинність б. українського посла – все це утворювало обставини дуже несприятливі для діяльності і в першу чергу для самого існування української дипломатичної репрезентації» [8, с.38]. Проте, представникам українського посольства вдалося домогтися свого визнання де-факто турецькою владою, адже О. Лотоцький цілком обгрунтовано вважав, що «Туреччина така ж натуральна союзниця України на півдні, як Польща – на заході» [4, с.12].

Загалом українська дипломатична місія в Туреччині проіснувала до 1920 р., після чого, через недостатній обсяг фінансування, була розформована. Проте доречно зазначити, що Туреччина на той час була не лише стратегічним політичним союзником України, а й потенційно важливим економічним партнером для Києва у причорноморському регіоні.

Список використаних джерел

1. Гай-Нижник П. П. Українська дипломатія й міжнародна фінансова політика урядів Центральної Ради, Української Держави (Гетьманату) та Директорії УНР (1917–1922 рр.). К.: Дуліби, 2016. 532 с.
2. Дацків І. Б. Українська дипломатія (1917–1923 рр.): монографія. Тернопіль, КРОК, 2013. 621 с.
3. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914– 1920 рр.). К.: Темпора, 2007. 632 с.
4. Гай-Нижник П. П. Україна–Туреччина: становлення міждержавних і дипломатичних взаємин (1917–1921 рр.). Гілея. 2020. Вип.157 (№ 6-9). Ч.1. Історичні науки. С. 7–16.
5. Головченко В. І. Суковкін Михайло Акінфійович. Українська дипломатична енциклопедія. Т. 2. К.: Знання України, 2004.
6. Кобилянський Л. Українське посольство в Туреччині. Нова Україна. 1925. Черв. – лип.
7. Kurat A. Türkiye ve Rusya. XVIII. yüzyıl sonundan Kurtulus Savaşına kadar Türk-Rus ilişkileri (1798–1919). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya yayımları: 1980. 762 s.
8. Лотоцький О. Сторінки минулого. Ч. 4: В Царгороді. Баунд-Брук, 1966. С. 38.

Світлана Ткаленко
д-р екон. наук, професор
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Події 24 лютого 2022 року підкреслили роль безпеки, зокрема економічної на світовому рівня. До цінностей безпеки відносимо: політичну, що відображає суверенітет та незалежність держави у визначених кордонах; культурну цивілізаційну, що забезпечує збереження національної ідентичності; ідеологічну, що формує і визначає організацію суспільного життя. Економічна безпека виступає багатофакторною категорією, яка характеризує розвиток національної економіки з врахуванням національних інтересів держави та з притаманними їй ознаками, в першу чергу захист об'єкту від зовнішніх та внутрішніх загроз і факторів.

Для держави сьогодні першочерговим завдання є забезпечення та дотримання національних економічних інтересів суб'єктів господарювання. Зовнішня політика держав спрямована на захист і просування інтересів суб'єктів господарювання. Ганс Моргентау, провідний вчений, сказав, що

мінімальна вимога національних держав полягає в захисті своєї фізичної, політичної та культурної ідентичності від посягань інших національних держав [1].

Національна влада є найважливішою з усіх державних засобів контролю, і роль влади є центральною у зовнішній політиці. Щоб бути успішною, зовнішня політика повинна бути співмірною з наявними силами для її проведення. Політики повинні керуватися реалізмом, а не емоційністю та ілюзіями. При здійсненні влади слід проявляти розсудливість. Рішення, що стосуються національних економічних інтересів, завжди мають прийматися на основі конкретних національних переваг, а не на основі моралізаторських, легалістичних чи ідеологічних критеріїв.

Основною загрозою для економічної безпеки України та забезпечення національних інтересів є війна, яку розпочала росія. Україна зі світом намагається використовувати різні інструменти для досягнення миру, зокрема інструмент торговельно-економічного впливу такий, як торговельне ембарго. США ввели ембарго на постачання енергоносіїв з РФ; наступною за Америкою Велика Британія, яка планує відмовитися від постачання нафти та газу до кінця 2022 року, ЄС поки що не готовий застосувати торговельне ембарго на нафту та газ з РФ, лише обмеження. Загалом РФ займає третє місце у світі за видобутком нафти, після США і Саудівської Аравії, і друге місце за експортом після Саудівської Аравії; біля 60% йде на забезпечення ЄС. Отже, нафта є головним двигуном економіки РФ. Українські дипломати закликають усі країни ЄС негайно запровадити ембарго на імпорт нафти та газу з РФ доти, доки росія повністю не вийде з України. Торговельне ембарго може стати одним з методом для стримування російської агресії. На початок червня 2022 року вступив у силу 6-й пакет антиросійських санкцій ЄС, результатом якого стало часткове нафтове ембарго, що передбачає поетапне відмовлення від російської нафти. П'ять пакетів санкцій від ЄС були досить швидко прийняті, шостий, повільно, що було пов'язано з проросійською позицією Угорщини.

В умовах російської агресії усі складові економічної безпеки, зокрема інвестиційна, фінансова, продовольча, інформаційна, енергетична та інші відіграють суттєву роль як для внутрішньо- та і для зовнішньоекономічної підсистем економічної безпеки. Вагому роль у таких умовах відіграє економічна дипломатія, яка докладає зусиль щодо формування сприятливих умов для здійснення експортну національних товарів і послуг на зарубіжні ринки, захисту національних економічних та стратегічних інтересів, й загалом сприяє підвищенню конкурентоспроможності держави за кордоном. Основним завданням сьогодні є підписання угоди про припинення війни. Після війни в Україні буде етап відновлення економіки, який передбачатиме виконання наступних завдань економічною дипломатією: сприяння в організації отримання міжнародної допомоги та проведення двосторонніх візитів щодо подальшої поглибленої співпраці; залучення іноземного капіталу; сприяння подальшому двосторонньому торговельному та інвестиційному співробітництву з країнами-партнерами; сприяння та просування національних інтересів та національної продукції на міжнародні ринки, а також пошук нових

партнерів за кордоном, і головне – підготовка до набуття членства у ЄС, що у сукупності сприятиме забезпеченню економічної безпеки.

Сьогодні маємо величезні економічні втрати в Україні, можлива продовольча криза на світовому рівні, і водночас продовжуємо відстоювати національні інтереси; необхідне коригування зовнішньоторговельної політики, реалізація реформ національної економіки, які б поєднали національні інтереси і ефективне використання різних інструментів на зовнішніх ринках. Для забезпечення економічної безпеки на перспективу слід Україні докласти усіх зусиль у формування національної конкурентоспроможної економіки на основі конкурентоспроможної української продукції, диверсифікувати структуру зовнішньої торгівлі та сприяти мінімізації критичної залежності від деяких ринків, сприяти залученню іноземного капіталу.

Список використаних джерел

1. National interests and diplomacy. Dawn. 2010 URL: <https://www.dawn.com/news/846325/nationalinterests-anddiplomacy>.

Володимир Фісанов

д-р іст. наук, професор,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

м. Чернівці, Україна

АСИМЕТРИЧНІ ВИКЛИКИ ГЛОБАЛЬНІЙ ТА РЕГІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ GREAT GAME

Початок ХХІ століття позначився для України та усієї системи європейської безпеки серйозними викликами і загрозами. Адже 90-і роки принесли з собою не просто завершення доби Холодної війни, а й початок карколомних трансформацій усієї системи МВ навіть не Ялтинської, а майже 300-літньої доби, закладеної ще Вестфальським миром 1648 р.

Фактор малих і середніх держав, який досить серйозно впливав на систему міжнародних відносин, завжди так чи інакше давався взнаки. Згадаємо хоча б Бельгію для Франції періоду Першої світової війни або ж Кубу для ССРСР. Сьогодні таке можна стверджувати про Тайвань у контексті зовнішньої активності США у регіоні Індо-Пасифіки.

Україна у добу після розпаду ССРСР перетворилась, без перебільшення, у ключову державу для оновленої субрегіональної системи європейської безпеки, так би мовити, у *pivotal state*. Однак, починаючи з каденції Л.Кучми, заяви офіційного Києва щодо прагнень України приєднатися до колективного Заходу сприймалися у США та і у європейських країнах швидше як геостратегічний маневр, аніж реальна політична мета. Тим більше що ні внутріполітична ситуація, ані зовнішній крен України у бік Москви не викликали довіри зі

сторони західних політиків. Фактично Україна до лютого 2022 р. залишалась блідим об'єктом складної й неоднозначної Great Game поміж «рухливих руїн» на тлі півзруйнованої системи советизму.

Мабуть, сьогодні можна констатувати, що путінський режим розпочав свою останню «колоніальну війну» в Європі, а Україна веде війну не просто за власне існування, а за самостійну соціокультурну ідентичність та європейську ідентифікацію. Адже саме колоніальний погляд на Україну протягом довгого часу визначав її історію і, як вважає Тімоті Снайдер, заважав близьким і далеким сусідам побачити і сприйняти реальну Україну. І те, що зараз українське питання обговорюється з позиції самої України, є величезна заслуга найперше українського війська та громадянського суспільства [1].

У середньостроковій перспективі маємо розробити для усього нашого соціуму україноцентричну геостратегію для регіону Центрально-Східної Європи, особливо, у воєнно-політичному сенсі. Ідеться насамперед про те, що після Бучі, Ірпеня, Маріуполя ми не можемо допустити більше щоб будь-коли у майбутньому війна велася на території України. Наша країна не повинна відігравати роль експериментальної біфуркаційної точки, навколо якої б знов розгорталася Great Game за участю старих або ж нових геостратегічних акторів. Тобто, упродовж майбутніх 15-20 років Україна разом із Польщею має стати дієвим суб'єктом МВ, тим атрактором, котрий спроможний об'єднати навколо себе в якості магніту економічно, соціально і політично усіх зацікавлених сусідів від Балтики до Чорного моря.

І ще один важливий момент, котрий вартує особливої уваги. Україна має стати, якщо можна так сказати, прозелітом Демократії у непростому регіоні ЦСЄ. Європейська ідея та практики демократії мають бути нерозривно поєднані у нашій державі. Я колись наводив думку Дені де Ружмона щодо ролі середніх і малих держав: «Мала держава існує, щоб у світі був зелений куток, де б якнайбільше мешканців могли насолоджуватися статусом громадянина. Мала держава не має нічого, окрім правдивої та реальної свободи, якою вона повністю компенсує в ідеальному плані навіть могутність великих держав» [2, с.12]. Однак цей зелений куток має бути надійно захищеним і креативним, зауважимо ми сьогодні. Тим більше, що Україна сусідує не з одним путінським авторитарним режимом, а з декількома – Білоруссю, Туреччиною і навіть Угорщиною, яка усе ще балансує на межі. Отже, Україна та українці мають бути взірцем для сусідів, відмовляючись від пут неокolonіалізму та макіавелізму і торуючи власний непростий шлях до Європейської демократії.

Головне сьогодні сформуванню нове покоління молоді, яке дійсно буде підготовлене для європейської дії та керуватиметься християнськими і гуманістичними цінностями. Ми маємо докорінно змінювати нашу освітню систему, яка багато у чому ґрунтована на організаційних і ментальних засадах сталінсько-брежнєвської моделі. І у цьому сенсі нас ще «очікує» власний 1968 рік. Антиінтелектуалізм як загроза демократії та свободі, хоча б поміж мислячої верстви соціуму, має бути подоланий.

У більш широкому сенсі можна передбачити, що «старий», звичний глобалізм терпить поразку і на порядку денному певним чином розвивається нова фрагментація світу. Завершується постбіполярний антракт.

Нещодавно я звернувся до аналізу європейської ситуації, здійсненому у Французькому інституті міжнародних відносин (IFRI). Дозволю тут навести деякі цікаві тези однієї публікації. Ось вони.

Російсько-українська війна і Українське питання ставить під «сумнів саму основу побудови Європейського Союзу». Чи спроможний буде ЄС у майбутньому залишитися «громадянським утворенням», поєднавши усіх охочих і спираючись лише на політичну та економічну взаємозалежності, маргіналізуючи таким чином антагоністичні логіки розвитку. Більш того, сучасна українська трагедія жорстоко проливає світло на банкрутство ілюзій економістів після завершення холодної війни. Адже, насправді, ні відкриття ринків, ні збільшення обмінів, і, навіть, відкрита інформаційна економіка не створюють демократії. «Ілюзія була прекрасною – Німеччина зробила її серцем свого ренесансу. Але вона вже підірвана Китаєм і з тріском руйнується у Москві». Тупик відображається також у тому, що єдиною зброєю, яку ми, європейці, маємо для боротьби з кризою, є нескінченна послідовність «пакетів» санкцій з дуже відносним стратегічним ефектом. Якщо війна є «продовженням політики», то це також її кінець.

Отже, чи залишиться Європейський Союз на маргінесі «економічним додатком західного табору, захищеним американською військовою силою, чи він забажає розпочати політичну реорганізацію континенту?» [3]. Відповідь на ці складні, неоднозначні запитання весь український соціум також має дати якомога швидше і це повинна бути відповідь набутої в боях Витримки і Мудрості.

Список використаних джерел

1. Армія зробила Україну суб'єктом геополітики: Тімоті Снайдер про значення опору широкомасштабній агресії Росії <https://www.radiosvoboda.org/a/snayder-armiya-vidsich-rosiyi-ukrayina-subyekt/31885780.html>
2. Фісанов В. Обличчям до Європи (до 60-річчя Декларації Шумана). Форум. Суспільно-політичний журнал. 2010. №1(8). С.8-13.
3. Editorial. Politique étrangère, 2022, 2. https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/pe2_2022_editorial.pdf.

ФЕНОМЕН ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Проблема формування, функціонування політичного дискурсу є надзвичайно актуальними як об'єкт досліджень у сучасній філософській, політичній та соціологічній науках. Серед дослідників проблематики можемо зазначити передусім таких науковців, як: Т. Ван Дейк, Е. Лакло, Ш. Муфф, О. Шейгал, В. Чернявська, Р. Водак та ін. Взагалі Політичний дискурс - це розмова на тему чогось, Дискурс відбувається як діалог у спільних для всіх його учасників рамках: мовних, тематичних, культурних тощо. Кожен дискурс має мету свого перебігу. При аналізі політичних феноменів часто звертають увагу передусім на політичний дискурс.

Метою дослідження є вивчення семантичної парадоксальності інституційного політичного дискурсу, який би узгоджувався з сучасним станом політичної науки. Для досягнення дослідницької мети необхідно виконати такі **завдання:**

- проаналізувати процеси включення та циркуляції слова до політичного дискурсу на предмет семантичної парадоксальності;
- визначити сфери застосування політичних концептів;
- пояснити семантичну структуру та простежити існування парадоксів демократичного політичного дискурсу як специфічної символічної реальності.

Об'єктом дослідження виступають відносини, які виникають в процесі здійснення політичного дискурсу.

Предмет дослідження – принципи формування політичного дискурсу через його семантичну парадоксальність.

Поняття «дискурс» багатозначне. Воно походить від латинського слова *discursus*, що означає «біг у різних напрямках». Поступово термін набуває величезної кількості різних значень. У перекладі з англійської *discourse* означає «мова, розмова, бесіда», а прикметник *дискурсивний* у цей же час набуває стійкого значення «розумовий, логічний, опосередкований». Зокрема, сучасний дискурс-аналіз, незважаючи на різноманітність підходів, спирається переважно на ідеї постструктуралізму.

У межах постструктуралізму найбільш розроблена концепція дискурсу представлена в працях М. Фуко (наприклад, «Слова і речі», «Археологія знання», «Наглядати і карати»). Пов'язана ця концепція передусім з осмисленням проблем методології гуманітарних наук та осмисленням феномена влади. Дискурс М. Фуко розуміє як текст, висловлювання, але також передусім як тип чи серія висловлювань, які існують у певній системі відносин. Дискурс – це також сукупність знаків, які представляють собою висловлювання; це сукупність висловлювань, які мають ті самі принципи формування і залежать від однієї і тієї ж дискурсивної формації. Найближче до визначення суті дискурсу підійшов Ю. Габермас, який бачить у ньому

«комунікацію особливого різновиду, специфічний діалог, метою якого є неупереджений аналіз дійсності, очищений від суб'єктивізму дослідника». За М. Фуко дискурс - «вербальний семіотичний процес та соціально обумовлена організація мови» [1, с. 23].

У побутовому і політичному слововживанні поняттям «дискурс» часто позначають будь-який засіб спілкування. «Говорять про політичний дискурс, публічний дискурс, дискурс влади, тоталітарний дискурс, патріотичний дискурс, християнський дискурс, дискурс ідентичностей, дискурсивні практики. Можна прочитати навіть про сексуальність як дискурс». Розглядаючи поняття політичного дискурсу, варто зауважити, що саме на основі дискурсивних практик формується соціальна чи політична ідентичність, а за допомогою значень, які утворюються у межах дискурсу, здійснюється впровадження змін у соціальні структури. Крім цього, політичний дискурс досить часто співвідноситься із іншими дискурсами. Деякі дослідники виокремлюють точки дотичності політичного дискурсу з: юридичним дискурсом (наприклад, закони є результатом діяльності як юристів, так і політиків); науковим дискурсом (коли, наприклад, вчені-політологи дають на основі своїх досліджень рекомендації для політиків). Зважаючи на особливості політичних дискурсів сучасності, помітним є те, що важлива проблема політики полягає в тому, що в політичній реальності, яка часто тепер формується в результаті віртуалізації політичних феноменів, можемо зустрітися із феноменом «поставлених дискурсів» чи також псевдо дискурсів. Загалом, політичні дискурси мають значний вплив на формування політичної реальності. Саме від дискурсу залежить розуміння того, що таке політика. Безперечно, це має як позитивні, так і негативні моменти. Позитивним є те, що створюється варіативність текстів і контекстів, а відтак, можна більш ефективно реалізовувати ідею демократичного устрою. Негативним моментом є те, що політика внаслідок дискурсивізації політичного і розміщення його поміж текстом і контекстом перетворюється на риторику, а це може призвести до маніпуляцій і неможливості критичної рефлексії над політичними феноменами.

Політичний дискурс - явище когнітивне за своєю суттю, оскільки пов'язане із відтворенням і передачею знань. Зрештою, це мова, яка розглядається як цілеспрямована соціальна дія. І ширше – складна єдність мовної форми, значення і дії, яку можна виразити терміном «комунікативний акт». Поняття «дискурсивність» мовою філософії й логіки означає не лише логічну впорядкованість, але й формальну опосередкованість. Політичний дискурс в ідеалі має виконувати орієнтаційну, мобілізаційну, ідентифікаційну функції. На практиці надмірна експресивність політичних дискурсів здатна руйнувати ідентифікаційний простір, зводячи нанівець як їхню інформаційну, так і консолідаційну функції. Політичний дискурс існує в усній та письмовій формах [5].

Отже, однією з найважливіших функцій політичного дискурсу, яка виокремлює його із загального мовного контексту, вважається функція переконання. На думку П. Б. Паршина, «будь-який текст впливає на свідомість адресата з семіотичної точки зору» [2]. Більше того, деякі вчені вважають, що

цей зміст і є «істинним» смислом політичного тексту. Орієнтуючись на такий метод, легше зрозуміти цінність політичного тексту в цілому, а не думок, висновків чи ідей, які можуть виникнути з нього (тексту). Саме такий підхід допомагає розглянути політичний дискурс у цілому та політичний текст зокрема під новим кутом та слугує підґрунтям для проведення майбутніх досліджень.

Список використаної літератури

1. Белова А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці. Вісник КНУ. Іноземна філологія. 2012. Вип. 32-33. С. 11-14
2. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В., Чигур Р. Ю. Аналітичний екскурс в методичні теорії демократії. Науковий огляд. № 1 (64). 2020. С. 10-20
3. Колегаева И. М. Текст как единица научной и художественной коммуникации. Одесса: ОГУ им. М.И. Мечникова, 2011. 120 с.
4. Brown G., Yule G. Discourse Analysis. Cambridge: CUP, 2016. 421 p.
5. Duranti A., Goodwin C. Rethinking Context: Language as Interactive Phenomenon. Cambridge: CUP, 2018. 121 p.

Ігор Макаренко

канд. екон. наук, професор

Українського гуманітарний інститут,

с.н.с. ЦІТР ІДНТІН ім. Г. Доброва НАНУ,

директор Інституту еволюційної економіки, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ: ЕВОЛЮЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Рада Безпеки ООН (РБ) [1], утворена в рамках ООН [2] після закінчення Другої світової війни (24.10.1945 р.), стала світовою політичною інновацією, поклавши початок створенню та розвитку сучасної Системі колективної безпеки (СКБ). До її складу в якості постійних членів увійшли США, Велика Британія, Китай, Франція та СРСР, і непостійні члени. Постійні члени, як відомо, мають право вето [3].

Постановка проблеми.

На теперішній час ситуація в світі значно змінилася. Місце СРСР в РБ чомусь зайняла Росія, яка напала на Україну [4] і Рада Безпеки, по-перше, не може прийняти рішення по протидії військовій агресії. Росія в Раді Безпеки застосовує право вето і, фактично, захищає власну агресію, одночасно порушуючи один із головних принципів Статуту ООН. По-друге, Україна, входила до складу СРСР [5], тепер Росія, напавши на Україну і порушивши суверенітет України, що міжнародним правом кваліфікується як війна, маніпулює термінами, заявляє про якусь «спецоперацію», буцім-то її військові дії відбуваються в межах її власних кордонів.

Проблема очевидна – Рада Безпеки застаріла. У реалізації однієї із її головних функцій виникає збій. Ця проблема потребує осмислення та рішення. Перш за все вимагає уваги головна функція Системи колективної безпеки. У світі має бути інститут, здатний стримувати агресора більш ефективно, гарантовано регулювати ситуацію та відносини задля забезпечення сталого безпечного розвитку країн, з посиленими сучасними функціями, навіть до можливості заміни керівника країни, який порушує безпеку. В умовах ядерної епохи така можливість виглядає актуальною (усунення керівника-неадекватна від можливості використання «ядерної кнопки»).

Останнє лише на поверхні виглядає недосяжним. Дослідження показують вірогідність досягнення такого ефекту. Як один із прикладів – європейський.

Коли християнство Європи відійшло від візантійщини, католицизм отримав можливість упливати на призначення першої особи країни і використовував цю можливість неодноразово. Тобто гуманітарний чинник не можна виключати із можливостей вирішення цієї проблеми.

Наведений приклад стосується періоду, коли панували монарші інститути. В сучасних умовах можливостей може бути більше.

У XIX сторіччі завершилася багатовікова парадигма розвитку монарших інститутів. Зараз ми знаходимося в перехідному періоді до нової парадигми, в рамках якої лідерство в управлінні розвитком переходить від монарха (політекономічних чинників) до макроекономічних чинників [6]. У разі успішного переходу проблема і методи її вирішення виглядатимуть уже в іншому світлі.

Це варто брати до уваги, хоча макроекономічна парадигма, яка на противагу у «силовому» («політекономічному») сценарію формування безпекових відносин, поки що залишається в тіні. В її рамках поки що розглядаються лише функції регулювання валютних, грошових, фінансових відносин та торгівлі у світі і майже не розглядаються безпекові.

Невикористання потенціалу макроекономічного чинника у формуванні СКБ полягає в тому, що він знаходиться у стадії розвитку в багатьох країнах із ринками, що розвиваються (*emerging markets*). У XXI ст. системне макроекономічне середовище не завершило своє формування навіть у країнах світових лідерах. Тому його потенціал та можливості у сфері колективної безпеки поки що залишаються недостатньо вивченими.

Наша задача – акцентувати на ньому увагу [6].

Макроекономічний чинник як інструмент та метод реформування СКБ може бути використаний у разі делегування фіскальних та монетарних функцій управління національною економікою наднаціональному органу світового макрорегіону.

До 1945 року його можна було використати лише локально, на рівні створення окремої країни і лише в рамках традиційного «політекономічного» формату суверенітету країни.

Але були й виключення. Яскравим прикладом використання «макроекономічного» формату, задовго до появи навіть макроекономічної теорії, стало створення Сполучених Штатів Америки шляхом добровільного

об'єднання окремих штатів в одну країну [7], але із делегуванням монетарної, фіскальної та політичної функції державного суверенітету. Зрозуміло, що в такому випадку СКБ (штатів) та державного суверенітету (Сполучених Штатів) максимально збігаються, що відрізняється від чинної Системи колективної безпеки РБ ООН.

Поки що такий крок в умовах слабкого системного макроекономічного середовища по силам лише країнам із високим рівнем певної економічної культури, бо це означає, що уряд певної країни добровільно (!) має передати функції управління країною наднаціональному органу. В політекономічному форматі вирішення проблеми такий крок важко навіть уявити.

Другий приклад – ЄС. В кінці ХХ ст. суверенні європейські країни об'єдналися у (валютний) Союз. Цей приклад цікавий тим, що об'єднувалися країни з багатим історичним досвідом та розвинутою культурою. Це об'єднання, на нашу думку (в контексті формування нової парадигми), є незавершеним. У процесі об'єднання не відбулося делегування монетарних та фіскальних інструментів єдиному наднаціональному органу в повному обсязі. ЄС є економічним, валютним союзом, в якому є монетарний орган – Європейський Центральний Банк (ЄЦБ), але немає єдиного фіскального органу [8], який би замінив (увібрав у себе) державні бюджети країн ЄС. Але навіть наявність ЄЦБ не означає повної передачі країнами монетарних функцій, бо об'єднані країни поки що мають власні центральні банки та паралельний євро обіг своїх національних валют. Це свідчить про те, що Європі не вистачило мужності та енергії перетворитися на Сполучені Штати Європи.

Але інше й не могло статися, бо країни ЄС мали дуже різний рівень розвитку. Добре розуміючи цю проблему країни Європи пройшли тривалий шлях об'єднання від Спільного Ринку до Маастрихтської угоди та об'єднання в єдиний валютний союз. Але навіть і після цього політика об'єднання і процеси зближення рівнів розвитку не завершилися. Щоб вирівняти розвиток країн ЄС зробив акцент на інноваційному розвитку – були розроблені інноваційні пріоритети, затверджено на їхній основі стратегії, розроблено інноваційні індикатори досягнення цих пріоритетів кожною з країн-учасниць, виведено їхні показники на спеціальне Євротабло. З метою вивчення викликів та проблем в ЄС об'єднали науковий потенціал усієї Європи й навіть залучили для цього науковий потенціал інших країн світу шляхом утворення рамкових наукових програм, які згодом плавно перетекли до Програми Горизонт 2020.

Нічого з цього не вийшло. «Латинський» південь так і не наздогнав «протестантську» північ Європи. Після цього ЕС перейшов до політики використання сильних сторін регіонів – SMART регіональної політики з акцентом на створенні інноваційних екосистем.

Цей еволюційний аспект є показовим для розуміння труднощів з якими може стикнутися глобальний процес переходу на нову парадигму СКБ.

Але позитивним у цьому прикладі є те, що об'єднавчий процес утворив європейську систему колективної безпеки. Незавершений процес повноцінного об'єднання в макроекономічному форматі був компенсований політекономічними заходами і документами зведеними до *Acquis*

Європейського Союзу [9]. Вивчаючи його стає очевидним, що навіть без урахування НАТО, оборонного північно-атлантичного блоку, увесь зміст Acquis ЄС свідчить на користь створення потужної системи європейської колективної безпеки, а його Розділ 31 «Зовнішня політика та політика безпеки й оборони» конкретно формулює вимоги до Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗПБ) та Європейської політики безпеки й оборони (ЄПБО). Тобто відсутність повноцінного макроекономічного об'єднання компенсовано бюрократичними процедурами «політекономічного» формату.

Висновки та пропозиції.

1. Рада Безпеки ООН, утворена після закінчення Другої світової війни, що поклала початок створенню Системі колективної безпеки (СКБ), застаріла і не відповідає викликам ХХІ ст. Це проявляється в її нездатності протистояти військовій агресії, зокрема, Росії проти України. Це формує глобальні виклики, пошук відповіді на які вимагає переглянути певні статті Статуту ООН.

2. Сучасна Система колективної безпеки повинна забезпечити більш повноцінну безпеку країнам від неспровокованої повномасштабної військової агресії під різноманітними приводами на кшталт: «повернення» територій, «неповноцінності» культури населення, чи політики, яка не подобається агресору та ін.

3. Утворена на засадах політичного («політекономічного» формату) в 1945 році вона не знайшла відображення у викликах нової макроекономічної парадигми розвитку світових економічних систем, потребує переосмислення та реформації.

4. Ураховуючи ризики та загрози можливого збройного конфлікту із застосуванням ядерної зброї нова СКБ повинна допускати можливість неризикового повного ядерного роззброєння.

5. Нова Система колективної безпеки має бути сформована на основі повноцінного макроекономічного об'єднання на добровільній основі. Добровільність має бути вмотивованою більш високими можливостями прискореного інноваційного розвитку країн об'єднання, що дає макроекономічна парадигма управління інноваційними процесами.

6. Для досягнення цієї мети має бути переосмислена роль науки, підприємництва, освіти Уряду та Центрального банку в нових умовах, реалізована в інноваційних системах нового типу реалізації пріоритетів у поєднанні із макроекономічними ринковими важелями.

7. Має бути приділена увага гуманітарним чинникам, що роблять прояви негативного соціального та людського капіталу (корупція, тіньова економіка, клептоманія...) економічно невігідними. У цьому контексті приділена підвищена увага процесам виховання населення, особливо молоді, а також створенню систем безпеки та захисту інноваційних процесів у вигляді національних та регіональних інноваційних систем.

Список використаних джерел

1. United Nations Security Council. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/>
2. Статут ООН. URL: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter>
3. Мартинов А. Ю. Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН). URL: http://www.history.org.ua/?termin=rada_bezpeky_organizacij_obie
4. Головка В. В. Збройна агресія Російської Федерації проти України. Енциклопедія історії України: Додатковий том. Кн. 1: А–Я / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2021. 773 с.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=zbrojna_agresija_rosijskoji_federatsiji_protvy_ukrajiny
5. Віднянський С. В., Мартинов А. Ю. Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем. К., 2006.
6. Макаренко І. П. Макроекономічні умови формування та управління розвитком національних інноваційних систем: Монографія) / Інститут еволюційної економіки. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 320 с.: іл., табл.
7. Віднянський С. В. Сполучені Штати Америки. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Spolucheni_S.
8. Тулай О. Державні фінанси і сталий людський розвиток: концептуальні доміанти та діалектична єдність : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 416 с.
9. Acquis ЕС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/perekladi-aktiv-acquis-yes>

Оксана Кривецька

здобувачка вищої освіти

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНИХ АЛЬЯНСІВ У НОВІЙ АРХІТЕКТУРІ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасний світ – це світ, у якому відбуваються масштабні глобалізаційні процеси. Розвиток країн світу знаходиться у тісному зв'язку з формуванням сучасного глобального простору безпеки і стабільності. У третьому тисячолітті будь-яка країна може залишитися поза магістральним цивілізаційним розвитком, якщо її лідери не враховуватимуть нові вимоги та правила гри, що формуються у безпековому просторі.

Регіональна безпека – це складова частина міжнародної безпеки, що характеризує стан відносин між країнами тих чи інших регіонів світу, за якого вони отримують можливість вільного визначення форм і шляхів свого політичного, економічного та культурного розвитку, будучи при цьому забезпеченими від військових загроз, економічних небезпек, а також від вторгнень і втручань ззовні, пов'язаних з нанесенням збитку, посяганням на суверенітет і незалежність держав регіону [3; 6].

Процес підтримки регіональної безпеки можуть забезпечувати як спеціально створені для цього організації, об'єднання держав більш універсального характеру так і альянси.

Альянси відіграють важливу роль у реформуванні сфери безпеки. Вони надають інформацію та консультації; підвищують обізнаність із питань безпеки; фінансують навчання, програми та проекти з багатьох важливих питань, таких як технічні навички, керівництво сектором безпеки, нагляд, формування доброчесності. Альянси також відіграють керівну роль у забезпеченні підзвітності і верховенства права. Крім того, вони забезпечують канал зв'язку між урядами та суспільством, а також між різними країнами, іншими міжнародними діячами, які займаються керівництвом та реформуванням сфери безпеки.

Участь альянсів у реформуванні сфери безпеки почала зростати у 1990-х рр., коли стало зрозуміло, що заходи розвитку, особливо під час та після конфліктів, не можуть бути успішними в умовах загроз. Керівництво сферою безпеки стали розглядати як важливий елемент організації, управління та проєктів реконструкції. Крім того, демократичний нагляд за сферою безпеки став важливою умовою партнерських відносин та членства в таких організаціях, як ЄС, НАТО та Рада Європи.

В найбільш узагальненому вигляді під стратегічним альянсом розуміється об'єднання країн з метою стратегічного партнерства задля досягнення єдиної спільної цілі. За умов глобалізації, стратегічні альянси, тобто, формальні об'єднання країн, що є наділеними спеціалізованою чи універсальною компетенцією, виступають як колективні актори, які повинні діяти цілеспрямовано, у той же час, відображаючи волю окремих країн. У міжнародній системі до основної функції стратегічних альянсів відноситься формулювання спільних цілей країн-членів й визначення засобів задля досягнення останніх. Так, стратегічні альянси відіграють роль своєрідних банків інформації щодо деяких проблемних питань й сприяють формуванню єдиних стандартів в окремих сферах співробітництва на міжнародному рівні. У межах стратегічних альянсів, діяльність їх держав-членів регулюється через створення системи норм, порядків й правил дій (іншими словами, алгоритмів), що формують організаційну структуру. Структура стратегічних альянсів здійснює вплив на діяльність її держав-членів, що скеровується на розв'язання деяких проблем, а також їхню взаємодію між собою. Завдяки ній вдається системно об'єднати між собою окремі довготривалі індивідуальні дії держав-членів, якими досягається деякий спільний результат. Стратегічний альянс покликаний знижувати непрозорість, багатоаспектність, хаотичність дій членів та, відповідно, створювати чіткі лінії діяльності, їх зв'язки між собою, а також визначати результати, що очікуються [8].

Вишеградська група – альянс чотирьох центральноєвропейських держав – Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини - була заснована 15 лютого 1991 року. Саме тоді свою дію завершував Варшавський договір. І три президенти – Вацлав Гавел, Лех Валенса та Йозеф Антал заснували так звану Вишеградську трійку, яка після поділу Чехословаччини перетворилася на четвірку. Її

початкова мета полягала у сприянні інтеграції в НАТО та ЄС. Після того, як вона була успішно реалізована, концепцію організації переосмислили. У 2004 році на саміті члени Вишеградської четвірки прийняли нову декларацію, яка передбачала активнішу співпрацю організації з іншими державами у форматі В4+. Головна мета цієї співпраці – передача інтеграційного досвіду та підтримка країн-сусідів, які зацікавлені в євроінтеграції [1].

«Тримор'є» налічує дванадцять держав-членів уздовж меридіональної осі від Балтійського моря до Адріатичного та Чорного моря: Австрія, Болгарія, Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, Хорватія, Чехія та Естонія. Усі країни-учасниці, за винятком Австрії, є колишніми соціалістичними країнами. За винятком двох північних держав (Швеція та Фінляндія) та середземноморських острівних держав (Кіпр та Мальта), ІТМ включає всі держави, які приєдналися до ЄС після 1986 року [5]. Ініціатива трьох морів покликана розвивати економіку та посилювати співпрацю між регіонами Центральної та Східної Європи.

Бухарестська дев'ятка (В9) утворилася в 2014 році і призначена для консолідації східного флангу НАТО. До групи входять так звані країни молодії Європи (колишні держави-члени Організації Варшавського договору та колишні радянські республіки Прибалтики): Болгарія, Угорщина, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Чехія та Естонія. В9, яка позиціонується як платформа для діалогу та співпраці, оголосила своїм головним завданням озвучувати проблеми регіону на самітах Північноатлантичного альянсу [2].

Стратегічні альянси відіграють одну з провідних ролей у регіональній безпеці. Однак, нові небезпечні викликами, які загрожують як ззовні у вигляді агресивних дій однієї сторони проти іншої, так і з середини – тероризм, радикалізм, масштабна нелегальна міграція, потребують перегляду підходів стратегічних альянсів до забезпечення безпеки і стабільності [4].

Сьогодні, насамперед внаслідок агресивних дій Росії, великим альянсам все складніше підтримувати міжнародний мир і безпеку. Тому великого значення набувають гнучкі регіональні формати [7].

Список використаних джерел

1. Артёмов І. В. Регіональна політика країн Вишеградської четвірки: досвід для України. *Український історичний збірник*. 2014. Вип. 17. С. 226-235.
2. Виклики для співпраці держав-учасниць формату Бухарестської дев'ятки в умовах еволюції безпекових загроз на східних кордонах НАТО. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/shv/vsi-vypusky/tom-8-chyslo-1-2022/vyklyky-dlya-spivpraci-derzhav-uchasnych-formatu-buharestskoyi>
3. Глобальна та національна безпека: словник-довідник / уклад.: Г. П. Ситник, О. І. Пошедін, М. М. Шевченко, С. П. Завгородня, М. Г. Орел; за заг. ред. Г. П. Ситника. К.: НАДУ, 2016. 164 с.
4. Європейська безпека на порозі змін. Висновки для України. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/vropeyska-bezpeka-na-poroz-zmn-n-visnovki-dlya-ukra-ni>

5. Ініціатива трьох морів: новий формат партнерства для України. URL: <https://vpolshchi.pl/iniciativa-tr-oh-moriv-novij-format-partnerstva-dlya-ukrayi-6782165104384928a>.

6. Ліщинський І., Лизун М. Загрози регіональній безпеці в Європі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент»*. 2020. Вип. 42. С. 47-52.

7. Регіональні альянси – новий ефективний підхід у міжнародній політиці. URL: <http://www.golos.com.ua/article/351949>

8. Шульженко Л.Є. Стратегічний альянс: визначення та ознаки. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2012. № 1(172). Ч. 1. С. 171-175.

Олексій Осьмак

здобувач вищої освіти ОС Магістр

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Науковий керівник:

Сергій Гродський

канд. екон. наук, доцент

МІГРАЦІЙНІ КРИЗИ ЄС ТА ГОТОВНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ДО НОВИХ ВИКЛИКІВ

Міграційна криза в Європейському Союзі – цікавий феномен для дослідження в геополітичній структурі на Європейському континенті. Після 2010 року країни ЄС стикнулися із найбільшим викликом, пов'язаним із стабільністю економік європейських країн. У 2022 році країни Європейського Союзу вкотре стикнулися із наступним міграційним викликом. Європа на порозі чергової міграційної кризи. З 24 лютого 2022 року у країни ЄС виїхали мільйони біженців з України у зв'язку із повномасштабною війною Російської Федерації проти України.

Метою дослідження є аналіз прийнятих рішень країн Європейського Союзу щодо вирішення міграційної проблеми у 2015–2016 роках та готовність європейських держав до чергової міграційної кризи 2022 року.

Європа почала реєструвати збільшення кількості прибулих біженців у 2010 році через війни на Близькому Сході, зокрема в Сирії, Афганістані та Іраку. Згідно офіційного сайту Євростату, станом на 2015 рік близько 3,5 млн. осіб подати заяви у країнах ЄС для отримання притулку і отримання статусу біженця. Постала загроза економічного навантаження на країни, які прийняли найбільшу кількість біженців, а саме: Німеччина, Італія, Швеція, Бельгія. Одним із прийнятих рішень окремих країн ЄС, було встановлення внутрішніх кордонів між сусідніми державами, що поставило під загрозу Шенгенську угоду.

Наступним правильним кроком країн Європейського Союзу є затвердження розрахунку квот розподілу біженців відповідно до Європейського плану переміщення відносно економічних можливостей окремої країни. За останні 3 роки спостерігається, що країни ЄС борються із легалізацією та працевлаштуванням біженців із Близького Сходу задля зменшення податкового навантаження на власних громадян.

Міграційний виклик 2022 року, пов'язаний із повномасштабною військовою агресією Російської Федерації проти України, об'єднав країни Європейського Союзу. Згідно статистики Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (станом на травень 2022 року), майже 60% переселенців – 2,43 млн осіб – сьогодні перебувають у Польщі. Від початку війни, за даними ООН, переселенцями стали майже 11 млн осіб, з яких понад 4,1 млн. виїхали за межі України, інші є внутрішньо переміщеними особами. У разі залучення армії Білорусі до прямих військових дій на західному кордоні України, очікується новий потік біженців у країни ЄС.

Найбільше біженців з України прийняла Польща. Значна кількість біженців поїхала до Німеччини, Румунії, Франції, Словаччини, Нідерландів, Угорщини, Іспанії.

Аналізуючи вищенаведені фактори, потрібно віддати належне країнам Європейського Союзу, які взяли на себе відповідальність за долю мільйонів біженців. У 2015 році країни Європейського Союзу не були готові до прийому такої кількості людей, проте проаналізувавши помилки, були прийняті раціональні рішення щодо вирішення міграційної кризи і готовності приймати нові виклики. У 2022 році Європейський Союз черговий раз стикнувся із ще більшою міграційною кризою. Проаналізувавши у ході дослідження статистичні дані та політичні заяви уряду ЄС, робимо висновок, що країни готові то даного виклику.

Список використаних джерел

1. Катерина Маркевич. Поміж людей: скільки коштуватиме ЄС міграційна криза. URL: <https://mind.ua/openmind/20239046-pomizh-lyudej-skilki-koshtuvatime-es-migracijna-kriza>

2. Андрій Солодько, Анастасія Фісітова. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. URL: [https://theses.oa.edu.ua/DATA/152/%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%92.%D0%92.%20%D0%9C%D0%BC%D0%B2-61%20%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20\(1\).pdf](https://theses.oa.edu.ua/DATA/152/%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%92.%D0%92.%20%D0%9C%D0%BC%D0%B2-61%20%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20(1).pdf)

3. Офіційний сайт Євростату. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Statistics_on_enforcement_of_immigration_legislation

Олена Танасевич
здобувачка вищої освіти ОС Магістр
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна
Науковий керівник:
Ольга Ніпіаліді
канд. екон. наук, доцент

СУЧАСНИЙ СТАН ГЕНДЕРНИХ НЕРІВНОСТЕЙ ТА РОЗРИВІВ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ

В умовах сьогодення, все більше досліджень вказують на позитивний вплив представленості жінок у соціальному, політичному та економічному житті на рівних з чоловіками, оскільки гендерне розмаїття сприяє виникненню нових підходів до вирішення проблем. Дослідження показали, наприклад, що гендерне різноманіття у галузі, якщо воно підтримується нормами та правилами, що підтримують гендер, призводить до кращої продуктивності та кращого обміну різними точками зору.

Нині в більшості розвинених країн жінки перевершують чоловіків на всіх рівнях освіти, але на робочому місці їм недостатньо оплачують і просувають по службі. У той же час існує широкий глобальний консенсус щодо того, що гендерна рівність є основним правом людини і, по суті, пов'язана із загальними економічними показниками країни. З 1970 року Організація економічної співпраці (ОЕСР) збирає статистичні дані про гендерний розрив у заробітній платі, який визначається як різниця між середніми заробітками чоловіків і жінок по відношенню до середнього заробітку чоловіків (дані стосуються штатних працівників і самозайнятих) (рис.1). [1]

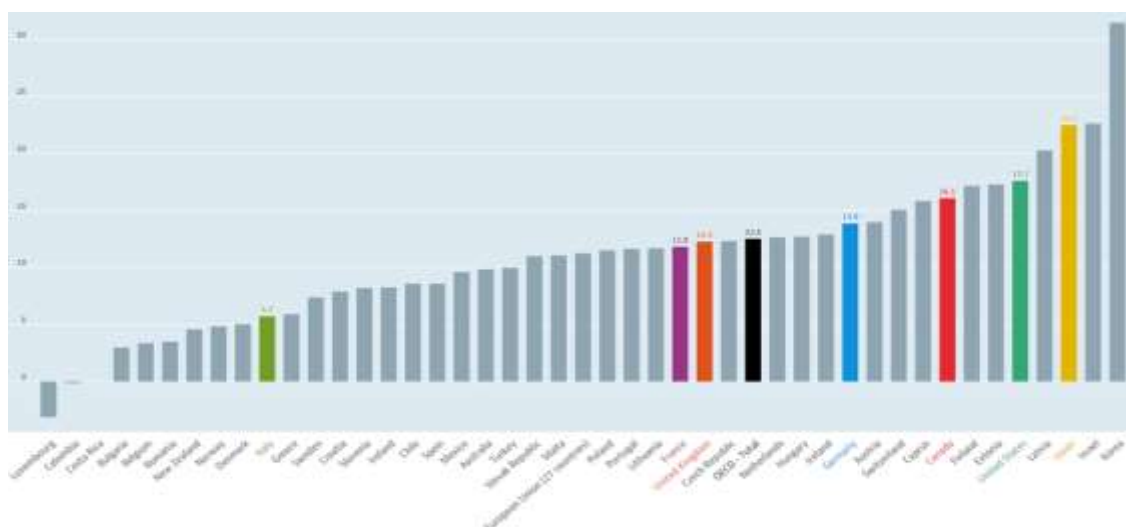

Рис. 1. Показники гендерних розривів у заробітній платі, ОЕСР,
2020 рік, % [1]

Використовуючи 31 показник, індекс гендерної рівності присвоює країнам-членам ЄС оцінки від 1 за повну нерівність до 100 за повну рівність у шести основних сферах:

- робота;
- гроші;
- знання;
- час;
- влада;
- здоров'я .

Показники, пов'язані з роботою та грошима:

- рівень зайнятості FTE (%);
- тривалість трудового стажу (роки);
- зайняті у сфері освіти, охорони здоров'я та соціальної роботи (%);
- можливість зробити годину-дві перерви в робочий час для вирішення особистих або сімейних справ (%);
- індекс перспектив кар'єри (балів, 0-100);
- середній місячний заробіток (PPS);
- середній еквівалізований чистий прибуток (PPS); не в зоні ризику бідності (%);
- розподіл доходу S20/S80 (%) [2].

Дані індексу гендерної рівності EIGE доступні за 2013, 2015, 2017, 2019, 2020 та 2021 рік. Так, в 2013 році EIGE був на рівні 63,1%, в 2015 – на рівні 64,4%, в 2017 – 65,7%, в 2019 – 66,9%. В подальшому індекс EIGE став визначатися щорічно. В 2020 році він склав 67,4%, а в 2021 – 68%. Таким чином, за 8 років індекс гендерної рівності виріс на 4,9%, що все ще свідчить про відсутність гендерної рівності [2].

Сфера влади в індексі гендерної рівності EIGE вимірює гендерну рівність на посадах прийняття рішень у політичній, економічній та соціальній сферах. Показник включає три складових: політична влада, прийняття економічних рішень, соціальна влада. Складова політичної влади вивчає представництво жінок і чоловіків у національних парламентах, уряді та регіональних чи місцевих органах влади. Складова гендерного балансу в прийнятті економічних рішень вимірюється часткою жінок і чоловіків у правліннях найбільших національних компаній, які представлені на фондових біржах і в національних центральних банках. Складова соціальної влади включає дані про прийняття рішень у дослідницьких організаціях, ЗМІ та спорті [3].

У світову десятку найкращих по подоланню гендерних розривів увійшли чотири країни Північної Європи (Ісландія, 1 місце, Норвегія 2, Фінляндія 3 і Швеція 4), одна латиноамериканська країна (Нікарагуа, 5), одна країна з регіону АТР (Нова Зеландія, 6).), ще три країни із Західної Європи (Ірландія, 7 місце, Іспанія - 8 та Німеччина, 10) та одна країна з Африки (Руанда, 9). Україна в цьому рейтингу займає 59 місце зі 153 [4, С. 7].

У 2020 році глобальний гендерний розрив (на основі середньозваженого населення) становить 68,6%. Це означає, що розрив, що залишився для подолання тепер становить 31,4%. В 2020 році прогрес був не тільки більшим,

ніж у попередньому 2019 р., але й більш всеохоплюючим: із 149 країн та економік, які були охоплені 2019-2020 рр., 101 покращила свій бал, а 48 країн zostалися без змін або зниження показника. Фактично, 16 найуспішніших країни по росту показника зниження гендерної нерівності покращили свій показник більш ніж на 3,3% у порівнянні з минулим роком [4, С.8].

Той факт, що лише кілька країн усунули принаймні 50% гендерних розривів політичних можливостей, демонструє, що в усьому світі присутність та участь жінок у політиці все ще вкрай обмежені. Наприклад, якщо врахувати суму місць у всіх парламентах 153 країн, охоплених індексом, лише 25% з цих 35 127 місць у світі займають жінки. У 45 із 153 країн жінки займають менше 20% доступних місць, а в двох країнах (Вануату та Папуа-Нова Гвінея) жінок не представлені. При розгляді інституційних ролей вищого рівня присутність жінок стає ще менше. Лише 21% з 3343 міністрів становлять жінки, і є 32 країни, де жінки становлять менше 10% міністрів, які сьогодні займають посаду. А в Азербайджані, Белізі, Бруней-Даруссаламі, Іраку, Литві, Саудівській Аравії, Вануату, Папуа-Новій Гвінеї та Таїланді взагалі немає жінок-міністрів.

Крім того, враховуючи глав держав за останні 50 років, у 85 із 153 країн жінка ніколи не була головою держави. Це 56% охоплених країн і, зокрема, сюди входять країни з розвинутою економікою, такі як Італія, Японія, Нідерланди, Південна Африка, Іспанія, Швеція та США [5, С.10].

Таким чином, гендерні розриви у політичних можливостях, доступі до влади та зовнішній політиці держав сьогодні залишаються значними. Жінки все ще мало представлені на посадах голів держав, міністрів та інших керівних посадах. Це можна спостерігати навіть в розвинених країнах світу.

Отже, про існування гендерних нерівностей та розривів сьогодні доцільно говорити і визнати це проблемою.

Список використаних джерел

1. OECD (2021), Gender wage gap (indicator). doi: 10.1787/7cee77aa-en. URL: <https://data.oecd.org/earnwage/gender-wage-gap.htm>.
2. Brooke-Marciniak, B., 2018. From glass ceiling to glass cliff: women are not a leadership quick-fix, World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2018/12/glass-ceiling-cliff-women-leadership-fix>.
3. Power in European Union for the 2021 edition. Gender Equality Index. - URL: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2021/domain/power>.
4. The Global Gender Gap Report 2020. World Economic Forum, 2020. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf.
5. Gender Equality Index. Index score for European Union for the 2021 edition. URL: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2021/EU>.

Секція 3. Трансформації на «геоекономічній шахівниці»: національні інтереси і стратегії економічного розвитку в умовах глобальної нестабільності

Section 3. Transformations on the «groeconomic chessboard»: national interests and strategies of economic development in conditions of global instability

Зоряна Луцишин

д-р екон. наук, професор, помічник проректора з науково-педагогічної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор кафедри міжнародних фінансів Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

Олена Катрич

здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, Україна

УКРАЇНА НА РЕКОНФІГУРОВАНІЙ ГЕОЕКОНОМІЧНІЙ ШАХІВНИЦІ СВІТУ

Україна стала епіцентром і каталізатор імперських амбіцій московії та реконфігурації геоекономічної шахівниці світу. Війна росії з Україною викрила доволі багато прорахунків, недооцінок з боку країн Заходу, викрила не просто прогалини, а справжні діри у статутах міжнародних організацій, недієвість та неспроможність дипломатичних засобів для країни агресора, якщо вона є членом ледь не усіх міжнародних організацій і інституцій та керована людиною, одержимою «своєю величчю», яка вирішила, що саме вона і лише вона може змінити хід історії у ХХІ столітті, взяти реванш за розвалений тоталітарний СРСР. Попри це, було не дооцінено економічний потенціал України; не враховано усю серйозність та загрозливність цинічної ідеї невмирущої історичної місії росії та нарощення нею останніми роками економічної потужності; нівелювання ілюзії єдиної Європи та неврахування відстоювання окремими країнами не своїх економічних інтересів, а бізнес інтересів владної верхівки та небезпечність вирішення за сценарієм росії Китаєм тайванського питання.

Україна є найбільшим у світі виробником та експортером соняшникової олії. З початку російської воєнної війни експорт зупинився. У Європі вже готуються до дефіциту цього продукту. Україна та росія спільно контролюють 77% світового експорту олії. Частка України – 48%. [12] Згідно з прогнозами асоціації Укроліяпром, у 2021/2022 маркетинговому році очікувався рекорд з виробництва та експорту олії. Проте все сталося навпаки. Через складнощі з транспортуванням товарів через Чорноморські порти експорт із України практично зупинився. Запаси насіння соняшника в Україні в березні зросли майже у 7 разів до 1,9 млн. тонн.[13] Найбільшим покупцем української олії є країни Європейського Союзу - 32%; 30,5% купує Індія. Далі йдуть Китай, Ірак та інші країни (рис. 1)

Рис. 1 – Основні країни-імпортери соняшникової олії у 2021 році

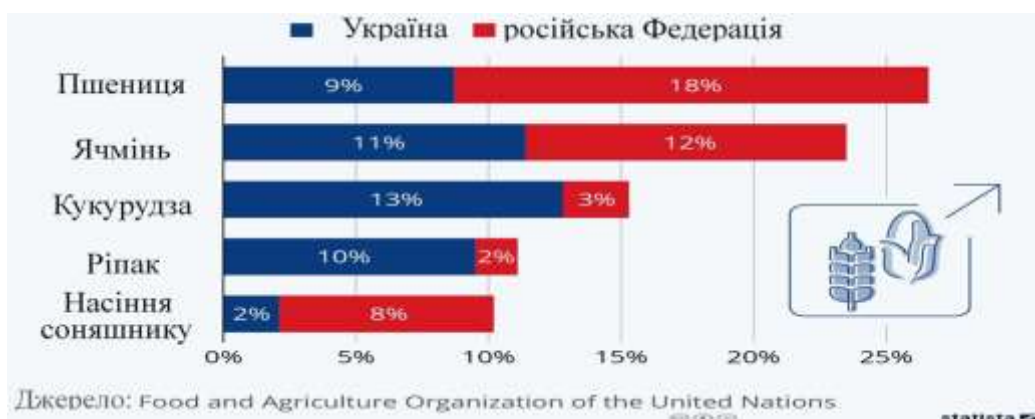

Рис. 2. Частка України та росії у світовому експорті (в середньому 2016–2020)

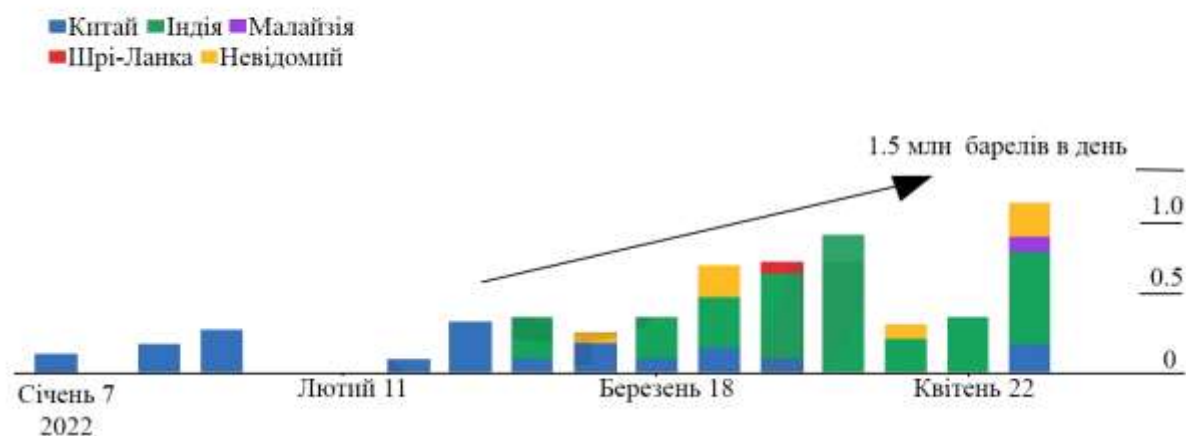
Євразія – це шахівниця, на якій і далі розігрується боротьба за глобальну першість. Ключові гравці розташовані на шахівниці із заходу, сходу, в центрі й на півдні. Євразія дає більше 60% світового ВВП і близько $\frac{3}{4}$ відомих світові ресурсів енергії.

У своїй останній спробі покарати росію за її вторгнення в Україну, ЄС мав заборонити весь імпорт нафти з росії, що ввозиться морем. До цього часу країни ЄС імпортували з росії 2,2 млн барелів на добу сирової нафти та 1,2 млн барелів на добу нафтопродуктів. Враховуючи стрімке зростання цін на нафту, це приносить росії понад 1 млн дол на день. Раніше *Німеччина, Нідерланди, Франція та Італія не підтримували ініціативу Польщі та Балтійського блоку щодо бойкоту імпорту російських енергоносіїв*. Однак після публікації свідчень воєнних злочинів армії рф у передмістях Києва європейські політики прийняли рішення про посилення санкцій, котре включатиме заходи з обмеження постачання російського газу. Цього року **Німеччина** вже заплатила росіянам \$23,1 млрд, принісши їм 8,8% річної енергетичної виручки. З них \$11 млрд – за газ. Проте, попри очевидні фінансові потоки з Німеччини до росії, німецькі посадовці продовжують повторювати, що припинення імпорту енергоносіїв не зупинить війну в Україні, однак призведе до серйозних економічних і соціальних наслідків усередині їхньої країни. **Угорщина** не підтримала ЄС у питаннях надання військової допомоги Україні, а також ініціативу Польщі щодо негайної відмови від російського викопного палива. На думку чинного прем'єра Віктора Орбана, *європейські санкції не повинні торкнутися імпорту газу та нафтопродуктів*.

Хоча Італія вже закупила газ за російські рублі, проте була зроблена заява, що країна відмовляється від російського газу, та шукає альтернативні джерела.

Щодо азійських країн, то Китай нарощує закупівлі нафти з РФ за вигідними цінами, заповнюючи вакуум, що залишився після західних покупців, які відмовляються від бізнесу з Росією. Згідно з оцінкою Vortexa Analytics, китайський морський імпорт російської нафти підскочить до майже рекордних 1,1 мільйона барелів на добу у травні, у порівнянні з 750 000 барелів на добу в першому кварталі та 800 000 барелів на добу в 2021 році.

ЗРОСТАННЯ ПОТОКІВ РОСІЙСЬКОЇ НАФТИ НА СХІД І ДО АЗІЇ

Нещодавно Британський прем'єр-міністр Борис Джонсон запропонував президенту України Володимирі Зеленському створити економічний та військовий альянс проти Росії, який буде альтернативою Європейському союзу. [11]

Французький президент Еммануель Макрон заявив на конференції Євросоюзу про майбутнє Європи у Страсбурзі, що можливе набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС не означає, що країна незабаром вступить у союз. Щоб не знижувати стандарти для країн-кандидатів, французький президент запропонував створити "європейську політичну спільноту", в якій країни, що не входять до ЄС, зокрема Україна та Британія, долучились би до "європейського ядра цінностей". [11]. «Немає короткого шляху до ЄС», – наголосив Шольц і додав, що це було б несправедливо по відношенню до країн Західних Балкан, які вже кілька років очікують на вступ до ЄС. Водночас Шольц пообіцяв Україні всіляку підтримку на шляху євроінтеграції, зокрема в тому, що стосується посилення системи управління та демократії. [11]

Невизначеність щодо того, як відбуватиметься війна, чи будуть введені додаткові санкції та як Росія реагуватиме на існуючі чи потенційні санкції, відіграватиме певну роль у визначенні економічного впливу війни. Невизначеність підвищує ціни на товари та премію за ризик. Це також збільшує витрати на ведення бізнесу, затримує прийняття важливих інвестиційних рішень. Крім економічного впливу цієї війни, цілком імовірно, що геополітична структура західної Європи швидко зміниться. Значно збільшаться державних видатків на оборону, що викликає питання про податки та пріоритети витрат. Крім того, той факт, що енергетика лежить в основі потенційного економічного

впливу, свідчить про те, що, ймовірно, розгорнуться дебати щодо енергетичної політики. Це може означати інвестиції в диверсифікацію джерел палива на основі вуглецю, а також інтенсифікацію інвестицій в екологічно чисту енергію. Ми спостерігаємо порушення ланцюгів поставок деяких товарів і посилення стресу на світових фінансових ринках. І все-таки не можна не відчувати, що ми вступили в нову фінансову еру. Деякі аналітики запропонували численні історичні аналогії, багато з яких пов'язані з посиленням напруженості та ослабленням світової торгівлі та моделей транскордонного інвестування.

Список використаних джерел

1. Бжезінський Збігнев. Велика шахівниця / Пер. з англ. О. Фешовець – Х. : Вид-во «Ранок» : «Фабула», 2019. – 288 с.
2. Кіссінджер Генрі. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / Генрі Кіссінджер пер. з англ. Надія Коваль. – 2-ге вид. – К. : Наш формат, 2018. – 320 с.
3. Конфлікти, що змінили світ / Наталя Іщенко (Гумба), Ігор Попов, Павло Щелін та ін.; худож.-оформлювач О.А. Гугалова-Мєшкова. – Харків: Фоліо, 2020. – 186 с.
4. Фукуяма Френсіс. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. с англ. Тарас Цимбал і Роман Корнута. – К. : Наш формат, 2019. – 608 с.
5. Joshua Nevett. Johnson is ally and I'm happy he's still PM, Ukraine's president says. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-61719962>
6. War in Ukraine: How WFP has met surging food needs for over three months. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*. – URL: https://www.wfp.org/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=12013274121&utm_content=116059460157&gclid=Cj0KCQjwhqaVBhCxAARIsAHK1tiNSODTJM4eM_hWtVvpQcKLHUKzQn_VdrSo0l9rzv2ql8YNpjVBO85IaAl87EALw_wcB&gclsrc=aw.ds
7. Stockholm International Peace Research Institute. URL: https://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php
8. Kiel Institute for the World Economy. URL: https://nl.linkedin.com/company/kiel-institute-for-the-world-economy?trk=public_profile_experience-item_profile-section-card_image-click&original_referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
9. FEDIOL. URL: <http://ierc.com.ua/business/>
10. L'Economia Il piano segreto di Boris Johnson per dividere l'Ucraina da Russia e Ue: il Commonwealth europeo, di Federico Fubini. URL: https://www.corriere.it/economia/finanza/22_maggio_26/piano-segreto-boris-johnson-dividere-l-ucraina-russia-ue-commonwealth-europeo-02d3b232-dc6b-11ec-b480-f783b433fe60.shtml
11. EuroNews. Ukraine slams 'second-class treatment' after Scholz dashes Kyiv's hopes of quick EU membership. By Joshua Askew with AFP. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/05/19/ukraine-slams-second-class-treatment-after-scholz-dashes-kyiv-s-hopes-of-quick-eu-membersh>
12. Latifundist Media. URL: <https://latifundist.com/rating/top-10-krayin-virobnikiv-pshenitsi-v-2021-22-mr>

TRANSFORMATION OF THE ECONOMIC MECHANISM OF STATE REGULATION AND SUPPORT OF CATTLE-BREEDING

Given the place and role of the cattle-breeding in the agriculture, it is advisable to create an economic mechanism of state regulation of the industry, which will cover the full range of measures to influence economic relations. Cattle-breeding in Ukraine needs fundamentally new approaches to innovative development that would take into account market conditions and national interests. Based on this, to ensure the continued development of the industry, an economic mechanism is formed, based on the combination of both state regulation and market self-regulation, the balance of financial and credit and pricing policies. The economic stability of a country in the conditions of market transformations is determined by its competitiveness, namely the presence of competitive economic entities in the cattle-breeding. Their condition depends on the realization of the potential of the economic mechanism for increasing the competitiveness of the industry as a set of methods and levers for managing production efficiency, taking into account government support.

The economic mechanism of state regulation and support of cattle-breeding is an important component of modern state regulation of the agro-industrial complex, which is formed in compliance with the following principles:

- financing of development programs;
- access of all agricultural producers to the possibility of obtaining public funds;
- targeted use of public funds;
- development and implementation of planned indicators of cattle-breeding;
- prompt response to negative influences;
- targeting of state support;
- openness of processes of planning, distribution and control of state funds;
- taking into account the zonal and regional characteristics of the industry when providing state aid.

In the conditions of limited state support of cattle-breeding the question of growth of subsidies of commodity producers and increase of efficiency of branch is extremely actual. The study of the existing practice of subsidizing cattle-breeding producers will allow to develop theoretical and methodological provisions aimed at the efficient use of funds. When providing direct budget support to cattle-breeding, it is proposed to move to multi-component subsidies to producers. The first component of the subsidy provides for the transfer to the current accounts of producers of funds that they will be able to dispose of themselves, such as wages, reinvestment and raising working capital in production. The second component is characterized by a non-cash targeted subsidy, which is transferred to a specially opened account of the manufacturer [1]. The farm manages funds from the account exclusively for the following operations:

- ✓ purchase of breeding cattle for reproduction of the main herd;

- ✓ payment of loans and interest thereon;
- ✓ training or retraining of employees;
- ✓ construction, reconstruction or repair of fixed assets;
- ✓ funding of research to increase the efficiency of economic activity.

Strengthening state regulation of cattle-breeding should determine the process of using the second component, which should ensure the maximum beneficial effect of the industry. That's why, it is advisable to set a percentage of the amount of the second component of the rate of use of funds for the purchase of domestic products. This distribution of funds will guarantee the demand from the cattle-breeding for the products of other domestic industries, which will increase its own capacity, develop related industries.

An important component of the functioning of state support for cattle-breeding should be the process of planning the amount of state subsidies. It must be closely linked to cost standards, production results and promote rational consumption of products. The approach to establishing the amount of budget funding in accordance with the required volume of agricultural production and providing the population with products (according to the norms of the consumer basket of food) of the industry and to promote their development is economically determined [2].

A clear state policy should be aimed at the development of cattle-breeding and adapt to changes in market conditions and ensure the growth of activities. One of the main tasks of state regulation is the effective interaction of various organizational and legal forms of farms and the optimal pace of their development, which will increase the competitiveness of products by improving their quality, reducing production costs using modern technology [3].

Public authorities should be directly involved in supporting the development of the cattle-breeding. In today's realities of the cattle-breeding, significant state support is needed, but it should not be just a formal development of targeted development programs, but real targeted assistance, and it is the state agricultural policy that should be aimed at its implementation.

References

1. Berezivskyy Z. P., Berezivska O. Y. Prospects of agrarian sector development of Lviv region, Ukraine. *Scientific Papers Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, 2021. Volume 21, Issue 3/2021. P. 205-210.
2. Parkhomets M. K., Uniat L M. Incomes of cattle-breeding industries and ways to increase them in agricultural enterprises in the region. *Bulletin of TNEU. Scientific Journal*. №1, 2014. P. 49–62.
3. Sus L. V. The state of implementation of financial state support for cattle-breeding production in Ukraine. *Bulletin of ZhNAEU. № 1/2 (43), vol. 2.* 2014. P. 183-193.

ЕКОНОМІЧНИЙ ВКЛАД, ВПЛИВ ТА ВИГОДИ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

У понад 40 країн світу туристична індустрія виступає основним джерелом надходжень до бюджетів країн. Наразі туристична галузь України становить лише 1.4% ВВП, при цьому представляє неабиякий потенціал для подальшого розвитку [1]. В останнє десятиліття українська туристична галузь демонструвала сталий розвиток, який перервався з початком пандемії COVID-19, але при знятті обмежень як в середині країни, так і за її межами, зростання продовжиться, і галузь повернеться до рівня докризових значень.

Сьогодні туризм визнається важливим чинником, що визначає економічне зростання. За прогнозами WTTC до 2028 року внесок туризму у світовий ВВП складе вже 12,5 трлн. дол. США, або 11,7% від загального обсягу [2]. Серед численних переваг туризму для економіки є зайнятість, надходження іноземної валюти, зростання доходів господарств та державних доходів, поліпшення платіжного балансу та зростання кількості державних стратегій, що заохочуються зростанням туристичної галузі.

Зокрема, туризм збільшує валютні надходження, які, у свою чергу, можуть бути використані для фінансування імпорту, що стимулює інвестиції та підштовхує місцеві фірми до підвищення ефективності через посилення конкуренції, це знижує безробіття, оскільки туристична діяльність значною мірою заснована на людському капіталі і це призводить до позитивної економії від масштабу, таким чином, знижуючи виробничі витрати для місцевих підприємств.

Туристична індустрія розвивається швидкими темпами і грає важливе соціальне та економічне значення, оскільки:

- збільшує місцеві доходи;
- створює нові робочі місця;
- розвиває всі галузі, пов'язані з виробництвом туристичних послуг;
- розвиває соціальну та виробничу інфраструктуру в туристичних центрах;
- активізує діяльність народних промислів і розвитку культури;
- забезпечує рівень життя місцевого населення;
- збільшує валютні поступлення.

Актуальними питаннями економіки туризму є такі:

- економічна поведінка людей, споживаючих туристичний продукт, та їх (туристів) інтереси;
- економічні особливості процесів виробництва туристського продукту, аналізу туристичної промисловості та трудового потенціалу сфери туризму;
- економічні особливості процесів формування, обміну та реалізації туристичного продукту в умовах сучасного, як внутрішнього, так і зовнішнього, ринку;

- специфіка економічного та фінансового механізмів функціонування туризму як на рівні підприємства, так і на рівні галузі;
- економічна та соціальна ефективність туризму як на мікрорівні, так і на макрорівні.

Існує наявність причинно-наслідкового зв'язку між прибуттям туристів та економічним розвитком, а також відкритістю торгівлі та туристичним попитом, належним чином вказуючи взаємопідсилюючий вплив між змінними та надаючи докази того, що туризм відіграє важливу роль у розвитку ключових секторів економіки, тим самим підвищуючи загальний рівень доходів.

Список використаних джерел

1. UkraineInvest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/industries/tourism/>
2. World Travel & Tourism Council. URL: <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact>

Тетяна СМАЧИЛО

канд. екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ГЕОЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Протягом XIX-XXI століть розвиток міжнародних відносин відбувається під впливом глобалізації світового господарства. Події у світовому господарстві, як ніколи, свідчать про інтенсифікацію гео економічних трансформацій.

Сучасний світогосподарський порядок формується здебільшого не стільки на основі політичної карти світу, де, як правило, переважають національні інтереси та ідея переважання державного суверенітету, скільки карти регіоналізації світу на основі тісних економічних, соціальних, етнічно-культурних та інших зв'язків [3].

Якщо в попередні десятиліття зміни відбувалися надто швидко, то сьогоднішній їхній темп підвищився на порядок. Відбуваються зміни глобального світоустрою. Провісником цих змін стала пандемія, яка привела в дію механізми оновлення соціальних комунікацій, охорони здоров'я та ін. Світова економіка поступово перейшла від фази відновлення до розширення в умовах потрясінь та невизначеності, спричиненої пандемією, яка триває внаслідок появи нових варіантів COVID. Нерівномірне економічне зростання призвело до дисбалансу попиту й пропозиції, що зумовило значні проблеми в ланцюжках постачання, посиленні інфляції. Виникає потреба розуміння, опанування цих змін та вміння справлятися з ними.

Ще наприкінці 2021 року світ мав суттєві економічні проблеми, які поглибила повномасштабна війна в Україні. Тому не варто вважати, що війна в Україні та пов'язані з нею санкції є причиною світової економічної кризи.

Напрямки світової економічної кризи: уповільнення економічного зростання за суттєвого збільшення регіональних дисбалансів; суттєві збої на фінансових ринках; кібербезпека; ціни на енергоносії й сировину та їх постачання; ланцюги постачання і торгові бар'єри; продовольча безпека; Зростання глобальної інфляції [1].

На тлі економічних трансформацій, глобальне економічне зростання, напевно, сповільниться у 2022 році, оскільки деякі великі економіки наближаються до повної зайнятості населення. Негативний вплив посилюється також внаслідок війни в Україні, що становить небезпеку для перспектив (табл. 1) [2].

Таблиця 1

**Окремі прогнози щодо економічних перспектив в майбутньому періоді
(згідно з аналітичними даними IHS Markit та оглядами Нацбанку)**

	Опис
Ендемія COVID формує нову економічну реальність	Поширення COVID-19 обумовлює урядові заходи підтримки системи охорони здоров'я та заохочення вакцинації. Темпи зростання економіки сповільняться. Це погіршить попит на сировинних ринках, що вплине на позицію українських експортерів.
Проблеми логістики та інфляція	Логістичні проблеми, які зумовлюють нестабільність постачання, цінове зростання на енергоносії, як і раніше, підвищуватимуть ціни у першій половині 2022 року. Вони будуть усунуті лише наприкінці 2022 року. Аналітики очікують, що видобуток нафти та газу збільшиться у країнах ОПЕК+ та США, послаблюючи тиск на ціни енергоносіїв. Дефіцит електроенергії, який перешкоджав промислового виробництва в Китаї восени 2020 року очевидно буде послаблений у 2022 році, але виробничі обмеження в енергоємних галузях залишаться. Рівень зарплат тимчасово реагуватиме на ринок праці в США та ЄС з незначним впливом на інфляцію.
Посилення грошово-кредитної політики	Висока інфляція, поступ в економічному відновленні та у боротьбі з пандемією – навіть якщо він є нерівномірним – всі ці фактори спонукають центробанки перейти до більш жорстких умов грошово-кредитної політики.
Поширення боргової кризи	Аналітики зауважують, що витрати за позиками на ринках, що розвиваються, зростуть, але до історично низьких рівнів. Цей буде малопомітним для більшості ринків. Країни з ринковою економікою, що формується, які зорієнтовані на сировинні товари та енергоресурси, отримають потенціал збільшення експортних та податкових надходжень з огляду на цінову кон'юнктуру сировинних ринків.

Екологічні проблеми та їх вплив на трансформацію економіки	Аналітики очікують, що посилення уваги до проблеми зміни клімату призведе до того, що все більше інвесторів будуть створювати інвестиційні фонди, орієнтовані екопроекти, та приділяти більше уваги екологічному характеру своїх холдингів. Вони очікують певних змін в політиці, однак практичні перетворення зіткнуться з перешкодами, тому не відбудеться суттєвого впливу на економіку році.
Виклики повномасштабної війни з боку країни-агресора	Зростаюча геополітична напруженість збільшує виклики того, що невизначеність може створити випадки нестабільності на регіональних фінансових ринках та у валютах. У IHS Markit зазначають, що виклик ще більшої конфронтації чи кризи, також зростає, як, власне, і ризик економічних заходів реагування. Зростання напруженості створює підґрунтя для нарощення військових витрат між провідними державами.

Сьогодні світова економіка знаходиться на роздоріжжі. Значна кількість еволюційно сформованих економічних диспропорцій критично наблизилася до точки біфуркації, а поточна біоекономічна криза стала додатковим чинником турбулентності, здатним як проштовхнути її на наступний якісний щабель розвитку, так і відправити на нове коло еволюції. Разом з тим одним із найобговорюваніших аспектів її подальшого розвитку є очікуваний розподіл сил між основними гравцями глобального ринку, перспектива їхнього переміщення між концентричними колами світ-системи [4].

Список використаних джерел

1. Соболева К. Пережити «великий шок»: як світовій та українській економіці ефективно працювати в новій реальності. URL: <https://mind.ua/publications/20242401-perezhiti-velikij-shok-yak-svitovij-ta-ukrayinskij-ekonomici-efektivno-pracyuvati-v-novij-realnosti>.
2. Діденко С. Трансформації та виклики в 2022: ключові економічні прогнози нового року. URL: <https://bykvu.com/ua/mysli/transformatsii-ta-vyklyky-v-2022-kliuchovi-ekonomichni-prohnozy-novoho-roku>.
3. Шиманська К. В. Геоекономічні трансформації та їх зв'язок з економічним, соціальним та технічним розвитком країн та регіонів. *Ефективна економіка*. № 6. 2017. С. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5653>.
4. Герасименко А. Геоекономічні трансформації у XXI ст.: діалектика динаміки та сталості. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 4. С. 5-19.

Frieder Glimm

*Master of Science, M.Sc., Postgraduate student
Bratislava University of Economics and Management, Bratislava, Slovakia*

Supervisor:

Jozef Šáblík

prof. Ing. CSc.

OPPORTUNITIES AND RISKS OF DISRUPTIVE PRODUCT INNOVATIONS MOBILITY AS A SERVICE BUSINESS MODEL

Vehicles and valuables are the second most common asset position of private households in Germany, following current accounts. More than three quarters of all households have access to it, which is far more than is the case with real estate or stock assets, for example [1, p. 27]. On average, a passenger car is used for around 30 kilometers and 45 minutes, which is only three percent of the day [2, p. 4]. Against the background that the proportionately largest item in the maintenance costs of a passenger car is depreciation, it is worth keeping this, especially when it is used a lot [3, p. 1]. It is therefore questionable how useful it is to own a car for an average household. This debate is fueled, among other things, by the threefold increase in home office work in the wake of the Corona crisis, as around half of the aforementioned usage rates can be attributed to commuting to work [2, p. 4; 4, p. 46]. The influencing factors include not only costs, but also ecological aspects, which were also intensely debated in the course of the current Bundestag election in Germany [5, p. 321]. These and other factors illustrate the changed consumer needs and thus represent a breeding ground for alternative and disruptive mobility concepts such as car sharing [6, p. 292 ff.].

Car sharing is broadly assigned to the asset-as-a-service or, more precisely, the mobility-as-a-service area, which is becoming increasingly important due to the increasing degree of digitization. The terms stand for the fact that the consumer does not have to make an initial investment for the respective asset nor has to finance it, but remunerates the owner depending on the use and thus rents the item [7, p. 3 f.]. While car sharing should theoretically solve the problems of the low usage rate and high maintenance costs, the associated costs are in reality considerably higher, so that 94% of private cars in Germany are cheaper to use [8, p. 18]. At this point in time, car sharing is not an attractive alternative to owning a car, which is why interest in it has declined since 2019 [9, n. pag.].

The increasing degree of digitization and, in particular, advances in the field of autonomous driving enable the development of new business models. The ideal, but technically and legally not yet fully feasible, would be for users to be able to call a vehicle via smartphone app, which arrives to the door automatically and they can use it. End customers would have minimal loss of comfort compared to their own vehicle and the usage rate of the vehicles themselves could be maximized. In addition, no employed drivers would be necessary in the same way as a taxi service. By bundling many vehicles in one company, economies of scale could be achieved and advantageous conditions in purchasing would be expected. In addition to the

operational and marketing costs, the cost structure of such a provider would be characterized in particular by financing costs due to the high capital commitment in the vehicles. The profitability of such a company therefore depends largely on the rate of use of the vehicles and the financing costs.

Due to the high importance of the form of financing in the business model, based on the high capital commitment, different financing options are relevant and must be examined for their feasibility and advantageousness. In addition to the classic procurement of outside capital via bank loans from credit institutions, blockchain-based fundraising or even presentation via a Special Purpose Acquisition Company, or SPAC for short, would in principle be conceivable. The idea is obvious to present the financing via the capital market or via a large number of investors in order to cover the comparatively high capital requirements associated with the business model.

Overall, a business model is to be developed and checked for feasibility, which can have massive disruptive effects on future mobility due to foreseeable technical and legal advances. In addition, the opportunities and risks of the individual forms of financing and the business model as a whole are to be analyzed.

The aim of the work should therefore be to develop a future-oriented, potential business model in the area of Mobility-as-a-Service, which ideally replaces one's own passenger car. This should take place on the premise that autonomous driving could be implemented in practice both technically and legally. It should be further examined whether such a business model could be implemented in principle and profitably and whether a market for such a business model exists. As a key driver of the cost structure, the focus in the further course of the research work should be on the financing structure and different forms of financing should be weighed up.

In order to clarify the above-mentioned questions, the individual components of a business plan are developed and analyzed. As a basis for this business plan, the first step is to refine the planned business model and develop the theoretical fundamentals. In terms of the fundamentals, the status quo of mobility concepts and legal fundamentals is particularly considered. In addition, ecological aspects are considered and transferred to the business model. Following this, the theoretical components of a business plan are gradually developed and transferred to the business model.

After the general theoretical basics have been worked out, the components of the business plan are transferred to the planned business model and developed. A business model canvas is developed to present the business model as holistically as possible. When looking at the market, the monetary extent of it is roughly estimated based on the number and willingness to pay of potential customers. The aim is to gain as much new research knowledge as possible by assessing markets for non-existent but foreseeable business models. The survey should ask in advance about the current usage rate of one's own vehicles and other mobility offers. The pain points of the end customers who connect them to the respective options can then be queried. In addition, explicit questions can be asked about the intended business model, in particular with regard to willingness to switch, price elasticity and, if necessary, also about the willingness to invest in such a business model. The competition will then be highlighted using selected examples. This is followed by the definition of possible

marketing and sales measures as well as the optimal form of organization. Selective opportunities and risks as well as strengths and weaknesses of the business model are then compared as part of a SWOT analysis. A time schedule is then drawn up for the temporal classification and rough planning and the technical feasibility is highlighted.

As an essential component of the research work, the basics of the potential forms of financing are then developed. In particular, the advantages and disadvantages, requirements and monetary effects on the business model are to be analyzed. The focus is clearly on forms of financing that tend to be rare, such as SPACs or block-chain-based forms of financing. After the basics have been worked out, they are transferred to the business model and, ideally, a form of financing can then be selected that has proven to be opportune. The aim is to gain as much new research knowledge as possible by examining the potential of forms of financing that are still relatively insignificant in Germany and transferring them to a business model that does not yet exist.

The business plan is then expanded to include the form of financing and the entire business model is analyzed as comprehensively as possible. This is followed by a critical appraisal and a summary of the essential findings in the form of the conclusion.

References

1. Vermögen und Finanzen privater Haushalte in Deutschland: Ergebnisse der Vermögensbefragung 2017 / ed.: German Bundesbank, Frankfurt on the Main: n. p., 2019. P. 13 – 44.
2. Mobilitätsbericht / ed.: Federal Ministry of Transport and Digital Infrastructure, Bonn: n. p., 2019. 136 P.
3. ADAC Autokosten Frühjahr/Sommer 2021 / ed.: ADAC e.V., Munich: n. p., 2021. 38 P.
4. Alipour J. V., Langer C., O’Kane L. Wird uns das Homeoffice erhalten bleiben? Ein Blick in 35 Millionen Stellenanzeigen: ifo schnelldienst, 2021. In. 09. P. 46 – 52.
5. Blanck R., Hacker F., Kasten P., Schönaue M., Zimmer W. Die Zukunft der Mobilität nachhaltig gestalten / ed.: Siebenpfeiffer W., Mobilität der Zukunft – Intermodale Verkehrskonzepte, 2021. P. 321 – 336.
6. Canzler W., Knie A. Die Digitalisierung ändert alles: Mobilität nach dem Privatauto / ed.: Siebenpfeiffer W., Mobilität der Zukunft – Intermodale Verkehrskonzepte, 2021. P. 291 – 301.
7. Seebacher U. Assets-as-Service – Service statt Produkte – so gelingt der Einstieg in die Service-Economy / Wiesbaden: Springer, 2021. 76 P.
8. Eisenmann C., Kuhnimhof T. Für Vielfahrer oft konkurrenzlos günstig: Pkw-Nutzung in Deutschland / Berlin: n. p., 2019. 24 P.
9. Anzahl der Personen in Deutschland, die Carsharing nutzen oder sich dafür interessieren, in den Jahren 2017 bis 2021. URL: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/257867/umfrage/carsharing-interesse-und-nutzung-in-deutschland/> . (access date 08.12.2021).

Jane Weber
PhD Student
Bratislava University of Economics and Management, Bratislava, Slovakia
Supervisor:
Sáblík Jozef
Prof. Ing. CSc.

OPPORTUNITIES AND RISKS OF DISRUPTIVE PRODUCT INNOVATIONS CONSIDERING CHANGING CONSUMER NEEDS: ECOLOGY AND TRANSPORT

Disruptive product innovations are new products which have a massive impact on the market and are driven by projects, cooperation with universities and, above all, investments in research and development. Their positioning on the market breaks through existing structures, satisfies unknown customer needs and creates enormous added companies value. New innovative products must be authentic, in line with the company's mission statement and the image. They also require a long-term development process, a large investment volume and thus represent a challenge for companies. Which is why linking innovative product planning with the company's strategy, long-term planning and alignment of goals and investments is indispensable.

Strategic corporate planning to promote innovation should provide for the reinvestment of profits as an instrument of internal financing. In addition to long-term planning to finance innovation, product-specific positioning and customer analysis is required. Because "We have to redefine customer centricity!", also emphasises Stefan Puriss during an information and discussion day on the topic of breakthrough innovations. Here, experts agree on the necessity of considering consumer needs and desires under continuously growing population figures. In order to be fit for the future, target groups must be segmented, their needs analyzed and corresponding products made available in order to generate competitive advantages.

The changes in demand are particularly evident in sustainability. This is because sustainable products and products that satisfy consumers' growing "desire for the convenience and ease of being on the road" are a major demand trend in 2021. The global Corona pandemic is not only influencing prevailing consumer needs, but also mobility behavior. The current innovations of electric and hybrid vehicles in the transport industry are both sustainable, as the new powertrains are an environmentally friendly alternative to the conventional internal combustion engine, and convenient, as they represent high flexibility and a convenient mode of transport, thus optimizing lifestyle options.

For years sustainable mobility has also been discussed and debated in the context of the sustainable growth of the transport industry in politics in connection with the buzzwords "climate targets" or "transport turnaround". In 2019, the Climate Protection Act set concrete and legally binding CO₂ reduction targets until 2030 in order to limit environmental pollution. In the transport sector, 163 million tones of greenhouse gases were emitted in 2019, which are to be reduced to emissions of 95 million tones by 2030. The measures to achieve the climate target with the transport

turnaround include, for example, the expansion of cycle paths and local public transport, attractive pricing for rail transport or subsidies for e-cars. According to an analysis by economist Ferdinand Dudenhöffer, Director of the Center Automotive Research (CAR), the number of passenger cars in the Rhine-Main region increase about 4 % in 2020. Which confirms the inhibited willingness to use public transport in pandemic time. Nevertheless, at the same time, empty roads and due to the mobility restrictions about 17 % less emission pollution worldwide are reported. In terms of environmental policy, a long-term reduction in CO2 emissions is supposed to influence global warming but positive measurement results in Frankfurt am Main, for example show that short-term measures such as driving bans in addition to the Corona Lockdown also lead to a reduction in emissions. To reduce and contain global warming, the premise of making transport more sustainable is indispensable, as one article states:

"The energy turnaround is unthinkable without a transport turnaround".

The change in demand under the sustainability trend influence developments in the entire mobility sector. Combining the various topics, however, the question arises: is it really the customer who demands sustainable mobility or is the EU “greenwashing” and driving the development primarily based on the agreed climate targets? Because in the transport sector, taxes and subsidies are used to intervene in pricing to increase the attractiveness for the end customer. For example, transport prices, due to environmental aspects in Germany or Austria, are favored by subsidies and tax advantages for the consumer. Specifically, Austria is introducing a climate ticket that allows consumers to use buses and trains throughout the country. This offer costs 1,095 euros and is comparable to the “BahnCard 100”, which covers a large part of the German public transport system and costs 4,027 euros. The price paid by the consumer and the pricing of products and services has the strongest influence on the demand and the success to be achieved by the company. Likewise, it can be beneficial if the state supports innovation and pricing and relieves companies. Another example of subsidized mobility is hybrid and electric vehicles.

References

1. Allgemeine Betriebswirtschaftslehre 2: Bd. 2: Führungherausgegeben von Franz X. Bea, Marcell Schweitzer, P. 444
2. Erlebnismanagement . 2021. URL: <https://www.qualtrics.com/de/erlebnismanagement/marktforschung/kundenbedurfnisse/>
3. Europa.eu - recovery-plan-europe_de. 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_de
4. Experten Channel, Bericht zu Informations- und Diskussionstag mit im Puls geben zum Thema Durchbruchinnovation. 2015. URL: <https://channel-hamburg.de/chancen-und-risiken-disruptiver-innovationen>
5. Fernando Vivente, Die Weltwoche, P. 52, 2021.
6. Frankfurt gewinnt weiter viele Einwohner. 2020. URL: <https://www.sueddeutsche.de/leben/bevoelkerung-hamburg-prognose-frankfurt-gewinnt-weiter-viele-einwohner-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-201120-99-398237>

7. Georg Ehring. 2020. URL: https://www.deutschlandfunk.de/co2-ausstoss-weltweit-mit-vollgas-in-die-erderwaermung.697.de.html?dram:article_id=488974w
8. Innovationsmanagement, DUP Unternehmer Plattform für Digitalisierung und Nachhaltigkeit, P 12, 2021
9. Klimafonds. 2021. URL: <https://www.klimafonds.gv.at/wp-content/uploads/sites/16/Subventionen- Umweltrelevanz-Kurzfassung.pdf>, 2020
10. Konsument Trends, <https://foodhub-nrw.de/news/der-konsument-in-2021-top-10-trends-global>
11. Mehr Autos in Rhein-Main. 2021. URL: <https://www.fr.de/rhein-main/immer-mehr-autos-in-rhein-main-90033460.html>
12. Max Heeke. 2020. URL: <https://www.mdr.de/wissen/klima/verkehrswende-wie-kann-sie-gelingen100.html>
13. Umwelt, Lockdown sorgt für saubere Luft, Frankfurter Rundschau, 2021
14. Verkehrswende – Was ist das eigentlich? 2021. URL: <https://www.zeit.de/zustimmung?url=https%3A%2F%2Fwww.zeit.de%2Fmobilitaet%2F2019-08%2Fverkehrswende-hybridautos-elektromotor-nachhaltigkeit-umweltschutz>
15. Verkehrswende- Hybrid Autos und Elektromotoren, 2021. URL: <https://www.zeit.de/zustimmung?url=https%3A%2F%2Fwww.zeit.de%2Fmobilitaet%2F2019-08%2Fverkehrswende-hybridautos-elektromotor-nachhaltigkeit-umweltschutz>
16. Wirtschaftslexikon/i/innovationspolitik. 2021. URL: <https://www.wirtschaftsuniversitaet.de/wirtschaftslexikon/i/innovationspolitik/>
17. ZDF Heute, Daily News 27.10.2021, 2021

Секція 4. Цифрова трансформація суспільства і нові комунікаційні технології
Section 4. Digital transformation of society and new communication technologies

Вікторія Коваленко
д-р екон. наук, професор
Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Конкурентоспроможність банківської системи визначає рівень ефективності діяльності його економічних агентів. Так, поведінка окремих банків на ринку впливає на формування того чи іншого типу конкурентної структури, а, отже, й на вид конкуренції. Таким чином, аналіз конкуренції в банківській системі здійснюється на основі дослідження поведінки банків як суб'єктів ринку банківських послуг. Оцінка рівня конкуренції обумовлена необхідністю визначення її особливостей та напрямків з метою удосконалення діяльності банків, підвищення рівня капіталізації.

Вітчизняний ринок банківських послуг характеризується на сьогодні зменшенням кількісного складу банків. Більшість з них не мають значного впливу на конкурентне становище в банківській сфері, що частково пов'язано з лідерством великих та державних банків.

З переліку банків, які визнані як найбільш надійними, в основному представлені групою банків з іноземним капіталом та державними банками. Тільки два банки з вітчизняним приватним капіталом увійшли до цієї групи.

Розглядаючи інноваційні процеси в банківській сфері, можна відзначити, що розширення напрямів інноваційних розробок, де до традиційних категорій інновацій у продуктах і послугах, каналах обслуговування клієнтів, інновацій з ефектом соціального і суспільного впливу, вдосконалення внутрішніх бізнес-процесів додаються інновації на основі цифрових технологій FinTech і RegTech, управління людським капіталом, бізнес-моделі за платформним і екосистемним підходами, цифровий маркетинг, а також інноваційні акселератори або інкубатори. Головна проблема будь-яких банківських інновацій, у тому числі і впровадження нових технологій – це забезпечення їх ефективності. Тому, мова йде про інноваційну конкурентоспроможність банків.

За даними Євростату та інших європейських агентств, більш ніж половина громадян ЄС перейшли на цифровий банкінг. Частково це також пов'язано з тенденцією до створення безготівкового суспільства. Очікується, що тенденція до банківського обслуговування лише в цифровому форматі збережеться, адже за опитуваннями два з трьох клієнтів банку планують в один момент перейти виключно на цифровий банкінг [1].

Україна слідує світовим тенденціям розвитку цифрового банківництва і має приклади успішних установ у даній сфері. Особливо відомим і популярним в Україні є Monobank. Сьогодні в Україні активно впроваджують інновації у свою діяльність низка системно важливих банків, зокрема: АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Альфа-Банк», АТ «Ощадбанк». Серед інших банків інноваційністю вирізняються ПУМБ і Monobank.

Розглянемо деякі інноваційні технології, які забезпечують інноваційну конкурентоспроможність банкам.

Наразі в усьому світі банки налагоджують свою тактику рішень щодо штучного інтелекту (AI), що сприятиме значному поширенню AI в цій сфері бізнесу. За даними автономних досліджень планується, що AI знизить операційні витрати банків до 2030 року приблизно на 22%. За оцінками ABI Research, витрати на AI та аналітику кібербезпеки становитимуть 96 млрд дол. США до кінця 2021 року. За прогнозами, до 2023 року банки заощадять приблизно 447 мільярдів доларів шляхом розробки та впровадження програм для штучного інтелекту [2, с. 117].

Відкритий банкінг – технологія, яка об'єднує банки, треті сторони та постачальників технологій, дозволяючи декільком установам створювати мережі для передачі даних. Open Banking дозволяє безпечно обмінюватися фінансовою інформацією про клієнта за його згоди, наприклад дані про витрати та звички. згідно з дослідженням Allied Market Research, у 2018 році відкритий банкінг приніс 7,29 млрд дол. США доходів, а до 2026 року надходження сягнуть 43,15 млрд дол. США, що в свою чергу стимулює нарощення інвестицій у цю технологію.

Сутність мікросервісів полягає в тому, що вони допомагають впроваджувати Fintech з гнучкістю, яка необхідна для створення новаторських, інноваційних технологій. Впровадження мікросервісів дозволить значно вплинути на бізнес результати банків, а саме краще мотивувати працівників, підвищити продуктивність всіх процесів, пришвидшити вихід на ринок нових продуктів, зменшити кількість дефектів у продуктах та сервісах [2, с. 120].

Блокчейн представляє собою розподілену базу даних, що зберігає впорядкований ланцюжок записів (так званих блоків), що постійно довшає. Використання блокчейну у банківській діяльності дозволить забезпечити надшвидку, дешеву та надійну обробку платежів без шкоди для банківської та клієнтської безпеки, а саме: 70% економія витрат на централізовану фінансову звітність; 50% економії на ведення бізнесу; 30-50% на комплаєнс; 50% на централізовані операції [3].

Що стосується мобільних платежів, то у 2021 році різко збільшилися їх обсяги. За даними Statista, у 2018 році близько 440 мільйонів осіб використовували безконтактні платежі, а у 2020 році їх кількість була близько 760 мільйонів. І, за прогнозами, їх кількість буде зростати [4]

У сучасних умовах більшість банків України перебувають у стадії цифрових трансформацій і впровадження інновацій в основних бізнес-моделях, ключових напрямках обслуговування клієнтів. В Україні протягом 2016-2021 рр.

експертним виданням PaySpace Magazine Awards систематично проводиться щорічний конкурс серед учасників вітчизняного ринку e-commerce і FinTech.

В цілому, PaySpace Magazine Awards 2021 року виокремив банки України, які активно розвиваються у сфері фінансових інновацій. За кількістю номінацій, у яких представлено банки, традиційно лідирує ПриватБанк [5].

Отже, ера цифрової економіки суттєво трансформує, впливає та видозмінює банківський сектор відповідно до динаміки розвитку інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. На сьогодні під впливом цифрової економіки значних змін зазнав процес управління банківськими установами, процес комунікації клієнтів і партнерів із банківськими установами, однак найбільш вагомим змін зазнав процес банківського обслуговування, який трансформується із традиційного банкінгу в електронний банкінг. Тепер кожного року все більше і більше людей у Європі, США та Україні використовують електронний банкінг, тому що це економічно вигідно та зручно як для банків, так і для їхніх клієнтів.

Список використаних джерел

1. The global neobanks report: How 26 upstarts are winning customers and pivoting from hyper-growth to profitability in a \$27 billion market. URL: <https://www.businessinsider.in/finance/news/articleshow/73783093.cms>

2. Худолій Ю., Свистун Л. Сучасні тенденції FinTech та їх вплив на безпеку банківських установ. *Економіка і регіон*. 2021. № 3 (82). С. 115-123. DOI 10.26906/EiR.2021.3(82).2375.

3. Дроботя Я. А., Бражник Л.В., Дорошенко О.О. Диджиталізовані інновації банківського бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 23. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-15>

4. Mobile wallets to rule nearly 60% of the world people by 2025. Tech Herald, URL: <https://techherald.in/news-analysis/mobile-wallets-to-rule-nearly-60-of-the-world-people-by-2025/>

5. PaySpace Magazine Awards 2021. Evo Business. URL: <https://psm7.com/awards-2021/nomination>.

Наталія Павленчик
д-р екон. наук, професор
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів, Україна

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Стабільність функціонування підприємств значною мірою визначається рівнем організаційно-правового та інформаційного забезпечення. Як доведено практикою країн з ринковою системою відносин жодне підприємство, організація чи установа зовсім не можуть здійснювати свою діяльність без інформації. Керівники, менеджери і спеціалісти на усіх рівнях управління та й навіть прості робітники функціонуючого суб'єкта потребують інформації в різноманітному виді.

Інформаційну базу формують усі види відомостей та повідомлень і знань, які надходять у керівний апарат потрібних для реалізації функцій управління. Інформаційні потоки можуть бути усними, письмовими, графічними, об'ємними, короткими та у формі різних матеріальних носіїв у вигляді електричних імпульсів, усної мови, магнітного запису, показів лічильників, письмових документів, перфокарт тощо. Налагодженість інформаційних потоків дає можливість управляти людськими ресурсами та покращити організацію і налагодженість бізнес-процесів. Такі дані є досить необхідними для інтересу потенційних інвесторів. В економічному просторі інформацію можна класифікувати за такими ознаками (табл. 1):

Таблиця 1

Інформаційний масив економічного простору

Інформація	Вид	
	оперативна	довгострокова
За призначенням	обліково-бухгалтерська, виробничо-оперативна, розпорядча, довідкова, нормативна	планова, звітна статистична, звітна бухгалтерська
За способом передачі	усно, телефоном, факсом, мережа Internet	поштою, мережа Internet
За періодичністю	змінна, добова,	декадна, квартальна, річна
За характером носіїв	паперова, електронна	паперова, електронна
За характером обробки	оброблювальна, не оброблювальна, аналітична	оброблювальна, не оброблювальна, аналітична
За вірогідністю	достовірна, недостовірна, достатня, недостатня, активна, пасивна	достовірна, недостовірна, достатня, недостатня, активна, пасивна
За походженням	зовнішня, внутрішня,	зовнішня, внутрішня
За джерелами	підприємств, організацій, установ корпорації	вищестоящих органів

Інформаційне забезпечення – це важлива складова системи менеджменту, що певним чином характеризується сукупністю даних про фактичний і можливий рівень якості управління. До основних вимог якості управлінської інформації можна віднести: своєчасність і актуальність інформації; достовірність інформації; відповідність запиту; комплексність інформації; адресність; індивідуалізація інформації відповідно до рівня посадової особи; коректність інформації; тривалість життєвого циклу, щодо багаторазового використання; висока швидкість збору, обробки і передачі; можливість захисту інформації.

Лише менеджерська діяльність, що ґрунтується на певній інформації, забезпечує повною мірою ефективне використання ресурсів на основі нових форм організації виробництва і на новій технологічній основі. Тому складовою формування високого рівня виробництва в регіональному економічному просторі і на окремих його підприємствах, незалежно від сфери їх діяльності, є якісне прийняття управлінських рішень, заснованих на фактах та достовірній інформації, що є дотичними до вдосконалення організаційних і технологічних процесів.

Вміння раціонально і ефективно використати повний набір інформації забезпечує не тільки позитивний результат господарської діяльності окремого підприємства в сільському економічному просторі територіальної одиниці в цілому. Інформаційна система в сукупності включає людей, технічні засоби та структурну будову з наявними носіями інформації, методикою, методами зняття, схемами обробки даних, перетворення та передачі даних. Найважливішою функцією в інформаційній системі є обробка система даних. Нині без таких відомостей практично жодне підприємство чи організація не може існувати оскільки вона постійно оновлюється з урахуванням мінливих зовнішніх та внутрішніх факторів. У перспективі, зі створення системи інформації на теренах економічного простору в цілому, і на рівні окремих його елементів, забезпечуються умови для організації єдиної мережі функціонуючих суб'єктів господарювання (рис. 1).

Рис. 1. Модель перспективного розвитку інформаційного менеджменту

Інформаційна служба забезпечує:

- формування бази даних для суб'єктів господарської діяльності економічного простору;
- представлення товаровиробникам інформації за потребою;
- налагодження міцних взаємовідносин між виробниками і споживачами;
- формування інформаційної бази про потреби національної економіки у сільськогосподарській продукції;
- створення бази даних про виробництво та наявність вітчизняної техніки для аграрного виробництва;
- збір, обробка та і поширення інформації для населення в економічного простору.

Однією з основних функцій інформаційної служби є формування та доведення до суб'єктів господарської діяльності необхідної комерційної інформації, з питань зацікавленості споживачів та поведінки конкурентів-виробників на регіональному економічному просторі. Завдяки діяльності інформаційної служби, шляхом своєчасного і раціонального управління інформаційними потоками, забезпечується реальна можливість підвищення ефективності роботи суб'єктів господарської діяльності економічного простору сільської територіальної одиниці.

Отже, завдяки діяльності інформаційної служби, завдяки своєчасному і раціональному менеджменту інформаційних потоків, забезпечується реальна можливість підвищення ефективності роботи суб'єктів господарської діяльності економічного простору. Функціональне застосування інформації виокремлює різні економічні явища в якісну однорідність і робить їх порівнянними одне з одним. Усі економічні явища і процеси об'єктивно відображаються за допомогою інформації, яку можна створити, обробляти, зберігати, передавати та використовувати. Ефективне використання наявних ресурсів за допомогою інформації спонукає до висновку, що субстанцією економічних явищ є інформація, а праця – лише механізм уречевлення інформації. Інформаційне забезпечення – це важлива складова системи управління, що певним чином характеризується сукупністю даних про фактичний і можливий рівень якості управління.

Список використаних джерел

1. Durman, Mykola. Інформаційний менеджмент як складова державної інформаційної політики. Вісник Херсонського національного технічного університету. 75. 2020.141-149. DOI: 10.35546/kntu2078-4481.2020.4.17.

Ростислав Баран

д-р екон. наук, доцент

*Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Західноукраїнського національного університету, м. Івано-Франківськ, Україна*

Мар'яна Романчукевич

канд. екон. наук, доцент,

*Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Західноукраїнського національного університету, м. Івано-Франківськ, Україна*

БАЗОВІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВИМИ КОМУНІКАЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВ

Епоха цифровізації, в якій перебуває зараз людство, і Україна в тому числі, диктує свої правила поведінки на ринку. Головним завданням цифрових комунікацій є розвиток середовища цифрової трансформації і налагодження інфраструктури між зацікавленими учасниками бізнес-середовища. Такий підхід вимагає прискореної адаптації до сучасних вимог середовища, а також зміни культури налагодження комунікації, яка забезпечуватиметься цифровою трансформацією та появою нових завдань у стейкхолдерів системи (наприклад, маркетингологів, спеціалістів з продажу, споживачів). Тож цифрова комунікація, яка представляє синхронний або асинхронний зв'язок за допомогою цифрових технологій, націлена на прискорення процесу адаптації стейкхолдерів [1].

Цифрова комунікація – це також і обмін даними в глобальному просторі з використанням цифрових технологій за результатами отриманої інформації з пошукових систем. Налагодження цифрової комунікації передбачає отримання позитивного ефекту на рівні держави (зростання ВВП, прискорення інформаційного обміну в економіці, підвищення продуктивності праці та ефективності операцій, зниження рівня тіньової економіки), на рівні бізнес-структур (зростання продуктивності праці, зниження витрат, розширення ринків та каналів реалізації продуктів (послуг)), а також для суспільства (обмін даними в соціальному середовищі, швидкість отримання інформації, полегшений доступ до необхідних послуг (товарів)).

Логічно, що споживач обирає необхідні товар/послугу того підприємства, яке максимально ефективно впроваджує інструменти омнікальності, маркетингової аналітики, адаптивності, скорингу, прогнозування, й отримує очікуваний рівень корисності одночасно комфортного користування пропонованими каналами цифрової комунікації.

Існує потреба у представленні драйверів цифровізації комунікаційних інструментів бізнесу, які сприяють розвитку підприємств та просуванню їх продуктів/послуг і є основними елементами системи управління цифровими комунікаціями підприємств.

Серед них насамперед варто виділити об'єкти та суб'єкти цифровізації. До перших належать: продукти (послуги); підприємницькі ресурси; інтелектуально-кадрове забезпечення; споживачі; інше ресурсне забезпечення та зовнішні трансакції. До других – зовнішні контрагенти та громадськість.

Вплив даних драйверів здійснюється з допомогою: цифровізації та реструктуризації комунікації; впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та апаратного забезпечення; ефективної комунікації з внутрішніми та зовнішніми суб'єктами; мінімізації ризиків; формування економічного потенціалу та пошуку можливостей розвитку.

Серед чинників, які впливають на сприйняття цифровізації варто виділити три групи: антецедентні (формують довіру та лояльність клієнтів, їхню готовність використовувати цифрові інструменти); інгібіторні (не формують взаємної вигоди) та прискорювальні (сприяють сприйняттю нових технологій споживачами). Механізм забезпечення системи управління цифровими комунікаціями підприємств повинен мати наступні складові — нормативно-методичні, адміністративні, фінансові, економічні, інформаційні та організаційно-управлінські. Важливою є маркетингова сфера управління цифровими комунікаціями підприємств, яка повинна охоплювати позиціонування продукту, рекламу, PR, збутову діяльність та обслуговування споживачів.

Шляхи забезпечення цифровізації повинні реалізовуватись відповідно до визначених мети, завдань, а також прогнозів різноманітних параметрів фінансово-господарської діяльності. Для досягнення мети слід забезпечити реалізацію таких функцій як прогнозування, планування, контролю, моніторингу та регулювання. Це передбачає розробку низки стратегій, зокрема, цифрової трансформації, лідерства бізнес-формату, диференціації та формування ексклюзивного продукту (послуги). Реалізація шляхів забезпечення цифровізації повинна здійснюватись з дотримання принципів безпеки, відкритості, економічності, незалежності, доступності та ефективності.

Попри очікуваний ефект за результатами використання основних драйверів цифровізації підприємств існує й низка бар'єрів впровадження цифрових технологій: регуляторні (відсутність дієвих програм цифровізації підприємств, відсутність стандартів цифрового розвитку), кадрові (міграція кваліфікованих кадрів, недостатній рівень ключових цифрових компетенцій, недостатність навчальних курсів та їхня вартість), фінансові (обмеженість у ресурсах, низький рівень бюджетної підтримки, високий ризик інвестування проєктів цифровізації), інфраструктурні (нерівномірність цифрового розвитку за регіонами, низький рівень регіональної інфраструктури, невідповідність міжнародним стандартам), інформаційні (недостатній рівень інформаційної обізнаності суб'єктів господарювання, відсутність інформації про наявні проєкти цифрової трансформації бізнес-структур, відсутність статистичної та аналітичної інформації щодо рівня цифровізації бізнесу).

Отож, цифрова комунікація сприяє розвитку сучасного бізнесу, оскільки, дає змогу споживачам отримати максимум інформації в реальному часі, і повинна базуватись на системи управління цифровими комунікаціями підприємств.

Список використаних джерел

1. DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101254>.

ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ТА CRM: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Нині інформаційні технології активно проникають у всі сфери діяльності людини. Перехід до цифрових технологій, як основний напрямок розвитку суспільства, стає найважливішим показником розвитку країни.

Особлива роль у цьому процесі відводиться банківському сектору. Він є піонером в напрямку впровадження в свою роботу нових інноваційних рішень, що слугують надалі каталізаторами цифровізації в інших галузях економіки. Загалом ринок банківських послуг – це сфера підприємницької діяльності з приводу грошових відносин, об'єктом яких є послуги, що надаються банками фізичним та юридичним особам. Саме на ринку банківських послуг здійснюється відповідна професійна діяльність банківських установ.

Цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, громадської та особистої діяльності. З розвитком інформаційних технологій, що супроводжується глобальним проникненням мобільного доступу до Інтернету та цифрових послуг, змінюється і процес надання послуг, в тому числі фінансових.

Банківська сфера стала першорядним об'єктом цифровізації через те, що:

по-перше, ефективне застосування цифрових технологій є невід'ємною умовою в роботі банків, які прагнуть зберегти конкурентоспроможність у всіх клієнтських сегментах;

по-друге, поширення цифрових сервісів у банківській сфері сприяє кращому розумінню потреб клієнтів та надає можливість формувати індивідуальні пропозиції для користувачів.

Тобто, для того щоб вижити в умовах розвитку електронних фінансових технологій, банківським установам необхідно постійно оцифровувати продукти та послуги, широко використовувати мобільні додатки, хмарні технології та вести свою діяльність в соціальних мережах, де може бути сконцентрована велика кількість потенційних клієнтів.

Використання банками соціальних мереж направлено на досягнення довгострокових цілей комунікаційної політики, серед яких: широка інформованість цільової аудиторії; підвищення лояльності як до банку, так і його продуктів та послуг; моніторинг думок і настроїв клієнтів банку; формування репутації надійного банку.

Найбільш поширеним інструментом комунікації банків зі своїми клієнтами є його офіційні сторінки в соціальній мережі Facebook та блоги. Такі спільноти в соціальній мережі суттєво доповнюють корпоративні сайти банків, оскільки

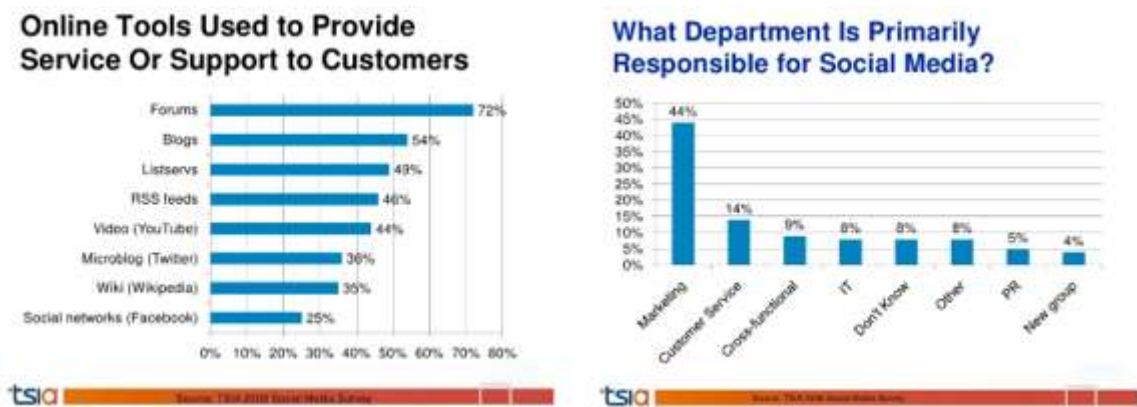
мають більші можливості стосовно поширення інформації та сприймаються учасниками спільноти як більш особисті.

Основним ресурсом банку в епоху цифрової економіки є інформація та знання. Підходи банків до управління інформацією та знаннями класифікуються, виходячи з основних функцій. До найбільш значимих таких функцій відносяться: моделювання ризиків та моніторинг портфельів; управління взаємовідносинами з клієнтами та аналіз прибутковості.

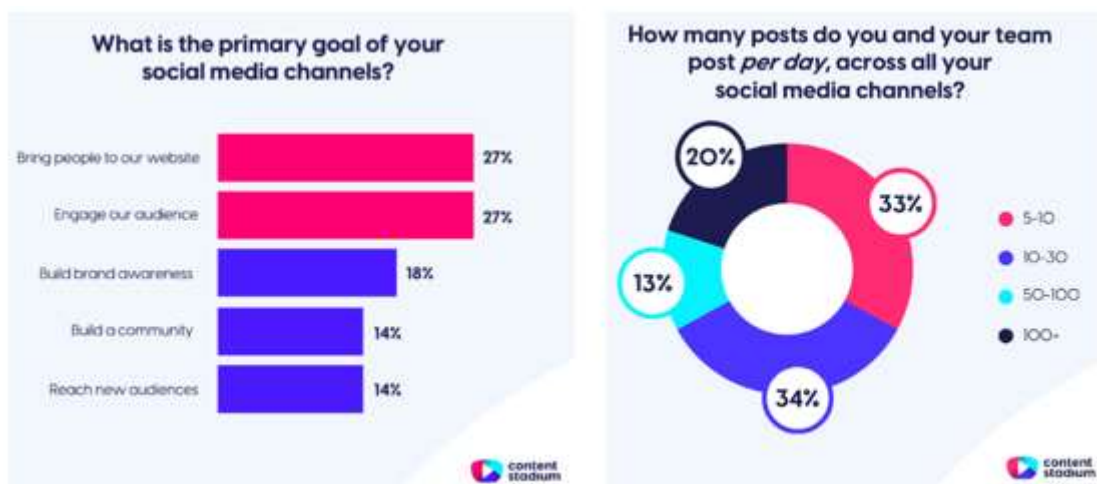
Банки, як правило, найкраще вміють відстежувати дані щодо кредитів та проводити їх моніторинг. Централізоване відстеження та використання інформації про клієнтів є для банків більш складним завданням. Така інформація вважається ключовою як для перехресного продажу, так і для вдосконалення продуктів та послуг. Більшість банків мають у своєму розпорядженні системи відстеження важливих даних про клієнтів, але ця інформація часто розсіяна між різними каналами поставок, філій або сфер банківської діяльності. Для вирішення подібних проблем банки впроваджують комплексні централізовані системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM-системи), доступні всім підрозділам банку.

Розглядаючи питання інтеграції соціальних медіа та CRM в банківській сфері зазначимо, що при правильному підході соціальні мережі можуть добре доповнити інші канали комунікацій, які використовуються в банку. При цьому CRM-система може допомогти в ідентифікації клієнта та накопиченні історії взаємин. Крім того, у CRM-системі доцільно реалізувати можливість створення звернення на підставі даних соціальної мережі та переадресації скарг чи заявок до відповідного підрозділу з подальшим контролем виконання.

На завершення надамо результати одного дослідження, що ілюструє тенденції використання соціальних мереж в світі (рис. 1):

A) 2009-2010 pp.

Б) 2021-2022 pp.

Рис. 1. Тендеції використання соціальних мереж в світі

Список використаних джерел

1. До питання визначення поняття «банківська діяльність». INCOLANSE. Юридична компанія. URL: <http://www.incolanse.com/>
2. Effectively Leveraging Social Media as a Support Channel. TSIA 2009 Social Media Survey. URL: <https://www.slideshare.net/tkanzaveli/effectively-leveraging-social-media-as-a-support-channel>
3. 2022 social media statistics: Media and publishing industry. Content Stadium. URL: <https://www.contentstadium.com/blog/2022-social-media-statistics-media-publishing-industry>.

Ірина Чкан

канд. екон. наук, доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна

Карина Комарова

здобувачка ступеня вищої освіти ОС Магістр

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна

НОВАЦІЇ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В РАМКАХ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Динамічне зростання фінансового сектору, посилення його ролі та значення в суспільно-економічному просторі як на міжнародному рівні, так і на рівні національних систем стало одним з актуальних глобальних трендів сучасності. Ефективне функціонування фінансового ринку розглядається як

домінуюча передумова сталого економічного зростання. Відповідно актуалізується питання регулювання фінансових установ з боку держави.

В 2021 році Верховною Радою України ухвалено новий Закон «Про фінансові послуги та фінансові компанії», який є новою версією Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», в якому викладені чіткі вимоги до роботи фінансових установ, наданий новий зміст термінів. Так, в новому законі наведено нове поняття фінансової установи, як «юридична особа, метою створення якої є ведення діяльності з надання фінансових послуг, та яка авторизована на здійснення діяльності з надання фінансових послуг». Закон «Про фінансові послуги та фінансові компанії» вводиться в дію з 1 січня 2024 року [1].

Серед змін щодо регулювання діяльності фінансових установ, передбачено, що вимоги до мінімального розміру статутного капіталу фінансових компаній та ломбардів встановлюються пропорційно залежно від послуг, що надаються. Отже, для ломбардів, які планують надавати виключно фінансову послугу з надання коштів та банківських металів у кредит, встановлено вимогу мінімального статутного капіталу у розмірі 1 млн грн, але якщо ломбард буде надавати всі або будь-які інші послуги з переліку, встановленого законом – 5 млн грн. Для фінансових компаній встановлюють вимоги до мінімального розміру статутного капіталу відповідно у 3, 5 або 10 млн грн, залежно від кількості та характеру послуг, які планує надавати компанія.

Набуття істотної участі у фінансовій компанії або ломбарді більше не потребуватиме отримання попереднього погодження регулятора (Національного банку України або Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку). Інформація про нових власників подаватиметься одночасно з документами про зміну структури власності надавача фінансових послуг. Національний банк продовжить перевіряти відповідність власника істотної участі вимогам законодавства [2].

В рамках Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року та імплементації законодавства, новий закон розширить засоби фінансової інклюзії в розрізі впровадження стандартів ринкової поведінки фінансових установ і розкриття інформації про фінансові продукти, буде посилено захист прав споживачів фінансових послуг, розширено і вдосконалено систему гарантування вкладів тощо.

Набуття компанією статусу фінансової установи та включення запису про неї до відповідного реєстру здійснюватиметься одночасно з видачею ліцензії. Фінансові компанії та ломбарди отримуватимуть лише одну ліцензію з повним переліком фінансових послуг, які вони мають право надавати. Водночас фінансова установа матиме право розширити (за потреби) обсяг своєї ліцензії [2].

Ломбарди разом із наданням ломбардних кредитів також матимуть можливість надавати окремі фінансові платіжні послуги та здійснювати торгівлю валютними цінностями в готівковій формі. Фінансові компанії та ломбарди зможуть не лише надавати фінансові послуги, а й здійснювати іншу

господарську діяльності (з обмеженнями) для повноцінної реалізації своїх ділових можливостей [2].

Проведення перевірок є одним із заходів реалізації виконання завдань головного регулятора фінансового ринку, яке здійснюється сьогодні шляхом проведення самостійно чи разом з іншими відповідними органами перевірок та ревізій фінансово-господарської діяльності фінансових установ.

З урахуванням ризик-орієнтованого підходу оновлюються вимоги до корпоративного управління надавачів фінансових послуг та встановлюються вимоги до системи внутрішнього контролю. Нові вимоги спрямовані на побудову систем корпоративного управління надавача фінансових послуг, які забезпечуватимуть фінансову стійкість такого надавача та дотримання ним вимог законодавства України [2].

Так, фінансові компанії та ломбарди, якщо вони не є підприємствами, що становлять суспільний інтерес (підприємства-емітенти цінних паперів, страховики, недержавні пенсійні фонди, інші фінансові установи та підприємства, які належать до великих за балансовою вартістю активів, чистим доходом та середньою кількістю працівників), можуть передавати на аутсорсинг низку своїх функцій. А саме: ведення бухгалтерського обліку, здійснення внутрішнього аудиту, управління ризиками, комплаєнс. Водночас вони обов'язково повинні поінформувати про це Національний банк [2].

Новим законом передбачено право Національного банку створювати регуляторну платформу для тестування інноваційних послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг. Це створить передумови для розвитку і запровадження інновацій на фінансовому ринку України.

Список використаних джерел

1. Про фінансові послуги та фінансові компанії. Закон України № 5065 від 14 грудня 2021 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/217769.html>
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>.

Özge Maviş Sevim

*PhD Educational Sciences, Assistant Prof.
Tokat Gaziosmanpasa University, Tokat, Turkey*

DIGITAL TRANSFORMATION OF SOCIETY AND NEW COMMUNICATION TECHNOLOGIES FROM THE ASPECT OF TURKEY'S EDUCATIONAL SYSTEM

In our globalizing world, communication and interaction networks are becoming widespread day by day thanks to technological developments, and just like every other field, education is also affected by digitalization. In other words, digital transformations in daily life and social environment also affect educational life. For

this reason, it is tried to integrate technology into education and training activities in Turkey. In this report, it is tried to give brief information about the usage of digital transformation and new communication technologies in Turkish educational system and to mention the effects of this transformation on the education system.

It is a fact that computers and internet connection are very important for digitalization of society. The first computer in Turkey was brought to the General Directorate of Highways in 1960 in order to make the calculations required for road construction faster. It is seen that the first usage of computers in education started in 1964 at Istanbul Technical University. Considering the practices in the Ministry of National Education; computers were purchased for the first time in the 1960s to be used in the evaluation of exams held by the Ministry. In the Ministry of National Education, the first official attempt to use computers in education started with the establishment of the "Computer Education Specialization Commission in Secondary Education" in 1984 (Keser, 2011). The first internet connection was made on April 12, 1993 in Middle East Technical University (METU). The date of this first connection is considered as the birthday of the Internet in Turkey and is celebrated under the name of Internet Week (Saka, 2019).

Although it has not been a long time since the computer and internet came into our lives, nowadays almost everybody has a computer, tablet or phones to connect to the World via internet connections. For this reason, digitalization has become a part of education. For example, in the Turkish Competence Framework, which shows all qualification principles acquired through vocational, general and academic education and training programs and other learning paths, including primary, secondary and higher education in Turkey, digital competence constitutes one of the eight core competences (Turkish Qualifications Framework, 2016). In fact, since the 1980s, the usage of digital technologies has been tried to be included in the Turkish education system. Various projects carried out to improve the quality of education and to provide students with the knowledge and skills of digitalization through digital technology are indicators of this situation. Some of the main projects related to digitalization in education in Ministry of National Education are Computer Assisted Education (1989-1991), Computer Laboratory Schools Project (1993-1997), Basic Education Project (1997-2007), Secondary Education Project (2006-2010) and the Movement of Enhancing Opportunities and Improving Technology (FATIH) Project (2010). Especially the latest project (FATIH) is given more importance by Ministry of National Education because it aims to ensure that everyone has an equal right to get proper education by using high-speed broadband internet connection in all schools affiliated to the Ministry of National Education in Turkey. In addition, distribution of interactive whiteboards to each class and tablet PCs for all students has also been among the targets of the project. Different trainings have been designed to support trainers and teachers to become digital content creators in this project (Bokor & Toker, 2020).

The COVID 19 process has also been a major factor in the progress of digitalization with great strides. In this process, distance education activities were carried out in Turkey for about two years. These activities are organized by the Ministry of National Education. As of 23 March 2020 TRT EBA (Educational

Information Network) TV channels for students in preschool, primary, and secondary schools affiliated to the Ministry of National Education have been determined as tools used for distance education and made available to students. After April 6, 2020, 8th and 12th grade students and teachers who would teach these classes started online classes through EBA platform of 124 schools in the cities of Ankara and Istanbul, which were determined as pilot schools. After the positive data obtained from this pilot application, teachers and students started distance education activities with online courses through TRT EBA TV and EBA platform in all primary and secondary education institutions in Turkey (Canpolat & Yıldırım, 2021). In higher education, with the legislative arrangement made by the Council of Higher Education, distance education applications in all fields were allowed in all universities with a ready infrastructure. It has been determined that 123 universities have UZEM (Distance Education Center) and precautions have been taken to provide the necessary support to other universities (Genç, Engin & Yardım, 2020). In other words, Turkish education system have started to get used to the distance education in a short time due to COVID 19 process.

As it is seen, technology integration into education is being tried to be implemented at all school levels in Turkey. It is possible to say that this integration has great effects on social life, too. Today, with the support of education, a generation grows up with technology. In fact, this generation has come to inform the previous generation about technology. This situation has started to become a situation that requires the creation of cultural environments in which digitalization is normalized. For these kinds of environments, some more steps should be taken in Turkish Education System. Although digitalization is one of the biggest goals in Turkey, there are still schools lacking technological tools. For this reason, first of all, it is necessary to increase the physical opportunities in terms of technology. Other than this, future education policies and strategical plans should be arranged in line with digital transformation. Stakeholders of the schools like teachers, administrators and also parents should be equipped with technological knowledge and digitalization. For this reason, these stakeholders should get some trainings regularly about the changing and developing technology, and students should be encouraged to use information and communication technologies in a safe and ethical manner to provide digital cultural classroom environment and society. Also in universities and especially in educational faculty departments, technology should be integrated into education and a digital culture should be created. Other than these, more research should be conducted to develop digital transformation in a health way in the society and attempts should be made to raise awareness of institutions about digitization practices and projects (Balyer ve Öz, 2018; Çakmak & Yılmaz, 2012; İbrahimoglu, 2020). All these steps can ensure the digitalization in the education system and the proper spread of social digitalization.

References

1. Balyer, A. & Öz, Ö. Academicians' views on digital transformation in education. *International Online Journal of Education and Teaching*, 2018, Issue. 5(4). C. 809-830.

2. Bokor, T. & Toker, H. Digital transformation in education: Hungary versus Turkey. In *Digital Transformation in Media and Society*. Istanbul: Istanbul University Press, 2020, 85-104 c.
3. Canpolat, U. & Yıldırım, Y. Examining the distance education experiences of secondary school teachers in the COVID-19 outbreak process. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd)*, 2019, Issue. 7(1). C. 74-109.
4. Çakmak, T. & Yılmaz, B. Overview of the digitization policies in cultural memory institutions in Turkey. In *International Symposium on Information Management in a Changing World*. Springer, Berlin, Heidelberg, 2012, C. 150-163.
5. Genç, S. Z., Engin, G. & Yardım, T. Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2020, Issue. 41. C. 134-158.
6. İbrahimoglu, Z. Digital citizenship and education in Turkey: Experiences, the present and the future. In: Peterson, A., Stahl, G., Soong, H. (eds) *Palgrave Macmillan, Cham. The Palgrave Handbook of Citizenship and Education*, 2020. 465-482 c.
7. Keser, H. The first step for computer education in Turkey: The expertise commission report of computer education in secondary school. *Educational Technology: Theory and Practice*, 2011, Issue. 1(2). C. 83-94.
8. Saka, E. Türkiye’de internet. Türkiye’de kitle iletişimi: Dün, bugün, yarın. (Internet in Turkey. Mass communication in Turkey: Yesterday, today, tomorrow.) Istanbul: Alternatif Bilisim Derneği, 2019. 4-71 c.
9. Turkish Qualifications Framework. Official Gazette. Date: 02/01/2016 Issue: 29581.

Оксана Гугул

канд. екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА І РОЗВИТОК КОМП’ЮТЕРНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПЛАТФОРМИ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Розвиток сучасних інформаційнокомунікаційних технологій як цифрових та їх широке впровадження істотно впливають на характер виробництва, наукових досліджень, освіти, культуру, побут, соціальні взаємини і структури. Це зумовлює як прямий вплив на зміст освіти, пов’язаний з рівнем науково-технічних досягнень, так і опосередкований, пов’язаний з появою нових професій.

Нині під впливом новітніх інформаційних технологій відбуваються процеси цифрової трансформації суспільного розвитку настільки фундаментальні й глобальні, що, крім позитивного впливу, закономірно несуть

з собою серйозні проблеми, загрози і ризики в разі недооцінки нових факторів і умов. Цифровізація освіти постає імперативом реформування освітньої галузі, головним і першочерговим завданням ефективного розвитку інформаційного суспільства в Україні. У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2020-2025 роки [4,с.3-16] визначено, що цифровізація освіти є сучасним етапом її інформатизації, що передбачає насичення інформаційно-освітнього середовища електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електроннокомунікаційного обміну між ними, що фактично уможлиблює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний освітній простір.

Цифровізація освіти залежить від об'єктивних умов та сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства, до яких, з урахуванням визначених раніше джерелх варто віднести такі:

- розвиток штучного інтелекту (Artificial intelligence), «машинне навчання» (Machine Learning), нейромережі (Artificial Neural Networks);

- забезпечення мобільності інформаційно-комунікаційної діяльності користувачів в інформаційному просторі (Mobility), подальший розвиток мобільно орієнтованих засобів та ІКТ доступу до електронних даних; – широке запровадження технологій блокчейн (Blockchain) та криптовалют (Cryptocurrencies);

- розвиток технології хмарних обчислень та віртуалізації, корпоративних, загальнодоступних і гібридних ІКТінфраструктур, а також запровадження технології туманних обчислень (Cloud Computing and Virtualization, Private, Public and Hybrid Clouds, ICT-infrastructures, Fog Computing); – розвиток телемедицини (Telemedicine);

- розробка нових функцій доповненої реальності (Added Reality) і доступність обладнання для віртуальної реальності (Virtual reality);

- широке запровадження чат-ботів (Chat Bots) та віртуальних помічників (Virtual Assistants) – накопичення та опрацювання значних обсягів цифрових даних, формування та використання електронних інформаційних баз і систем (Big Data, Data Mining, Data Bases), зокрема, електронних бібліотек (Electronic Libraries, Repositories) та наукометричних баз даних (Scientometric Data Bases);

- розвиток користувальних характеристик Інтернету людей (Internet of People – IoP), розгортання топології широкосмугових високошвидкісних каналів електронних комунікацій (Broadband Communication Channels), систем формування ІКТ-просторів бездротового доступу користувачів до електронних даних (Cordless Access to Digital Data, WiFi, Bluetooth, Cellular Networks);

- формування Інтернету речей (Internet of Things – IoT), розвиток його програмно-апаратних засобів, зокрема мікропроцесорних, та інтеграційних платформ, для забезпечення налаштування, управління та моніторингу електронних пристроїв за допомогою сучасних телекомунікаційних технологій;

- розвиток робототехніки (Robotics), робототехнічних систем, зокрема, 3D-принтерів і 3D-сканерів;

- розвиток індустрії виробництва програмних засобів (Software Development Industry), зокрема, видання електронних освітніх ресурсів;

- забезпечення сумісності ІКТ-засобів та ІКТ-додатків, побудованих на різних програмно-апаратних платформах (Compatibility);
- розвиток мереж постачальників ІКТ-послуг (ринку ІКТаутсорсерів), передусім хмарних сервісів (Cloud Services), та мережі Центрів опрацювання даних (Computing Center Network); – розвиток систем захисту даних в інформаційних системах та протидія кіберзлочинності (Data Security and Counteraction of Cybercriminality) [3].

Завдання інформатизації освіти не знайшли належного системного відображення в чинних законах України з питань освіти та їх сучасних проектах.

Реформування та розвиток інформаційно-освітнього простору потребує цілеспрямованого формування сучасного інформаційно-освітнього середовища [1, с. 14-26], педагогічно виваженого проектування та використання комп'ютерно орієнтованих методичних систем навчання, а також відповідного удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, керівних кадрів освіти, працівників ІТ підрозділів навчальних закладів, наукових установ, органів управління освітою.

Пріоритетами при побудові інформаційно-освітнього середовища мають бути: широке використання у навчально-виховному процесі комп'ютерно орієнтованих засобів та ІКТ навчання, практичне впровадження технологій дистанційного навчання, забезпечення ІКТ підтримки науково-дослідної роботи, широке впровадження ІКТ в управлінні освітою на різних рівнях, у різних галузях, для всіх типів навчальних закладів [2, с. 338].

Таким чином існує ряд проблем та запитань, але з правильним алгоритмом побудови системи цифрової трансформації, можна досягнути високих результатів розвитку.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Інноваційні інструменти та перспективні напрями інформатизації освіти. ІКТ в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: третя між нар. наук.-практ. конф. Львів : ЛДУ БЖД, 2020. Ч 1. С. 14-26.
2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / НАПН України. К. : Педагогічна думка, 2016. 448 с.
3. The Global Competitiveness Report 2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>.
4. Биков В. Ю., Кремень В. Г. Категорії простір і середовище: особливості модельного подання та освітнього застосування. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2019. № 2. С. 3-16. URL : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1188>.

Вячеслав Ціватий
канд. іст. наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України,
член правління Наукового товариства
історії дипломатії та міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

КОНЦЕПТ «ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ» В УМОВАХ МОНДІАЛІЗОВАНОГО СВІТОУСТРОЮ ХХІ СТОЛІТТЯ: МІЖКУЛЬТУРНИЙ, КОМУНІКАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ТА ЕТИКЕТНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ДИСКУРСИ

Сучасні цивілізаційно-технологічні, комунікаційні та етикетно-комунікативні зміни формують певні особливості філогенетичного розвитку людини. Актуальність обраної теми обумовлена глобалізаційними процесами за умов Четвертої промислової революції (англ. *The Fourth Industrial Revolution*) у різних сферах суспільного буття, їх конвергенцією, появою, інституціоналізацією та розповсюдженням Інтернету у світі, який сприяв якісно новому етапу розвитку світу – загальної цифровізації права, економіки, політики, дипломатії, міжнародних відносин, державного та муніципального управління, фінансової сфери, освіти, культури, медицини та інших сфер життєдіяльності суспільства. «Цифрова трансформація» набула ознак Четвертої промислової революції (4IR або індустрія 4.0), коли технічні інновації визначають темпи розвитку сучасного соціуму [1].

Основною метою даної наукової розвідки є дослідження та аналіз науково-теоретичних і теоретико-методологічних підходів до концепту «цифрова дипломатія» як політико-правової, комунікативно-технологічної, міжкультурної та етикетно-комунікативної категорії, правового регулювання відносин, пов'язаних з реалізацією та захистом цифрових прав, з урахуванням досвіду зарубіжних країн та в контексті міждисциплінарної компаративістики. У цифровому просторі людина є учасником того, що відбувається в технооб'єднаному та взаємопов'язаному світі, створеному глобалізаційними процесами та інституціями міжкультурної комунікації, інструментарієм публічної, культурної та цифрової дипломатії [2].

Глобалізація – це інтеграція, об'єднання всіх сфер суспільства на єдину економічну, правову, політичну, політико-дипломатичну, соціальну, міжкультурно-комунікативну, соціокультурну, безпекову системи [3, р. 196–209]. Глобальні проблеми, серед яких сьогодні, наприклад, пандемія COVID-19, об'єднали весь світ перед загрозою. У нових умовах публічного правового простору, насамперед необхідно – визначити та уніфікувати пріоритетні напрями та основні завдання щодо розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей, що безсумнівно дозволить прискорити процеси цифрової трансформації у більшості держав світу та суттєво підвищити рівень цифрових професійних компетентностей у суспільстві [4, с. 112–114]. Із розвитком

цифрових технологій інституціоналізується й нова категорія прав людини – категорія цифрових прав. Усвідомлений підхід до епохи цифрових трансформацій вимагає від держави нового бачення економіко-правової, соціальної та цифрової культури та цифрових прав людини, адже саме вони є основою превенції загроз в інформаційному просторі та нової політико-правової та політико-дипломатичної парадигм. Європейські держави продовжують інституціональну співпрацю щодо правового врегулювання важливих проблем цифрового права та інформаційного права. Також у науковій літературі висловлюється позиція, прибічники якої взагалі виокремлюють цифрове право як самостійний напрям правового, фінансового та економічного регулювання [5].

Цифрові права (*digital rights*) є порівняно новою правовою категорією, а тому їх перелік, визначення та необхідність виокремлення викликає дискусію в науковому юридичному середовищі, пов'язаного із цифровізацією та урахуванням європейської та світової правових практик. Новим терміном є поняття «електронна культура». Концепт «цифрова дипломатія» і концепт «цифрове право» виникли в соціумі практикуючих дипломатів та правників-міжнародників, які першими у своїй повсякденній дипломатичній діяльності стали освоювати нові можливості Інтернету. Згодом цей концепт був залучений до широкого інформаційно-комунікаційного вжитку – журналістами. Учені почали осмислювати це явище пізніше, тому не дивно, що його однозначне формулювання, т. б. традиційно усталене визначення концепту «цифрова дипломатія», на сьогодні поки ще не склалося.

Сьогодні під цифровою дипломатією найчастіше розуміють її публічну сторону. Цифрова дипломатія як предмет для наукового дослідження може бути розглянута в умовах сьогодення через призму і парадигму теорії реалізму, інституціоналізму й конструктивізму. Феномен цифрової дипломатії символізує собою нову інституціональну еру сучасної моделі дипломатії. Нова форма «цифрової дипломатії» надає не лише нові можливості здійснення державної міжнародної політики у сфері публічної дипломатії, а й висуває особливі вимоги до її учасників, зокрема – у сфері безпеки та інституціонально-регіонального розвитку [6, с. 32–36]. У 2018-2022 роках цифрова дипломатія вступила в третій етап інституціонального розвитку. Глобальне право зосереджуються на цифрових платформах та визначає їхні відповідні юридичні профілі з точки зору транснаціонального та міжнародного права. Цифрові платформи актуалізують застосування інструментарію публічної дипломатії [7]. З теоретико-методологічної точки зору, доцільно спочатку дослідити причини малоефективності нинішньої регуляторної матриці, а потім детально розглянута необхідність нової парадигми: перехід від матриці регулювання ринку до матриці переговорів та відповідного інструментарію.

Цифрове суспільство та цифрові технології відкривають нові можливості для реалізації прав фізичних та юридичних осіб, шляхом виходу за межі фізичного спілкування, географічного розташування та соціального становища [8]. Новим напрямом наукових досліджень у міжнародно-правовому просторі є цифрові права і комунікаційне право, як новий підхід до основ законодавства

про засоби масової інформації та комунікації, в умовах нових викликів і загроз сучасного світу (право комунікації та засобів масової інформації в порівняльно-правовому дискурсі), міжкультурному, комунікаційно-технологічному та етикетно-комунікативному дискурсах [9, с. 32–37].

Таким чином, в умовах цифровізації публічний етикетно-комунікативний і міжнародно-публічний простір має наповнюватись уніфікованою термінологією. Термінологічна неузгодженість між інформаційною та цифровою культурою як основами забезпечення безпеки людини в інформаційному просторі ускладнює реалізацію можливостей, які надає особистості епоха цифрових трансформацій. Процес інституціоналізації та цифровізації викликає численні питання регулювання економічних систем і правовідносин, удосконалення дипломатичних систем і моделей дипломатії, а також формує нові напрями забезпечення соціокультурного розвитку суспільства в мондіалізованому світоустрої XXI століття.

Список використаних джерел

1. Ritzer G., Dean P. *Globalization: Conceptualization, Origins, and History*. 2nd Edition. Oxford, 2019. 606p.
2. Staney J. *Modern Political Communication: Mediated Politics in Uncertain Times*. Cambridge: Polity Press, 2007. 366 p.
3. Tsivaty V. G. National Security as a Component of Global Security: Lessons from Ukraine's Crises. *Eastern Europe Regional Studies*. 2017. No 2 (4). P. 196–209.
4. Циватий В. Г. Навчання державних службовців: особливості формування професійних компетентностей із міжкультурної комунікації та діаспорології (інституціональний дискурс). *Освітньо-професійна програма за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»: відповідь на виклики сьогодення*. Київ: НАДУ, 2021. С. 112–114.
5. Synodinou T., Jougleux P., Markou C., Prastitou T. *EU Internet Law In The Digital Era: Regulation And Enforcement*. Springer, 2020. 402 p.
6. Циватий, В. Г. Публічна дипломатія: традиції, тренди, та виклики (досвід і пріоритети для України). *Зовнішні справи*. 2014. № 6. С. 32–36.
7. Manor I. *Digitalization of Public Diplomacy*. L.: Palgrave Macmillan, 2019. 356 p.
8. Dom Caristi D., Davie W. R., Lee L. T. *Communication Law: Practical Applications in the Digital Age*. Routledge. 2021. 470 p.
9. Циватий В. Г. Дипломатичний інструментарій, норми протоколу та етикету міжнародної ввічливості провідних держав Європи та України доби раннього Модерного часу: інституціональний і комунікативний аспекти. *Гуманітарний корпус: збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2022. Випуск 44. С. 32–37.

Stefan Graser
Dipl.-Kaufmann, Post-Graduate Student
Bratislava University of Economics and Management, Bratislava, Slovakia
Supervisor:
Jozef Šáblík
prof. Ing. CSc.

EXPECTATIONS OF GENERATIONS Y AND Z: NEW IDEAS AND APPROACHES

1. Justification for the choice of the topic of the dissertation.

Members of the age cohorts summarized under the terms "Generation Y" (born 1980 - 2000) and "Generation Z" (born 2001 and later) differ, according to the prevailing opinion, significantly from the previous generations in their value system. This is presumably due to the generally higher level of education than before, globalization and the availability of the Internet and social networks.

On the other hand, the Corona crisis from 2020 onwards, with its negative effects on personal development, existential fears and increased insecurity, has left traces that have yet to be explored and evaluated.

In the coming years, these generations will shape the world of work with fundamentally different expectations and demands, to which companies' HR work must find a suitable response.

For SMEs (small/medium-sized enterprises) in particular, this can result in complex challenges, but also opportunities, in order to be able to survive in the so-called 'war for talents'.

2. Definition of the basic objectives and methods used in the processing of the dissertation topic

Note: First of all, the terms used, their validity and delimitation in terms of content are to be subjected to an examination, especially the generation term itself. It seems obvious to define and distinguish generations not exclusively on the basis of firmly defined dates of birth, but in particular on the basis of qualitative factors - shared experiences, availability of technologies, etc. - and to distinguish them from one another.

The analysis is limited to the situation in the Federal Republic of Germany and Central Europe.

Main scientific objective: The question to be clarified is whether the expectations of generations Y and Z actually differ from those of previous generations in a way that is relevant to the world of work. If this is the case, approaches to a management style in companies that is adapted to this should be derived from this.

Subgoals: Generations Y and Z have in common the severe impact of the Corona measures as a caesura in their working and training lives. This overall social or generational experience could have led to a change or even a consolidation of the values prevailing in the generations. It needs to be clarified whether the previous image of the value system of these generations remains valid or needs to be adapted.

Methodology:

1. clarification of the sociological concept of generation
2. delineation of generations X (as a standard of comparison), Y and Z on the basis of sociological commonalities.
3. reviewing whether findings about the characterization of generations after the Corona experience are still valid, or need to be adjusted
4. impact of the current set of values on generational expectations about the world of work
5. employers' response to generational expectations
6. definition of a new leadership culture in companies for the successful integration of the generations into the world of work

Scientific methods used:

- Creation of the generational picture (terminology, demarcations, allocation of values) on the basis of existing studies from theory and practice (study of sources)
 - Modeling: description of behavior and development of generations based on a model
 - Empirical determination of the current state of the values prevailing in the generations and their change based on the Corona experiences by means of a survey
 - Attitude of the employer side by means of empirical survey (questioning)
3. Basic orientation in solving the topic of the dissertation (literature review)

- Sociological literature on the definition and delimitation of generations
- Empirical studies on the values of the generations under consideration
- Public population statistics
- Literature from labor science on value-based leadership
- Empirical studies on leadership in companies

4. Theoretical and practical use of the dissertation

The work is to bring the view of the prevailing value image of generations Y and Z to a current status, taking into account the effects of the Corona crisis, and to compare this with existing leadership principles in companies.

On this basis, the change in the leadership of the employees concerned, especially in SMEs, shall be derived in order to achieve a competitive advantage when applying them.

References

1. ACADEMIC WORK (2020): Young Professional Attraction Index 2020. <https://77270776.flowpaper.com/YPAI2020> Die wichtigsten Kriterien bei der Arbeitgeberwahl/#page=1.
2. ALBERT, M./HURRELMANN, K./QUENZEL, G./SCHNEEKLOTH, U./LEVEN, I./UTZMANN, H./WOLFERT, S. (2019): Jugend 2019 – 18. Shell Jugendstudie. Eine Generation meldet sich zu Wort. Weinheim: Beltz.
3. BRADEMANN, I./PIORR, R. (2018): Das affektive Commitment der Generation Z. Eine empirische Analyse des Bindungsbedürfnisses an Unternehmen und dessen Einflussfaktoren, in: Arbeits-papiere der FOM, Nr. 70, Essen.

4. BREUNING, S. (2021): Operationalisierung von Werten in Genossenschaften.
5. BUCHWALD, C., et al. (2021): Career service papers-csp 18/21. Career service papers-csp.
6. CALMBACH, M. u.a. (2016): Wie ticken Jugendliche 2016?: Lebenswelten von Jugendlichen im Alter von 14 bis 17 Jahren in Deutschland. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden. Online im Internet: DOI: 10.1007/978-3-658-12533-2
7. CIESIELSKI, M. A.; SCHUTZ, T. (2021): X, Y, Z: Die digital unterschiedlich geprägten Generationen. In: Digitale Führung (nicht nur) in Krisenzeiten. Springer Gabler, Wiesbaden, S. 15-18.
8. DAHLMANN, A. (2011): Generation Y und Personalmanagement. Happ, Mering
9. DGFP (DEUTSCHE GESELLSCHAFT FÜR PERSONALFÜHRUNG E.V.) (2011): Zwischen Anspruch und Wirklichkeit: Generation Y finden, fördern und binden. Deutsche Gesellschaft für Personalführung e.V., Düsseldorf.
10. EILERS, S. (2019). Generation Z in Deutschland. In Scholz, C. & Grotefend, L.-D. (2019a). Generation Z im Vier-Länder-Vergleich. Ein empirischer Vergleich von Deutschland, Niederlanden, Österreich und der Schweiz. Augsburg/München: Rainer Hampp Verlag, S. 57–118.
11. EMPFEHLUNG DER KOMMISSION vom 6. Mai 2003 betreffend die Definition der Kleinstunternehmen sowie der kleinen und mittleren Unternehmen (2003/361/EG). In: Amtsblatt der Europäischen Union v. 20.05.2003, L124/36ff.
12. FLECKENSTEIN, R. (2014): Führung als Erfolgsfaktor der internen Arbeitgeberattraktivität. Motivation und Bindung der Generation Y, Hamburg.
13. FÖRSTER, M., et al. (2021): Attraktive Arbeit?: Herausforderungen und Chancen im Umgang mit der jungen Generation: eine zusammenfassende Studiendarstellung.
14. FRANKOWSKI, S. (2013): Erfolgreiche Personalführung der Generationen Y und Z. Mitarbeiterpräferenzen und ihre Auswirkungen auf den Führungserfolg, Hamburg.
15. GAUBIZ, E. (2019): Arbeitsweltorientierung am Beispiel der Generation Z. Masterarbeit an der Otto-von-Guericke-Universität Magdeburg, Fakultät für Maschinenbau, Institut für Arbeitswissenschaft, Fabrikautomatisierung und Fabrikbetrieb.
16. HESSE, G./MATTMÜLLER, R. (Hrsg.) (2019): Perspektivwechsel im Employer Branding: Neue Ansätze für die Generationen Y und Z. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden. Online im Internet: DOI: 10.1007/978-3-658-26208-2
17. HUCKE, M./FÜSSEL, B./GOLL, A./DIETL, S. (2013): Generation Y – Wie man die Berufseinsteiger von morgen erreicht, verfügbar unter: <DOI 10.1007/978-3-658-00431-6_8>, in: Stock-Homburg, Ruth (Hrsg.): Handbuch Strategisches Personalmanagement [EBook], Springer Gabler, Wiesbaden.
18. HURRELMANN, K./ALBRECHT, E. (2014): Die heimlichen Revolutionäre: wie die Generation Y unsere Welt verändert. Weinheim: Beltz.

19. HURRELMANN, K. (2019). Generation Z: Wie wächst sie auf und wie tickt sie? In Kring, W. & Hurrelmann, K., Die Generation Z erfolgreich gewinnen, führen, binden. Herne: NWB Verlag, S. 13–22.
20. IMMERSCHITT, W./STUMPF, M. (2019): Employer Branding für KMU: Der Mittelstand als attraktiver Arbeitgeber. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden. Online im Internet: DOI: 10.1007/978-3-658-23133-0
21. JANSEN, S. A. (2016): Genese und Gerede zur Generation Y und Z. In GLOBArt (Hg.) Generation Y. Gruyter, Berlin. S. 76-117
22. KIENBAUM (2010): Was motiviert die Generation Y im Arbeitsleben? Studie der Motivationsfaktoren der jungen Arbeitnehmergeneration im Vergleich zur Wahrnehmung dieser Generation durch ihre Manager, Studie, Berlin, Kienbaum Management Consultants GmbH. Verfügbar unter: http://www.kienbauminstitutism.de/fileadmin/user_data/veroeffentlichungen/Kienbaum_Studie_Generation_Y_2009_2010.pdf
23. KIENBAUM (2018): Arbeitest Du noch oder lebst Du schon? Die Karriereorientierung der Generation Y: Eine Bilanz https://media.kienbaum.com/wpcontent/uploads/sites/13/2019/05/New_Kienbaum_Absolventenstudie_2018.pdf
24. KLEINJOHANN, M./REINECKE, V. (2020): Marketingkommunikation mit der Generation Z. Erfolgsfaktoren für das Marketing mit Digital Natives, Wiesbaden.
25. LEWE, P./PFEIL, S. (2014): Das Arbeitgeberwahlverhalten der Generation Y. Eine wertorientierte Analyse unter besonderer Berücksichtigung des Sinns der Arbeit. Leipzig Graduate School of Management.
26. MAAS, R. (2019): Generation Z für Personaler und Führungskräfte - Ergebnisse der Generation-Thinking-Studie. München: Carl Hanser Verlag. Online im Internet: URL: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:101:1-2019083119250761325952>
27. MANGELSDORF, M. (2015): Von Babyboomer bis Generation Z. Der richtige Umgang mit unterschiedlichen Generationen im Unternehmen, Offenbach.
28. MEIER, K. (2019): In: Generation Z im Vier-Länder-Vergleich: Ein empirischer Vergleich von Deutschland, den Niederlanden, Österreich und Schweiz. Herausgegeben von Christian Scholz; Lisa-Dorothee Grotefend. Augsburg, München: Rainer Hampp Verlag.
29. MÖRSTEDT, A.-B. (2018): Generation Z – geht'z noch? Vortrag Kultur & Klima 24.04.2018 Dresden. Im Internet unter https://www.stbverband-sachsen.de/download/24_04_2018_1
30. OC&C STRATEGY CONSULTANTS (2019): Eine Generation ohne Grenzen. Generation Z wird erwachsen. Im Internet unter <https://www.occstrategy.com/media/1904/einegeneration-ohne-grenzen>
31. PARMENT, A. (2013): Die Generation Y: Mitarbeiter der Zukunft motivieren, integrieren, führen [E-Book], Springer Gabler, Wiesbaden
32. RUTHUS, J. (2014): Arbeitgeberattraktivität aus Sicht der Generation Y. Handlungsempfehlungen für das Human Resources Management. Wiesbaden: Springer Gabler.
33. SCHMICKER, S. (2019): Arbeiten mit Sinn – Anforderungen der Generation Z an die Arbeitswelt von morgen. Vortrag und Dokumentation zur Aktionswoche der Otto-von-Guericke-Universität Magdeburg, 18.10.2019.

34. SCHNETZER, S. (2021): Woher kommen die Bezeichnung XYZ, Alpha und Beta? Online im Internet: URL: <https://simon-schnetzer.com/generation-xyz/#2>
35. SCHOLZ, C. (2014): Generation Z: wie sie tickt, was sie verändert und warum sie uns alle ansteckt. 1. Auflage. Weinheim: Wiley-VCH Verlag GmbH & Co. KGaA
36. SCHULTE, M. (2013): Generation Y. Diplomica Verlag, Hamburg.
37. VON WISSMANN, I./CLASEN, J./KRÜGER, A. (2021): Future Leadership: Generation Y motivieren und führen. Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH.
38. WEINDL, P. (2021): Die Kernanforderungen der Generation Z an den Arbeitgeber. In: Employer Branding. De Gruyter Oldenbourg, S. 39-62.
39. TRIPLE-A-TEAM (2016): Generation Z. Metastudie über die kommende Generation. Im Internet unter https://tripleteam.ch/wp-content/uploads/2016/06/Generation_Z_Metastudie
40. ZEMKE, R./RAINES, C./FILIPCZAK, B. (2013): Generations at Work: Managing the Clash of Boomers, Gen Xers, and Gen Yers in the Workplace, 2. Aufl., New York, NY: AMACOM.

Veronika Grimberger

Master of Arts, Post-Graduate Student

Bratislava University of Economics and Management, Bratislava, Slovakia

Supervisor:

Jozef Sablik

prof. Ing. CSc.

EXPECTATIONS OF GENERATIONS Y AND Z AND THE RESULTING DEMANDS IN EMPLOYEE MANAGEMENT

At the end of the second decade of the 21st century, it is assumed that there will be five different generations with diametrically different characteristics on the labor market and thus in organizations of different types. The interaction of these generations can have a negative impact on processes in organizations, with significant effects on their performance and competitiveness, but on the other hand it also represents a major challenge for individual companies to achieve higher levels of development and thus a significant competitive advantage. In addition to the cooperation of several generations of workers, there are currently several significant trends in the labor market, which will significantly affect the field of business administration and, in particular, human resource (HR) management.

The main goal of the dissertation as research is to analyze the career expectations of generations Y and Z and, at the same time, the resulting demands on management. By conducting the research, we have gathered valuable information necessary to obtain a comprehensive picture of the perceptions of Generations Y and

Z from a human resource management perspective. My research focuses on methodological procedures, techniques, measurements, comparisons, statistics, correlation and regression analysis of data, development and evaluation of the issues under study.

The development of the work is continuously connected with research and scientific evaluation. The structure and methodology of the work depends on the scientific discipline and the problem being worked on.

Human resources can undoubtedly be among the company's key assets that contribute to the achievement of strategic business objectives. The human resources (HR) play an important role in its management. Its basic tasks include:

- Provision of human resources,
- Optimization of human resources deployment,
- Development of the individual workforce,
- Development and management of social processes.

Human resources management is a demanding process that combines the reflection of requirements and expectations on both the employer and the employee side. Its effectiveness depends to a large extent on the degree of active approach to changing labor market conditions.

The strong population representation of Generation Y will make it the most numerous generations on the labor market in the coming years. HR's interest in its difference can therefore be described as justified. Specialist publications and the practice of HR professionals point to the characteristics that define the next generation. This generation comes to the job market with different requirements, behavioral habits and approaches to the employer on the labor market. It changes the standards of HR processes that have long been applied to older generations.

Тетяна Лека

*здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

ПОБУДОВА СТРАТЕГІЇ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Страховий ринок досі залишається одним із перспективних та водночас недостатньо розвиненим в Україні. Тим не менш, загальносвітові тренди розвитку страхового бізнесу засвідчують наростання конкуренції в цій галузі. Зокрема, конкурентна боротьба прослідковується не лише за перерозподіл існуючих ринків, але й за формування нових ринків страхових послуг. В сучасних умовах активізується конкуренція систем управління на базі нових цифрових платформ, що обумовлює трансформування страховика в сферу креативності.

В умовах цифровізації та відповідно зміни підходів до функціонування страхових компаній звичайно неминучими є трансформації і в конкурентній боротьбі. Тут, зокрема, можна говорити про формування партнерств на базі спільного використання цифрових платформ. Варто зазначити, що впровадження цифрових технологій наділяє прозорістю модель споживчої поведінки завдяки доступу до мобільних даних. І звичайно за таких умов, страховики вимушені розробляти нові послуги і продуктові лінійки задля задоволення все зростаючого ринкового попиту. Це спонукає страхові компанії бути постійно відкритими для інновацій, трансформацій та адаптивності. Дійсно, використання цифрових удосконалень впливає не лише на окремих страхових продуктах, але й і зумовлює перегляд існуючих та розробку ефективних стратегій поведінки страхових компаній в сучасних умовах.

На нашу думку, основними завданнями страховика, на які повинна фокусуватися основна увага є: відповідність вимогам регуляторних органів; канали надання послуг; портфель продуктів і послуг; врегулювання збитків; ув'язка бізнесу та ІТ-технологій. Прискіплива увага та глибоке розуміння зазначених позицій – це запорука побудова ефективної та конкурентної стратегії страховика в сучасних умовах [1]. Як відомо, в найбільш загальному розумінні стратегія являє собою ключову траєкторію руху компанії, просування по якій в довгостроковій перспективі має привести до визначеної цілі. В більш вузькому розумінні дефініцію «стратегія» можна представити як в статистичному, так і динамічному уявленні. Так, в статичній – це план, напрям чи комплекс заходів із розвитку страхової компанії, а в динамічній – сукупність дій із досягнення поставлених цілей. На практиці, в найбільш загальному розумінні, виділяють такі види стратегій [2]:

1. Корпоративна (портфельна) стратегія, що окреслює загальний вектор розвитку страхової компанії, зокрема через розуміння управління різними напрямками роботи компанії задля формування збалансованого та ефективного страхового портфеля. Стратегічні рішення в рамках корпоративної стратегії є найбільш складними, оскільки стосуються діяльності страховика в цілому. В рамках цієї стратегії розглядаються питання фінансування страхових продуктів або окремих бізнес-одиниць; формується програма просування продуктової лінійки; аналізується збитковість та визначається її прийнятний рівень; тощо.

2. Ділова стратегія або бізнес-стратегія – це стратегія забезпечення довгострокових конкурентних переваг страхової компанії на ринку. Зазвичай така стратегія втілюється в бізнес-планах та відображає прогностичну здатність конкурування на страховому ринку. Варто зазначити, якщо страхова компанія спеціалізується на одному виді страхування, то можна вважати, що ділова стратегія співпадає з корпоративною. Але, насправді, це буває дуже рідко.

3. Функціональні стратегії – різні підстратегії, що продукуються за окремим функціоналом на основі сформованих корпоративної та ділової стратегій. До них відносять: маркетингову, фінансову, збутову, інформаційну та інші стратегії. Призначенням останніх є акумулювання ресурсів на певному функціоналові задля гнучкості, адаптивності, швидкості реагування на виклики зовнішнього і внутрішнього середовищ, врахування сучасних тенденцій

цифровізації економіки. Звичайно зрозумілим є той факт, що для досягнення успіху, стратегії повинні узгоджуватися між собою та взаємно обумовлюватися. До того ж, щоб успішно конкурувати в сучасних бізнесових умовах, страхова компанія повинна постійно акумулювати та аналізувати великий масив інформації про споживачів, конкурентів, пропонованих страхових продуктах, розвитку галузі в цілому та ін. Актуальним є функціонування систем ризик-менеджменту, що в умовах цифровізації страхового бізнесу нерозривно пов'язано з еволюцією різновидів ризикових подій, як зовнішнього, так і внутрішнього характеру.

Таким чином, можна з впевненістю стверджувати, що сучасний страховик повинен обов'язково бути адаптивним до цифровізації бізнесу та гнучким до вимог середовища функціонування. За таких умов побудова стратегії функціонування страхової компанії повинна формуватися з урахуванням додаткових маркерів та етапів (рис. 1). При цьому зрозуміло, що набір принципів, відповідно до якого продукується така стратегія має бути зрозумілим і достатнім для формування ефективної та сучасної стратегії діяльності страховика. На нашу думку, до таких принципів слід відносити: принцип відповідальності; довгостроковості та взаємовигідності відносин з клієнтами; надійності та ефективності проваджуваних страхових угод; етичності; якості обслуговування клієнтів; широкої спектральності пропонованих страхових послуг; формування актуальних мереж дистрибуції; сучасність управлінських методів; інтенсифікація у використанні новітніх інформаційних технологій; тощо.

Рис. 1. Траекторія руху до побудови стратегії страхової компанії в умовах цифровізації
Джерело: побудовано автором

Наприкінці, слід зазначити, що у звіті World InsurTech Report`2021 відзначається, що страхові компанії використовують значний приплив капіталу для прискорення технологічного розвитку та інновацій. Для того, щоб залишатися конкурентоспроможними традиційні страховики все більш розширюють свої екосистеми, зокрема на основі врахування цінності через довірених партнерів, включаючи BigTech, InsurTech і нетрадиційних гравців. Прогнозується експоненціальне зростання InsurTech-сектору, тому надання якісного обслуговування клієнтам є конче важливим. Тому успіх кожного страховика залежатиме від його грамотно побудованої стратегії, готовності інвестувати та бажання підтримувати відносини з клієнтами.

Список використаних джерел

1. Kvon G.M., Faleeva L.V., Pyrkova G.K., Alyakina D.P., Mustafina A.A., Kryukova N.I., Blekus V.V. Strategic priorities of regional investment activity. Eurasian Journal of Analytical Chemistry. Vol. 12, Issue 7, 2017. P. 1099–1106.
2. Levina E.Y., Pyrkova G.K., Zakirova C.S., Semikova O.R., Nabiullina K.R., Ishmuradova I.I., Yakovlev S.A. Socio-economic systems strategic development managing. Journal of Sustainable Development. Vol. 8, Issue 6, 2015. P. 76–82.

Юрій Онопрієнко

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄС

Цифрова трансформація є обов'язковою для банків. Вимоги клієнтів, що змінюються, разом з необхідністю зниження витрат і підвищення ефективності не залишають банкам іншого вибору, крім як використовувати сучасні технології.

Використовуючи цифровізацію, банки можуть надавати розширені послуги клієнтам. Це забезпечує зручність для клієнтів та допомагає заощадити час. Цифровізація знижує кількість людських помилок і таким чином підвищує лояльність клієнтів.

Сьогодні люди мають цілодобовий доступ до банків завдяки онлайн-банкінгу. Управління великими сумами коштів також стало простіше. Цифровізація також принесла користь клієнтам, полегшивши безготівкові транзакції. Клієнтам більше не потрібно зберігати готівку, і вони можуть здійснювати транзакції будь-де і будь-коли.

На сьогодні в країнах ЄС доцільно виділити три групи країн за рівнем проникнення онлайн-банкінгу в 2021 році. Так, першу групу становлять країни, де рівень проникнення онлайн-банкінгу є найменшим і становить від 5% до

30% (рис. 1). До них відносяться Албанія (5%), Чорногорія (8%), Боснія і Герцеговина (13%), Румунія (15%), Болгарія (15%), Сербія (21%) та Північна Македонія (27%).

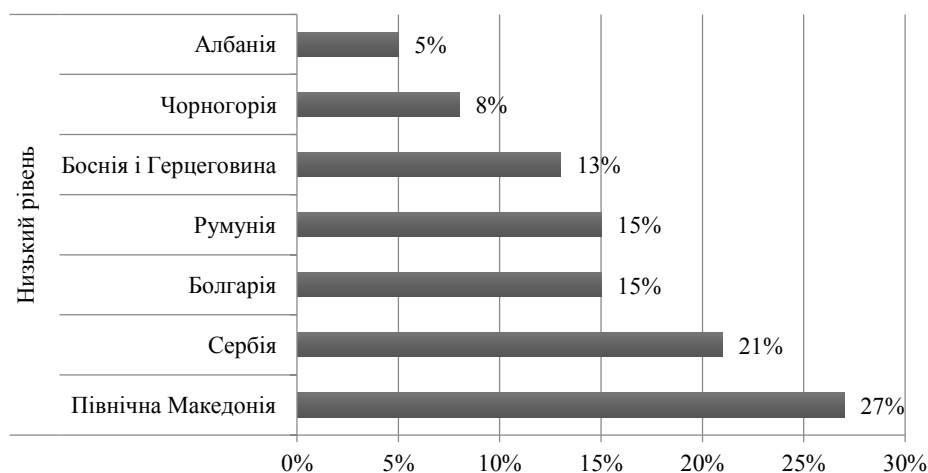

Рис. 1. Країни ЄС з низьким рівнем проникнення онлайн-банкінгу в 2021 році [1]

Країни з середнім рівнем мали від 42% до 65% проникнення онлайн-банкінгу в 2021 році. До них відносилися такі країни, як Греція, Італія, Туреччина, Німеччина та інші (рис. 2).

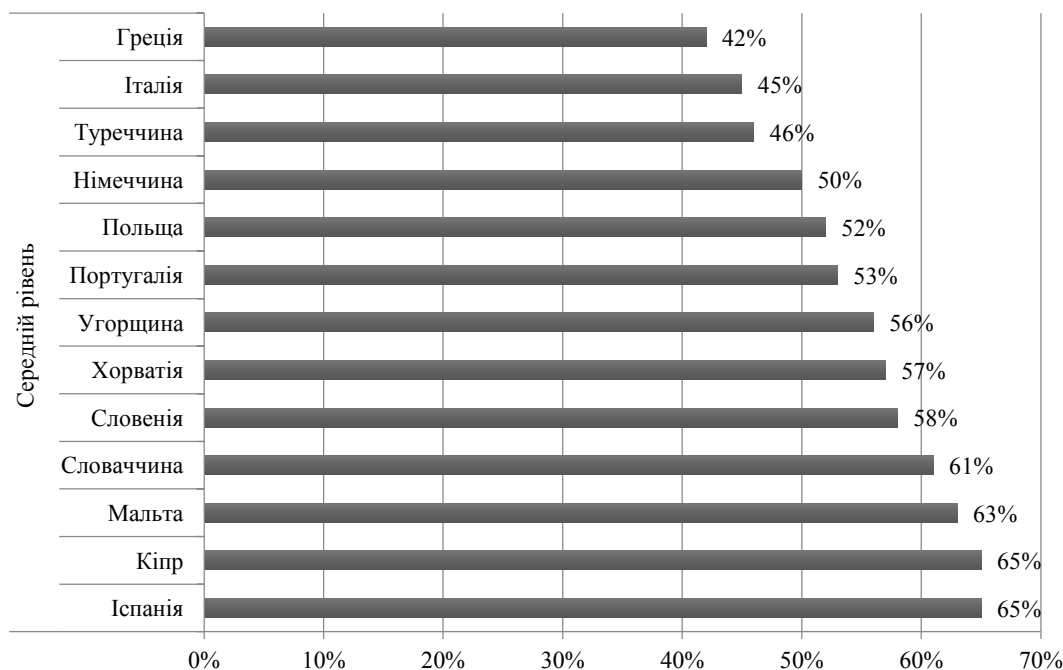

Рис. 2. Країни ЄС з середнім рівнем проникнення онлайн-банкінгу в 2021 році [1]

Країни із високим рівнем проникнення онлайн-банкінгу мали від 71% до 96% (рис. 3).

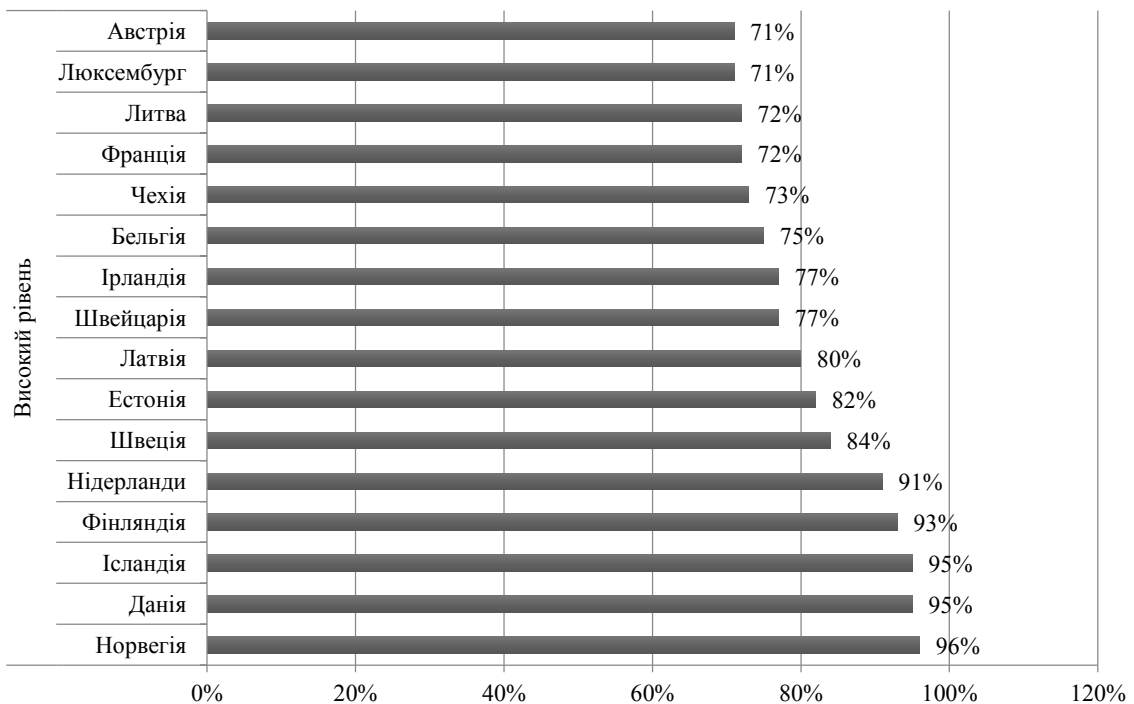

Рис. 3. Країни ЄС з високим рівнем проникнення онлайн-банкінгу в 2021 році [1]

У 2021 році було виявлено, що 96 відсотків населення Норвегії мають доступ до сайтів онлайн-банкінгу, що робить Норвегію країною з найвищим рівнем проникнення інтернет-банкінгу в Європі, за нею слідують Данія та Ісландія.

Інтернет-банкінг стає одним із найпопулярніших способів оплати в Європі, дозволяючи клієнтам банку чи іншої фінансової установи здійснювати широкий спектр фінансових операцій через свої веб-сайти. Згодом довіра європейців до цієї електронної платіжної системи зросла. Тим часом, у деяких країнах, таких як Німеччина чи Австрія, використання готівки значно скорочується.

До 2021 року 24% європейських банків все ще не впровадили жодних передових цифрових технологій порівняно з 20% у США. Повільна адаптація цифрових технологій загрожує знизити конкурентоспроможність європейських банків у довгостроковій перспективі, оскільки цифрові банки зазвичай працюють краще, ніж нецифрові. Вони більше інвестують, інноваційніші, використовують кращі методи управління, швидше ростуть і створюють більш високооплачувані робочі місця.

Цифрові банки також з більшою ймовірністю інвестуватимуть у подолання перехідного періоду та усунення ризиків, пов'язаних зі зміною клімату. У той час як банки ЄС загалом відстають від американських банків у сфері впровадження та створення нових цифрових технологій, Європа перевершує їх в одній галузі - перетині зелених та цифрових технологій.

Проте впровадження цифрових технологій також принесе нові ризики. Щоб бути готовими до цього, банкам потрібні стійкі бізнес-моделі.

Нові технологічні розробки чинять конкурентний тиск на банки. Банки повинні будуть реагувати на зміни у поведінці своїх клієнтів, вимагаючи більш ефективних та зручних онлайн-сервісів [2].

Існують також нові ризики, пов'язані з розвитком технологій. Більш широке використання технологій та активніше залучення третіх сторін, наприклад, за допомогою аутсорсингу та хмарних обчислень, зробить банки більш залежними від доступності ІТ-послуг та більш вразливими для кіберрисків. При цьому ці ризики не є новою територією для банків, оскільки органи банківського нагляду вимагають від них знизити всі ризики, у тому числі пов'язані з технологічними інноваціями. І банки справді мають великий досвід у галузі регулювання та дотримання вимог, оскільки вони вже подолали основні нормативні перешкоди, з якими стикаються нові учасники ринку. Крім того, багато фінтех-фірм та великі технологічні платформи пропонують свої фінансові послуги у тісній співпраці з банками. Насправді, поки неясно, чи захочуть великі технологічні фірми самі вийти на банківський ринок з усіма вимогами, що звідси випливають.

У цілому нині банки усвідомлюють необхідність адаптації цифрової трансформації. Вони визнавали необхідність інновацій та інвестицій упродовж багатьох років, що призвело до появи більшої кількості онлайн-сервісів та програм, які використовуються багатьма клієнтами.

Цифровий порядок денний Європейської комісії включає нові нормативні пропозиції, такі як Закон про цифрову операційну стійкість (DORA) та Положення про ринки криптоактивів (MiCA). Що стосується кібертестування, TIBER-EU встановлює нову основу, і міжнародні форуми, такі як Рада фінансової стабільності та G7, все частіше обговорюють питання, пов'язані з цифровізацією.

Обнадіює той факт, що законодавці роблять кроки щодо створення узгоджених європейських підходів до забезпечення належного регулювання та нагляду за новими способами надання послуг.

Цілком можливо, що протягом наступних 10 років нові способи доступу до банківських продуктів становитимуть 10 відсотків неіпотечних кредитів, депозитів, валютних та платіжних ринків для роздрібних клієнтів та МСБ в країнах ЄС. Враховуючи те, що ці нові екосистеми, як правило, надають більш короткострокові продукти з вищою маржею, дохід може становити 40 мільярдів євро. Банки повинні бути агресивними тут, щоб конкурувати з фінтех- і великими технологічними гравцями, що швидко розвиваються, і розробляти послуги та екосистеми, орієнтовані на клієнта, або вибрати один з декількох різних підходів до партнерства, що забезпечують вбудоване фінансування.

Зрештою, на горизонті не за горами радикальні зміни у базовій фінансовій інфраструктурі Європи. Цифрові валюти центральних банків (CBDC) ініціюються через побоювання щодо контролю геополітичної та грошово-кредитної політики. Ці валюти можуть бути по-справжньому руйнівними: дохід від 10 до 25 мільярдів євро може бути під загрозою, якщо CBDC залучить 20 відсотків від загального обсягу депозитів. У більш широкому розумінні банківська система має використовувати спільний підхід, взаємодіючи з політиками та регулюючими органами, а також один з одним, щоб визначати та впроваджувати загальносистемні покращення. Ініціативи з платежів та фінансових злочинів перебувають у стадії реалізації, і подальші ініціативи в

галузі економічної ефективності та даних можуть забезпечити більш стійку та ефективну систему [2].

На тлі всього цього робота з раціоналізації, консолідації, оцифрування та зниження витрат має продовжуватися. Необхідно домогтися подальшого зниження відношення витрат до доходів на 5 процентних пунктів, що дозволить заощадити щонайменше 30 мільярдів євро, які в свою чергу доцільно інвестувати в цифровізацію банківської діяльності.

Список використаних джерел

1. Online banking penetration in selected European markets in 2021 URL: <https://www.statista.com/statistics/222286/online-banking-penetration-in-leading-european-countries/>

2. READY TO LEAD. How banks can drive the European recovery / By Ibon Garcia, Matt Austen, Chris Allchin, and Will Illingworth URL: <https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/v2/publications/2021/jul/European-Banking-Outlook-2021.pdf>

Іван Яценко

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна*

ІНЖИНІРИНГ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Дефініція «фінансовий інжиніринг» є відносно новою в сучасній фінансовій практиці. Науковці-теоретики та практики використовують це поняття в різних сферах бізнесу та реальних ситуаціях. При цьому, досі одностайного розуміння та трактування даної дефініції не вироблено, що й підтверджує відносну «молодість» цього напрямку знань.

Яка ж еволюційність цього поняття? Численні наукові дослідження засвідчують появу терміну «фінансовий інжиніринг» наприкінці 80-х років минулого століття. Так, вперше це поняття сформулював Дж. Фіннерті: «Фінансовий інжиніринг включає у себе проектування, розробку та реалізацію інноваційних фінансових інструментів і процесів, а також креативний пошук новітніх підходів до вирішення різноманітних проблем у галузі фінансів» [1, с. 14]. До речі, тут можна прослідкувати зв'язок із реінжинірингом, сутність якого полягає у визначеннях «творчий» та «інноваційний». До цього часу вже сформувалися ринки похідних фінансових інструментів, а також отримали розповсюдження різноманітні види інноваційних фінансових продуктів. Насамперед, суттєві трансформації стосувалися ринку деривативів фінансових ринків США, тому власне цим, в тому числі, і пояснюється виникнення на американському ринку дефініції «financial engineering».

Відомі вчені Дж. Ф. Маршал, В. К. Бансал [2, с. 32] акцентували увагу на тому, що у разі використання нових способів вже відомої ідеї, при об'єднанні окремих технологій чи процесів для продукування нового інструментарію, що є актуальним на сьогодні, мова йде саме про інжиніринг. В якості прикладів останнього можна навести використання існуючого інструментарію для нівелювання фінансових ризиків, зниження вартості фінансування та ін. І звичайно з реінжинірингом матимемо справу в разі якісного трансформування того чи іншого явища чи процесу.

Але, сьогодні правомірно можна відзначити, що фінансовий інжиніринг охоплює велике розмаїття різних галузей, а саме: управління ризиками при провадженні операцій фінансово-кредитними інститутами; торгівля цінними паперами; обіг похідних фінансових інструментів; управління корпоративними фінансами; тощо.

Щодо реінжинірингових процесів, то як свідчить світовий досвід, їхня еволюційна складова налічує понад 30 років. Відомо, що до наукового вживання цей термін увів Т. Давенпорт, відомий спеціаліст у галузі реінжинірингу, управлінських бізнесових систем із обов'язковим використанням технологій ІТ [2]. Не можемо применшувати значимість у розвитку особливостей та структурності реінжинірингу Дж. Чампи та М. Хаммера. За ними реінжиніринг – це не лише певна складна функціональність управління бізнес-процесами, а, насамперед новітня філософія управління усіма процесами, зокрема фінансовими.

Дослідження економічної природи, механізму реалізації та процедур фінансового інжинірингу, розглядається через призму сфер фінансової системи. До найбільших реципієнтів-галузей відносяться: банківський сектор, фондовий ринок, ринок строкових деривативів та корпоративні фінанси (рис. 1).

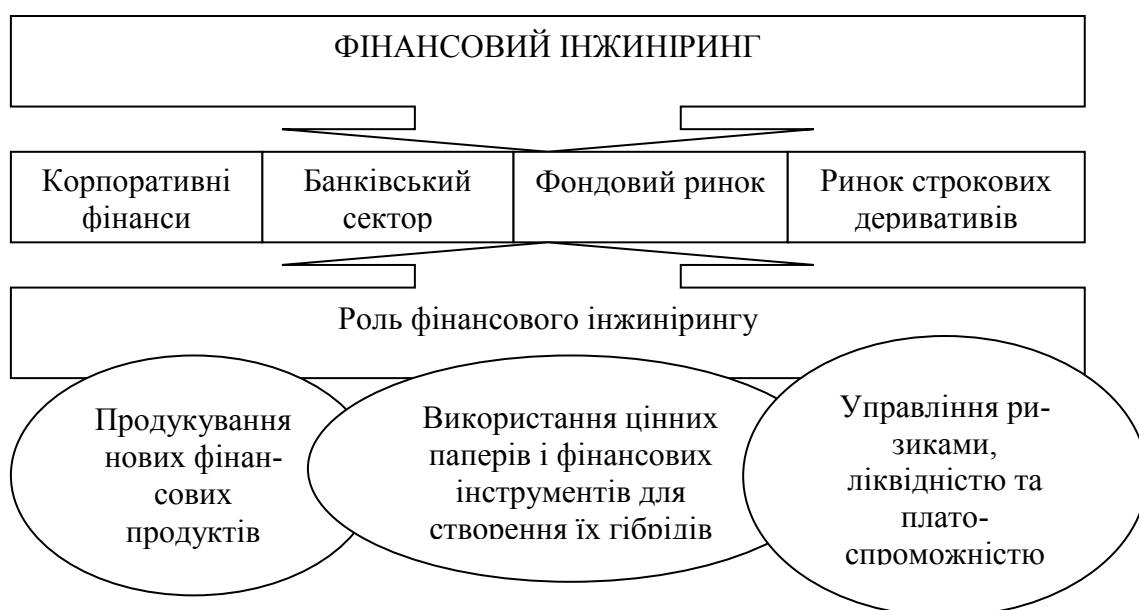

Рис. 1. Сфери застосування фінансового інжинірингу та його значимість для фінансової системи

Джерело: побудовано автором

Варто відмітити, що активізація розвитку фінансового інжинірингу на пряму визначається рівнем досягнення наукового прогресу як у сфері інформаційних технологій, так і в інших сферах, зокрема фінансовій.

Змістовність та характеристичність будь-якого поняття найповніше розкривається через його функціональність. Так, відмітимо, що фінансовому інжинірингу властивий комплекс загальних та специфічних функцій (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнення функцій фінансового інжинірингу

Загальні функції	Специфічні функції
1. Акумуляційна, тобто накопичення грошових ресурсів задля інвестування у перспективні проекти	1. Аналітична, характеризується аналізом фінансової інформації
2. Перерозподільча, що характеризується перерозподілом капіталу між різними сферами бізнесу	2. Управлінська, тобто включає в себе управління ризиками та фінансовими потоками
	3. Конструювання – проектування цілей фінансового інжинірингу, його просування та оцінювання результативності упровадження фінансового інжинірингу на практиці

Узагальнюючи вищезазначене відмітимо, що сферою застосування фінансового інжинірингу у сфері інвестиційних фінансових послуг є, насамперед, конструювання ефективних механізмів реалізації інвестицій шляхом застосування набору фінансових інструментів на засадах інноваційності та економічної доцільності. Саме цьому будуть присвячені подальші наукові дослідження.

Список використаних джерел

1. Finnerty J.D. Financial Engineering in Corporate Finance: An Overview. Winter: Financial Management, 1988. P. 14-33.
2. Davenport T. Process Innovation: Reengineering Work through Information Technology. MA.: Harvard Business School Press, 1993. 143 p.

Варгун Олеся

здобувачка вищої освіти ОС Магістр

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СУЧАСНИЙ КОМУНІКАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Сучасний світ в епоху комп'ютеризації суспільства, панування цифрових технологій постійно змінюється, формується через злиття технологій і людської діяльності. Використання новітніх технологій, соціальних мереж, медіа та гаджетів дає змогу по новому вирішувати дипломатичні завдання та досягати основних цілей у зовнішній політиці держав. Зміни сьогодення позначилися

практично на кожному аспекті нашого існування. Публічна дипломатія є новим явищем в дипломатичній сфері, вона включає різні напрямки, які охоплюють майже всі галузі. Новим напрямком публічної дипломатії – цифрова дипломатія, основним інструментом якої є соціальні мережі. Сучасний рівень розвитку дипломатичної практики в мережі Інтернет з використанням ІТ-технологій дозволяє говорити про формування дискурсу цифрової дипломатії як нової форми дипломатичних переговорів, що сприяє динамічній комунікативній практиці на сучасному етапі світового розвитку.

Теорія цифрової дипломатії як складова політичної культури почала формуватися наприкінці ХХ століття. Саме в цей час світова спільнота усвідомила важливість імплементації нових ефективних методів дипломатії, які виходили б за межі офіційних політичних інститутів. Цифрова дипломатія, цифровізація, онлайн- дипломатія, хмарна дипломатія – основний тренд 2020-2022 років у зовнішній політиці країн усього світу. Цифрова (електронна) дипломатія або Медійна дипломатія — використання можливостей мережі інтернет та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для вирішення дипломатичних завдань. В рамках цифрової дипломатії використовуються нові медіа, соціальні мережі, блоги та тому подібні медіа майданчики в глобальній мережі. В електронній дипломатії беруть участь державні відомства, в першу чергу зовнішньополітичне, урядові органи, а також неурядові організації, чия діяльність пов'язана з реалізацією зовнішньополітичного порядку денного. Головні цілі цифрової дипломатії – просування зовнішньополітичних інтересів, інформаційна пропаганда через Інтернет-телебачення, соціальні мережі та мобільні телефони, спрямована на масову свідомість і політичні еліти. Перед цифровою дипломатією стоїть багато непростих завдань, а саме: оперативне надання достовірної інформації, спростування неправдивої інформації, а також підтвердження інформації з офіційних джерел [3, с. 89].

Хоча цифрова дипломатія з кожним днем стає все більш вагомою темою в політичному дискурсі, їй все ще не вистачає офіційного визначення. Міністерства закордонних справ, посольства та делегації міжнародних організацій інтенсивно займаються розвитком та розробкою веб-сайтів. Соціальні мережі стали важливим інструментом дипломатії, який приніс з собою відкритість та прозорість, якої раніше не було.

Основною метою застосування цифрової дипломатії, як важливого інструменту м'якої сили будь-якої держави є, насамперед, забезпечення внутрішньої стабільності та безпеки, а також просування власного зовнішньополітичного курсу.

Відповідно, з'явилися нові виклики для цифрової дипломатії на тлі останніх суспільно-політичних та суспільно-економічних подій [1, с. 65]:

- інтерпретація та розуміння справжніх намірів та установок інших сторін у форматі обговорення на відеоконференціях;

- персоналізація спілкування (обмеження викликані, зокрема, неможливістю проведення неформальних бесід у рамках традиційних дипломатичних майданчиків та звуженням простору для здійснення дипломатичних маневрів);

- робота з базами даних та інформацією;
- формулювання зовнішньополітичних пріоритетів;
- значення та роль державного регулювання (посилення залучення державних інститутів у ключові процеси суспільного життя);
- забезпечення стійкості та солідарності.

Основними базовими умовами становлення цифрової дипломатії на сучасному етапі можна відзначити такі [2, с. 243]:

- підтримання привабливості політичного образу держави (а також перших осіб та впливових політичних лідерів) всередині країни та за кордоном;
- конструювання успішного політичного позиціонування осіб, які ухвалюють важливі політичні рішення;
- забезпечення авторитетності власних зовнішньополітичних проєктів;
- оперування перевіреними даними та правдивою інформацією, що демонструє готовність вибудовувати відкриті довірливі стосунки.

Цифрова дипломатія як елемент публічної дипломатії – важлива складова «м'якої сили» світових держав. Дипломати різних країн продовжують освоювати мобільні програми, які раніше не розглядалися як платформи для політичної комунікації. Головним майданчиком для цифрової дипломатії є соціальна мережа Twitter. Тому між термінами «цифрова дипломатія» і «twitter-дипломатія» (або «твіпломатія») часто ставиться знак рівності. Крім тексту та посилань, у твіті можуть бути присутніми до чотирьох зображень або форма для проведення опитування з варіантами відповіді, відеозапис. Twitter-дипломатія поєднує в собі різноманітні підходи до роботи, тому в стрічці соціальної мережі нейтральні оголошення офіційних сторінок дипломатичних представництв про графік прийому громадян з консульських питань є сусідами з образними, найчастіше провокаційними висловлюваннями політичних діячів.

Таким чином, цифрова дипломатія стала невід'ємною частиною сучасних дипломатичних відносин. Завдяки цифровій дипломатії можна зв'язатися з представниками безпосередньо, а дипломати зможуть встановити прямий та тісний контакт із колегами з інших країн та громадськістю.

Дипломатія завжди була і залишається мистецтвом поєднувати необ'єднуване; інтегрувати нові елементи, не відмовляючись від найкращих традицій; набувати нових форм, зберігаючи незмінною суть; збагачуватись навичками віртуального спілкування. Тому саме здатність швидко адаптовуватися та моментальне реагування на нові виклики характеризує нову дипломатію, яка рухається в ногу з часом та пристосовується до нових інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Гуцал С. А. Публічна дипломатія як сучасний пріоритет зовнішньої політики держави. Стратегічні пріоритети. 2018. № 3(16). С. 106-114.
2. Турчин Я. Електронна дипломатія як важлива складова зовнішньої політики держави. Інформація, комунікація, суспільство. 2019. С. 104-105.
3. Цветкова Н. Програми Web 2.0 в публічній дипломатії США. США і Канада: Економіка, політика, культура. 2017. С. 87-111.

ВПЛИВ АКТИВНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ НА РОЗВИТОК КІБЕРТЕРОРИЗМУ

В сучасному світі відбувається постійний розвиток новітніх технологій, який спрямований на полегшення життя суспільства. Такий розвиток постійно сягає усе нових і нових рівнів, про що свідчить залучення інформаційних технологій у всі сфери життя. Інформаційні мережі, хмари та інтернет надає змогу швидко обмінюватись інформацією та зберігати її в інформаційному просторі. Це дає змогу ефективніше працювати та реалізовуватись, однак разом із цим з'явився новий вид проблем, а саме кіберзлочинність.

Країни, які активно цифровізують своє суспільство та свою державу, страждають від нового виду тероризму – це кібертероризм, який несе за собою не меншу загрозу для життєздатності країни ніж звичайний тероризм. Кібертероризм загрожує багатьом сферам життя, адже злочинці можуть виводити з ладу банкову, залізничну чи енергетичну систему, що може призвести до жахливих наслідків, якщо вчасно не виявити загрозу. Варто зазначити, що кібертероризм – це навмисна, політично вмотивована атака на об'єкти інформаційного простору, що створює небезпеку для життя та/або здоров'я людей, або настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були спрямовані на державну або суспільну безпеку.[1] Головною задачею кібертероризму є реалізація небезпечних наслідків, які мають бути відомі всьому населенню країни і створювати атмосферу загрози повторення цієї атаки.

Варто зазначити, що традиційні фізичні процеси, які здійснюються промисловими системами управління, включаючи критичні галузі інфраструктури, такі як електропостачання, послуги з очищення води, а також системи охорони здоров'я та аварійної допомоги, стають онлайн. Тому доволі часто, висококваліфіковані хакери підтримуються національними державами, для підриву державної безпеки та життєдіяльності іншої країни зсередини. З початком активної цифровізації в Україні кількість здійснених атак збільшилась у 5 разів. Найпотужнішими з них є атаки на ЦВК та енергетичну систему у 2015-2016 рр., Державну казначейську службу, вірус NotPetya в 2017 році. [2] Одним з таких яскравих прикладів є вірус "Petya", який було створено в межах Росії та у багатьох джерелах стверджується, що цей вірус підтримується російською владою. [3] Від атак вірусів постраждали українська пошта, зупинив свою роботу аеропорт «Бориспіль», Чорнобильська АЕС, а також банки, ряд ЗМІ та комерційні структури. Тим самим завдавши шкоди збитків у розмір 400 млн. доларів. [4] Протягом 2019-2021 рр. кількість кібератак на сайти українських держустанов змінювалась: 2019 р. – 480, 2020 р. – 600, 2021 р. – 2200. Тобто за 3 роки кількість атак збільшилась у 5 разів. Варто додати, що саме у цей період розпочалась активна цифровізація країни.

За статистико найбільше атак здійснювалось на сайт МЗС, Національного банку України, Приват Банку, Міністерства оборони України та додатку Дія. Яскравим прикладом того, що з розвиток інформаційних технологій впливає на розвиток кіберзлочинності є створення додатку Дія, адже велика частина кібератак біли спрямовані проти цього додатку. У лютому 2022 р. одну з найпотужніших DDoS-атак зазнали ПриватБанк, Ощадбанк, сайти ЗСУ, Міноборони та знову портал «Дія». США та Британія пов'язали цю кібератаку з росією.[5] Велика частина кібератак на українські установи здійснюється з території Росії, тому важливо відзначити, що з розвитком цифрових технологій в Україні – також відбувається розвиток цифрових технологій в росії для злому українських систем.

У свою чергу уряд України разом з цифровізацією впроваджує нові ініціативи для захисту своїх громадян від кіберзлочинності. Для цього було затверджено Стратегію кібербезпеки України від 14 травня 2021 р. Першу стратегію було затверджено у 2016 р. У цьому документі містився ряд прогалин та недоробок і це позначилось на ефективності поставлених цілей, прогрес у досягненні яких становив лише 40%. [6] За новою стратегією прописано такі пріоритети у сфері кібербезпеки [7]:

- убезпечення кіберпростору задля захисту суверенітету держави та розвитку суспільства;

- захист прав, свобод і законних інтересів громадян України у кіберпросторі;

- європейська і євроатлантична інтеграція у сфері кібербезпеки.

У Стратегії наголошується, що «кіберпростір разом з іншими фізичними просторами визнано одним з можливих театрів воєнних дій. Набирає сили тенденція зі створення кібервійськ, до завдань яких належить не лише забезпечення захисту критичної інформаційної інфраструктури від кібератак, а й проведення превентивних наступальних операцій у кіберпросторі». І саме за цією Стратегією РФ є одним з основних загроз національній кібербезпеці України, тому дана стратегія є важливим інструментом боротьби з кіберзлочинністю. Фінансування заходів з реалізації Стратегії здійснюватиметься в межах видатків, передбачених Державним бюджетом України та з інших джерел, не заборонених законодавством. За стратегією виділено 3 головні цілі в боротьбі з кібертероризмом [7]:

1. Стимування;
2. Кіберстійкість;
3. Взаємодії.

Одною із стратегічних цілей Стратегії за 2021 р. визначається створення CERT.UA (Computer Emergency Response Team), що працює в інтересах захисту українського кіберпростору. Для цього налагоджується співпраця між CERT-мережею Європейського Союзу та України. Це допоможе ділитись знаннями між країнами-учасницями ЄС та Україною у сфер кіберзахисту, адже Україна може поділитись досвідом боротьби в кіберпросторі з РФ. [6] Наразі CERT.UA допомагає у боротьбі з РФ у кіберпросторі та постійно попереджає про можливі кібератаки. [8], [9]

Можна зробити висновок, що з появою новітніх технологій та переходу установ і підприємств України на технологічний режим роботи – розпочався активний розвиток кібертероризму і у інших країнах, з метою заволодіння інформації, коштів або ж нанесення згубного впливу на певні сфері життєдіяльності. Стабільна цифровізація України створює суперництво не тільки в межах фізичного протистояння (кількість зброї, армія), а і в межах простору інформаційних технологій. Адже на прикладі України, можна відзначити, паралель між активним розвитком цифрових технологій в Україні та збільшенням кібератак зі сторони росії. Росія теж активно розвиває свої цифрові технології для перешкоди нормального функціонування українських установ. На цьому прикладі, також можна помітити сприяння державою на розвиток кібертероризму і зрозуміти на скільки розвиток інформаційних та цифрових технологій впливає на залучення держави в розвиток кібертерористичної діяльності для здобуття переваги над суперником. Адже з початком активного розвитку цифрових та інформаційних технологій в Україні, паралельно збільшилась кількість кібератак РФ, які спрямовані проти багатьох українських життєво необхідних галузей. У свою чергу для того, щоб розвиток цифрових технологій не шкодив Україні, а навпаки – український уряд впроваджує нові стратегії та методи боротьби з кіберзлочинністю. Для цього було запроваджено Стратегію кібербезпеки України від 14 травня 2021 р., яка допомагає розвиватись український кіберпростір в правильному напрямку. За цією Стратегією виділено основне джерело-загроз для української кібербезпеки та національної безпеки загалом, виділено пріоритети, цілі, а також затверджено засоби фінансування та засоби реалізації цієї Стратегії. Після початку повномасштабного вторгнення можна помітити, що ця стратегія є дієвою, адже CERT.UA попереджає про можливі напади зі сторони РФ та відбиває ці атаки. До боротьби з РФ у кіберпросторі залучені також і інші неурядові організації та звичайні громадяни.

Список використаних джерел

1. Геращенко О. С. Кібертероризм як фактор загрози національній безпеці України: генеза поняття та шляхи протидії. 2016 р. с. 1
2. За три роки кількість кібератак на Україну зросла в 5 разів. Більшість з них – російські. URL: <https://ms.detector.media/kiberbezpeka/post/28989/2022-02-19-liganet-za-try-roky-kilkist-kiberatak-na-ukrainu-zroslo-v-5-raziv-bilshist-z-nykh-rosiyski/>
3. History of Cyber Warfare and the Top 5 Most Notorious Attacks. URL: <https://www.fortinet.com/resources/cyberglossary/most-notorious-attacks-in-the-history-of-cyber-warfare>
4. Рік після атаки вірусу Petya: що змінилося в кібербезпеці України URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29336511.html>
5. За три роки кількість кібератак на Україну зросла в 5 разів. Більшість з них – російські. URL: <https://ms.detector.media/kiberbezpeka/post/28989/2022-02-19-liganet-za-try-roky-kilkist-kiberatak-na-ukrainu-zroslo-v-5-raziv-bilshist-z-nykh-rosiyski/>

6. Нова стратегія кібербезпеки: як Україна захищатиметься в кіберпросторі? URL: <https://adastra.org.ua/blog/nova-strategiya-kiberbezpeki-yak-ukrayina-zahishatimetsya-v-kiberprostori>

7. Верховна Рада України. Законодавство України. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про Стратегію кібербезпеки України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text>

8. CERT-UA попереджає про кібератаку на українські медіа. URL: <https://mind.ua/news/20242931-cert-ua-poperedzhae-pro-kiberataku-na-ukrayinski-media>

9. Хакери використовують для кібератак в Україні теми штрафів від податкового та ядерного тероризму. URL: <https://interfax.com.ua/news/telecom/840557.html>.

Олександр Ткаченко

здобувач вищої освіти ОС Магістр

м. Київ, Україна

КЛЮЧОВІ ТРЕНДИ УКРАЇНСЬКОГО ФІНТЕХУ

Домінуючої значимості в світовому просторі набуває віртуалізація фінансового посередництва. Не є виключенням і Україна, де останні роки без перебільшення можна охарактеризувати значимими для сектору фінансових послуг. Це пояснюється глобальною цифровізацією, яка, зокрема, обумовлена COVID-19 та карантинними обмеженнями. Виникнення нового інструментарію для надання фінансових послуг, активізація діяльності віртуальних банків, підвищення уваги до організації обігу криптовалют та інноваційних ІТ-технологій, – все це реакція на пришвидшення процесів віртуалізації фінтеху.

Основними трендами українського фінтеху є:

1) популяризація необанкінгу та поява як нових гравців локального рівня, так і західних фінтех-компаній. До речі, еволюційність трансформування банківського сервісу в віртуальне середовище бере свій початок з 1989 року, коли британський First Direct, який запустив телефонний банкінг. Цей банк першим застосував концепцію роботи без відділень, тобто обслуговування клієнтів цілодобово за допомогою кол-центру. Поступово в світі забезпечення банківського та платіжного сервісу без традиційної інфраструктури банківських відділень стало повсякденним явищем. Звичайно в найближчому майбутньому необанки продовжать витіснити традиційний банкінг. Це є абсолютно зрозумілим, оскільки зручність і швидкість реагування на потреби клієнтів є перевагою віртуальних банків;

2) продовження підготовки до впровадження Open banking, що дозволить розширити можливості фінтеху та банківських установ через створення єдиної платіжної екосистеми. Як відомо, Open banking – це система, в форматах якої інтерфейси банків програмування додатків (API) стають відкритими, звідси

сторонні компанії мають можливість отримати доступ до фінансової інформації, необхідної для розробки нових додатків і послуг.

Дійсно, використання відкритих даних є необхідним для створення персоналізованих рішень і представлення різноманітних фінансових сервісів у продуктах інших економічних агентів. При цьому, відкритий банкінг активізує розвиток цифрового банкінгу в світі, підштовхуючи банки змінювати свої бізнес-моделі. Традиційні банки замість конкуренції з фінтех-компаніями і сторонніми організаціями більшою мірою обирають відкритий банкінг для співпраці з ними. Це сприятиме зміцненню конкурентних переваг у галузі фінансових технологій.

До речі, зарубіжний досвід яскраво демонструє успішність Open banking. Так, іспанський та міжнародний банк BBVA ще в 2018 році запустив свою відкриту платформу. Остання використовує API-інтерфейси, за допомогою яких треті сторони отримують можливість пропонувати клієнтам фінансові продукти без необхідності надання повного набору банківських послуг. Інший, не менш відомий британський великий міжнародний банк HSBC в травні 2018 року запустив додаток Connected Money, за допомогою якого клієнти можуть переглядати різні банківські рахунки, а також іпотечні кредити, позики та кредитні картки в одному місці;

3) зростання масштабів криптоіндустрії. Тут варто зробити два акценти: по-перше, світові тренди дійсно галопуючими обсягами випереджатимуть інші традиційні галузі. За аналітичними даними у 2021 році обсяг ринку криптовалют зріс у п'ять разів. Венчурні інвестори вклали в блокчейн-екосистему 33 млрд дол. Це говорить про те, що індустрія продовжить активно розвиватися. І все це є свідченням її зростання. По-друге, стосовно українського ринку: Після впровадження довгоочікуваного законодавства в Україні щодо регулювання питання обігу криптовалют, повинен активізуватися розвиток цього напрямку, що свою чергу сприятиме відкриттю представництв великих криптокомпаній і бірж.

Але, водночас за підрахунками аналітиків, ринок криптовалют після пікового свого значення у листопаді 2021 року втратив щонайменше \$2 трлн. Аналітики та бізнес-структури охарактеризували цей процес «криптоапокаліпсисом», тобто імовірність погіршення ситуації на крипторинку велика [1];

4) впровадження штучного інтелекту в роботі фінтех-компаній для модернізації послуг, підвищення якості сервісу та запровадження нових продуктів. Всім відомі та зрозумілі у функціональному навантаженні голосові та віртуальні помічники, чат-боти, поступово еволюціонують і використовуються також і для інших цілей. Наприклад, оцінювання кредитоспроможності, ідентифікування ризиків, тощо. Отже, використання штучного інтелекту в діяльності фінтех-компаній, дозволить їм більш ефективно конкурувати на ринку фінансових послуг;

5) формування фінансових екосистем, тобто створення єдиної платформи, на основі якої об'єднуються різні компанії задля задоволення ключових потреб клієнтів, а саме: надавання якомога більшого спектру фінансових і

нефінансових послуг. Таким чином, можна буде через одну компанію екосистеми отримувати доступ до всіх інших пов'язаних сервісів, що входять до неї. При цьому, швидкість, зручність та комфортність – це основні атрибути фінансової екосистеми.

В довоєнний час сфера фінтех в Україні активно розвивалася. Так, зокрема у 2020 році розвиток фінтех в Україні характеризувався такими цифрами [2]:

- 55,2% безготівкові операції з платіжними картами;
- 72% фінтех-компаній базуються в Києві;
- 28% компаній у сфері фінтех керівники або топ-менеджери – це жінки;
- 89% платіжних терміналів підтримують функцію безконтактних платежів;
- 71% бізнесових структур у сфері фінтех пройшли точку беззбитковості;
- 52% компаній працюють на міжнародному ринку;
- кількість компаній у сфері платіжних послуг і грошових переказів зросла на 14%.

Нещодавно було прийнято Закон «Про віртуальні активи» [3], що фактично має стати каталізатором розвитку національного ринку цифрової індустрії. Відповідно до даного Закону унормовано правове підґрунтя в частині мінімізації ризиків та забезпеченості цифрового бізнесу в Україні (рис. 1). Не можна не наголосити на тому, що окремі з положень мають лише рамковий характер і потребують роз'яснення на рівні підзаконних нормативно-правових документів.

Рис. 1. Основні нормативні позиції Закону «Про віртуальні активи»
Джерело: побудовано автором на основі [3]

Насамкінець, слід зазначити, що успішна реалізація окреслених трендів українського фінтеху є звичайно можливою, але разом із цим схильна до впливу різноманітних подій. Триваюча війна в центрі Європи, загальносвітова політична і незабаром, так звана прогнозована продовольча, криза не можуть позитивно впливати на розвиток технології. В Україні до початку 2022 року

почали спостерігати зародження цифрової економіки, але, нажаль, зараз будемо мати певне гальмування подій даного напрямку.

Список використаних джерел

1. Перця І. Ринок криптовалют втратив \$2 трлн. Чи варто виводити свої активи з крипто. URL: <https://forbes.ua/innovations/rynok-kriptoalyut-poteryal-2-trln-stoit-li-vyvodit-svoi-aktivy-iz-kripty-02062022-6363>

2. Час для фінтеху: у 2021 році очікується бум фінансових проєктів. URL: <https://softline.ua/ua/news/chas-dlia-fintekhu-u-2021-rotsi-ochikuietsia-bum-finansovykh-proiektiv.html>

3. Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 №2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

Секція 5. Дорожня карта сталого розвитку: глобальний і національний виміри

Section 5. Sustainable Development Roadmap: Global and National Dimensions

Оксана Тулай

д-р екон. наук, професор

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Наталія Карпишин

канд. екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Володимир Вільчинський

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Враховуючи визначальну роль об'єднаних територіальних громад у розвитку територій та країни загалом, сталий розвиток повинен започатковуватися та підтримуватися на рівні територіальної громади. Реалізація концепції сталого розвитку передбачає орієнтацію на соціально-економічне благополуччя, рівний доступ усіх жителів до суспільних благ, екологічну безпеку, що потребує ефективного використання ресурсного потенціалу держави. Реформа децентралізації, яка сприяла наданню місцевим громадам додаткових повноважень та фінансових ресурсів, зробила їх, як повноцінних суб'єктів управління, відповідальними за сталий розвиток своїх територій.

Загалом процес забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні в умовах реформування бюджетних відносин в Україні передбачає розробку стратегії соціально-економічного розвитку територій з урахуванням екологічних ризиків для їхнього збалансованого розвитку та задоволення суспільних потреб місцевого населення [1, с. 57]. Для того, щоб вивести регіон на траєкторію сталого розвитку, слід не тільки визначити ресурсну забезпеченість території, враховувати економічні, соціальні й екологічні інтереси суб'єктів політики місцевого розвитку, а й детально проаналізувати ситуацію, що склалася у провідних секторах економіки певної території [2, с. 16].

Безпрецедентні виклики, з якими зустрілася держава та її громади (пандемія COVID-19, військова російська агресія), існуючі економічні й інші проблеми, характерні для більшості громад (безробіття, нерозвиненість інфраструктури, загрозливі екологічні наслідки) спонукають до пошуку ефективних механізмів управління, які б комплексно та з позиції системного підходу дозволили виробити чітку стратегію досягнення сталого розвитку.

Сталий розвиток – одна з головних цілей економічної політики України на найближчу перспективу, а фінансовий потенціал є важливою складовою щодо досягнення цієї мети [3]. Якщо за попередні роки загалом спостерігалась тенденція до зростання доходів бюджетів місцевих громад, то на шляху залучення інших джерел (інвестицій, кредитів, грантів) існують значні перешкоди, пов'язані із інституційною слабкістю фінансового сектору, який характеризується «зародковим» станом фондового ринку, невисоким рівнем диверсифікації ринкових фінансових інструментів, обмеженістю джерел мобілізації капіталу та відносно низькими темпами запровадження фінансових інновацій, проблемами імплементації законодавства тощо. Тому вирішальним елементом реалізації концепції сталого розвитку є модернізація фінансового механізму, вдосконалення фінансових методів, інструментів та важелів, нормативно-правового й інформаційного забезпечення на всіх рівнях економічної системи [1, с. 5].

Важливим питанням на шляху втілення концепції сталого розвитку є розробка методики, яка би визначала відповідні механізми реалізації, використовуючи сучасні інформаційні технології [4, с. 14]. З огляду на зазначене, особливої актуальності набуває використання цифрових фінансів (digital finance), як одного з ключових факторів підсилення успіхів ОТГ у впровадженні реформ.

Слово «digitalization» перекладається як цифровізація, тобто процес впровадження цифрових технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства і держави, зокрема, у системі освіти, охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища, безготівкової економіки, інфраструктури, транспорту, фінансів тощо. Тобто у галузях, що визначають показник сталого суспільного розвитку.

Цифровізація забезпечує доступ до ширших можливостей, підтримуючи місцевий економічний розвиток і добробут громад. У сучасному глобалізованому світі дедалі більша увага акцентується на питаннях «розумного» планування, в основі якого – розробка та впровадження smart-інфраструктури, що передбачає комбіноване використання програмних систем, апаратних та мережевих технологій для вдосконалення послуг у сфері місцевого самоврядування [5, с. 51].

Сьогодні у розпорядженні громад є різноманітні діджитал-девайси. Найрозповсюдженішими серед них є системи управління у вигляді комп'ютерних програм та веб додатків, сторінки у соціальних мережах, діджитал-картування, діджитал-комунікація, інструменти електронної демократії, різноманітні онлайн-платформи та сервіси. Особливої актуальності ці інструменти набувають у періоди необхідності переходу на дистанційну форму роботи. Таким чином, використовуючи цифровий інструментарій, об'єднані територіальні громади мають змогу суттєво зміцнити свій фінансовий потенціал й ефективно розподіляти кошти відповідно до пріоритетів розвитку територій.

Список використаних джерел

1. Тулай О.І. Державні фінанси і сталий людський розвиток: концептуальні домінанти та діалектична єдність: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 416 с.
2. Формування фінансового механізму сталого розвитку України: моногр. / за ред. д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко та д-ра екон. наук та доц. О. І. Тулай. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 414 с.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021- 2027 роки та план заходів з її реалізації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi>
4. Крисоватий А.І. Новий прагматизм фіскалізації публічних фінансів. *Світ фінансів*. 2021. № 1. С. 10-23.
5. Маркевич К. Нормативні та прикладні засади формування фінансової системи України в умовах сталого розвитку. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/normatyvni-ta-prykladni-zasady-formuvannia-finansovoi-systemy-ukrainy-v-umovakh-stalogo-rozvytku>.
6. Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України. Київ. 2021. 398 с.

Юрій Костін

д-р екон. наук,

Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, Україна

Дмитро Костін

канд. екон. наук,

Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, Україна

Володимир Шведкий

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,

Харківський національний університет радіоелектроніки, м. Харків, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ СЛОВАЧЧИНИ

Енергетична галузь у кожній країні має велике значення. Тому стратегічною ціллю кожної країни є забезпечення сталого розвитку енергетичного сектору та його безпеки. Досвід Словаччини є важливим для України, тому що ці країни – сусіди та відбувається співробітництво у енергетичному секторі. Отже метою цієї статті – є проведення аналізу енергетичного ринку та визначення перспектив його сталого розвитку.

У Словацькій Республіці виробництво та продаж електроенергії на оптовому рівні було лібералізовано в 2005 році, тому оптова ціна електроенергії не регулюється [1, 2]. Ціни на імпортовану або експортовану електроенергію також визначаються на основі двосторонніх договорів між

замовником і постачальником, при цьому з січня 2005 року немає обмежень на обсяги електроенергії, які можуть поставлятися за межі визначеного ринку, тобто за межі кордони словацької системи передачі [4].

У газовому секторі природною монополією є Slovenský plynárenský priemysel, a.s. (SPP) та його 100-відсоткові дочірні компанії Eustream (для транспортування газу) і SPP – distribúcia, a.s. (для роздачі). У 2002 році уряд Словаччини продав 49% акцій і контроль над SPP консорціуму Slovak Gas Holding B.V. складається з компаній E.ON Ruhrgas і GdF SUEZ. У 2013 році вони продали цю частку EPH Holding. Решта 51% акцій залишилися в руках держави [4].

Три найбільші дистриб'юторські компанії Západoslovenská energetika (ZSE), Stredoslovenská energetika (SSE) і Východoslovenská energetika (VSE) перебувають під контролем держави (51%), але міноритарні пакети акцій і управлінський контроль здійснюють іноземні акціонери, тобто такі компанії, як Німецька E.ON, Чехословацький енергетично-промисловий холдинг (EPH) або німецька група RWE Group.

На рис. 1 представлено динаміку виробництва та споживання електроенергії у Словаччині.

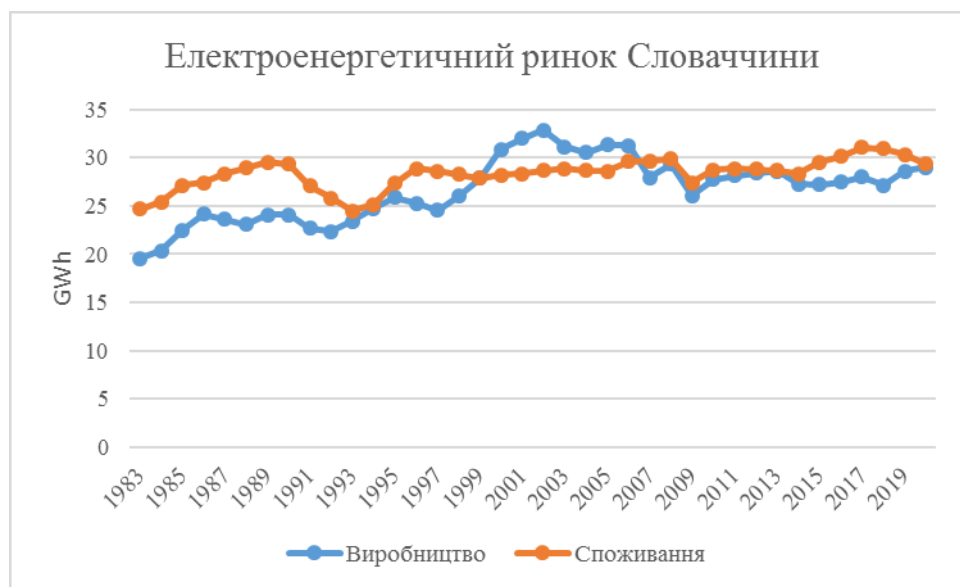

Рис. 1. Динаміка виробництва та споживання електроенергії, гВт у Словаччині
Джерело: <https://www.seas.sk/o-nas/energetika-na-slovensku/>

Як видно з представленого графіку на рис. 1, протягом періоду 1983-1993 рр. спостерігалось перевищення показника споживання електроенергії над показником виробництва. Проте, з 1994-1995 рр. вдалося рівні виробництва та споживання вирівняти, але знову у період 1996-2000 рр. відбулося збільшення показника споживання електроенергії. У період з 2001 р. до 2007 р. навпаки, виробництво електроенергії було більше, ніж її споживання. У період з 2008 р. до 2015 р. знову відмічалися майже однакові обсяги виробництва та споживання електроенергії, проте в останні роки з 2016 р. до 2019 р.

споживання дещо перевищувало виробництво електроенергії, але у 2020 р. знову ці показники майже були однакові.

Отже ринок електроенергії відзначався деякими коливаннями обсягів виробництва та споживання електроенергії, що свідчить про циклічний розвиток цього ринку та впровадження ринкових механізмів щодо досягнення рівноваги.

Ринок електроенергії Словаччини належить до регіону CENTREL, до якого, крім Словаччини, входять також Польща, Угорщина та Чехія. Частка корпорації «Slovenské elektrárne» становить близько 8% встановленої потужності в регіоні та щорічно забезпечує близько 7% загального виробництва електроенергії в CENTREL [1, 2].

Slovenské elektrárne не працює в сегменті передачі або розподілу електроенергії. Проте з 2009 року на словацькому ринку працює дочірня компанія Slovenské elektrárne – energetické služby, s.r.o. (колишній SE Predaj), який на початку зосереджувався переважно на постачанні електроенергії для великих корпоративних клієнтів. У 2011 році вона розширила постачання в сегмент малого бізнесу та домогосподарств і наразі забезпечує споживачів природним газом та надає послуги з енергоефективності [3].

Slovenské elektrárne експлуатує дві атомні електростанції (Mochovce, Jaslovské Bohunice), дві теплові електростанції (Nováky, Vojany), 34 гідроелектростанції (переважно на річках Váh і Hron) і дві сонячні електростанції (Mochovce, Vojany) [4].

Інновації є рушійною силою сталого розвитку для Slovenské elektrárne, що також відображається в корпоративній безперервності, а також у здатності створювати конкурентну перевагу відповідно до екологічних, соціальних та економічних факторів. Для цієї компанії інновації є невід'ємною частиною бізнесу, яка виражається в науково-дослідницькій діяльності, розробці відновлюваних технологій або прихильності енергоефективності.

Безпека є найважливішим аспектом у компанії Slovenské elektrárne, тому що лише дотримуючись найсуворіших заходів безпеки, ми можемо бути найефективнішою, продуктивною та конкурентоспроможною компанією. Тільки ефективне суспільство безпечне, а безпечне суспільство ефективне. Шлях до високої продуктивності починається з безпеки, тому компанія поширює та зміцнює культуру безпеки та охорони здоров'я, закликає своїх співробітників брати на себе відповідальність, підвищувати обізнаність про потенційні ризики та постійно вдосконалювати стандарти охорони здоров'я та безпеки.

Slovenské elektrárne, як ядерний оператор, публічно зобов'язується гарантувати абсолютну відповідність політиці ядерної безпеки в енергетичній діяльності, яка також здійснюється відповідно до цих критеріїв. Це гарантує безпеку працівників компанії, населення та навколишнього середовища. Для Slovenské elektrárne ядерна безпека або захист здоров'я та безпеки на роботі є не лише законодавчими стандартами, але й представляють собою моральну відповідальність людей, які працюють у компанії. Це пріоритет компанії, який впливає на всю діяльність.

Список використаних джерел

1. Demo, M., Hronec, O., Tóthová, M. a kol. 2006. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, SPUN Nitra, 2006.
2. Šoltésová, K., Šoltés, J., 2011. Pripravovaná európska smernica o energetickej efektívnosti. In: DULEBA, A. eds. Spoločná energetická politika EÚ a energetická bezpečnosť Slovenskej republiky. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2011.
3. Štatistický úrad Slovenskej republiky. Bratislava. 2021.
4. Energetika na Slovensku. URL: <https://www.seas.sk/o-nas/energetika-na-slovensku/>

Наталя Метеленко

д-р екон. наук, професор

*Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потєбні
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя, Україна*

Олександр Петренко

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна*

ОЦІНЮВАННЯ ДІЮЧОГО МЕТАЛОФОНДУ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО РЕСУРСУ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

З рівнем розвитку цивілізації на планеті, металургійного виробництва, збільшенням обсягів споживання швидко розвивались нові галузі промисловості. Цей процес потребував і обумовлював розвиток науки, техніки, технологій, що в підсумку забезпечило зростання виробництва товарів і продуктів, їх споживання людьми, покращення умов і рівня життя населення. Впродовж останніх 50–70 років саме металургія, виробництво і споживання металопродукції в багатьох країнах світу перетворила промисловість на головну сферу економічної діяльності і тепер визначає загальний високий їх рівень розвитку і багатства, заможне життя громадян. Аналітичні дослідження показують, що розвиток металургії, споживання сталі потужно, у визначальній мірі впливають на техніко-технологічний, соціально-економічний, воєнний, політичний, освітній і культурний розвиток країн.

В контексті зазначеного визначального позитивного впливу металургійного виробництва, створення достатнього діючого металофонду і достатніх для повного забезпечення потреб стабільно діючих галузей промисловості обсягів щорічного споживання сталі, актуальним і необхідним для України є проведення ретельних аналітичних досліджень з оцінки взаємозалежності і взаємозв'язку таких показників в динаміці років для визначення обґрунтованих коректив напрямків подальшого розвитку економіки.

Маємо констатувати, що в Україні впродовж 30-ти річного періоду трансформації економіки і переведу її на ринкові відносини, всупереч проголошеним намірам і очікування забезпечити потужне зростання національної економіки, відбулася масштабна деіндустріалізація країни, банкрутство і закриття багатьох підприємств галузей промисловості.

За даними Міністерства фінансів України, станом на кінець жовтня 2021 р. сукупний державний та гарантований державою борг України склав астрономічних 2438,6 млрд. грн. або 92,6 млрд. дол. США [1]. За 2019 – 2021 рр. державний та гарантований державою борг зріс на 14,3 млрд. дол. США. Лише за 10 місяців 2021 р. державний та гарантований державою борг збільшився на понад 2,3 млрд. дол. США [1, 2]. У 2021 р. країна має погасити 16 млрд. дол. державного боргу. Державний борг на 31 грудня 2021 р. досяг 2,6 трильйона грн. [2, 3].

З огляду на нинішній стан економіки, важливим пріоритетним завданням України на сьогодні та даних аналітичних всебічних досліджень є з'ясування причин, які в останні три десятиліття призвели до глибокого занепаду промисловості, національної економіки і зниження рівня життя громадян. Як свідчить тривалий досвід багатьох країн, матеріальною основою і рушієм промислового виробництва є споживання достатньої кількості продукції гірничо-металургійного комплексу.

Впродовж всього періоду від початку виплавки людьми сталі у світі, за рахунками науковців, виплавлено не менше 20 млрд. т металу. Особливо великого розвитку металургії набула у ХХ столітті. За даними Світової асоціації виробників сталі, у 1950 р. загальний обсяг виплавки сталі у світі становив 189 млн. т. За період до 1980 р. річне світове виробництво збільшилося до 700 млн. т, а в 2004 р. воно вперше перевищило позначку в мільярд т і склало 1063 млн. т [4, с. 7].

В період з 2000 р. по 2020 р. включно світове виробництво сталі збільшувалось ніколи раніше небаченими великими темпами. У 2001 р. воно становило 852 млн т, а у 2020 р. сягнуло 1878 млн. т. За нашими ретельними розрахунками, виконаними на підставі статистичних даних Світової асоціації виробників сталі [5, с. 7], лише за 20 останніх років (2001 – 2020 рр.) у світі було вироблено 28556 млн. т сталі. Обсяги споживання сталі в окремих країнах залежать від обсягів виплавки сталі, її імпорту та експорту, а також від втрат металу, що спричиняє корозія. Розвиток високотехнологічних галузей промислового виробництва, а відтак, і – національної економіки в країні залежить від наявності металофонду та від обсягів його діючої частки.

Металофонд – це сумарний обсяг металу, який знаходиться на території держави в даний конкретний період часу в діючих і недіючих (фізично зношених) засобах виробництва, в інфраструктурних виробничих, комунальних, побутових об'єктах і спорудах, в усіх видах транспортних засобів (автомобільного, залізничного, водного, авіаційного), в будівлях, спорудах різного призначення, в усіх без винятку матеріальних товарах і речах, створених людьми. До складу металофонду входять також брухт і відходи чорних металів.

Впродовж всього періоду трансформації економіки України і переводу її на ринкові відносини металофонд з року в рік істотно зменшувався. У 2000 р. він становив 670 млн. т, у 2013 р. – 556 млн. т, а на кінець 2019 р. металофонд країни скоротився до 452 млн. т [5]. Металофонд України, на відміну від динаміки обсягу металофонду країн з високорозвиненою економікою, швидко виснажується. Основними причинами надмірно великого скорочення металофонду України є значне зменшення виробництва сталі вітчизняними металургійними підприємствами, значне збільшення її експорту і багаторазове зменшення її внутрішнього у країні споживання через занепад металоспоживаючих промислових підприємств, підприємств інших галузей і сфер економічної діяльності, які у великій кількості використовували металургійну продукцію.

Дуже великою в структурі металофонду України на сьогодні є фізично зношена його частка, що характеризує і обумовлює глибокий занепад вітчизняної промисловості, виробничої, транспортної, житлово-комунальної інфраструктури інших галузей і сфер економіки. Це також свідчить про їх технічне роззброєння і деградацію. На оцінку авторитетних спеціалістів, уряд не займається стратегією промислового розвитку, тому промислове виробництво не є джерелом зростання вітчизняної економіки. Україна протягом періоду реформування економіки настільки зменшила внутрішнє споживання сталі, що її не вистачає тепер на виробництво для оновлення і модернізації основних засобів підприємств промисловості, інших галузей економічної діяльності. Слід зазначити, що із понад 28 тис. залізничних і автодорожніх мостів, 14% залізничних та 46% автодорожніх не відповідають вимогам безпечної експлуатації, а серед мостів комунальної власності кількість таких мостів сягає 75%.

Тобто, є прикриття для України, що в національній економіці немає жодної галузі в переліку потенційно великих металопродукції, рівень розвитку яких через економічний занепад можна було б оцінити хоча б на задовільно. Саме тому на внутрішньому ринку відсутній незабезпечений попит на продукцію металургії, що пояснює помилкові твердження і висновки окремих авторів щодо «надмірного перевиробництва металопродукції» і значного обсягу її профіциту та, через це, доцільності і нібито вигідної для країни збереження експортної орієнтації виробничої діяльності металургійної галузі. Необґрунтованими вважаємо, і тому неприйнятними для України, є також гасла «розширювати та зберігати існуючі експортні позиції» металургійної галузі.

Список використаних джерел

1. Державний борг України. Мінфін. URL:<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2021/> (дата звернення: 20.01.2022).
2. Державний борг України на 31 грудня 2021 року. Мінфін. URL:<https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (дата звернення: 03.02.2022).
3. Заплати, якщо зможеш: скільки Україна повинна повернути до 2045 року. *Економічна правда*. 2018. 30 січня. URL:<https://www.epravda.com.ua/publications/2018/01/30/633515>.

4. World Steel in Figures association. Belgium, Brussels, 2021. URL: <https://www.worldsteel.org/en/dam/jcr:976723ed-74b3-47b4-92f6-81b6a452b86e/World%2520Steel%2520in%2520Figures%25202021.pdf> (дата звернення: 17.01.2022).

5. В. Власюк. Металлофонд України сократился до 452 млн т URL: <https://gmk.center/opinion/metallofond-ukrainy-sokratilsya-do-452-mln-t/> (дата звернення: 21.01.2022).

Володимир Горин

д-р екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Сучасний етап цивілізаційного розвитку позначений наростанням гостроти екологічних проблем, спричинених безконтрольним використанням природних ресурсів, збільшенням обсягів викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище, погіршенням середовища проживання людей. Для нашої країни характерні найвищий у Європі рівень споживання водних ресурсів, надмірні масштаби вирубування лісів, безпрецедентний рівень розораності території та загалом значне перевищення антропогенного та техногенного навантаження на довкілля. Ознаки погіршення екологічної ситуації в країні стають дедалі помітнішими, внаслідок чого питання охорони та збереження навколишнього природного середовища поступово виходять на перший план у пріоритетах діяльності органів влади. Проте, вирішення існуючих екологічних проблем значною мірою залежить від фінансового забезпечення природоохоронної діяльності, обґрунтованості напрямів використання коштів на захист довкілля.

Суспільні витрати на природоохоронні цілі поступально зростають. За останнє десятиліття інвестиції на охорону довкілля зросли в 4,8 рази, поточні витрати на охорону навколишнього середовища – в 2,8 рази [2]. Проте, можна простежити певний розподіл сфер відповідальності у фінансуванні заходів з охорони довкілля між державою та бізнес-структурами. Останні концентрують фінансові ресурси на забезпеченні функціонування очисних споруд, зменшенні негативного впливу виробничих процесів на природне середовище, тобто на природоохоронних заходах, пов'язаних із їхніми бізнес-інтересами. Натомість, держава відіграє більш помітну роль у реалізації проектів, спрямованих на захист ґрунтів, поверхневих і підземних вод, збереження біорізноманіття і середовища існування. На думку В. Голян, Т. Сундук та Л. Поліщук, «ознакою реалізації природоохоронних проектів в Україні є звужений спектр джерел фінансування капітальних інвестицій і поточних витрат у відтворення природно-ресурсного потенціалу та охорону навколишнього середовища» [1, с. 10]. Причиною цього є надмірний рівень централізації управління природоохоронною діяльністю,

слабкий розвиток інституційного середовища залучення приватних капіталів у використання, відтворення та охорону природних ресурсів.

У сучасній науковій літературі під охороною навколишнього середовища розуміють діяльність, спрямовану на збереження й відновлення якості довкілля шляхом попередження викидів забруднюючих речовин та зниження їх вмісту у середовищі проживання. Відповідно до норм Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», бюджети визначені серед джерел фінансового забезпечення охорони навколишнього природного середовища [4]. Бюджетні витрати на природоохоронні цілі пов'язані як з охороною довкілля, так і з його відтворенням, зокрема ліквідацією забруднення навколишнього середовища, утилізацією відходів, збереженням природно-заповідного фонду тощо. Проте, ефективність державної природоохоронної діяльності напряму пов'язана з достатністю обсягів її фінансування та забезпеченням цільового використання коштів. Оскільки природоохоронні видатки державного бюджету сконцентровані на забезпеченні роботи водогосподарського комплексу та підтриманням безпеки об'єктів на Чорнобильській АЕС, особливої ваги набуває питання ефективності фінансування проектів охорони довкілля з місцевих бюджетів. Логічним продовженням реформи місцевого самоврядування має стати інституціональне закріплення за ними переважної частини природно-ресурсних та екологічних платежів для вирішення екологічних проблем на закріплених за ними територіях.

Всупереч тенденції до збільшення суспільних витрат на охорону довкілля, обсяг коштів, які надходять з місцевих бюджетів на виконання бюджетних програм у сфері захисту навколишнього середовища та екологічного розвитку має негативну динаміку – за останні три роки вони скоротились в 1,4 рази. Примітно, що така динаміка спостерігається на фоні перерозподілу на користь органів місцевого самоврядування надходжень від екологічного податку та рентної плати. Зменшення фінансування природоохоронних заходів характерне для усіх напрямів видатків, що вказує на системність проблеми недостатньої уваги органів місцевого самоврядування до проблематики охорони довкілля.

У науковій літературі однією з причин недостатньої уваги до фінансування природоохоронних заходів визначають нестачу цільових надходжень бюджету. Дійсно, якщо порівняти доходи місцевих бюджетів від екологічного податку та видатки на охорону навколишнього середовища, то виявиться, що фіскальних платежів недостатньо для повного покриття всіх витрат на бюджетні програми захисту довкілля. Незважаючи на зменшення як обсягу надходжень податку, так і природоохоронних видатків, співвідношення між ними у 2021 році склало 0,85 : 1, у 2018-2019 рр. кошти від сплати екологічного податку покривали екологічні видатки на третину. Проте, екологічні платежі до місцевих бюджетів не обмежені виключно надходженнями екологічного податку. До інструментів екологічного оподаткування у світовій фіскальній практиці також зараховують рентну плату за використання природних ресурсів. В Україні цей фіскальний платіж зараховується до загального фонду бюджету, тому напрями використання цих коштів прослідкувати неможливо. З урахування рентної плати, надходжень до місцевих бюджетів для фінансування природоохоронних заходів більш, ніж

достатньо – у 2021 році вони у 4,4 рази перевищували видатки на виконання бюджетних програм у сфері охорони довкілля.

Іншим доказом недостатньої уваги органів місцевого самоврядування до питань фінансування екологічних програм є перманентне недофінансування видатків на охорону навколишнього середовища. У 2019-2021 рр. щорічно в середньому 1/3 запланованих видатків на ці потреби не були профінансовані, а щодо фінансування проектів з ліквідації відходів та інших видів забруднення навколишнього природного середовища показники були ще нижчими. На наш погляд, крім нерозуміння органами місцевого самоврядування важливості забезпечення екологічного благополуччя як важливого аспекту якості життя, причини такої ситуації полягають також у першочерговому секвеструванні цих видатків при несприятливих обставинах. Низькі показники виконання плану видатків на ліквідацію різних форм забруднень у 2020 році були пов'язані з вилученням коштів на боротьбу з наслідками пандемії COVID-19, хоча й саме виникнення цієї пандемії спричинене багато в чому зневажливим ставленням до питань екології.

Ситуація, коли на охорону навколишнього середовища держава виділяє незначні кошти, суперечить також загальноєвропейській тенденції посилення уваги до проблематики екологічного розвитку. Як зазначають І. Мартинюк та О. Дубовик, рівень екологічної безпеки країни, який визначається показником питомої ваги витрат на охорону навколишнього середовища у ВВП, у країнах Заходу коливається від 3% до 7%, тоді як в Україні на порядок нижчий (0,2-0,4% в середньому за останнє десятиліття) [3, с. 115]. Отже, перспективи підвищення ефективності бюджетного фінансування екологічного розвитку територій насамперед пов'язані зі збільшенням абсолютних обсягів видатків на реалізацію екологічних програм, а також із забезпеченням їх кореспонденції з надходженням від фіскальних платежів екологічного призначення. Проте, це потребує внесення змін до правової бази, що не належить до компетенції місцевого самоврядування. Поряд з цим, необхідно передбачити імперативну наявність бюджетних програм екологічного спрямування у структурі видатків місцевих бюджетів. На теперішній час вагома частина територіальних громад взагалі не реалізують таких програм, перерозподіляючи кошти від сплати екологічного податку на інші цілі, не пов'язані із захистом довкілля. Завдяки обов'язковості бюджетних програм у сфері захисту довкілля можна досягти суттєвого збільшення обсягів фінансування природоохоронних заходів.

Список використаних джерел

1. Голян В., Сундук Т., Поліщук Л. Публічні природоохоронні видатки в умовах децентралізації: стратегія нарощення. *Економіка та держава*. 2019. № 2. С. 10-16.
2. Довкілля України 2020. Статистичний випуск / за ред. О. Прокопенка. К.: Державна служба статистики України, 2021. 189 с. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Мартинюк І. В., Дубовик О. Ю. Оцінка економічного стану України з урахуванням екологічного фактору. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2014. № 1 (26). С. 112-117.

4. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

Андрій Алілуйко

канд. фіз.-мат. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ОЦІНКА НЕРІВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА ДЖЕРЕЛАМИ ДОХОДІВ

Метою даного дослідження є аналіз нерівності населення України за джерелами доходів. Відповідно до поставленої мети пропонується проаналізувати динаміку зміни індексу Джині за величиною грошових доходів; здійснити декомпозицію індексу Джині; вказати джерела доходів, які спричиняють найбільший вплив на зростання нерівності доходів.

Одним із численних показників економічного розвитку будь-якої країни є мінімальний розрив між найбагатшими та найбіднішими верствами населення, який можна вимірювати індексом Джині.

Інтегральна формула для знаходження індексу Джині має вигляд

$$G = 2 \int_0^1 (x - y(x)) dx, \quad (1)$$

де $y(x)$ – функція розподілу населення за доходами (крива Лоренца), $y = x$ – функція рівномірного розподілу населення за доходами.

Знайдемо функцію Лоренца за статистичними даними розподілу грошових доходів по децильних групах населення, наприклад, за 2019 рік (табл. 1). у вигляді полінома методом сплайн інтерполяції [1].

Таблиця 1

Розподіл грошових доходів за децильними (10%-ми) групами населення у 2019 році

Група населення	X_i	Y_i	$x_i = \text{cum } X_i$	$y_i = \text{cum } Y_i$
Перша (з найменшими доходами)	0,1	0,04	0,1	0,04
Друга	0,1	0,055	0,2	0,095
Третя	0,1	0,065	0,3	0,16
Четверта	0,1	0,074	0,4	0,234
П'ята	0,1	0,082	0,5	0,316
Шоста	0,1	0,093	0,6	0,409
Сьома	0,1	0,105	0,7	0,514
Восьма	0,1	0,12	0,8	0,634
Дев'ята	0,1	0,145	0,9	0,779
Десята (з найбільшими доходами)	0,1	0,221	1	1

Отримали поліноми четвертого степеня на відповідних інтервалах:

$$y_1 = 1,67x^4 - 1,83x^3 + 1,18x^2 + 0,3x \text{ при } 0 \leq x \leq 0,4,$$

$$y_2 = -3,89x^4 + 8,72x^3 - 6,66x^2 + 2,93x - 0,33 \text{ при } 0,4 \leq x \leq 0,7,$$

$$y_3 = 25,83x^4 - 79,33x^3 + 92,19x^2 - 46,8x + 9,11 \text{ при } 0,7 \leq x \leq 1.$$

Застосувавши формулу (1), отримаємо значення індексу Джині

$$G = 1 - 2 \left(\int_0^{0,4} y_1 dx + \int_{0,4}^{0,7} y_2 dx + \int_{0,7}^1 y_3 dx \right) = 0,272.$$

З таблиці 2 видно, що значення індексу Джині отримані з різних джерел відрізняються незначно.

Таблиця 2

Значення індексу Джині для України у 2008-2020 рр.

Рік	Світовий банк	Усі домо-господарства (Держстат України)	Розраховано авторами	Абсолютна зміна, ΔG , %	Метод Шорокса
2010	0,248	0,271	0,275	-2,17	0,195
2011	0,246	0,263	0,266	-2,95	0,257
2012	0,247	0,248	0,25	-5,70	0,225
2013	0,246	0,251	0,253	1,21	0,221
2014	0,24	0,24	0,236	-4,38	0,202
2015	0,255	0,243	0,253	1,25	0,212
2016	0,25	0,244	0,248	0,41	0,220
2017	0,26	0,256	0,265	4,92	0,240
2018	0,261	0,261	0,262	1,95	0,249
2019	0,266	0,265	0,272	1,53	0,258
2020	0,28	0,285	0,286	7,55	0,276

Для визначення джерела доходу, який робить найбільший внесок у загальну нерівність розподілу доходів, використаємо метод, запропонований Е. Шороксом, декомпозиції доходу.

Даний метод полягає у розрахунку індексу Джині за формулою:

$$G = \sum_{k=1}^m \frac{\mu_k}{\mu} G_k,$$

де G_k – коефіцієнт концентрації доходу по k -й компоненті, m – кількість компонент доходу, μ_k/μ – частка доходу k -ї компоненті в сумарному середньодушовому розмірі грошових еквівалентних доходів μ , μ_k – середньодушовий розмір доходу по k -й компоненті (грн.).

Пропорційний внесок k -го джерела доходу у загальну нерівність:

$$s_k = \frac{\text{cov}(Y^k, \bar{Y})}{\sigma^2(\bar{Y})}, \quad Y^k = (y_1^k, y_2^k, \dots), \quad \bar{Y} = (\bar{Y}_1, \bar{Y}_2, \dots), \quad k = \overline{1, m},$$

де \bar{Y}_i ($i = \overline{1, n}$) – середньодушове значення доходу i -ї групи населення (грн.).

Опираючись на дані Держстату, виокремимо наступні компоненти джерел доходів, які формують загальний дохід домогосподарств: y^1 – оплата праці; y^2 – доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості; y^3 – доходи від продажу сільськогосподарської продукції; y^4 – доходи від власності; y^5 – пенсії; y^6 – стипендії; y^7 – допомоги, пільги, субсидії та компенсаційні виплати, надані готівкою (допомога по безробіттю, допомога малозабезпеченим, допомога на дітей, субсидії на оплату ЖКП, електроенергії та палива); y^8 – грошова допомога від родичів та інших осіб; y^9 – аліменти; y^{10} – інші грошові доходи. Усі домогосподарства поділено за децильними (10%-ми) групами залежно від розміру середньодушових еквівалентних грошових доходів. Отримані результати декомпозиції індексу Джині наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Результати декомпозиції індексу Джині за компонентами грошових доходів за 2009-2020 роки

	Рік	Компоненти, (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн)									
		y^1	y^2	y^3	y^4	y^5	y^6	y^7	y^8	y^9	y^{10}
$\frac{\mu_k}{\mu} \cdot 100, \%$	2014	53,56	5,73	3,58	1,07	25,09	0,75	3,70	4,89	0,32	1,33
	2015	52,85	6,12	3,81	1,26	23,89	0,68	3,67	6,12	0,29	1,33
	2016	54,32	6,06	3,48	1,68	22,57	0,58	3,63	6,03	0,22	1,47
	2017	59,89	5,11	3,38	1,57	19,60	0,39	3,10	5,15	0,26	1,55
	2018	60,58	6,66	2,79	1,46	19,48	0,34	2,28	4,48	0,25	1,71
	2019	62,32	7,12	2,61	1,15	17,79	0,30	2,60	4,14	0,30	1,68
	2020	63,27	6,14	1,81	0,22	19,38	0,26	3,48	4,00	0,24	1,27
$s_k \cdot 100, \%$	2014	70,73	12,66	2,71	0,91	11,11	-0,12	-2,73	3,64	0,05	1,04
	2015	67,34	15,53	4,38	0,65	7,63	-0,23	-1,58	5,49	-0,07	0,86
	2016	75,92	13,15	2,92	1,09	0,89	0,31	-1,84	6,22	-0,05	1,39
	2017	84,84	9,20	2,64	0,20	-1,29	-0,11	-1,46	4,26	-0,07	1,79
	2018	82,59	12,14	1,16	0,14	2,38	0,07	-1,53	1,43	-0,02	1,64
	2019	82,98	14,07	0,98	-0,17	0,37	-0,03	-1,83	1,49	-0,01	2,14
	2020	85,44	10,40	1,26	0,44	-0,46	-0,02	-1,34	1,46	0,05	2,76

Відповідно до отриманих числових результатів дослідження, основний вклад у диференціацію доходів населення вносить оплата праці. Її частка у структурі сукупного доходу та пропорційний вклад у нерівність постійно зростали та у 2020 року склали 63,27% і 85,44% відповідно.

Частка доходів від підприємницької діяльності за останні роки залишається незмінною (приблизно 6%).

У період з 2014 по 2020 рр. зменшується частка пенсій у структурі доходу (від 25,09 % до 19,38 %), із досить низьким пропорційним внеском у нерівність розподілу доходів.

Слід звернути увагу на те, що компонента доходу y^7 проявляють понижувальний ефект. Метою дії системи соціальних трансферів є зниження

нерівності. За всі періоди соціальні трансфери сприяли, хоч і незначно, зменшенню нерівності доходів суспільства.

Такі джерела доходів, як пенсії, стипендії та аліменти, у різні роки мали як позитивний так і негативний вплив на перерозподіл доходів.

Список використаних джерел

1. Алілуйко А. М., Єрбоменко В. О., Стефурак Н. А. Оцінка нерівності населення України за джерелами доходів. *Інноваційна економіка*. 2021. № 3-4 (79). С. 98-105.

Oksana Grytsyna

*Candidate of Economic Sciences (Ph.D.), Associate Professor
Lviv National Environmental University, Lviv, Ukraine*

Marta Okunets

*bachelor
Lviv National Environmental University, Lviv, Ukraine*

PERSPECTIVES OF PENSION SYSTEM REFORM

According to the pension reform, three levels of the pension system were to be established in Ukraine. However, the second tier of the pension system, mandatory pension savings, has not yet been introduced, with less than a million people saving voluntarily, about 9% of the number of insured employees. In fact, for most, only the first, solidary level of the pension system works. The existing joint pension system is not able to ensure a decent standard of living for pensioners. In recent years, the reform of the pension system has practically turned into an accumulation of resources of the Pension Fund, and from year to year its budget is in deficit. In particular, the deficit of the Pension Fund laid down in the state budget for 2022 is about UAH 200 billion. with the total budget of the PFC 531.2 billion UAH. At the same time, the average size of pension benefits in Ukraine is much lower than in European countries. The Ukrainian pension system is not based on the savings of retired Ukrainians, but on the social benefits of those who work now. But the number of retirees is growing every year, and the number of those working is declining, and their incomes are much lower than in developed countries. If nothing changes, the pension of Ukrainians will decrease every year in terms of wages, and today's youth will be left without state pensions. This current situation necessitates the development of measures that would contribute to the improvement of pensions in Ukraine, namely the launch of the savings system and the formation of effective private pensions.

According to the pension reform plan, the Ukrainian pension system consists of three levels. The first level is solidarity. It applies to those who are either already receiving a pension or will soon reach retirement age. Under a joint pension system, all those who pay taxes to the budget form a pension for those who receive it.

According to the forecasts of demographic development of Ukraine, the growth of the retirement age is expected with a decrease in the total population of Ukraine and the number of people of working age. According to UN demographic forecasts, in 30 years the retirement age will be three times more, and every third Ukrainian will retire.

As of April 1, 10.8 million pensioners are registered in Ukraine, and the average pension is UAH 4,370. If we talk about the amount, then out of the total number of pensioners 2.7 million people continue to work, the average size of their pension - 4532 UAH. The majority of pensioners (40.4%) receive benefits in the range of 2001-3000 UAH. Another 20.5% of pensioners receive benefits not exceeding UAH 4,000. Pensions in the amount of over 10 thousand UAH are intended for 6.2% of citizens. At the same time, only 3.7% of Ukrainians receive up to UAH 2,000 per month. Regarding the types of pension provision, 74.2% of pensioners receive old-age benefits, 13.8% of Ukrainians receive a disability pension, 5.9% receive a pension due to the loss of a breadwinner, and 5.4% receive a retirement pension. %, 0.6% of Ukrainians receive social pensions. It should be noted that since March 1, pensions and social benefits for more than 10 million Ukrainians have increased by 14% - this is the indexation of insurance pensions and surcharges for various categories that do not fall under the indexation. At the same time, pensions in European countries have long exceeded the level of payments in Ukraine. For example, in France the average pension is 1,200 dollars, in Italy - 900, in Poland - 460. Instead, our retirees receive an average of \$ 110. This is a meager amount, which is not enough even for primitive human needs. The average pension of Ukrainian pensioners does not even replace the average salary of working citizens by a third.

In general, the amount of pension benefits of the state solidarity system remains low and needs to be revised to ensure decent living conditions for every pensioner.

The Law of Ukraine "On Compulsory State Pension Insurance" provides for the formation of the accumulative system of compulsory pension insurance and the system of non-state pension insurance, which is based on the principles of voluntary participation. However, this did not happen. Although three funds have been defined by law: an open pension fund, which can be attended by any individual; a corporate pension fund founded by a legal entity-employer or several legal entities-employers, and an occupational pension fund, the founder of which may be an association of legal entities-employers, an association of natural persons. It applies directly to those under 40 years of age. It envisages an actual increase in taxes, as not only 22 percent of SRS will have to be paid from wages and to save from 2 to 7% in the savings fund. This will be a pension, a kind of deposit. In addition, the accumulative level also involves an increase in money, because the money will accrue interest. According to the Ministry of Social Policy, only 9% of all insured persons enjoy voluntary funded pensions. In the long run, funded pension insurance can provide the national economy with significant financial resources.

Since the mandatory state pension provision, both solidary and accumulative, is not able to fully solve social problems in Ukraine, one of the main tasks of reforming the country's pension system is the formation of private pension insurance. Private pension funds are the third level of the pension system. The system of private pension

provision is based on the principles of voluntary participation of citizens, employers and their associations in the formation of pension savings in order to receive pension benefits by citizens on the terms and in the manner prescribed by law. Studies show that the best development of the private pension system has been achieved in the UK, where the state average old-age pension is the lowest among developed countries, and the replacement rate is 21-87 percent. This encourages the working population to increase their pension provision by accumulating funds in private pension funds and through individual pension programs.

Thus, the state of Ukraine's pension system does not meet the needs of Ukrainian retirees. Today, the pension system is unattractive to its users. A person gets less from it than he invested. Therefore, there is not the slightest possibility that such a system can exist for a long time and provide sufficient pensions. At the same time, the full launch of pension reform requires economic development that would increase the budget without tax increases, promote the development of the stock market and other similar instruments for investing pensions. The state should offer everyone a funded pension system. However, a Ukrainian should have the right to renounce it and raise funds for old age through pension or insurance funds in Ukraine or abroad.

References

1. Burdenyuk S.V. Prospects for the development of funded pensions in Ukraine. *Innovative economy*. 2020. № 5-6 (84). Pp. 142-147.
2. Law of Ukraine "On Compulsory State Pension Insurance" of July 9, 2003, № 1058-XV (last edition of February 9, 2011). Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2003. № 49–51. P.376. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Law of Ukraine "On Non-State Pension Provision" of July 9, 2003, according to № 1057-VI (last edition of July 27, 2010). Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2003. № 47–48. P. 372. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
4. Private pension provision in Ukraine: assessment and recommendations. USAID Financial Sector Transformation Project. Kyiv, 2019. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/07/Voluntary_Private_Pensions_in_Ukraine-Assessment_jul2019_ua.pdf (access date: 25.07.2020).
5. Official website of the Pension Fund of Ukraine. URL: <http://www.pfu.gov.ua>
6. Official site of the Pension Fund of Ukraine URL: www.pfu.gov.ua.

Andriy Kolodiy

*Ph.D. in Economics, Associate Professor
Lviv National Environmental University, Lviv, Ukraine*

SPECIFIC FEATURES OF THE ITALIAN SOCIAL INSURANCE SYSTEM

Italy's social security system is funded by contributions paid by employees, employers, the self-employed and the self-employed. Also, general taxation is involved in this process.

As for the National Health Service (SSN), it should be noted that it is funded by all Italians through taxes, with the co-payment of medicines and medical services through the payment of so-called "tickets", with the assistance of local authorities health care (LHA).

If a person belongs to one of the categories of workers, he is considered insured by the National Social Security Institute (INPS). Among these categories, the following should be singled out: 1) private sector workers registered with the Employees' Pension Fund (FLPD), including agricultural workers, and members of cooperatives; 2) public sector employees; 3) independent workers (farmers, traders); 4) self-employed workers. INPS also manages certain special social insurance schemes and funds for relevant categories of workers, including clergy, miners, and civil aviation flight crew [1].

The National Institute for Insurance against Accidents at Work (INAIL) manages the insurance system, which is financed by employer contributions. Insured events in this type of social insurance are: accidents; death at work; occupational diseases.

At the expense of this institute payments are made: temporary assistance; annuities in case of permanent disability; compensation in the event of death.

It should be noted that employers have certain obligations that they must fulfill. First of all, this applies to the obligation to pay contributions (these points are spelled out in the employment contract). Accordingly, social security contributions are defined as interest on gross income. In particular, a part is paid by the company and the other by an employee. Contributions are paid automatically by deducting the relevant amounts from the salary and transferring them to the INPS.

As for the amount of contributions, it is mainly calculated on the basis of actual wages. The amount of contributions is prescribed in legislation and depends on the field of activity in which the company operates (insurance, lending, industry), as well as a number of other factors. Thus, when determining the tax base from which social insurance contributions will be calculated, all types of income in cash and in kind are taken into account. Thus, the amount of daily wages should not be less than the established limit specified in the collective agreement.

If a person is self-employed, he / she is directly responsible for the registration and stay in the obligatory solidarity system and, accordingly, the payment of contributions. The calculation of contributions is based on the total income of the enterprise from which the personal income tax is also paid. Special rates (for example, family workers) apply to certain categories of self-employed persons. If the employee is under 21 years of age, the amount of the contribution is reduced.

As an additional component to the mandatory contributions, the individual account of the insured person can be supplemented in cases provided by law through the accrual of voluntary and figurative contributions (military service, natural disasters, accidents at work or occupational diseases). That is, during these periods the insured person is not able to perform the relevant work. This list also includes pregnancy and postpartum period, childcare leave, free blood donation, illness. In addition, there are redemption fees that are paid on request. They apply to those who, for example, have worked abroad, in countries with which Italy has not signed a

social security agreement. It is worth noting that the above types of contributions can be credited either free of charge (figurative contributions) or after payment of the appropriate amount (redemption fee) determined on the basis of remuneration or income you received during the period before the date of request. Contributions are paid on a monthly basis.

For the payment of contributions to the new Social Employment Insurance (NASpI), Italian law provides for a distinction between the corresponding contributions paid by employers: a contribution of 1.4% (in addition to the regular contribution of 1.61%) for fixed-term contracts. Such actions were taken in order to prevent short-term employment contracts. These additional contributions will be reimbursed to "good" employers, who will be able to transform fixed-term contracts into permanent ones.

Also, the Italian social security system provides for cash benefits (NASpI), which are provided at will in the event of forced dismissal or termination of a fixed-term employment contract with employees. NASpI accounts for 75% of monthly earnings with a monthly limit of 1227.55 € plus 25% of the employee's actual monthly earnings in excess of that limit. As for the maximum amount of payment, it was 1335.40 € per month in 2021 [1]. Receipt of assistance as of the 1st day of the fourth month (91-st day) involves a reduction of this amount by 3% each subsequent month.

With regard to receiving old-age pension benefits, in this case the insured person must have at least 20 years of paid contributions. The minimum retirement age is currently 67 years for both men and women.

In summary, it can be noted that the use of Italian experience in the field of social insurance is important in reforming and optimizing the current system of social and pension insurance in Ukraine.

References

1. Your social security rights in Italy. European Commission. July 2021. URL: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13763&langId=en>
2. Social Security System in Italy. URL: <https://guides.dss.gov.au/social-security-guide/10/4/1/30>

Ірина Мартусенко

канд. геогр. наук, доцент,

*Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця, Україна*

СУЧАСНІ ВИМІРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: КЛІМАТИЧНО-ЕКОНОМІЧНА КОМПОНЕНТА

Економічне зростання та безпечне середовище існування – без сумніву процеси взаємообумовлені та базові у подальшій реалізації Стратегії Сталого розвитку суспільства. Оновлення дорожньої карти сталого розвитку в

глобальному та національному вимірах було окреслено на платформі 26-ої зустрічі Сторін рамкової Конвенції ООН про зміну клімату (COP 26) у Глазго наприкінці 2021 року.

Один із важливих результатів цієї події такий, що країни, які створюють 90% глобального ВВП, охоплені заявами про досягнення кліматичної нейтральності (без шкоди не тільки для клімату, а й для середовища нашого існування). Майже 140 країн поставили за мету досягти вуглецевої нейтральності до 2050 року (розвинені країни) та 2060 року (країни, що розвиваються, у тому числі Україна, Китай) [1]. Такий намір тягне за собою масштабну перебудову фінансових потоків, новий енергетичний перехід, соціальні наслідки. В першу чергу світ відмовляється від вугілля як найбільш вуглецевоємного джерела енергії. Так, в ЄС виділено 1 трильйон євро на Європейський зелений курс – амбітну програму перебудови та «озеленення» економіки. У США було підписано так званий інфраструктурний закон, на який виділено 1,2 трильйона доларів, чимала частка яких піде на розвиток залізниці, чистої енергії, електромобілів, підвищення стійкості протиаводкових дамб, ерозії та інших проявів зміни клімату [5].

Зупинення глобального потепління неможливе без мобілізації всіх країн, міжнародної координації та підтримки, співпраці між урядами та бізнесом, обміну інноваціями та технологіями. Саме тому важливе значення мають спільні ініціативи, запущені на COP 26. Україна приєдналася до ключових серед них – щодо скорочення викидів метану, збереження лісів, і ще до низки приєднається після закінчення внутрішньодержавних процедур. Також для України визначальним було закріпити принцип рівності країн, тобто однакове ставлення до розвинених країн та країн, які розвиваються, у питаннях кліматичної звітності. А також збереження доступу до фінансових ресурсів для країн з перехідною економікою.

Згідно з глобальними домовленостями, розвинені країни, які несуть найбільшу відповідальність за глобальну зміну клімату через індустріалізацію, мають щорічно виділяти 100 млрд. доларів для країн, що розвиваються – на адаптацію до зміни клімату та перебудову на низьковуглецеву модель економіки [5].

Україна, як і інші країни з перехідною економікою, може розраховувати тільки на допомогу інституційного характеру (наприклад, розробку документів, звітності), інвесторів та власні сили. Шлях не легкий, але потенціал виявляється у перебудові екологічного податку, створенні кліматичного фонду, створенні привабливого інвестиційного клімату, впровадженні «зелених» умов видачі кредитів та облігацій – у тому числі в державних банках.

Нині інвестори приголомшують заявами про наміри вкласти до 80 трильйонів доларів за вимоги розробити чіткі показники «зелених» проектів. А глобальний вуглецевий ринок на сьогодні оцінюється у 100 млрд доларів, його національні моделі вже запущені в ЄС, Китаї, Ізраїлі тощо. Важливо сказати, що у Глазго досягли – вперше за п'ять років перемовин – домовленостей щодо механізмів добровільного вуглецевого ринку, і він скоро запрацює [4].

Вже сьогодні існує необхідність втілення заходів щодо адаптації через зміни клімату: аграрії все більше запроваджують зрошення замість очікування природних опадів, змінюють час посівів, застосовують захист рослин від шкідників, бо їхня кількість й різноманіття зростають; національні енергетичні системи вимушено перемикаються на інші, ніж гідро-, джерела енергії через вододефіцит. Ми не завжди навіть знаємо, що інтуїтивно підлаштовуємося. Але приклад країн з розвиненими економіками показує, що для обґрунтованої адаптації потрібні науково-доказові прогнозування, моделювання, серйозні секторальні управлінські рішення, виділення бюджетів [2].

Основні ініціативи подальшого сталого розвитку до яких приєдналась Україна та уряди інших країн та бізнес:

- 105 країн приєдналися до глобальної ініціативи США та ЄС щодо скорочення викидів метану на третину від рівня 2020 року до 2030 року;

- 133 учасники доєдналися до Декларації про використання землі та припинення вирубки лісів до 2030 року. Уряди 28 країн проголосили про припинення знищення лісів задля ведення сільського господарства (вирощування сої, пальмової олії та какао);

- 165 держав приєдналися до Альянсу виведення вугілля з економічного обігу [3].

Для зберігання та нарощування експортних позицій України на світовому ринку усі виробники мають зайняти проактивну позицію щодо мінімізації свого впливу на довкілля шляхом зменшення викидів CO₂. Це має бути свідомим, зваженим рішенням, яке матиме на меті досягнення кліматичної нейтральності країни без втрат економічних показників.

Україною проголошено зобов'язання скорочення викидів до 35% до 2030 року. Такий показник має бути досягнутий протягом наступних 10 років за допомогою модернізації енергетичних та промислових підприємств, розвитку відновлюваних джерел енергії, термомодернізації будівель, збільшення частки органічного сільського господарства та ресурсозберігаючих практик сільського господарства, електрифікації транспорту, збільшення лісистості та реформи управління лісовим фондом.

Енергетичний сектор потребує швидких та ефективних рішень, а також залучення всіх учасників ринку до реалізації кроків задля енергетичної трансформації, яка сьогодні у всьому світі перейшла в активну фазу. Один з її основних технологічних компонентів – відновлювані джерела енергії (ВДЕ). Тому так важливо масштабувати сонячні, геотермальні й вітрові енергетичні станції та оновити електричні мережі, аби досягти стратегічних цілей України на шляху декарбонізації економіки.

Однак в архітектурі «зелених» технологій йдеться не лише про вітряки й сонячні панелі. Також це стосується й інфраструктури, ключовим компонентом якої у енергетичній трансформації є системи накопичення енергії (ESS), адже без них неможливо далі збільшувати потужності зеленої генерації. В Україні вже відкрито нову технологію даного типу – встановлена промислова літій-іонна система накопичення енергії потужністю 1 МВт. Її запуск став важливим кроком до трансформації та нового майбутнього енергетики України. Інвестиції

в розвиток ESS здатні забезпечити новий рівень енергобезпеки та є частиною економічних інтересів кожної країни.

Аграрний сектор України вже кілька років втілює у своїй діяльності унікальну модель циркулярної економіки. Ця модель передбачає підвищення рівня ефективності використання ресурсів на кожному етапі виробництва й одночасно мінімізацію впливу на довкілля. Екологічність та дбайливе ставлення до ресурсів – це цінність, що давно знайома українцям. Зелений есо friendly український аграрний бізнес представлений виробництвами біогазу, біоетанолу, біомаси. Прикладом є реалізація проекту найбільшого в Європі біогазового комплексу «Біогаз Ладжин», як успішна співпраця приватних інвестиційних проектів України та Німеччини.

Сьогодні значна кількість агро холдингів має мету виробляти відновлювані чисті енергетичні ресурси, що на 100% задовольнятимуть їх потреби, а також розвинути новий напрям – виробництво біометану. У межах Цілей сталого розвитку було затверджено наміри найбільших українських холдингів стати вуглецево нейтральним за всіма напрямками діяльності до 2030 року. Подальшою ціллю є вуглецева акредитація українських агровиробників в Carbon Trust.

Наступний COP, 27-й за рахунком, відбудеться у листопаді 2022 року у Єгипті. Головними питаннями будуть оновлені національні амбіції щодо викидів парникових газів, формати звітності країн та подальша деталізація правил гри вуглецевого ринку.

Список використаних джерел

1. Глобальні цілі сталого розвитку. Доповідь ООН. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html> (звернення 28.05.2022 р.).

2. Мартусенко І. В. Біоекономічні засади формування пріоритетів економічного зростання в Україні. Економіка та суспільство. 2017. № 13 (81). С. 245-252. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/41.pdf (звернення 23.05.2022 р.).

3. Мар'янович М. Е. Національні індикатори досягнення цілей сталого розвитку та їх роль у порядку денному ООН до 2030 року. Інноваційна економіка. № 5-6. 2019. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/79> (звернення 21.05.2022 р.).

4. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=R (дата: 23.05.2022).

5. Світ домовився зупинити зміни клімату. Чи готова до цього Україна? URL: https://www.eurointegration.com.ua/project/2021/glasgow/g_article4 (звернення: 27.05.2022).

СТРУКТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Базовим політико-правовим актом, щодо визначення європейських стандартів місцевого самоврядування є Європейська хартія місцевого самоврядування, яка визначає концептуальні вимоги до держав-членів Ради Європи щодо організації та здійснення місцевого самоврядування і зобов'язує держави, що її підписали, гарантувати політичну, адміністративну та фінансову самостійність територіальних громад та їх органів [1]. Її метою є встановлення загальноєвропейських стандартів щодо організації та здійснення місцевого самоврядування, реалізації, захисту прав територіальних громад, органів місцевого самоврядування з вирішення питань місцевого значення.

Європейська хартія місцевого самоврядування прийнята під егідою Конгресу місцевих й регіональних влад Європи в червні 1985 р., відкрита для підписання державами-членами Ради Європи у жовтні 1985 р., а набрала вона чинності на початку вересня 1988 р. Прийняття Хартії стало результатом багаторічної роботи різних європейських структур та свідченням важливого значення місцевого самоврядування як необхідного атрибуту демократичного суспільства і правової держави. Від імені України її підписано у листопаді 1996 р. в Страсбурзі. Ратифікована Хартія відповідно до ст. 9 Конституції України Законом України «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування» у липні 1997 р. і набула чинності для України з початку січня 1998 р. [2]. Під час ратифікації Хартії Україна не внесла жодних застережень, а отже, взяла на себе зобов'язання виконувати усі без винятку вміщені у ній норми.

Щоправда офіційний переклад та опублікування Хартії відбулося лише у 2002 р., тобто в Україні вона п'ять років фактично не мала чинності. Тому, органи державної влади та місцевого самоврядування керувалися більше суспільно-політичними, ніж правовими міркуваннями щодо впровадження її норм. Після офіційного оприлюднення тексту Хартії постали нові проблеми щодо її впровадження – подолання правового нігілізму серед державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, які відповідали за імплементацію цього міжнародного акту [3, с. 110–111]. Але, поступово вітчизняне законодавство позбавлялося рудиментів радянської практики щодо правових засад функціонування інститутів місцевого самоврядування. Особливо відчутним цей процес став після ухвалення Концепції реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні 2014 р.

Хартія складається з Преамбули та 18 статей, об'єднаних у три частини. Зазвичай перша є основною, дві інші мають процесуальний характер. 30 положень Хартії, що містяться в десяти статтях формулюють європейські

стандарти організації й діяльності органів влади на місцевому та субнаціональному рівнях.

Ст. 1 Хартії містить головні зобов'язання сторін дотримуватись принципів місцевого самоврядування, викладених в частині I Хартії (ст. 2–11), в обсязі, передбаченому в ст. 12. Потенційно, принципи місцевого самоврядування, викладені в Хартії, застосовуються до всіх рівнів чи категорій органів місцевого самоврядування у кожній країні, а також, з відповідними змінами, до територіальних влад на регіональному рівні. Однак, з метою врахування особливих випадків, сторонам надана можливість виключати певні категорії влад із під її дії. Тобто Хартія є досить гнучким документом. Зокрема, п. 1, ст. 12 зобов'язує дотримуватись лише певної частини її положень: «кожна Сторона зобов'язується вважати для себе обов'язковими принаймні двадцять пунктів Частини I цієї Хартії, з яких принаймні десять пунктів мають належати до пунктів, які наведені нижче»: ст. 2, п. 1 і 2, ст. 3, п. 1, 2 і 4, ст. 4, ст. 5, п. 1, ст. 7, п. 2, ст. 8, п. 1, 2 і 3, ст. 9, п. 1, ст. 10, ст. 11.

Тобто правомірним є твердження вітчизняних учених про те, що Хартію потрібно розуміти «не як документ, що має на меті обмеження та коригування курсу розвитку місцевого самоврядування будь-якої країни, а як розроблену й продуману систему принципів, основ та рекомендацій, що сприятимуть проведенню планів держави щодо реалізації права на своє власне, ефективне, сучасне й таке, що відповідає національним традиціям, місцеве самоврядування» [4, с. 86].

У контексті дослідження дуже важливим є положення Хартії, де йдеться про те, що принципи місцевого самоврядування мають визнаватися в національному законодавстві або конституціях країн-підписантів (ст. 2. Ч. I). Реалізація зазначеного положення в будь-якій країні є фактично «лакмусовим папірцем» рівня розвитку місцевої демократії. Особливо там, де наявність місцевого самоврядування не лише декларується, а й реально здійснюється без надмірного контролю з боку держави або перетворення їх на органи державної влади, як це було, наприклад, в СРСР.

У повній відповідності до вимог Хартії, у ст. 7 Конституції України записано, що в країні «визнається і гарантується місцеве самоврядування» [5].

Одним із ключових положень Хартії є формулювання концепції місцевого самоврядування. Остання визначає місцеве самоврядування, як «право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення» (п. 1, ст. 3. Ч. I). «Це право здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи. Це положення жодним чином не заважає використанню зборів громадян, референдумів чи будь-якої іншої форми прямої участі громадян, якщо це дозволяється законом» (п. 2, ст. 3. Ч. I).

Концепція місцевого самоврядування, що міститься у Хартії, має важливе теоретико-методологічне і практичне значення, оскільки декларує головні

принципи та інституційні форми участі громадян у здійсненні місцевої демократії та громадської участі.

Таким чином, метою зазначеної статті є забезпечення умов, за яких дії третьої сторони не мали би змогу перешкоджати місцевим представникам виконувати свої функції. Важливе значення мають також питання матеріальних витрат, що виникають під час виконання своїх професійних обов'язків. Враховуючи це, норми Хартії рекомендують включати відповідне фінансове відшкодування витрат, понесених під час виконання службових обов'язків, а також, у разі необхідності, «відшкодування втрачених доходів або винагороди за виконану роботу і відповідний захист соціального забезпечення» (п. 3, ст. 7. Ч. I).

Виходячи з того, яка велика увага приділяється місцевому самоврядуванню в процесах європейської інтеграції, можна дійти висновку, що основна частина Хартії (ст. 1–11. Ч. I) регламентує найважливіші компетенційні і функціональні аспекти діяльності органів місцевого самоврядування.

Важливим елементом процесуального механізму Хартії є положення ст. 13 щодо визначення кола органів, на яких поширюється сфера її дії, зокрема: «Принципи місцевого самоврядування, що містяться в цій Хартії, застосовуються до всіх категорій органів місцевого самоврядування, існуючих в межах території відповідної Сторони. Однак кожна Сторона під час здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про приєднання чи затвердження може визначити категорії місцевих або регіональних органів самоврядування, якими вона має намір обмежити сферу застосування цієї Хартії або які вона має намір вилучити з неї. Вона може також включити в сферу застосування цієї Хартії інші категорії місцевих або регіональних органів самоврядування шляхом подання в подальшому відповідного повідомлення Генеральному секретарю Ради Європи».

Ст. 14 має на меті сприяти моніторингу застосування хартії окремими сторонами, зобов'язуючи останніх надавати відповідну інформацію Генеральному секретарю Ради Європи. Особливо за умов відсутності спеціального органу, відповідального за нагляд за дотриманням Хартії, дуже важливо, щоб інформація щодо змін у законодавстві або інших заходів, які мають суттєвий вплив на місцеву автономію, як це визначено в Хартії, була доступною для Генерального Секретаря.

Ст. 15 присвячена питанням підписання, ратифікації та набранню Хартією чинності.

Ст. 16 дозволяє країні «вказати територію або території, до яких буде застосовуватися Хартія». Тут же встановлена процедура поширення застосування її на інші території країни, що були виключені з дії Хартії при приєднанні до неї. Вона реалізується за допомогою надання окремих повідомлень і декларацій на адресу Генерального секретаря Ради Європи.

Положення ст.17 Хартії закріплюють порядок її денонсації. Важливим при цьому є те, що країна-учасниця не може денонсувати Хартію до закінчення п'ятирічного терміну від дня набрання нею чинності для цієї країни. Це положення, очевидно, спрямоване не лише на стабільну участь у міжнародному договорі, а й має стимулювати процес детального обмірковування держав при приєднанні до Хартії.

Отже, аналіз положень Європейської хартії місцевого самоврядування загалом дає підстави зробити висновки, що за своєю правовою природою Хартія є основним міжнародно-правовим документом для країн-членів Ради Європи, який визначає стандарти щодо організації управління на місцях на засадах місцевого самоврядування, що спрямовує політику держав-членів РЄ щодо місцевої демократії. Європейська хартія місцевого самоврядування вміщує вимоги до держав-членів РЄ щодо частково обов'язкової уніфікації законодавства у сфері місцевого самоврядування й водночас щодо необхідності гармонізації решти його частини з положеннями Хартії. Це матиме своїм наслідком створення передумов для більшої інтеграції всіх країн-членів РЄ на засадах демократії та права, проведення єдиної політики щодо місцевого самоврядування, що заснована на принципах Хартії.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія місцевого самоврядування, м. Страсбург 15 жовтня 1985 року. Офіційний переклад. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 25.12.2021).
2. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15.07.1997 р. № 452/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-12> (дата звернення: 25.12.2021).
3. Фоміна Д. С. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 року та інших міжнародно-правових актів щодо правової організації місцевого самоврядування. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер.: *Державне управління*. 2013. Т. 226. Вип. 214. С. 109–113.
4. Петришин О. В., Петришин О. О. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1. С. 84–91.
5. Конституція України. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.11.2021).
6. Шахматова Т. Застосування принципів субсидіарності та пропорційності у процесі реформування місцевих органів влади в Україні. *Право України*. 2009. № 10. С. 125–131.

Секція 6. Україна в умовах військової агресії: соціальні, економіко-правові та фінансові виклики

Section 6. Ukraine in the face of military aggression: social, economic, legal and financial challenges

Lyudmyla Alekseyenko

*Doctor of Economics, Professor
Ivano-Frankivsk Education and Research Institute of Management of
West Ukrainian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Maksym Alekseyenko

*Doctor of Economics, Professor
Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine*

Olga Kosovych

*Doctor of Philology, Professor
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
Ternopil, Ukraine*

**DEVELOPMENT'S DIALECTICS OF SOCIAL RESPONSIBILITY'S
ECOLOGICAL COMPONENT OF MANAGEMENT IN THE CONDITIONS
OF LABOR MARKETS' FRAGMENTATION**

In 2022, the world economy will experience a sharp increase in volatility in financial markets and the threat of climate change which could lead to a potential combination of cataclysms. Kristalina Georgieva, Gita Gopinath, Ceyla Pazarbasioglu (2022) acknowledge that wars in Ukraine lead to a sharp increase in the risk of geoeconomic fragmentation [1]. In addition, internal inequalities in income, wealth and opportunities continue to deteriorate in many countries, and in recent years there has been an increase in inequalities between countries. Under the influence of global competition, economic sectors are changing and some people remain forgotten because public authorities are unable to help them. And since the beginning of the war in Ukraine, according to the International Monetary Fund (IMF), about 30 countries have restricted trade in food, energy and other key goods [1].

The post-pandemic war for Europe, which left private consumption and investment well below pre-pandemic levels, has boosted employment through budgetary and monetary support. Alfred Kammer (2022) acknowledges that rising energy and food prices are now affecting household consumption, and economic uncertainty threatens to limit investment, energy and other key commodities [2].

In Ukraine, since the beginning of the full-scale military invasion, a large number of companies have suffered from hostilities, and many workers have been forced to evacuate to other areas, on vacation, downtime, temporary disability, or

their fate is unknown. In June 2022, the total direct damage to national infrastructure from a full-scale invasion was 103.9 billion dollars; at least 44.8 million square meters of housing stock, 256 enterprises, 6.3 thousand railway tracks, 198 warehouses, 20 shopping centers, 28 oil depots were damaged or seized. The total losses of Ukraine's economy due to the war (reduction of gross domestic product, cessation of investment, outflow of labor, additional expenditures on defense and social support) range from 564 billion dollars to 600 billion dollars [3].

At the beginning of the military aggression, migration in Ukraine was circular. Citizens went to work, came back, after a while they went again. According to various estimates, up to 4 million Ukrainians were migrant workers; at the same time, about 2.5 million Ukrainians were abroad [4]. According to the United Nations, there are already more than 5.5 million Ukrainian refugees abroad. Their return depends on how long the war will last. If it ends in 12 months, most of them will return; a maximum of 600,000 will remain abroad [5]. If active hostilities continue until the end of 2022 or longer and spread territorially, the number of those wishing to leave the country will increase.

From February 24, 2022, Ukraine has a special period – the period of functioning of the national economy, enterprises, institutions and organizations, as well as fulfillment of the constitutional duty of Ukrainian citizens to protect the Fatherland and territorial integrity of Ukraine. Conscription or enlistment of an employee for military service, referral to alternative (non-military) service, as a general rule, is the basis for termination of the employment contract. Exceptions are cases provided by law, when the employee retains his job, position and average earnings. Upon termination of the employment contract, the current legislation provides for the payment of severance pay to the employee in the amount of two minimum wages.

Concluding employment contracts and transferring to another job: first, fixed-term employment contracts can be concluded with new employees for the period of martial law or for the period of replacement of a temporarily absent employee. Secondly, an employee may be transferred to another job for the duration of martial law without his consent and without notification within two months, if such transfer is required to prevent or eliminate the consequences of hostilities, as well as other circumstances that endanger health or human life.

In the conditions of change of the national labor market in the conditions of full-scale military invasion managers of the enterprises should define algorithm of requirements to creation of effective system of motivation of workers; outline the main factors of internal and external environment that affect the motivational process; determine the ratio of effective systems of motivation and material incentives for employees.

Motivation is an activity that encourages employees to work effectively to achieve goals. Motivation of employees should encourage them to do their job better, strive for self-development, training. The effectiveness of the manager requires: proper division of responsibilities between employees; timeliness of task planning; possession of the correct methods of material encouragement and determination of material responsibility; application of motivational incentives; formation of corporate

culture and norms of behavior in the team. Particular attention should be paid to the ratio of labor effort and income: material and pension benefits, social guarantees, benefits.

In conditions of military confrontation, the manager must properly assess the needs, goals and motives of the employee to draw up a motivational scheme. The manager must optimize three types of incentives: material (monetary reward); indirect material; moral (career advancement).

In conclusion, it has been noted that a global system based on rules can work in the interests of all countries, so it is necessary to build new and more efficient economic relations to overcome market fragmentation. In practice, incentives for staff through a system of incentives and responsibilities for a particular employee should be aimed at improving the efficiency of his work, and therefore both incentives and penalties should be meaningful for each employee.

References

1. Kristalina Georgieva, Gita Gopinath, Ceyla Pazarbasioglu (2022). Why We Must Resist Geoeconomic Fragmentation—And How. URL: <https://blogs.imf.org/2022/05/22/why-we-must-resist-geoeconomic-fragmentation-and-how/>

2. Alfred Kammer (2022). La guerre en Ukraine porte un coup sévère à la reprise économique en Europe. URL: <https://www.imf.org/fr/News/Articles/2022/04/22/blog042222-eurreo-war-in-ukraine-is-serious-setback-to-europe-economic-recovery>.

3. Ворог завдав українським підприємцям збитків у 11,5 мільярда доларів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/06/9/687984/>

4. Міграція в Україні: наскільки проблема масштабна? URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Z1A7WwC2Lts>

5. Елла Лібанова: До 90% українців планують повернутися, але плани можуть змінюватися. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/05/06/84908432/>

6. Трудова міграція: як змінилося трудове законодавство України на час війни. І як держава захистила найманих працівників. URL: <https://mind.ua/openmind/20238792-trudova-migraciya-yak-zminilosya-trudove-zakonodavstvo-ukrayini-na-chas-vijni>

Надія Давиденко
д-р екон. наук, професор
НУБІП України, м.Київ, Україна

Ольга Ключка
канд. екон. наук, професор
Державний податковий університет, м.Ірпінь, Україна

МОДЕРНІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Найпопулярніший метод обслуговування державного боргу в наш час є рефінансування. Однак такий метод посилює залежність від кредиторів на зовнішньому ринку та супроводжується додатковими вимогами МФО, що обмежує політичну та економічну незалежність держави [5, с. 40]. Найкращою стратегією управління та обслуговування державного боргу можна назвати реструктуризація. Це дасть змогу країні відтермінувати виплату зобов'язань дасть змогу знайти дорогоцінний час для отримання коштів на виплату, а також складання нового графіка їхнього здійснення. Пільговим періодом буде передбачено виплату тільки відсотків за договором, а також може бути передбачене їх зменшення. Термін відтермінування залежить від кредитної історії країни та регулярності виплати відсотків і основної частини кредиту. Однак реструктуризаційна угода поставить країну в рамки, адже даний вид кредитування передбачає встановлення нових правил за запровадження жорстких обмежень стосовно експортної та імпортової політики [2].

Світова практика реструктуризації боргів свідчить про те, що до кожної країни знаходити власний підхід. Таким чином треба створювати унікальні умови та договори, адже в залежності від ситуації та стану економіки країни може бути різний стан початкового кредитного зобов'язання. Можна вважати, що саме 2000 р. є піком реструктуризації державного боргу України, адже було успішно здійснено реструктуризацію зовнішнього комерційного боргу на суму близько 2,2 млрд. дол. США. У цей період реструктуризація зовнішнього державного боргу відбувалася шляхом трансформування зовнішнього боргу у внутрішній, створенні конверсійних заходів, списання частини боргу у вигляді відсотків за кредитами Національного банку України [4, с. 3].

У в серпні 2001 р. влада розглянула питання про започаткування процесу екоконверсії та надала певні доручення щодо вивчення можливостей її застосування, але такий метод обслуговування боргу на даний момент не доведено до рівня укладання угоди. Даний метод вигідний як боржникам, так і кредиторам. Для реалізації механізму «ОБОНС» в нашій країні необхідно залучити Міністерства екології та природних ресурсів України, Міністерства закордонних справ України, Національного банку України, Міністерства юстиції України.

Україна багата на мальовничі краєвиди та рідкісні види рослин, тварин, тому має перспективу на отримання позик «на охорону навколишнього середовища». Дані конверсії цікаві Україні, кредиторам та безпосередньо

організаціям з охорони навколишнього середовища [6]. Саме потреба у використанні фінансових ресурсів є основою для випуску «зелених облігацій» в Україні. Дані кошти необхідно спрямувати на інвестиційні проекти та розвиток фенчурного бізнесу. Обмін борговими зобов'язаннями економічно доцільний за готовності кредиторів прорахувати вартість боргів нижче від її номінального значення та готовності позичальників сплачувати більше, ніж у випадку досягнення домовленості про списання боргу. Даний вид реструктуризації може забезпечити отримання численних вигод для України – кредитори будуть звільнені від частки активів, які не окуповуються, а позичальники скоротять обсяг зовнішнього боргу, не витрачаючи валютні запаси.

Ще одним з інструментів реструктуризації боргових зобов'язань є сек'юритизація – переоформлення боргу за кредитними договорами та іншими угодами в цінні папери, які доцільно реалізувати на вторинному ринку, а не зберігати до встановленого строку їхнього погашення. З точки зору залучення міжнародних фінансових інститутів, сек'юритизація передбачає переоформлення також зобов'язань на нові інструменти [1].

Вагому впізнаваність отримала сек'юритизація боргів через облігації Брейді, яка має деякі позитивні складові: збільшення терміну виплат за державним боргом до 20 років; масштабний вибір інструментів з різним ступенем небезпеки та забезпечення; інструменти, які приносять прибуток; додаткове надання надійних казначейських облігацій США; розвиток вторинного ринку обігу національного боргу; товариство з Міжнародним валютним фондом із метою прийняття боржником боргових позик як результату проведення структурних реформ в економіці.

Одним із важливих підходів до модернізації обслуговування державного боргу, на наш погляд, можна вважати наповнення золотовалютних резервів країни через їхнє придбання Національним банком України у внутрішньому банківському секторі. Це дасть змогу залучити відносно дешевші валютні ресурси, необхідні для погашення зовнішнього державного боргу, не здійснюючи нових запозичень у міжнародних установ, та зменшити вартість обслуговування боргів.

Для посилення так званого імпорту валюти Україні необхідно знижувати фіскальне навантаження на бізнес; гарантувати дотримання законодавства, яке регулює роботу підприємств; скорочувати кількість перевірок з боку контролюючих органів та мінімізувати їхній неоправданий тиск на фінансові можливості компаній; заохочувати залучення інвестицій, усувати прояви корупції; знижувати рівень бюрократії при обслуговуванні державної економіки. Залишок валюти Національний банк України може обмінювати за гривні, а отримані валютні ресурси направити на покриття державних боргів перед зовнішніми позичальниками.

Беручи до уваги проведені дослідження, представимо перелік популярних підходів, котрі, на нашу думку, посприяють покращенню системи заходів щодо обслуговування державного боргу України з урахуванням досвіду розвинутих країн світу:

- здійснення переговорів щодо списання частини боргів за попередньо визначеними умовами;
- зниження відсоткових ставок за діючими кредитами;
- якісна оцінка термінів погашення та обслуговування державного боргу;
- поновлення модернізації золотовалютних резервів країни для сплати боргів за рахунок внутрішніх інструментів, а саме через повернення валюти на рахунки українських банків із-за кордону, зменшення корумпованості економічних відносин у країні, лібералізацію бізнес-товариства, яке підштовхуватиме виведення економіки із незаконного чи прихованого сектору;
- погашення зобов'язань по графіку за боргами, що надасть можливість уникнути додаткових зобов'язань у формі штрафів;
- застосування залучених коштів для цільових проектів розвитку національної економіки;
- створення заходів щодо зниження потреби у валютних ресурсах, а саме через посилену політику імпортозаміщення у державній економіці, збільшення асортименту товарів і послуг від національних товаровиробників з одночасним зростанням якості [3].

Отже, для встановлення у відповідність до міжнародних нормативів та методик обслуговування державного боргу доречно адаптувати до умов України світовий досвід. Органам державного управління необхідно розробити загальний план дій щодо вивчення та імплементації міжнародних стандартів у практику формування та обслуговування державного боргу. На основі таких заходів посилити інвестиційну привабливість державної економіки, підвищити платоспроможність країни, зменшити видатки на обслуговування боргу, знизити відсоткові ставки за зовнішніми кредитами та у майбутньому знизити залежність від зовнішнього фінансування шляхом активізації спрямування інвестицій у приватний сектор економіки.

Список використаних джерел

1. Давиденко Н. М. Жовніренко О. В., Волков А. Ю. Оцінка рівня боргової безпеки в Україні. *Бізнес-навігатор*. 2021. № 4(65). С. 105 – 110.
2. Список країн за державним боргом. 2020. URL: <http://merkator.org.ua/dovidnyk/spysok-krajin-za-derzhavnym-borhom/>.
3. Міністерство Фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>.
4. Лубкей Н. аналіз стану боргової безпеки України на сучасному етапі. URL: <http://library.tneu.edu/ua>.
5. Олійник О., Сідельнікова Л. Боргова безпеки України: стан, проблеми, перспективи. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2011. № 2 (5). С. 41–48.
6. Рибалка С. М. Борги України: потрібне списання URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/04/4/623454/>

Тетяна Желюк
д-р екон. наук, професор
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Олександр Бречко
докторант
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах макроекономічних ризиків, зумовлених воєнним станом, важливо створити інституційне підґрунтя для уповільнення темпів падіння ВВП та збалансованого розвитку усіх секторів національної економіки, передусім реального сектору, який в найбільшій мірі відповідає за створення валової доданої вартості та впливає на фіскальну спроможність бюджетів різних рівнів. Таке інституційне підґрунтя покликане створити максимально сприятливе регулятивне середовище шляхом використання правових, економічних (програмних, фіскальних, монетарних, інвестиційних, структурних) та адміністративних важелів державного регулятивного впливу.

Законом України від 15.03.2022 р. № 2120-ІХ [1] запроваджено нову модель підтримки українського бізнесу в умовах війни шляхом зменшення податкового навантаження, спрощення митно-тарифного регулювання, стимулювання благодійної допомоги, яка доповнюється урядовими програмними ініціативами. Наприклад, Програма цифрової взаємодії з релокейту в рамках цифрової платформи «Дія» передбачає інституційний супровід з переміщення бізнесу, працівників в безпечне місце, підбір працівників після дислокації в нове місце.

Серед фіскальних преференцій варто виокремити: відміну акцизного збору та зменшення ставки податку на додану вартість на пальне з 20% до 7%; скасування акцизного збору з виробництва та продажу нафтопродуктів; звільнення від сплати ПДВ ввезених в Україні товарів індивідуального захисту для потреб добровольчих формувань та територіальної оборони; пільгові умови сплати єдиного податку та єдиного соціального внеску. Зокрема, 1 та 2 група платників єдиного податку мають право не сплачувати єдиний податок та не подавати відповідні декларації. Жодні штрафні санкції за несплату податків та не подачу декларацій не застосовуватимуться. Розширена 3 група платників єдиного податку з річним оборотом до 10 млрд. грн. та зняті обмеження по кількості працівників (крім закладів грального бізнесу). Ця група сплачує єдиний податок з обороту в розмірі 2% і звільняється від податку на прибуток, ПДВ та інших платежів (платник може здійснювати будь-яку господарську діяльність окрім діяльності у сфері азартних ігор та страхування). Згідно з новими правилами, самозайняті особи, фізичні особи-підприємці та члени фермерських господарств можуть за себе не платити Єдиний соціальний внесок (ЄСВ). Роботодавцям дозволяється за власним бажанням платити або не платити ЄСВ за тих найманих працівників, які зі мобілізовані до збройних сил.

Штрафні санкції за порушення законодавства про сплату єдиного соціального внеску не застосовуються протягом періоду воєнного стану та 3 місяців після його припинення. Також серед додаткових фіскальних преференцій варто виокремити скасування податку на землю та екологічного податку в зоні бойових дій протягом 2022 року, а також мінімального податкового зобов'язання протягом 2022-2023 років.

В частині благодійної допомоги не оподатковується: ПДВ допомога у вигляді пального, переданого Збройним силам України або територіальній обороні; податком на доходи фізичних осіб і військовим збором цільова благодійна допомога, надана учасникам бойових дій та особам, які проживають на території бойових дій, або які вимушено покинули місце проживання у зв'язку з бойовими діями та нецільова благодійна допомога, яка надається особам, які постраждали внаслідок збройної агресії росії. Вся сума майна, переданого на потреби армії, фізичними особами-підприємцями, які перебувають на загальній системі оподаткування відноситься до витрат. Також до податкової знижки фізичної особи зараховуються суми коштів та вартість майна, що було віддане неприбутковим організаціям, у розмірі, що не перевищує 16% суми річного оподаткованого доходу такої особи (раніше ця величина складала 4%).

В частині використання монетарних важелів для підтримки національної економіки варто виокремити державну програму кредитної підтримки бізнесу "Доступні кредити 5-7-9", яка передбачає надання кредитів під 0% під час воєнного стану та місяць після його закінчення з послідуочим поверненням під 5% річних позичених коштів. В рамках цієї програми передбачено кредити в обсязі 60 млн.грн. на 3 роки на поповнення оборотних засобів; на 5 років – для реалізації інвестиційних проектів. В рамках даної програми прийнято низку кредитних преференцій для сільськогосподарських виробників [2].

Важливо для підтримки національного бізнесу використовувати наднаціональні інструменти, зокрема інструменти підтримки зайнятості ЄС (SURE), ваучерні програмні механізми підтримки бізнесу [3]. За програмою SURE охоплено понад 31 мільйонів людей і 2,5 мільйона підприємств лише у 2020 році, що становить 30% від загальної зайнятості та чверть всіх підприємств у країнах-бенефіціарах. Невеликі компанії є головними бенефіціарами механізму підтримки SURE. На даний час у ЄС діє багато різних ваучерних схем на національному, регіональному, місцевому рівнях, а також на рівні транскордонного співробітництва з вартістю від 10000 до 20000 євро. Серед них варто виокремити ваучери на цифровізацію (створення платформ електронної комерції, розробки і придбання цифрових інструментів, інвестування в системи кібербезпеки); на дослідження, інновації і креативність; на консультаційні та навчальні послуги; на інтернаціоналізацію для покриття витрат на сертифікацію якості продукції, дослідження ринку, реєстрацію патентів і торгових марок, участь у міжнародних ярмарках та інших промоційних заходах; на кластеризацію і створення експортно-орієнтованих ланцюгів доданої вартості. Система ваучерів підвищить попит на продукцію

українських компаній, дозволить їм вийти на європейський ринок або запровадити нові технології, в тому числі технології діджиталізації.

Набуття статусу кандидата на членство в ЄС лише підсилить підтримку вітчизняного бізнесу та нестиме для України низку переваг: можливості для всеохоплюючих реформ у різних сферах; доступ до фінансових інструментів ЄС, спрямованих на підтримку та розвиток країн-кандидатів, серед них варто виокремити інструмент передвступної підтримки (ІРА); доступ до інвестицій, кредитів, грантів з боку держав-членів ЄС.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77303.html>

2. Зміни до програми «Доступні кредити 5-7-9%»: підтримка посівної кампанії та активація підприємництва. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zmini-do-programi-dostupni-krediti-5-7-9-pidtrimka-posivnoyi-kampaniyi-ta-aktivaciya-pidpriyemnictva28032022/>

3. Аналіз доступних ресурсів ЄС для підтримки реформ в Україні. URL: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/icps_eu_funds.pdf

Василь Орлов

д-р екон. наук, професор

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку,

м. Одеса, Україна

Ольга Слободянюк

д-р екон. наук, професор

Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Дванадцять червня 2022 року – 108 день війни. Розпочалося повномасштабне вторгнення 24 лютого, з прикордонних застав, з ударів з повітря, з руху танкових колон та живої сили. Все це називається путіним «спецоперацією» з метою «демілітаризації і денафікації України», яка та й досі продовжується, ведуться воєнні дії, дострілюються житлові квартали міст, знищується інфраструктура. Вся країна, кожен українець вже звикли до нових реалій. Сьогодні весь світ бачить як поступово росія створює у себе своєрідну економічну діру, завдяки якій поступово з їх ринку йдуть провідні компанії, вводяться світом санкції, блокуються рахунки росіян і навпаки в Україні люди

показують колосальні резерви мужності, роблять нові зусилля у підтримці один одного, захищають кожен свій метр рідної землі.

Для України почались нові виклики. Чверть мільйонів українців через зруйнування домівок, ведення воєнних дій, страх за дітей вимушені були покинути свої домівки та переїхати до країн ЄС. Багато сімей розділилися через конфлікт. Але є і ті, які замкнуті на тимчасово окупованих територіях та замкнуті у зонах бойових дій. Ворог несе втрати, але тривалість війни ще не визначена.

Українська економіка втратила багато виробничих потужностей, зруйновано фабрики, заводи, пошкоджені лінії електропостачання, телекомунікації, залізниці, порти, склади, нерухомість. Зруйнована інфраструктура: лікарні, школи, дитсадочки, вищі. Сільгоспкультур близько 30 відсотків не посіяно. Є людські втрати. Хоча деякі форми політичної та економічної активності обмежені українські інституції працюють. Не було припинень роботи банківської системи (а більшість українських банків дали можливість не сплачувати за позиками до червня), а податкова взагалі працює в нових реаліях. Операторами мобільного зв'язку надано збільшення кредитних лімітів щодо інтернету та розмов. І вже є супутникова глобальна система Starlink.

Головний експортний шлях України заблокований, однак не втрачена торгівля з країнами ЄС. 19 травня Європейський парламент скасував імпортерне мито ЄС на весь український експорт. А 4 червня оприлюднено в Офіційному журналі ЄС про регуляторні правила, що тимчасово призупиняють усі збори з імпорту, що надходить в ЄС з України і будуть діяти до 5 червня 2023 року. Скасовано ввізне мито на промислову продукцію, ввізне мито на овочі і фрукти. Також на всю аграрну та промислову продукцію скасувала всі тарифи та квоти Велика Британія, які охоплюються торговельною угодою. І абсолютно на всі мита на українські товари скасувала на один рік Канада. [1]

Щоб працювати та повернути енергопостачання тим, кому воно потрібно українські енергетики докладають максимальні зусилля. Усі види електростанцій працюють за графіком, а сама енергосистема України співпрацює з європейською мережею ENTSO-E. Атомні електростанції стабільно виробляють електричну енергію і забезпечують необхідні обсяги країни. В штатному режимі працюють нафтогазова галузь та гідроенергетика. [2]

Українська освіта перейшла на новий режим роботи, відпрацьований під час пандемії – дистанційний. Так усі, у кого працює зв'язок можуть отримувати освіту, а студенти Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого створили Telegram-канал для діточок - "Павлуша і Ява". Є безоплатна онлайн-допомога від дитячих лікарів з усієї України. Сервіс надає консультації таких фахівців: педіатр, отоларинголог, ортопед-травматолог, невролог, дерматолог, психолог, кардіолог, гастроентеролог та інші.

Уряд держави всіляко підтримує як простих українців так і бізнес. Це різного роду допомоги: житлові субсидії, різного роду соціальні виплати,

безкоштовний інсулін, допомога вимушеним переселенцям, допомога бізнесу – різного роду урядові програми та пільгова податкова політика тощо.

24 березня набув чинності Закон України “Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану”. Цей нормативно-правовий акт визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності та галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану. [3]

Таким чином Україна працює, поступово відновлюється, зберігає та захищає свої території. Живе з новими реаліями та не боїться нових викликів. Чекаємо на перемогу, яка вже дуже близько.

Список використаних джерел

1. ЄС з 4 червня офіційно скасував усі мита і збори з українських товарів : електронний ресурс. URL : <https://suspilne.media/246421-es-z-4-cherвна-officijno-skasuvav-usi-mita-i-zbori-z-ukrainskih-tovariv/> (дата звернення: 13.06.2022).

2. Робота енергосистеми України станом на 13 червня 2022 року. Урядовий портал : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/roboata-energosisitemi-ukrayini-stanom-na-13-cherвна-2022-roku> (дата звернення: 13.06.2022).

3. Трудові відносини в умовах воєнного стану: електронний ресурс. URL : <https://eo.gov.ua/trudovi-vidnosyny-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/03/25/> (дата звернення: 13.06.2022).

Ольга Пирог

д-р екон. наук, професор

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ЛАНЦЮГАХ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ЄС

Україна як незалежна та суверенна держава пройшла через складний період політичних, структурних та соціально-економічних змін протягом 2004-2022 років: повстання громадянського суспільства під час Помаранчевої революції, зіткнення влади і української нації під час Революції гідності, анексія Криму, військовий конфлікт на Сході України та війна Росії з Україною з лютого 2022 р. Усі ці події серйозно вплинули та впливають на економічний розвиток України.

За поточними оцінками експертів [1, с.10]: (1) економіка України втратила 30-50% виробничих потужностей промисловості, переважно на Сході України. Порти, залізниці, елеватори, склади, логістичні центри, лінії електропостачання та телекомунікацій значно пошкоджені або зруйновані; (2) щодня зростають людські втрати (вбиті та поранені); (3) житловий фонд та

комерційну нерухомість у багатьох великих містах (Харків, Маріуполь, Чернігів) фактично знищено, тоді як багато інших міст (Київ, Суми) також зазнали значних руйнувань; (4) соціальна інфраструктура (школи, дитсадки, лікарні тощо) також щодня зазнають руйнувань; (5) переміщені близько 30% працівників (включно з професіоналами, такими як лікарі, інженери, механіки тощо). Отже, станом на 25.05.2022 р. за оцінками Міністерства економіки України та KSE (проект «Росія заплатить»: damaged.in.ua), Україні вже завдано втрат внаслідок війни від 543 до 600 млрд дол. США., у тому числі 105,5 млрд дол. США втрати економіки України від пошкодженні фізичної інфраструктури.

Модель економічного розвитку України за секторами комплексно відображає організацію економічної системи за технологічною інтенсивністю й суспільними потребами в умовах постіндустріального суспільства, враховує структурно-технологічні зміни національного господарства країни та дає змогу спрогнозувати його розвиток за видами економічної діяльності відповідно до сучасних умов розвитку. Окрім цього, ця модель дає змогу не лише оцінювати та спрогнозувати структурні зміни за технологічним критерієм, але й враховувати суспільні потреби, визначати місце людини в економічній системі та її значення для розвитку національного господарства.

Розвиток національного господарства України залежить від ефективності й оптимальності її технологічної структури за секторами, що визначається як порядок формування системи відносин між макроекономічними суб'єктами на основі максимального задоволення потреб суспільства за умови досягнення виробничої та розподільчої ефективності використання обмежених економічних ресурсів країни. Отже, було здійснено моделювання моделі економічного розвитку національного господарства України за секторами відповідно для індустріальної та постіндустріальної стадії [2, с. 11]. Графічно результати моделювання представлені у вигляді «оптимальної» моделі економічного розвитку національного господарства України за секторами відповідно для кожної стадії на рис. 1.

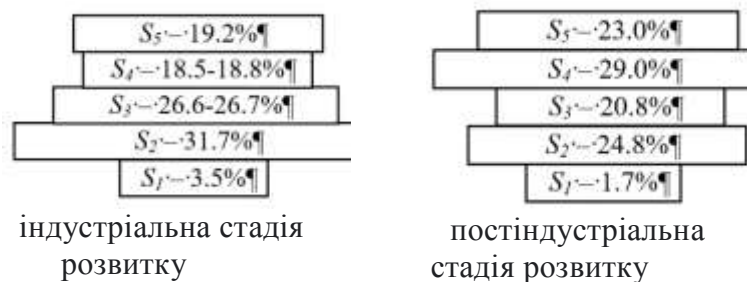

Рис. 1. Графічний вигляд «оптимальної» моделі економічного розвитку України за секторами

Позначення: S₁ - первинний сектор; S₂ - вторинний сектор; S₃ - третинний сектор; S₄ - четвертинний сектор; S₅ - п'ятериковий сектор

Примітка: складено автором за результатами власних досліджень

Порівняємо модель економічного розвитку національного господарства України у 2020 р. з «оптимальною» моделлю розвитку за секторами для індустріальної та постіндустріальної стадій [3, с. 44]:

1) реальна модель частково відповідає «оптимальній» моделі для індустріальної стадії: питома вага третинного, четвертинного та п'ятирикового секторів відповідає прогнозним показникам, але первинний та вторинний сектори не відповідають. Однак, для врівноваження моделі економічного розвитку національного господарства України необхідно надати державну підтримку вторинного сектору, а саме високо- та середньотехнологічним видам переробної промисловості;

2) для переведення реальної моделі економічного розвитку національного господарства України до рівня «оптимальної» моделі для постіндустріальної стадії необхідно формувати державну структурну політику, яка передбачатиме структурну трансформацію національного господарства України: часткове, поступове скорочення питомої ваги первинного сектору, нарощення питомої ваги високо- та середньотехнологічних виробництв вторинного сектору, четвертинного та п'ятирикового секторів, суттєве скорочення третинного сектору.

Відхилення моделі економічного розвитку національного господарства України з 2009 р. від індустріальної моделі економічного розвитку відбулось під негативним довготривалим впливом зовнішніх чинників – світової фінансово-економічної кризи (2008-2009 рр.), військовим конфліктом на Сході України (з 2014 р.) та військовими діями Росії проти України (з лютого 2022 р.).

Вважаємо, що інтеграція економіки України в ланцюги доданої вартості ЄС має стати для країни одним із пріоритетних інструментів економічного розвитку в пост-воєнний період. До початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України (до лютого 2022 р.) суб'єкти господарювання різних видів економічної діяльності інтегрувались у ланцюги доданої вартості ЄС:

- ІТ-галузь, 70% експорту якої становлять послуги з розробки програмного забезпечення – аутсорсингу [4];

- переробна промисловість, зокрема приладобудування і автомобілебудування. У дослідженні [5, с. 42] констатовано, що вищий рівень інтеграції у ланцюги доданої вартості ЄС мали західний регіон України через географічну наближеність до ЄС, ніж центральний та східний регіони, в яких функціонували потужні промислові підприємства. Вважаємо, що західний регіон (Львівська, Тернопільська, Рівненська, Закарпатська області) має стати базовим промисловим хабом України в пост-воєнній інтеграції в ланцюги доданої вартості ЄС. У ці області вже переводять виробничі потужності суб'єкти господарювання зі східного регіону України, які втратили можливість здійснювати виробничу діяльність через вторгнення Росії.

Україна має промисловий, ресурсний та інтелектуальний потенціал для інтеграції як промисловий та технологічний хаб в ланцюги доданої вартості ЄС. Саме формування та реалізація моделі економічного розвитку України в ланцюгах доданої вартості ЄС забезпечить конкурентоспроможність України та буде сприяти економічному зростанню.

Список використаних джерел

1. Becker T., Eichengreen B., Gorodnichenko Yu., Guriev S., Johnson S., Mylovanov T., Rogoff K., Weder di Mauro B. A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine. Rapid Response ECONOMICS 1 (CEPR PRESS). On-line: <https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine.pdf>.
2. Кузьмін О.Є., Пирог О.В. Секторна модель розвитку національного господарства України в умовах постіндустріального суспільства. Бізнес-інформ. 2013. № 7. С. 8-13.
3. Пирог О.В. Технологічна трансформація секторної моделі розвитку національного господарства України. Економічний простір. 2021. № 175. С.42-47. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-8>.
4. Інтеграція в глобальні ланцюги доданої вартості. On-line: <https://www.industry4ukraine.net/digest-6/#2>
5. Hartog, M., Lopez-Cordova, J.E. & Neffke, F., 2020. Assessing Ukraine's Role in European Value Chains: A Gravity Equation-cum-Economic Complexity Analysis Approach. On-line: <https://growthlab.cid.harvard.edu/publications/assessing-ukraines-role-european-value-chains-gravity-equation-cum-economic>.

Наталія Версаль

д-р екон. наук, доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

ПАНІКА ВКЛАДНИКІВ В УКРАЇНІ: РЕАГУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕГУЛЯТОРІВ

Паніка вкладників не є новою для банківської системи в Україні. Наразі вже можна говорити про щонайменше три випадки паніки вкладників, якщо не рахувати короткостроковий відплив вкладів в 2004 р. під час Помаранчевої революції. Високий рівень фінансової доларизації в Україні зумовлює необхідність проведення аналізу у розрізі валют, оскільки в іншому випадку можливе спотворення результатів через значну девальвацію національної валюти в аналізованому періоді [1]. Особливістю таких панік в Україні є те, що одна з них – це наслідок впливу Глобальної фінансової кризи, а інші дві відбулися на фоні початку, а надалі й продовження військових дій (рис. 1).

Варто відзначити, що тренди за відновленням вкладів опісля зупинки паніки різняться і залежно від валюти, і залежно від ситуації, яка стала причиною такої паніки. Так, після Глобальної фінансової кризи відбулося відновлення до передкризових значень відносно швидко. Після панік внаслідок військових вторгнень гривневі вклади відновилися до передкризових значень на противагу вкладам в іноземній валюті. З одного боку, це є позитивом, оскільки відбувається зниження рівня фінансової доларизації, а з іншого – заощадження домогосподарств у валюті лишаються поза банківською системою. Також наразі варто виокремити таку особливість, що паніка

вкладників у порівнянні з 2014 р. була достатньо короткочасною, що в тому числі зумовлено діями фінансових регуляторів.

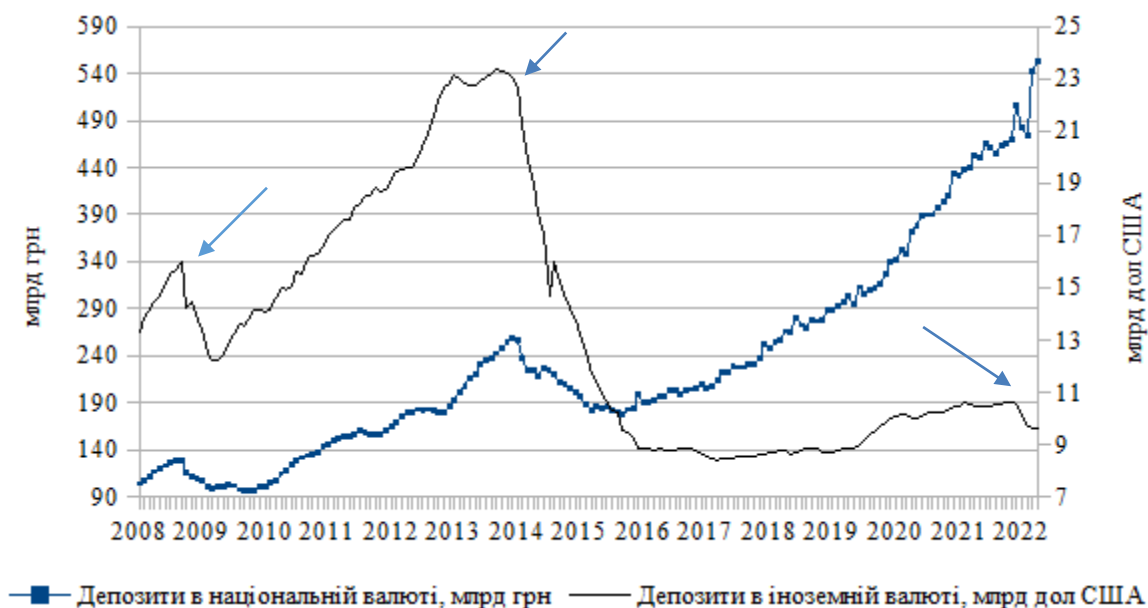

Рис. 1. Динаміка обсягів депозитів домогосподарств у національній та іноземній валютах, січень – квітень 2008-2022 рр.

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними НБУ [6]

З огляду на проблематику мова йде про Національний банк України (НБУ) та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО). Зазвичай, зупинка паніки вкладників відбувається або шляхом повних чи часткових рестрикцій на зняття депозитів, або шляхом декларацій про певні кроки, які мають сприяти стабілізації ситуації, або поєднанням обох підходів. Так, під час Глобальної фінансової кризи були застосовані обидва шляхи: банки отримали право не повертати депозити достроково [4], а в окремих банках були введені мораторії на виконання ними зобов'язань з кредиторами і вкладниками; одночасно була підвищена максимальна сума гарантування вкладів фізичних осіб з 50 тис грн до 150 тис грн [5]. Під час першої фази російської війни проти України в 2014 р. використовувалися лише рестрикційні заходи, а опісля стабілізації ситуації було ухвалено законодавство, яке передбачало неможливість дострокового розірвання депозитних угод, якщо це не було спеціально передбачено в угоді [3]. Друга фаза російської війни проти України розпочалася з широкомасштабного вторгнення, що зумовило колосальний тиск на банківську систему. У результаті були застосовані безпрецедентні заходи і рестрикційні, і декларативні. Важливим декларативним заходом стало введення вперше в Україні 100%-го гарантування депозитів. Це абсолютно виправданий крок у ситуації, що склалася, хоча варто відзначити, що його ухвалення навіть на декілька тижнів раніше мало б більше ефекту: вторгнення розпочалося 24.02.2022 р., а рішення про гарантування було введено в дію лише 12.04.2022 р. після його ухвалення 01.04.2022 у Верховній Раді [2].

Наразі ще зарано оцінювати ефективність усіх кроків, які вчиняються фінансовими регуляторами щодо стабілізації ситуації з депозитами домогосподарств в банках, однак, перші кроки вже показали свою доцільність.

Список використаних джерел

1. Версаль Н.І. Фінансові шоки в банківській системі України: теорія, практика та шляхи адаптації: монографія. К.: ФОП Ямчинський О.В., 2019. 470 с.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України № 2180-IX від 01.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-IX#Text>
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов повернення строкових депозитів: Закон України № 424-VIII від 14.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-19#Text>
4. Про додаткові заходи щодо діяльності банків: Постанова НБУ № 319 від 11.10.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0319500-08/ed20081011#Text>
5. Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України № 639-VI від 31.10 2008. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/639-17#Text>
6. Статистика Національного банку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>

Наталія Кравчук

д-р екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Юлія Ярмолук

здобувач вищої освіти ОС Магістр

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

В умовах неспровокованої повномасштабної війни Росії проти України міжнародне співтовариство консолідувало свої зусилля щодо багатовимірної підтримки української держави, демонструючи безпрецедентні масштаби політичної, гуманітарної, фінансової, технічної та військової допомоги.

Без перебільшення можна констатувати, що військово-технічна та воєнно-політична допомога США є своєрідною підтримкою у гарантуванні суверенітету і територіальної цілісності України та має ключове значення у її боротьбі проти російського вторгнення. Разом з тим, варто зауважити, що

двостороння співпраця між США та Україною у військовій та безпековій сферах є відносно новим етапом, що умовно бере початок з народних протестів (Революції Гідності), у результаті яких колишній президент України Віктор Янукович був усунений від влади, а Росія насильно анексувала Крим у 2014 році й розпочала війну на Донбасі. Через перманентну зовнішню загрозу суверенітету й територіальній цілісності України та спроби Росії повернути її у зону свого впливу (у тому числі за допомогою військових та невійськових засобів), Сполучені Штати значно розширили свою допомогу Україні у сфері безпеки, яка за період 2014-2021 рр. консолідовано склала понад 2,5 млрд. дол. США (рис.1).

Рис.1. Військова допомога США Україні в 2014-2021 рр.

Джерело: складено на основі [1].

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року США одні із перших почали надавати серйозну військову допомогу Україні й наразі є найбільшим постачальником допомоги оборонного і військового призначення. З кінця лютого до початку червня вони передали Україні сотні одиниць бронетехніки, безпілотників, гаубиць та іншої зброї. Загальний перелік військової допомоги США для України виглядає так (табл. 1).

Таблиця 1

Загальний перелік військової допомоги США Україні [3]

№з/п	Перелік військової допомоги (найменування одиниць)	К-сть одиниць
1.	Переносні протитанкові ракетні комплекси Javelin	6500
2.	Гранатомети AT4	20000
3.	Гаубиці M777, у.т.ч. снаряди до них	108 220 000
4.	Переносні зенітно-ракетні комплекси Stinger	1500
5.	Бронеавтомобілі Humvee	більше 100
6.	Дрони-камікадзе Switchblade (модифікації не вказані)	700

7.	Бронетранспортери М113	200
8.	Вертольоти Мі-17	20
9.	Тактичні ударні безпілотники Phoenix Ghost	121
10.	Стрілецька зброя, у т.ч. набой до неї	7500 50 млн.
11.	Реактивні системи залпового вогню HIMARS	4

Джерело: складено на основі [3].

Але чи не найважливішим досягненням у російсько-українській війні стало затвердження наприкінці квітня Закону про ленд-ліз (повна назва «Закон про ленд-ліз для захисту демократії в Україні 2022 року»), який Джо Байден урочисто підписав 9 травня. Закон значно прискорює і спрощує постачання Україні озброєння, транспорту, продовольства, палива, медичного обладнання та іншої допомоги з США без бюрократичної тяганини. Нагадаємо, що вперше програма ленд-лізу була розроблена у 1941 році, яка допомогла перемогти нацистів; наразі його мета – допомогти Україні перемогти рашистів [2].

Отже, Сполучені Штати Америки є одним із головних надійних стратегічних партнерів України, який допомагає протистояти збройній агресії Російської Федерації. Адже допомога США у сфері безпеки та оборони створює можливості для захисту незалежності та демократії української держави.

Список використаних джерел

1. Військова допомога Україні: як з роками змінювалася підтримка США та ЄС. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/23/infografika/svit/vijskova-dopomoha-ukrayini-yak-rokamy-zminyuvalasya-pidtrymka-ssha-ta-yes>
2. Джо Байден підписав закон про ленд-ліз для України. URL: https://zaxid.net/dzho_bayden_pidpisav_zakon_pro_lend_liz_dlya_ukrayini_n1542473
3. Скільки і якої зброї надали США Україні: перелік. URL: <https://glavcom.ua/news/skilki-i-yakoji-zbroji-nadali-ssha-ukrajini-perelik-851431.html>

Віталій Макар

д-р політ. наук, доцент

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна*

ПІДТРИМКА КАНАДОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ

Політична складова двосторонніх відносин визначається концептом зовнішньої політики партнерів таких відносин, формування якої відбувається під впливом різних факторів та обставин. Зовнішня політика держави як складне і комплексне явище, різновид політичного впливу, ґрунтується на необхідності дотримання певної сукупності принципів, що робить її результативною. Найбільш універсальні та значимі для двосторонніх відносин є принципи: (1) суб'єктності, відповідно до якого кожна держава суверенна та самостійно виробляє зовнішню політику; (2) реалістичності, згідно з яким

держава не може ставити перед собою нездійснених завдань; (3) прагматизму, відповідно до якого забезпечення національних інтересів держави не може здійснюватися без урахування національних інтересів партнера по двосторонніх відносинах [3, р. 42–46].

Визначальними для політичної складової двосторонніх українсько-канадських відносин в умовах гібридної війни з 2014 р. в Україні, а в подальшому й повномасштабної агресії 2022 р. є суть національної безпеки та оборонної політики як атрибутів зовнішньої політики Канади. Канадський «Закон про національну безпеку» (2017 р.) модернізував та посилив нормативно-правове регулювання простору безпеки, надаючи відповідним відомствам чітку конституційну та правову основу, необхідну для ефективної діяльності із захисту прав і свобод канадців.

Канада як відповідальний міжнародний гравець, який підтримує загальнолюдські цінності, сприяє побудові миру та через двосторонні відносини сприяє зміцненню загальної спроможності та стійкості. Вона рідко діє самостійно, швидше як частина альянсів та коаліцій, наприклад NORAD, НАТО, ООН. Визнаючи, що стратегічні інтереси Канади по-різному проявляються в різних регіонах світу, її оборона політика ґрунтується на гнучкому індивідуальному підході до двосторонніх відносин. Окрім поглиблення взаємодії з традиційними державами-союзницями, оборонна політика Канади зорієнтована на формування та підтримку стабільних відносин з іншими країнами, зокрема й з тими, які стикаються з нестабільністю. Активна взаємодія зі збройними силами країн-партнерів та їхніми міністерствами оборони визначається як можливість побудови взаєморозуміння, підвищення прозорості, консолідації ресурсів, демонстрації лідерства та просування канадських цінностей та означається як оборонна дипломатія. Оборонна дипломатія Канади, яка реалізується й на рівні двосторонніх відносин, зорієнтована на формування оперативної поінформованості за допомогою співпраці у розвідці; підвищення сумісності та оперативної ефективності; розширення спектра дипломатичних домовленостей; посилення потенціалу партнерів; сприяння співробітництву у галузі оборонного експорту; обмін передовими практиками [2]. Найважливіше, що ці характеристики партнерства у сфері оборони вказують на прагнення Канади співпрацювати з союзниками, партнерами та міжнародним співтовариством для вирішення загальних викликів безпеці та сприяти глобальній безпеці та стабільності.

Важливим чинником формування зовнішньої політики Канади та її допомога Україні в умовах російської агресії, виступає достатньо зорганізована українська етнічна група, яка є достатньо вагомим лобістом інтересів Материкової Батьківщини перед правлячими колами Канади. Ми маємо на увазі Конгрес українців Канади, який є центром висловлення позиції українців Канади.

Військова агресія Росії прискорила зміну зовнішньополітичних пріоритетів України в напрямі європейської і євроатлантичної інтеграції України та тісної співпраці з країнами ЄС і НАТО, закріплені в Конституції України у 2019 р. Однак, головною зовнішньополітичною метою України, яка визначає роль

двосторонніх відносин України та Канади, є відновлення територіальної цілісності України та зміцнення безпеки країни. Безпосередня військова участь Росії в Україні та порушення суверенітету і територіальної цілісності України продовжують викликати значне занепокоєння міжнародної спільноти [1, с. 268].

Поряд із міжнародними організаціями та зарубіжними країнами, що засудили агресію та наклали санкції на Російську Федерацію, Канада, в свою чергу, визнала геноцидом злочини РФ в Україні (таке рішення прийняла Палата громад парламенту Канади), ввела санкції проти громадян РФ, передасть Міжнародному кримінальному суду ООН один млн канадських дол. Для допомоги у розслідуванні сексуальних злочинів російських загарбників в Україні.

Список використаних джерел

1. Макар В. Двосторонні відносини України та Канади: формування, розвиток, перспективи динаміки. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 496 с.
2. Strong, Secure, Engaged: Canada's Defence Policy. URL: <https://www.canada.ca/content/dam/dnd-mdn/documents/reports/2018/strong-secure-engaged/canada-defence-policy-report.pdf>
3. Wight M. Power Politics. London: Continuum, 2002. 317 p.

Alla Lytvynko

*Doctor of Historical Sciences, Leading Research Scientist
G.M. Dobrov Institute for Scientific and Technological Potential and Science
History Studies NAS of Ukraine*

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE IN THE PERIOD OF RUSSIAN INVASION

Russian invasion caused environmental, social, economic, medical and psychological problems in Ukraine. The damage to Ukraine's economy from destruction of infrastructure exceeds \$ 105.5 billion. The total economic loss is \$ 564-600 billion.

As a result of the war, key challenges arose in the scientific sphere: weakening the human resources and ties between the scientific and industrial spheres, destroying a scientific infrastructure, significantly reducing the financial and resource support, expansion of research on the defense and security of the country and the development of strategic sectors of the economy. It will be important to restore the environment, rebuild infrastructure, overcome the social consequences of military aggression, restore industrial production and introduce innovative technologies, analyze Ukraine's energy, information and cybersecurity spheres, agrarian business, climate and education during the war.

Now the work of institutions of the National Academy of Sciences of Ukraine was significantly complicated. Luhansk Nature Reserve, Black Sea Biosphere Reserve and Kherson Hydrobiological Station is now in the territories captured by Russia. Institutes in Kyiv, Kharkiv, Mykolaiv and Sumy, Chernobyl Institute for the Safety of Nuclear Power Plants were damaged. At the same time, it is important to use the historical experience of the Academy, which is the main scientific and technological platform of the country, in particular in new sections of mathematics, chemistry, biology, medicine, nanostructure research and nanotechnology development; radiophysics of millimeter and submillimeter ranges; immunobiotechnology, biosensors and molecular diagnostics; plant biotechnology and biophysics, biodegradation technologies; cryobiology and cryomedicine; neurophysiology; computer science, micro- and optoelectronics; aerospace technology.

In connection with this on May 4, 2022, the First Vice President of the National Academy of Sciences of Ukraine Volodymyr Horbulin met with the Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine General Valery Zaluzhny. The main topics of conversation were the development of the Armed Forces of Ukraine and the domestic defense industry. Experts suggested a strategy for how to act in the new conditions of Ukraine. The first is a political decision to refine the cruise missile - up to a range of 500 km. Ukraine needs a shield, this preliminary project was successfully defended in 2016. There is also an opportunity to create a hypersonic aircraft [1].

On April 21, 2022, by the Decree of the President of Ukraine № 266 the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of War was established. Its purpose is to develop a plan for the post-war reconstruction and development of transport, medical, social, communal, industrial and housing infrastructure, energy infrastructure, communications, military infrastructure and the military-industrial complex; structural modernization of the economy, overcoming unemployment, supporting families with children and vulnerable groups in difficult life circumstances, preservation of cultural heritage sites. For the participation of the National Academy of Sciences of Ukraine in the preparation for the National Council for the Recovery of Ukraine proposals On May 4, 2022, the Commission for the Restoration and Development of Ukraine in the war and postwar periods has been organized in the Academy.

Now Academy is conducting research deals with a strengthening the defense capabilities and security of the country and studying the social consequences of the war. The result was the creation of the first domestic models of transparent armor that meet NATO standards, X-band radar station and drone detection system, camouflage composite coatings, new elements of radio and optoelectronics for weapons. Developments are aimed at improving the tactical and technical characteristics of ammunition, missile systems, the level of ballistic protection, the survivability of equipment. Biomaterials for bone regeneration, modern cryopreservation technology for blood cells, hemostatic agents and bandages for complex burns and wounds have been developed for military medicine. New functional substances and materials of chemical production, cybersecurity of critical infrastructure objects, ultrasonic

methods of surface modification and diagnostics of new metallic materials are being developed.

For example, Paton Electric Welding Institute handed to the Ukrainian army modern high-tech optical devices. It handed over to the National Military Medical Clinical Center and the hospital on of Zhytomyr Region devices for welding living tissues PATONMED and instruments for surgery. Paton Electric Welding Institute also gave welding materials for repair and restoration battalions to the Armed Forces of Ukraine. Another 300 kg of welding materials were donated for the needs of the Territorial Defense of Kyiv.

The Institute of Renewable Energy gave an autonomous portable solar power plant for use in combat. Despite the shelling and destruction of the V.M. Bakul Institute of Superhard Materials as a result of a missile strike by the Russian armed forces, it conducts fundamental and applied research. The institute has developed technologies for the production of 5th class bulletproof vests from silicon carbide, production of boron carbide bullets for bearings, mortar barrels and grenade launchers.

Results of the International Research and Training Center for Information Technologies and Systems of the National Academy of Sciences and the Ministry of Education and Science of Ukraine have been received within the Target Scientific and Technical Program of Defense Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. The Center's developments were adopted by the State Border Guard Service of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine. Domestic unmanned aerial vehicles, whose onboard equipment includes systems developed by the Center, find up-to-date intelligence in all areas of combat operations and adjust artillery fire [2-6].

References

1. Національна академія наук України. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9028>
2. Національна академія наук України. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9033>
3. Національна академія наук України. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8782>
4. Національна академія наук України. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8782>
5. Національна академія наук України. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8889>
6. Національна академія наук України. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8827>

Наталія Бак
канд. екон. наук, доцент
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна

ПОДАТКОВІ РЕАЛІЇ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Російська агресія проти незалежної суверенної держави змінила спосіб функціонування всіх економічних суб'єктів в Україні, зокрема привнесла небажані новації у механізм фінансового забезпечення їхньої життєдіяльності. Об'єктивно сучасний стан фінансової безпеки вітчизняних домогосподарств, бізнесу й органів влади значно погіршився, набувши загрозливих ознак. Одним з таких його показників стало зниження суверенного кредитного рейтингу України до рівня Саа3 та зміна прогнозу рейтингового агентства Moody's на негативний [1]. Структурним компонентом системи фінансової безпеки держави залишається фінансова безпека її територій. Якщо ж акцентувати увагу на людиноцентричності державної політики в усіх її вимірах, то йдеться про фінансову безпеку не просто територій, а окремих територіальних громад (ТГ).

Необхідність акумулювати ресурси для подолання загроз національній безпеці логічно призвела до окремих радикальних змін в економічній політиці центральної влади за різними її напрямками. Серед інших своїм новаторством виділяються зміни в податковому та митному законодавстві (наприклад, [2]), які вплинули, насамперед, на фінансовий стан платників податків. Проте у фінансових відносинах аксіомою є взаємність: за наявності виграшу (в нашому випадку – пільг) в одних осіб виникають, як правило, втрати в інших економічних суб'єктів. Серед заручників такої ситуації - територіальні громади, втрати доходів бюджетів яких обраховуються вже десятками мільярдів гривень [3]. Базуючись на минулорічних показниках, зауважимо, що податкові надходження складали в середньому по Україні не менше 40% (у 2020 році - навіть 67%) усіх доходів місцевих бюджетів. Вагомі ризики неотримання запланованих податків зумовлені, насамперед, пільгами, наданими платникам єдиного податку та плати за землю – надходжень, частка яких у сукупних доходах місцевих бюджетах складала, відповідно, не менше 8% і 6,7%. Негативну роль у фінансуванні потреб ТГ також зіграло встановлення нульової ставки акцизного податку на пальне, надходження якого формували близько 1,5% усіх доходів місцевих бюджетів України.

Об'єктивно, наведені показники суттєво різняться залежно від групи місцевих бюджетів. Зокрема, найбільш вагомими (і в абсолютному, і у відносному вимірах) податкові втрати є для бюджетів сільських ТГ. Недоотримання запланованих податкових надходжень – це реалізована загроза їхній податковій безпеці. Крім того, доцільно вести мову про наступні напрямки впливу податкової політики на стан фінансової безпеки ТГ:

- податкові надходження формували понад 85% усіх доходів Державного бюджету України. Відповідно, їх недоотримання загрожувало зменшенням

вагомого джерела доходів місцевих бюджетів – офіційних трансфертів від органів влади інших рівнів. Так, за перший квартал 2022 року до місцевих бюджетів України надійшла тільки п'ята частина уточненої запланованої річної суми [4];

- успішна практика минулих років щодо формування податкових надходжень місцевих бюджетів (щорічне перевиконання планових показників, за винятком 2020 року) привела до відсутності в більшості органів місцевого самоврядування напрацьованої системи запобіжних заходів у разі виникнення критичної ситуації щодо стану податкової безпеки ТГ;

- рішення центральних органів влади про тотальне надання пільг по місцевих податках без урахування територіальної специфіки (наприклад, відмінності в умовах ведення фінансово-господарської діяльності в тилувій чи прифронтовій зонах) і відповідної компенсації втрат доходів бюджетів створює на майбутнє прецедент негативного потужного зовнішнього адміністративного впливу на фінансову стійкість ТГ, а також ставить під сумнів подальше просування країни на шляху демократичних реформ у сфері публічних фінансів.

Комплексність поняття фінансової безпеки ТГ [5, с. 100-102] потребує врахування різних чинників забезпечення її податкової складової за форс-мажорних обставин. Тому підтримую законодавчі новації, втілення яких дозволяє оптимізувати податкове навантаження на суб'єктів бізнесу, відповідно, й населення як реального платника всіх податків.

Одночасно органам влади, насамперед, на місцевому рівні доцільно проаналізувати фінансово-економічну ситуацію з метою пошуку прийнятних в умовах воєнного стану внутрішніх резервів нарощування податкових доходів. Такими можуть стати:

- інвентаризація майнових об'єктів, які перебувають у власності приватних осіб, з наступним застосуванням заходів впливу щодо виконання ними обов'язку по сплаті податку на майно (донедавна він формував близько 12,5% усіх податкових надходжень місцевих бюджетів);

- посилення співпраці з контролюючими органами з метою забезпечення отримання в автоматичному режимі актуальної інформації про всіх платників податків до місцевих бюджетів, а не тільки про юридичних осіб, як це передбачено чинними нормативними документами [6];

- забезпечення максимальної прозорості процесу формування та використання місцевих бюджетів задля надання місцевим власникам бізнесу додаткової мотивації виконувати податкові зобов'язання, незважаючи на можливість отримання податкових пільг, а також створювати нові робочі місця й детінізувати процес оплати праці;

- долучення до процесу розташування на власній території суб'єктів господарювання, переміщених із небезпечних зон, шляхом надання їм найбільшого сприяння щодо використання місцевих ресурсів (земельних ділянок, виробничих приміщень тощо).

Природно, в умовах воєнного часу неможливо застосовувати традиційні заходи податкової політики, тим більше, складно вести мову про фінансову

безпеку ТГ, які перебувають в абсолютно відмінних умовах. Але нелегкі часи потребують непростих рішень, насамперед тих, які базуються на усвідомленні пріоритету національних інтересів, збалансуванні фінансових інтересів усіх учасників процесу оподаткування та безперервному розвитку демократичних засад функціонування українського суспільства в усіх його секторах і на кожному рівні.

Список використаних джерел

1. Кредитні рейтинги державних цінних паперів - 2022. Міністерство фінансів України : *веб-сайт*. URL : https://mof.gov.ua/uk/credit_ratings_2019-345 (дата звернення: 24.05.2022).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 3 бер. 2022 р. № 2118-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> ; Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15 бер. 2022 р. № 2118-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> ; Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24 бер. 2022 р. № 2142-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення: 24.05.2022).

3. Місцеві бюджети через податкові пільги на час війни втратили 50-60 млрд грн – Виконавчий директор АМУ Олександр Слобожан. Асоціація міст України : *веб-сайт*. 2022. 5 травня. URL : <https://auc.org.ua/novyna/miscevi-byudzhety-cherez-podatkovi-pilgy-na-chas-viyny-vtratyly-50-60-mlrd-grn-vykonavchu> (дата звернення: 24.05.2022).

4. Доходи : Open Budget : *веб-сайт*. URL : <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 27.05.2022).

5. Бак Н.А. Фінансова безпека територіальних громад в Україні: сутність, структурні складові, загрози. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 1. С. 98-110.

6. Про затвердження Порядку обміну інформацією між органами, що контролюють справляння надходжень бюджету, та органами місцевого самоврядування : постанова Кабінету Міністрів України від 16 черв. 2021 р. № 627. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/627-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.05.2022).

Вікторія Булавинець

канд. екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Едіта Томлянович

здобувачка вищої освіти ОС Магістр

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Російська агресія завдала відчутного удару по всіх сферах життя в Україні. Постраждала і бюджетна сфера, адже прямим наслідком повномасштабного вторгнення стало суттєве зниження доходів бюджету та значне зростання військових і соціальних видатків. Так, за 5 місяців 2022 р. Державний бюджет виконано з дефіцитом у 263,2 млрд грн, а касові видатки державного бюджету за січень – травень 2022 р. становили 783,6 млрд. грн, з яких 740 млрд грн – видатки загального фонду [1]. Тому Уряд змушений був змінити підходи до управління бюджетними ресурсами. Особливу увагу було приділено підвищенню ефективності казначейського обслуговування розпорядників коштів та інших клієнтів за платіжними документами.

В умовах воєнного стану вступила в дію Постанова Кабінету Міністрів України №590 «Порядок виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» від 09.06.2021р [2]. У даній Постанові чітко визначено алгоритм роботи органів Казначейства в особливих умовах, надані додаткові повноваження щодо прийняття відповідальних рішень. Зокрема, це стосується відключення від системи електронних платежів Національного банку, про що невідкладно будь-якими засобами зв'язку необхідно повідомити Національний банк та Міністерство фінансів. Також цією Постановою надані повноваження щодо залучення працівників казначейства до виконання своїх безпосередніх обов'язків у вихідні та святкові дні. Однак, у травні 2022 року були внесені численні зміни у даний Порядок, якими розширено перелік пріоритетних видатків бюджетів в умовах воєнного стану [3].

Особливої уваги заслуговує п. 19 даного Порядку, котрим розширено перелік видатків, за якими відкриття асигнувань із загального фонду Державного бюджету здійснюється у першочерговому порядку, а також уточнений та розширений перелік видатків другої черги, за якими здійснюються платежі за дорученнями клієнтів з урахуванням ресурсної забезпеченості єдиного казначейського рахунка. Наголос зроблено на тому, що на період дії воєнного стану правило «захищених статей» не застосовується, а першочерговими є видатки на національну безпеку і оборону та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану, а також розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів, залучених до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану. Зокрема, це стосується: «оплати послуг оренди електричного обладнання

(генераторів) та обслуговування автомобільним транспортом; придбання паливно-мастильних матеріалів (талонів), запчастин та матеріалів для ремонту і оренди автомобільного транспорту; оплати послуг з ремонту і технічного обслуговування автомобільного транспорту і спеціалізованого обладнання для миття автотранспорту; придбання матеріалів та запчастин для міського електричного транспорту (трамваїв, тролейбусів, електробусів, метрополітену); оплати видатків із благоустрою населених пунктів; оплати послуг з очищення систем каналізації, проведення контролю за якістю стічних вод, відбору проб та їх хімічного аналізу; оплати послуг з поточного ремонту та технічного обслуговування обладнання, техніки, механізмів, локальної мережі, охоронної сигналізації, систем вентиляції, технічного обслуговування та утримання в належному стані внутрішніх та зовнішніх мереж тепло-, водо-, електро-, газопостачання та водовідведення; виконання ремонтно-будівельних робіт з реконструкції та капітального ремонту приміщень для розміщення внутрішньо переміщених (евакуйованих) осіб; придбання господарських, будівельних товарів та інвентарю для проведення ремонтно-реставраційних робіт та ліквідації аварійного стану на пам'ятках культурної спадщини та пам'ятках архітектури господарським способом; фінансування заходів з благоустрою населених пунктів, забезпечення безперервної роботи об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, національних електронних інформаційних ресурсів та державних інформаційно-комунікаційних систем тощо» [3].

Отже, задля оптимізації забезпечення фінансовими ресурсами першочергових потреб держави в сфері національної безпеки та оборони, соціальної підтримки осіб, котрі постраждали від воєнних дій, стимулювання підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, Урядом та Верховною Радою України прийнята низка оперативних та ефективних рішень, якими: уточнено питання здійснення Казначейством та його територіальними органами пріоритетних видатків в особливому режимі в умовах воєнного стану; організовано діяльність щодо додаткового спрямування коштів державного бюджету для підвищення обороноздатності України, зокрема на розвиток, закупівлю, модернізацію та ремонт озброєння і військової техніки для потреб Збройних Сил України; врегульовано питання здійснення державного фінансового контролю використання державних ресурсів в умовах воєнного стану; унормовано додаткові питання фінансового забезпечення обороноздатності і безпеки держави, підтримки внутрішньо переміщених осіб та застрахованих осіб у зв'язку із втратою частини зарплати та виплати пенсій.

Список використаних джерел

1. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/u_travni_2022_r_do_zagalnogo_fondu_derzhavnogo_biu_dzhetu_nadiishlo_1013_mlrd_grn-3465

2. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: Наказ Міністерства фінансів України від 09.06.2021 №590. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>

3. За пропозиціями АМУ Уряд доповнив перелік видатків, які можуть здійснюватися в умовах воєнного стану // Асоціація міст України. 2022. 24 травня. URL: <https://auc.org.ua/novyna/za-propozyciyamy-amu-uryad-dopovnyv-perelik-vydatkiv-yaki-mozhut-zdiysnyuvatysya-v-umovah-0>

Volodymyr Halanets

*PhD in Public Administration, Assoc. Prof.
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine*

ECONOMIC AND SOCIAL CONSEQUENCES OF MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE

Russia's invasion of Ukraine has had the most significant impact on world food markets, including international prices for wheat, corn and vegetable oils. This could lead to the deepest food crisis in modern human history.

The FAO food price index averaged 159.3 points in March, 12.6% higher than in February, when it reached its highest level since its inception in 1990. [1]

Wheat is a key commodity for global food security. Ukraine exports about 10% of all wheat and 16% of all corn in the world.

Due to the Russian invasion of Ukraine, farmers were unable to sow grain in time. Large areas of agricultural land in areas of hostilities need demining.

The low supply of fuel and mineral fertilizers makes it difficult to farm in other relatively safer regions. Lack of seeds, fuel and fertilizers will lead to a significant reduction in production and exports. [2]

Half of the grain purchased by the UN World Food Program for about 120 million people who are malnourished every day was grown in Ukraine. Buying grain in Ukraine was profitable and logistically convenient until Russia blocked Ukrainian ports and mined almost half of the Black Sea. Grain exports from Ukraine have been suspended, threatening the world's food shortage.

There is a danger that world markets will lose about 60 million tons of wheat, 38 million tons of corn and 10.5 million tons of barley, which means that world grain exports will decline significantly. More than 400 million people in the world depend on grain supplies from Ukraine. [2]

In conditions of war, a deficit of production and exports is inevitable. The increase in world grain prices has already begun, the price of wheat has risen by 26%, or almost \$ 85 per ton. In the medium term, the cessation of exports from Ukraine in 2022 could lead to an increase in world market prices by more than 30%. The global humanitarian crisis is gradually beginning. Hundreds of millions of people in low-income grain-importing countries are at risk of food shortages.

To prevent a food crisis and support farmers during sowing, the Ukrainian government has approved changes to provide financial state support. The total need for funds for such works is about UAH 100 billion. [3]. The Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine cooperates with the UN World Food Program.

Another important aspect of military aggression against Ukraine is the aggravation of social issues. After the start of the full-scale war, more than 8 million Ukrainians registered as internally displaced persons. According to the International Organization for Migration, the share of migrants has increased to 17.5% of the population of Ukraine [4]. According to the International Labor Organization (ILO), about 4.8 million jobs have been lost in Ukraine [5].

In the context of the humanitarian crisis caused by Russia's aggression against Ukraine, labor markets in neighboring countries are also experiencing serious shocks.

According to experts, in the event of escalation of hostilities, the loss of employment in Ukraine will increase to 7 million jobs. Neighboring countries have received more than 5.23 million Ukrainian refugees. Among them, 2.75 million refugees are citizens of working age; of which 1.2 million lost or quit their jobs. [5]

Many businesses found themselves in areas of active hostilities and were forced to evacuate to safer regions or stop working. However, even those businesses that are relatively far from bombing areas suffer from logistics problems and a shortage of raw materials. Only 17% of companies are fully operational, with one in three not working. A third of entrepreneurs plan to resume operations. Companies that provide services and have foreign clients, or represent intellectual and creative professions, find it easier to leave and resume work in relatively safe places. Farmers, manufacturing and logistics companies are territorially linked, so they are limited in their mobility.

The total amount of documented damage to Ukraine's infrastructure due to the destruction during the war has already reached more than 94.3 billion USD, it is almost 2.8 trillion UAH. According to the latest estimates of analysts, the war destroyed or damaged 35.2 million square meters of housing for 31 billion USD. [6].

On May 19, 2022, the European Parliament voted to abolish customs duties and restrictions on Ukrainian exports. This step will expand the markets for Ukrainian producers.

Accelerating long-term economic growth and ensuring its sustainability requires a transition to an investment-oriented economic model and increasing the production of high value-added goods that are in demand in both domestic and international markets.

Cooperation between Ukraine and the world in preventing the aggravation of the food crisis requires the unblocking of Ukrainian ports and shipping lanes in order to ensure logistical links in the supply of agricultural products. To stabilize the situation, it is important to ensure the logistics of agricultural supplies from Ukraine - through unblocked ports and through alternative routes. In addition, small and medium-sized Ukrainian farms and agricultural enterprises, which play an important role in ensuring national and global food security, also need urgent assistance.

References

1. Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL: <https://www.fao.org/>
2. Kyiv School of Economics. URL: <https://kse.ua/ua/>
3. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL:

<https://minagro.gov.ua/>

4. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/>

5. International Labor Organization. <https://www-ilo-org>

6. UN World Food Program. URL: <https://www.wfp.org>.

Василь Добіжа

канд. політ. наук, доцент

Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця, Україна

ВІЙСЬКОВА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Виклики і завдання, що постали перед українським суспільством наприкінці зими 2022 року покликані захистити незалежність і суверенітет України, а також її цивілізаційний вибір. Тому очевидно, що захисною реакцією українського громадянського суспільства стало зростання мілітаристських проявів в усіх сферах суспільного життя.

Мілітаризмом (від лат. *Militaris* – військовий) прийнято вважати домінування воєнних ціннісних уявлень, способів мислення та поведінки у невоєнних сферах політики і суспільства. Виник в середині XIX століття для позначення режиму правління і політики Наполеона III у Франції. Ознаками мілітаризму є домінування мілітарної сфери порівняно з іншими сферами політики, позитивна оцінка війни (досягнення поставленої мети засобами збройного насильства), засвоєння командної ієрархії, подібної до армійської, в економічному житті та соціальних відносинах, привілейоване становище військових [1, с.488].

Похідне поняття «мілітарна культура» дозволяє реально проаналізувати та простежити поведінку людини і суспільства в екстремальних ситуаціях війни, збройних конфліктів, а також дослідити ті сторони життя мирного часу, які визначають підготовку людини до подібного роду ситуацій і відображають їх наслідки. Отже, історичним фоном даної проблематики є підготовка суспільства і людини до війни, входження до неї, перебіг військових дій і вихід із війни. Мілітарна культура характеризує армію, військову організацію суспільства як в мирний час, так і під час воєнного стану, а також демонструє «людський вимір» всього суспільства з позицій війни.

Тому сутність явища «мілітаризм» слід розкривати і як ідеологічну доктрину, і як політичний світогляд та спосіб життя, і як трансформацію суспільної свідомості з врахуванням воєнних інтересів.

Як ціннісна система вона включає переконання, установки та символи, звернені на військову сферу в цілому та військову організацію суспільства, що передбачає вивчення таких категорій, як «війна», «світ», «військова організація суспільства», «армія», «національна безпека», «збройний конфлікт» тощо.

Військова культура включає в себе елементи суспільної свідомості та духовної культури країни або регіону, які пов'язані з військово-політичними інститутами та процесами. Вона представляє керівні принципи поведінки у військовій сфері, норми, ідеали, що забезпечують єдність та взаємодію інститутів та організацій, надаючи цілісність та інтегрованість військової сфері. Як складові елементи військова культура включає в себе традиції, що сформувалися протягом багатьох поколінь щодо військового захисту суспільства, чинні норми військової справи, ідеї, концепції та переконання народу стосовно озброєного захисту існуючої політичної системи та вітчизни в цілому.

Практичний аспект поняття «військова культура суспільства» дозволяють визначити міжнародні рейтинги, що порівнюють воєнний потенціал держав світу.

Так, рейтинг країн з військової потужності відображає індекс Global Firepower (GFP) 2022. Він об'єднує понад 50 різних критеріїв. Окрім чисельності армії, кількості танків, кораблів, літаків та іншої військової техніки він також враховує рівень фінансування військової сфери, транспортну інфраструктуру країни, доступ до нафтопродуктів та інші фактори, що можуть вплинути на боєздатність армії. При цьому індекс не враховує фактор ядерної зброї. Чим менше значення індексу, тим потужнішу армію має країна. Перші три рядки Military Strength Ranking [2], згідно з останньою версією рейтингу, займають США, Росія та Китай, а Україна перебуває на 22-му місці. Цей рейтинг складено у 2022 році, ще до початку війни, але саме на нього посилаються численні аналітики, коли стверджують, що другій армії світу протистоїть двадцять друга.

Global Militarisation Index [3] дозволяє визначити рівень мілітаризації суспільства. Місце в рейтингу визначається наступним чином: порівняння частки військових витрат у валовому внутрішньому продукті (ВВП) і часткою витрат на охорону здоров'я (як частка ВВП); співвідношення між загальним числом збройних сил, кількістю лікарів і загальною чисельністю населення; співставлення кількості важких систем озброєння із загальною чисельністю населення. З моменту початку конфлікту на Донбасі, в лютому 2014 року, і на теперішній час рівень мілітаризації України помітно збільшився. Зараз Україна на 22-й позиції, тоді як в 2014 році ми посідали 41-е місце. Кількість військовослужбовців значно зросла, а основні системи озброєнь були всебічно модернізовані. З 2014 року по 2022 рік військовий бюджет України зріс на 62% до 4,6 мільярда доларів США, що становить 3,4% від ВВП, тоді як у 2014 році цей показник становив лише 2,2%.

Список використаних джерел

1. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. За ред. М.Головатого та О. Антонюка. К.: МАУП, 2005. 792 с.
2. 2022 Military Strength Ranking. *Global firepower*. URL: <https://www.globalfirepower.com>
3. Max Mutschler, Marius Bales. Global Militarisation Index: 2020. *BICC*. URL: <https://www.bicc.de>

Nataliya Kolomyychuk

*PhD in Economics, Associate Professor
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine*

Svitlana Savchuk

*PhD in Economics, Associate Professor
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine*

Nataliya Nalukova

*PhD in Economics
Head of the financial department of the Ozernyanska Territorial Community, Ukraine*

EXECUTION OF LOCAL BUDGETS IN A STATE OF MARTIAL LAW

Nowadays, it is extremely important to ensure prompt, proper and continuous implementation of local budgets during martial law. Real performance by local self-government bodies of their powers and their active influence on the socio-economic situation in the region directly depends on the sufficient amount of material and financial resources at their disposal. The conditions of the martial law led to the transformation of priorities both regarding the implementation of expenditures of local budgets and the accumulation of income sources.

Therefore, in order to meet the vital needs of residents of territorial communities and the effective functioning of the budget sphere during the period of martial law, the state authorities adopted a number of operational and effective decisions.

First of all, it should be noted that the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 11, 2022 No. 252 “Some issues of formation and implementation of local budgets during the period of martial law” provides for the introduction of changes to the procedure for the exercise of powers by the State Treasury Service in a special regime in the conditions martial law, in the context of which the list of budget expenditures has been expanded, as well as the creation of conditions for timely and prompt response to the needs of financial support for measures of territorial defense, protection of public safety and the functioning of the budget sphere, communal enterprises. In addition, to ensure the functioning of the budget sphere, budgetary procedures at the local level have been simplified in order to maximally satisfy the needs of citizens, taking into account the current conditions. At the same time, local self-government bodies are empowered to make the necessary management decisions to solve the priority needs of communities. In particular, with regard to the financing of measures for the improvement of settlements, ensuring the uninterrupted operation of critical information infrastructure facilities, national electronic information resources and state information and communication systems, etc. [1].

The special conditions of the martial law determine, accordingly, a special mode of execution of local budgets, ensuring its completeness, timeliness and continuity.

In the context of the Law of Ukraine “On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Validity of Rules for the Period of Martial Law” there are changes that significantly affected the level of revenues to local budgets and their ability to finance the appropriate amount of

expenditures for the most complete consideration of the needs of territorial communities.

In particular, we note the following changes regarding taxation with a single tax from April 1, 2022, including:

- the possibility not to pay this tax by individuals - entrepreneurs - taxpayers of groups 1 and 2 throughout the country;
- expansion of the list of taxpayers who can be included in the simplified taxation system - on the 3rd group at the expense of legal entities - business entities of any organizational and legal form;
- increase of the income limit for taxpayers of group 3 to UAH 10 billion. per year, removal of restrictions on the number of employees;
- increase in the number of taxpayers who will not pay land tax at the expense of taxpayers who will switch from the general to the simplified taxation system;
- reduction of the single tax rate for group 3 taxpayers to 2% of income, etc.

The non-receipt of part of the excise tax by local self-government budgets will be affected by the setting of its rate on fuel in the amount of 0 euros in general until the martial law is lifted.

In addition, the taxation of land tax and land rent from March 2022 until the end of the following year was abolished, after which martial law was abolished in the territories where hostilities are taking place, in the temporarily occupied territories, and the payment of the minimum tax obligation for 2022 was also canceled and 2023, the environmental tax for 2022 was canceled in the territories where hostilities are taking place, in the temporarily occupied territories, the list of which is determined by the Cabinet of Ministers of Ukraine [2].

The analysis of the implementation of the budget of the Ozernyanska Rural Territorial Community for the 1st quarter of 2022 compared to the same period of 2021 shows, in general, the receipt of income sources at the level of UAH 12,523.8 thousand hryvnias, which indicates an increase in their volume in the reporting period by UAH 656.0 thousand hryvnias. The expenditure part of the budget was completed in the amount of 13,241.6 thousand hryvnias with growth in the current period by 1,253.6 thousand hryvnias.

Regarding the implementation of the revenue part of the specified local budget, we note an increase in the part of the general fund by UAH 203,000. and vice versa, a decrease of 236.6 thousand hryvnias - on a special fund. Although tax revenues accumulated in the current year amount to 186.3 thousand hryvnias more than in the same period of the previous year and, accordingly, the amount of increase was 1271,000 hryvnias, however, taking into account the above changes, still in the part of internal taxes on goods and services (excise duty on the sale of fuel) there was a decrease in the amount of taxes by 175, 4 thousand hryvnias.

In the 1st quarter of 2022, a decrease in the amount of non-tax revenues by 220.5 thousand hryvnias was also observed in comparison with the indicator of 2021, which, accordingly, was reflected in the structure of revenues of the budget of the Ozernyanska rural territorial community, where such revenues in 1 st quarter in 2022, due to the conditions of martial law, it was only 1.1%, while their share in 2021 was 2.9%, and in 2020 - 3.5%.

In total, the local budget's own revenues accumulated at the level of 3,979.1 thousand hryvnias, which is 34.4 thousand hryvnias less than the corresponding indicator in the same period last year, which led to a decrease in their share in the overall structure of the budget.

In addition, it is worth paying attention to the increase in the amount of subventions received for the local budget and the growth of their share in the structure of the revenue part of the budget by almost 5%.

Thus, according to the results of the analysis of its implementation, taking into account the period of martial law, the main sources of own income of the budget of the Ozernyanska rural territorial community in the general fund are: income taxes, income taxes, taxes on the increase in market value (1,821.8 thousand hryvnias, or 46% of the total revenue), local taxes and fees (1,798.5 thousand hryvnias, or 45%), internal taxes on goods and services (231.4 thousand hryvnias, or 6%).

However, in the context of the adopted legislative changes in the modern conditions of martial law, significant changes were observed in the part of the accumulation of such main sources of income as personal income tax, which is paid by tax agents from income other than wages, excise tax on the sale of fuel.

As for the implementation of the expenditure part of the local budget, during the analyzed period, its growth was observed both in general by UAH 1,230.4 thousand and in special (UAH 31.3 thousand) funds. At the same time, the main financing was carried out according to current expenses.

The analysis of the implementation of the expenditure part of the budget of the Ozernyanska rural territorial community shows an increase in the 1st quarter of 2022 compared to the 1st quarter. 2021 financing of education (for 942.3 thousand hryvnias), social protection and social security (for 434.5 thousand hryvnias), interbudgetary transfers "Other subventions from the local budget" (for 87.9 thousand hryvnias), culture and art (for 63,000 hryvnias).

However, the adopted changes to the current legislation in the conditions of martial law caused the need for priority funding of protected budget items and a corresponding reduction in such areas as: public administration (by 229.1 thousand hryvnias due to the need to save on wages), security of health (127.5 thousand hryvnias - due to the reduction of staff units and reorganization of health care institutions), activities of local fire protection (by 11.3 thousand hryvnias - due to changes in the institution's staff list), housing and communal services (6.1 thousand hryvnias). In addition, in general, no funds were allocated for the maintenance and development of highways and road infrastructure, physical culture and sports.

However, it is still worth noting that the financing of expenditures from the specified budget, even taking into account the current conditions, was carried out based on their effectiveness and priority, taking into account the assessment of the degree of achievement of the expected results.

Thus, ensuring the balance and effectiveness of local budgets is an urgent task of implementing the main directions of budget policy at the local level for the maximum satisfaction of local public goods.

References

1. Some issues of formation and implementation of local budgets during martial law: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 11, 2022 No. 252. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhetiv-u-period-voyennogo-stanu-252>
2. On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the application of norms during the period of martial law: Law of Ukraine dated March 15, 2022 No. 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
3. Report on the implementation of the budget of the Ozernyanska rural territorial community for the 1st quarter of 2020-2022.

Любов Мельничук

канд. політ. наук, доцент

*Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

ГУМАНІТАРНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ НА ТЛІ АГРЕСИВНИХ ДІЙ РФ

*Справжній друг любить за всякого часу, він брат, народжений на час лиха
(Притчі 17:17)*

Війна – найстрашніша подія в житті Людини, що несе зло, біль, втрату близьких та рідних. На жаль, на даний момент Україна зазнає втручання військ рф на свою територію. Повномасштабне вторгнення росії в Україну розпочалося 24 лютого 2022 року після тривалого військового нарощування сил на україно-російському кордоні та визнання росією утворень ДНР та ЛНР як незалежних держав.

Україна межує не лише з росією, а й з Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Молдовою і Білорусією. Так, справжню потужну руку підтримки простягнули Україні у важкі часи деякі сусідні держави, серед яких варто відзначити Румунію. Протягом останніх кількох років відбулося перезавантаження українсько-румунських стосунків на основі дружби, добросусідства, взаємної довіри та підтримки з одночасним дистанціюванням від складних проблем минулого, успадкованих сторонами від тоталітарних режимів. Україна та Румунія тісно пов'язані між собою не лише наявністю спільного кордону (613,8 км, у тому числі річкового 292,2 км і морського 33 км), а й спільним історичним і культурним минулим.

Румунія завжди підтримувала Євромайдан та європейський вибір України, її територіальну цілісність і незалежність. В цей час відбувся перегляд

пріоритетів зовнішньої політики, засудження російської агресії проти нашої держави, що свідчить про прагнення до «перезавантаження» міждержавних відносин та посилення двосторонньої співпраці. Тим більше, що росія вважає її об'єктом атаки у випадку прямого військового конфлікту з НАТО [6].

11 травня 2014 р. МЗС Румунії оприлюднило прес-комюніке, у якому засудило організацію так званих референдумів у Донецьку та Луганську, «які є невід'ємною частиною незалежної та суверенної України». Організація згаданих референдумів кваліфікована у документі як додатковий провокаційний акт, що є частиною заходів, спрямованих проти суверенітету та територіальної цілісності України, в тому числі, незаконної анексії Криму російською федерацією 21 березня 2014 р.. МЗС Румунії закликала рф не визнавати так звані референдуми від 11 травня 2014 р. та їх результати, а також поважати територіальну цілісність і суверенітет України та повернутися до дотримання міжнародного права, Румунія сьогодні жорстко і послідовно критикує політику Москви, виступаючи за посилення санкцій проти рф, а президент Румунії, неодноразово заявляв про підтримку територіальної цілісності України.

Румунія завжди була солідарна з Україною. У наш час Румунія ані в економічному плані, ані в політичному плані не пов'язана настільки з росією, щоб у Москви була реальна можливість вплинути на Бухарест. Звичайно, росіяни шукають таку можливість, однак згідно із соціологічним опитуванням, росія – лідер негативного сприйняття серед пересічних румунів та сприймається громадянами сусідньої держави як пряма загроза безпеки Румунії. Але враховуючи загальні настрої населення і політикуму, говорити про повернення до «business as usuall» з росією не варто. Ще 8 років тому, ек-міністр закордонних справ Т. Мелешкану, говорячи про відносини з сусідніми державами і про чорноморський регіон, дуже влучно охарактеризував суть їх відносин з рф однією фразою, що «перспективи наших відносин з росією будуть залежати від бажання і готовності росії будувати діалог на умовах взаємної поваги і з повним дотриманням норм міжнародного права».

У вересні 2014 р., під час саміту НАТО, Румунія погодилася надати Україні допомогу в реалізації реформи у секторі кібербезпеки і виділити 250 тис. євро військово-технічної допомоги та перерахувати 500 тис. євро у трастовий фонд Україна – НАТО з питань кібербезпеки. Румунія є основною країною Альянсу, яка відповідає за Трастовий фонд, спрямований на вирішення проблем у сфері кібербезпеки України.

Для обох сусідніх держав є актуальним питання посилення безпеки в Чорному морі, деокупація всіх територій України та обмеження стратегічної переваги росії в Придністров'ї. Погодившись на розміщення елементів ПРО США на своїй території Румунія сподівається отримати підтримку від США у Чорноморському регіоні і її залучення до майбутніх проектів транзиту енергоносіїв. Так, вже згаданий Теодор Мелешкану під час зустрічі з українським колегою у ході Мюнхенської конференції з питань безпеки (лютий 2017 р.) запевнив, що Румунія й надалі підтримуватиме Україну та її

зусилля у будь-якому міжнародному форматі, який сприятиме відновленню територіальної цілісності України [5].

Варто зазначити, що 1 лютого 2017 р. була 25-та річниця встановлення дипломатичних відносин між Україною та Румунією. Так, договірно-правова база між Україною та Румунією складає 56 чинних документів, 15 з яких підписані і ратифіковані впродовж 2014-2017 рр. З нагоди ювілейної дати Президент України П. Порошенко направив вітання Президенту Румунії К. Йоханнісу та підкреслив, що «ми високо цінуємо дружбу і міцне партнерство з Румунією та важливу підтримку і допомогу Вашої країни у захисті територіальної цілісності і суверенітету нашої країни та боротьбі проти зовнішньої агресії».

Важливим для розвитку двосторонніх відносин України та Румунії було спільне бачення можливої миротворчої місії ООН на Донбасі. У вересні 2017 р. міністри закордонних справ України та Румунії зустрілися під час 72-ї сесії ГА ООН в Нью-Йорку Міністр, де П. Клімкін поінформував свого румунського колегу Т. Мелешкану про позицію України щодо започаткування операції ООН з підтримання миру на Донбасі. Зі свого боку, Т. Мелешкану заявив про розуміння та цілковиту підтримку української позиції у цьому питанні. Міністр закордонних справ Румунії підтвердив незмінну позицію Румунії у питаннях суверенітету та територіальної цілісності України, підтримки євроінтеграційних прагнень України, зокрема під час 5-го саміту «Східного партнерства».

Надзвичайно актуальним був візит президент Румунії Клаус Йоганніса в Україну 16 червня 2022 року разом з лідерами Німеччини, Франції та Італії, що продемонструвало рішучу підтримку України. Під час візиту він заявив, що підтримка України у війні з росією має включати пропозицію статусу кандидата на членство у ЄС. «На мою думку, статус кандидата має бути наданий якомога швидше, це правильне рішення з точки зору моралі, економіки та безпеки», – підкреслив К. Йоганніс.

Писати про потужність гуманітарної допомоги з боку Румунії на даний момент є надзвичайно актуальним, однак водночас і небезпечним, адже ворог «не спить». Варто зазначити, що у Румунії створили канал гуманітарної допомоги до України, на румунському кордоні у місті Сірет відкрили Хаб, з метою отримання та направлення в Україну допомоги зі всього світу [2]. Значну частину медикаментів з Румунії передали Ізмаїльській районній державній адміністрації, яка розподілить допомогу у військові частини [4]. Вагому підтримку отримує Україна від Союзу українців Румунії, зокрема румунсько-український в пунктах пропуску Сігет-Солотвино та Халмеу-Дякове перетнули десятки автоколоні з гуманітарною допомогою.

Наразі депутатам та волонтерам вдалося налагодити зелений коридор для вантажівок та суден з гуманітарною допомогою, яка без перешкод доїжджає до прикордонних українських міст, а згодом направляється в регіони, які постраждали від війни або ж в населені пункти на лінії фронту.

Таким чином, українсько-румунські відносини на сучасному етапі зазнали кардинального оновлення та шлях від взаємних звинувачень та претензій до

широкої підтримки та взаємодії. Розуміючи загрози, які несе в собі російська агресія в Україні, нове румунське керівництво взяло курс на «перезавантаження» відносин з Україною та посилення двосторонньої співпраці.

Список використаних джерел

1. Відносини між Україною і Румунією зараз такі, як ніколи – посол. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2039191-vidnosini-miz-ukrainou-i-rumunieu-zaraz-taki-ak-nikoli-ranise-posol.html>
2. Допомога Україні: у Румунії створили канал гуманітарної допомоги. URL: <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/dopomoga-ukrayini-u-rumuniyi-stvorili-kanal-gumanitarnoyi-dopomogi-82213> .
3. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році. URL: http://www.niss.gov.ua/public/File/book_2017/Poslanya_druk_fin.pdf. 0 Ч.242
4. Румунія передала гуманітарну допомогу для українських бійців. URL: https://lb.ua/society/2022/02/28/507385_rumuniya_peredala_gumanitarnu.html
5. Союз українців Румунії зібрав та передав Україні гуманітарну допомогу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3419885-souz-ukrainciv-rumunii-zibrav-ta-peredav-ukraini-gumanitarnu-dopomogu.html>
6. Україна та Румунія мають спільне бачення можливої миротворчої місії ООН на Донбасі. URL: <http://romania.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/59922-ukrajina-ta-rumunija-majuty-spilyne-bachennya-mozhливої-mirotvorchoji-misiji-oon-na-donbasi>

Віктор Русін

канд. екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року росія розпочала відкритий військовий напад на Україну. У цей же день Президентом України було прийнято Указ «Про введення воєнного стану в Україні» та Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні».

Наслідки війни миттєво вплинули фактично на усі сфери життєдіяльності держави. Не виключенням стали і публічні закупівлі. В умовах воєнного стану країні потрібно було протистояти ворогу. Виникла нагальна потреба у здійсненні закупівель у зв'язку із виникненням об'єктивних обставин, що унеможлилювали дотримання замовником правил та строків для проведення процедур закупівлі або використання електронного каталогу. Виникали потреби придбання без затримок потрібних товарів, що вкрай необхідні для забезпечення обороноздатності та подолання наслідків військових дій на

відповідних територіях. Тому, уже 28.02.2022 року Кабінетом Міністрів України була прийнята Постанова № 169 «Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану». Цією постановою було передбачено, що в умовах воєнного стану в Україні оборонні та публічні закупівлі здійснюються без застосування процедур закупівель та спрощених закупівель, які визначені Законами України «Про публічні закупівлі» та «Про оборонні закупівлі». Прийняття цієї постанови було обумовлене необхідністю придбання в умовах воєнного стану потрібних товарів, робіт та послуг якомога швидше, без затримок. У першу чергу це стосувалось оборонної сфери.

Постановою № 169 було визначено, що відповідальною особою за проведення закупівель може бути не тільки уповноважена особа, а й може бути призначений будь-хто із працівників замовника. Звичайно, це може бути і уповноважена особа, на яку розпорядчим документом замовника покладається обов'язок проведення закупівель в період воєнного стану. Такі зміни були необхідними в силу того, що уповноважена особа з різних причин могла бути відсутня або не могла повноцінно виконувати свої обов'язки. Таким чином, було унеможливлено можливість зупинення проведення закупівель замовниками через відсутність уповноваженої особи, або через неможливість нею повноцінно виконувати свої обов'язки.

Звертаємо увагу на те, що у період воєнного стану під час оприлюднення інформації про здійсненні закупівлі можуть виникнути ризики розкриття відомостей, які можуть завдати шкоди як замовнику чи постачальнику, так і третім особам залежно від того, що саме і коли оприлюднюється. Оприлюднюючи таку інформацію замовник не завжди може оцінити її вплив, вагу та можливі негативні наслідки. Тому передбачено, що за умови здійснення закупівлі в електронній системі закупівель чи після укладання прямого договору замовник повинен буде оприлюднити звіт та договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель не пізніше ніж 20 днів з дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні. Однак, ця вимога щодо оприлюднення не застосовується до тих договорів, які містять інформацію з обмеженим доступом.

Державним замовникам у сфері оборони також дозволяється здійснювати попередню оплату для закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення. Наголосимо на тому, що в умовах воєнного стану не встановлено максимальної цінової межі на здійснення закупівлі.

Можемо виокремити й певні негативні наслідки дії на практиці норм постанови № 169. Виникають ризики закупівель товарів, робіт і послуг за завищеними цінами. Закупівлі здійснюються фактично без конкуренції. Також ускладняється пошук постачальників. Відсутність у постачальників інформації про закупівлі негативно впливає і на бізнес, який готовий співпрацювати із державою, однак не володіє інформацією кому, що і у яких обсягах потрібно.

Отже, на період дії в Україні воєнного стану замовники, у тому числі замовники у сфері оборони при здійсненні публічних закупівель товарів, робіт і послуг, вартість яких дорівнює або перевищує 50 тисяч гривень, мають

керуватися порядком, визначеним Постановою КМУ № 169, яка передбачає можливість здійснення публічних закупівель без застосування процедур закупівель та спрощених закупівель, визначених Законами України «Про публічні закупівлі» та «Про оборонні закупівлі», шляхом укладення прямих договорів. Фактично замовники отримали можливість здійснювати усі необхідні закупівлі напряду.

Вважаємо, що Постанова № 169 забезпечила можливість замовникам на початку війни купувати необхідне швидко та просто. Проте, варто буде поступово повертатися до прозорих закупівель, що забезпечить більш ефективне та відкрите використання публічних коштів.

Ірина Сидор

канд. екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ФІНАНСОВЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗРОСТАННЯ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ ГРОМАДЯН

З розвитком цифрової економіки, ІТтехнологій на фінансовому ринку представлено різноманітні послуги та їх продукти, найбільшою популярністю серед них користуються інвестування та заощадження, кредитування фізичних осіб, послуги страхування життя, здоров'я, пенсійне страхування та інші. Проте, попри військову агресію РФ, скорочення рівня доходів громадян, здійснення непередбачуваних витрат, втрата частини заощаджень ставить на порядок денний питання оптимізації управління власними фінансовими ресурсами. Задля ефективного управління фінансовими ресурсами населення з метою подальшого зростання його добробуту широкої популярності в останні роки набуває фінансовий консалтинг. Якщо послуги фінансових консультантів для юридичних осіб є широко розповсюдженою практикою в Україні й світі, то фінансове консультування населення – це ніша у сфері надання консультаційних послуг, яку необхідно розвивати.

Зниження життєвого рівня значної кількості населення країни в умовах сьогодення є негативною тенденцією, що є наслідком несприятливих процесів у перехідній економіці України. Найважливіші її прояви – зниження реальної заробітної плати і фактичного споживання матеріальних благ і послуг населенням, а як наслідок – збільшення кількості бідного населення. Особливо дані тенденції поглибилися в останні роки, що пов'язано із економічною кризою, військовими заходами на Сході країни, загрозою перед вторгненням агресора РФ, пандемією COVID-19 та інше. Саме тому особливо важливим питанням є проведення ряду заходів і програм щодо забезпечення зростання рівня доходів громадян, ефективного використання їх фінансових ресурсів, раціональне використання заощаджень населення та їх трансформація в

інвестиційні ресурси, а відтак, забезпечення зростання добробуту громадян. Ефективному впровадженню даних заходів є активне використання послуг фінансових консультантів, поширення фінансових знань та популяризація фінансової просвіти для населення, що дозволить оцінити перспективи покращення якості людського капіталу та забезпечити економічний розвиток країни загалом [2, с. 92].

Економічними експертами та фахівцями визначено, що однією з причин низького рівня життя населення країни є економічна або фінансова неграмотність громадян. Результати загальнонаціонального опитування населення, проведені відповідно до Проекту USAID «Трансформація фінансового сектору», який виконується компанією DAI Global LLC у 2021 році в Україні, показали, що «...сучасні українські користувачі фінансових послуг користуються ними інтуїтивно. Вони володіють лише базовими знаннями та навичками, що дозволяє використовувати здебільшого найпростіші послуги, зокрема платежі та розрахунки» [3].

В умовах постійного браку часу, некомпетентності та складності у виборі фінансових послуг, які представлені на фінансовому ринку країни сьогодні у світі широкої популярності набувають послуги фінансових консультантів як інструменту «оздоровлення» власних фінансових ресурсів домогосподарств. Проте в Україні такими послугами користуються лише 3,6% респондентів із 1165 чол. Найбільшу частку фінансової інформації українці отримують із фахової фінансової преси (59,2%), за рекомендаціями друзів та знайомих (32,6%), із сайтів новин у ЗМІ (30,5%) та інше.

Однак, подана інформація не завжди буває достовірною та корисною для споживача, адже може містити фейкові відомості про можливе отримання вигод, часто позиціонувати окремі фінансові інституції на умовах реклами, не позбавлені шахрайських ризиків на кшталт фінансової піраміди та інше.

Щоб зробити правильний і раціональний вибір, потрібно знати і враховувати відмінності у режимах оподаткування, рівні ліквідності, в співвідношеннях дохідності та ризику, мати знання із законодавчого регулювання та перспектив розвитку. Все вище перераховане входить у сферу компетентності фінансового консультанта, адже ця професія зобов'язує бути універсальним фахівцем з широкого спектру сучасних фінансових послуг: від основ фінансового та податкового законодавства до вирішення фінансових проблем кожної конкретної фірми, родини, людини. Фінансовий консультант допоможе сформулювати власні інвестиційні цілі, скласти особистий фінансовий план, надасть рекомендації потрібного інструменту інвестування.

Фінансове консультування населення – це «процес взаємодії консультанта і клієнта-фізичної особи, який ґрунтується на певній методиці або технології та передбачає надання інформації на платній або безоплатній основі у формі порад, висновків та рекомендацій з питань оптимізації, раціонального використання та прибуткового інвестування особистих коштів» [1, с. 95]. Фінансове консультування населення передбачає надання консультаційних послуг щодо оптимізації фінансових ресурсів громадян.

Основними перевагами для фізичної особи в отриманні кваліфікованих послуг незалежного фінансового консультанта є:

1) потреба та можливість отримати індивідуальні рекомендації та вибудувати довірливі та довготривалі відносини (світовий досвід яскраво демонструє участь фінансових консультантів у житті сім'ї, як, для прикладу, сімейний лікар);

2) незалежність особистого фінансового консультанта від фінансових інституцій та захист фінансових інтересів клієнта допоможе у майбутньому покращити матеріальний стан і добробут усього домогосподарства.

Діяльність фінансових консультантів пов'язана із необхідністю підвищення рівня доходів громадян, ефективного використання їх коштів, успішного вибору фінансових послуг, різноманітність яких представлена на фінансовому ринку, надання рекомендацій громадянам з приводу застосування новітніх технологій у своїх гаджетах для покращення комфорту у користуванні фінансовими послугами. Підґрунтям впровадження у повсякденне життя можливостей використання таких послуг є базові фінансові знання, які дозволяють визначити рівень фінансової грамотності громадян.

Таким чином, забезпечення ефективного функціонування інституту фінансового консультування в Україні є одним із вагомих пріоритетів, адже сприятиме забезпеченню зростання частки фінансово обізнаних громадян, у яких сформована фінансова культура, раціональна фінансова поведінка, закладено уміння та навички вільного користування фінансовими продуктами на фінансовому ринку: зросте ймовірність уникнення фінансового шахрайства, довіра до вітчизняних фінансових установ та організацій, можливість вдалого інвестування, що у перспективі сприятиме розвитку економіки країни загалом. Тому розвиток і ефективне функціонування інституту фінансового консультування забезпечує інтереси не лише широкого спектру фінансових консультантів, фінансових установ та організацій, юридичних і фізичних осіб, домогосподарств, а й держави загалом в контексті зростання довіри до її фінансових інституцій та забезпечення зростання інвестицій у розвиток економіки.

Список використаних джерел

1. Жукевич С. М., Карпишин Н. І. Фінансове консультування населення: теоретико-організаційні аспекти діяльності. *Економічний аналіз*. 2017. Том 27. № 2. С. 91-97.

2. Сидор І. П., Віятик І. В. Фінансове консультування та його вплив на зростання суспільного добробуту населення. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 4. С. 88-103.

3. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році. За результатами дослідження. Київ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ (дата звернення: 14.04.2022).

ГІБРИДНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ТРАДИЦІЙНОМУ ІНВЕСТУВАННЮ ПРОЄКТІВ ДЕРЖАВНО- ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Фінансова участь зацікавлених суб'єктів у проєктах державно-приватного партнерства здійснюється за допомогою відповідного інструментарію, який дає змогу створювати сприятливе середовище щодо залучення інвестицій приватного сектору для реалізації суспільно важливих цілей. Впродовж останніх років популяризації набувають «квазі» або гібридні фінансові інструменти. Етимологічне дослідження терміну «гібрид» свідчить про те, що воно має біологічне походження, під яким розуміють процес отримання нового генетичного виду внаслідок природного чи штучного схрещування генетично різних організмів. Це твердження запозичили науковці у фінансовій науці при вживанні поняття «гібридні фінансові інструменти». Проте в науковій літературі існують різні його тлумачення. Здобутки зарубіжних вчених Б. Шона і Дж. Гідді у розвитку структурних комбінацій є основою для подальшого вивчення гібридного фінансування. Великий внесок в цій сфері зробив Дж. Халл у своїй фундаментальній роботі «Параметри, ф'ючерси та інші похідні фінансові інструменти», який вважав, що гібридні фінансові інструменти поєднують складові декількох ринків, які постійно ускладнюються та змінюються [1]. Цими питаннями займалися також українські науковці. Так, А. Верхола, С. Дідик вважають, що це нові фінансові інструменти, які мають певні переваги як мінімум для однієї зі сторін укладеного контракту, зокрема: нижчу вартість залучення капіталу для емітента із збільшенням доходів інвестора; зниження ставки оподаткування для емітента чи інвестора; зменшення ризику, впливу встановленого обмінного курсу іноземної валюти [2, с. 133]. Український вчений В. Міщенко, вивчаючи гібридний капітал, трактує досліджуване поняття як інструмент банківського капіталу, який дає змогу керувати його рівнем, а також управляти структурою балансу в цілому [3, с. 32-33]. Крім того, дослідник окреслив напрями розвитку гібридного фінансування у вітчизняній та світовій практиці.

Гібридні фінансові інструменти – це новий вид фінансових інструментів, які володіють рисами як боргових, так і пайових інструментів. Квазі-інструменти можуть включати в себе субординований конвертований борг, привілейовані акції з прибутковістю, часто включаються варанти або опціони, які передбачають вимогу на активи. У західних країнах поширеним інструментом гібридного фінансування є мезонінне фінансування – це застосування сукупності інструментів залучення інвестицій в проєкт, де кредитор надає певну суму кредиту без вимоги застави майна, право субординованого погашення боргу, а також має право участі в прибутку, отриманого від реалізації проєкту. Ця форма фінансування надає можливість

суб'єктам підприємницької діяльності здійснювати великий розмір інвестицій, маючи при цьому незначний обсяг фінансових ресурсів. Вона включає мезонінні кредити (гібридний інструмент, при якому інвестор не має права вимагати заставу, однак може в майбутньому за визначеною ціною купити акції чи майно підприємства, яке реалізовує проєкт), кредити з правом участі у прибутку компанії (використання цього інструменту надає можливість інвестору брати участь в прибутку, однак йому забороняється бути співласником компанії, яка є ініціатором проєкту) та пасивну участь (передбачає вкладення інвестором коштів в проєкт та отримання ним права участі в статутному капіталі та прибутку підприємства). На думку Ю. Корнеєвої, метою використання інструментів мезонінного фінансування інвесторами є «повернення до первинних інвестицій та нарощення свого капіталу, а не захоплення влади над компанією, що важливо, коли у проєкті приймає участь державна корпорація» [4, с. 136].

Гібридні фінансові інструменти є привабливою альтернативою традиційному пайовому і борговому фінансуванню. По-перше, з точки зору інвестора, квазі-інструменти не вимагають віддавати контроль або голосуючі права, як відбувається у випадку випуску простих акцій. По-друге, оскільки право вимоги на активи, які надаються квазі-інструментами, мають більш високу черговість, ніж акціонерний капітал, то квазіборговий капітал має меншу вартість. По-третє, цей вид фінансування забезпечує більшу гнучкість, оскільки він не передбачає такі обмежувальні заходи, як традиційне боргове фінансування. Використання гібридних фінансових інструментів позитивно впливає на ліквідність фінансового ринку загалом, підвищує зацікавленість інвесторів вкладати кошти у проєкти, розширює інструментарій фінансового інвестування.

Порівняно з економічно розвинутими країнами, в яких розроблений, законодавчо закріплений та активно використовується гібридний фінансовий інструментарій, у вітчизняній практиці й надалі залишається потреба у вдосконаленні існуючих та розробленні новітніх фінансових інструментів, спрямованих на поліпшення інноваційно-інвестиційного клімату в сфері державно-приватного партнерства. При цьому обмеженість фінансових ресурсів держави потребує посиленого державного сприяння розвитку фінансового інструментарію згаданого партнерства, яке має орієнтуватися на підвищення капіталізації проєктів державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел

1. Hull J. C. Options, futures and other derivatives. 6th edition. Prentice-Hall, Upper Saddle River, NJ, 2005. 795 p.
2. Верхола А. В., Дідик С. М. Інструменти гібридного капіталу та перспективи їх впровадження в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1. Т. 1. С. 132-135.
3. Гібридний капітал банку: світовий досвід, перспективи впровадження в Україні: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 13 / В. І. Міщенко, В. В. Крилова,

В. В. Салтинський, О. Г. Приходько. Київ: Національний банк України. Центр наукових досліджень, 2009. 180 с.

4. Корнєєва Ю. В. Форми, методи та інструменти мобілізації фінансових ресурсів державними корпораціями: досвід розвинутих країн та уроки для України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2016. Випуск 129. С. 131-146.

Solomiya Beska

*higher applicant education degree of doctor of philosophy
Western Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine*

**CONTENT AND CLASSIFICATION OF THE CATEGORY
"INFORMATION" IN THE CURRENT LEGISLATION OF UKRAINE:
ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECTS**

"Information" is the driving force of post-industrial development. The study of the content of the definition of "information" is determined by social relations or the field of knowledge, or categories of tasks for which a certain concept is introduced. In the conditions of growth of scientific and technical progress, depending on the level of understanding - domestic or professional, many definitions of "information" are distinguished from the studied field of knowledge. Information as a category became the object of research, thanks to Claude Shannon's work on the mathematical theory of information and the theory of data transmission through communication channels in the 1940s. "Information Theory", the scientist noted that many scientists in the general field of information theory have given comprehensive meanings to the term "information". Many definitions are considered acceptable in certain circumstances and deserve recognition and further study. But we should not assume that a single definition of information can satisfy its many applications in all spheres of public relations. When studying the content of the category "information", scientists are focused on reflecting on the one hand the philosophical essence, and on the other - the most important properties of public life. Therefore, in modern philosophical, methodological, theoretical and applied sciences there is no generally accepted definition of information.

In the legal aspect, despite the lack of unambiguous interpretation of the content of the studied category, the understanding of its conceptual essence depending on the context of use and dominance of ideas of its "uncertainty", the concept of "information" should have a formalized, axiomatic form. the concept may lead to legal conflicts during its application. The legislator defines information through concepts such as "information" and "data", which are not identical in nature, but are often used as synonyms. [1, p. 9].

The current legislation of Ukraine, in particular Article 1 of the Law of Ukraine "On Information" defines the concept of the term "information", namely it is outlined

that it is all information or data stored on physical media or displayed electronically. [2, Art. 1].

Legislation stipulates that the basic principles of information relations are: guaranteed right to information; openness, availability of information, freedom of information exchange; reliability and completeness of information; freedom of expression of views and beliefs; legality of receiving, using, disseminating, storing and protecting information; protection of a person from interference in his personal and family life.

According to the content, information is divided into the following types: information about an individual; reference and encyclopedic information; information on the state of the environment (ecological information); information about the product (work, service); scientific and technical information; tax information; legal information; statistical information; sociological information; other types of information. Based on the content of information, we can classify on many grounds. Yes, information can be classified:

- based on its value to society and individuals;
- by fields of knowledge;
- open and closed (limited in distribution) information.

Open information can also be classified as free and commercial, based on whether there is material compensation for the use of this information or not. Confidential information is also not homogeneous, it can include information that is a private, commercial or state secret.

As we can see, there are many grounds and criteria for classifying different types of information. But these classifications are important primarily for understanding the place and role of information and information relations in public and state life. At the same time, there is an official state classification of information, which is enshrined in regulations, and it is the basis for the introduction of legal regulation of information relations. Ukraine's state information security policy is to "protect information" to ensure the confidentiality, integrity and accessibility of information in national information resources from cyberattacks.

Namely, the term "protection of information" means "a set of legal, administrative, organizational, technical and other measures to ensure the preservation, integrity of information and proper access to it.

Taking into account the introduction of martial law in Ukraine, the topic of "information protection" is becoming more important than ever. In connection with the imposition of martial law in Ukraine temporarily, for the period of martial law, the constitutional rights and freedoms of man and citizen provided for in Articles 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 of the Constitution of Ukraine may be restricted and introduced. temporary restrictions on the rights and legitimate interests of legal entities within the limits and to the extent necessary to ensure the possibility of introducing and implementing measures of the martial law regime provided for in part one Article 8 of the Law of Ukraine "On the Legal Regime of Martial Law".

Such constitutional human rights in the field of information policy as the collection, storage, use and dissemination of confidential information about a person without his consent are undergoing changes; restrictions on the right to freely collect,

store, use and disseminate information orally, in writing or otherwise - at your discretion.

Resolution № 349 of March 26, 2022 was adopted on the protection of information that in martial law can be classified as information with limited access, including critical infrastructure.

In the realities of martial law, which continues to operate in our country, legislative changes continue to prevent interference with all types of information.

In conclusion, it can be concluded in administrative law that from the point of view of law, information is a symbolic combination in the form of information and / or data that are objects of public or private interest. In Ukraine, in terms of military agro-administrative legislation, there is a terminological polysemy: "information", "information", "data", "personalized information", "personal data", "personal information", etc.

Thus, at the present stage of development of society there is a need to revise the legal framework of the institution of information with limited access, to develop clear legal principles for the protection of certain types of information with limited access.

The above task should be implemented at a high professional level not by violating the right of access to information, but by finding a compromise between the need ensuring national interests in the information sphere (information security) and ensuring information rights.

References

1. Nastyuk V. Ya., Belevtseva VV Administrative and legal protection of information: problems and solutions. Monograph. K .: Ed. magazine "Law of Ukraine"; X.: Law, 2013. - 128 p.

2. Law of Ukraine "On Information" № 2657-XII of 02.10.1992 // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR). 1992. № 48. Ст. 650

Оксана Заборна

здобувачка вищої освіти ОС Магістр

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Науковий керівник:

Оксана Тулай

д-р екон. наук, професор

НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ДЕРЖАВНОЮ МІГРАЦІЙНОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Нова реальність внесла свої корективи в роботу Державної міграційної служби України. З початком воєнних дій міграційна служба тимчасово зупинила роботу власних інформаційних систем та надання адміністративних послуг з міркувань безпеки та захисту персональних даних, проте уже з 15

березня 2022 року територіальні органи та територіальні підрозділи Державної міграційної служби, які знаходяться в безпечних районах, де не ведуться активні бойові дії, відновили роботу з надання адміністративних послуг.

З метою забезпечення вільного перетину кордону громадянами України на період дії воєнного стану та протягом року з дня його припинення або скасування постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 №170 затверджено Тимчасовий порядок внесення інформації до паспорта громадянина України для виїзду за кордон, яким визначено процедуру внесення до паспорта громадянина України для виїзду за кордон інформації про продовження строку його дії, а також до паспорта для виїзду за кордон батьків (одного з батьків), іншого законного представника дитини інформації про дитину.

Інформація про дитину, внесена до паспорта для виїзду за кордон законного представника, посвідчує особу та підтверджує громадянство України такої дитини.

Документи для внесення до паспорта для виїзду за кордон законного представника інформації про дитину подаються ним до територіального органу/територіального підрозділу Державної міграційної служби за місцем звернення.

У разі постійного проживання або тимчасового перебування особи за кордоном документи подаються до посольства або консульської установи України[1].

З 24 лютого по 10 травня 2022 року органами ДМС було здійснено:

- 78 тис. продовжень строку дії паспорта громадянина України для виїзду за кордон;

- 73 тис. вклейок фотокартки дитини до закордонних паспортів їх батьків або їх законних представників;

- видано 131 тис. вже готових паспортів громадянина України для виїзду за кордон та оформлено 327 тис. нових документів;

- видано 64 тис. вже готових паспортів громадянина України у формі ID-картки та оформлено 96 тис. нових документів[3].

В умовах воєнного стану, введеного на території України ситуація з логістикою доставлення паспортних документів не є стабільною та часто змінюється. Для громадян, які покинули тимчасово окуповані населені пункти, постало питання отримання уже оформленого паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон не в тому підрозділі ДМС, у якому подавалися документи для оформлення. Для цього людині необхідно звернутися до територіального підрозділу ДМС за місцем фактичного проживання та подати письмову заяву у якій зазначити: персональні дані особи, на ім'я якої оформлюється паспорт; назву територіального органу/ територіального підрозділу ДМС/ЦНАП/ДП "Документ", куди подавалися документи, обставини, через які виникла потреба перевести заяву-анкету та видати виготовлений паспорт в іншому територіальному підрозділі ДМС. Розгляд заяви-анкети про оформлення паспорта громадянина України/ паспорта громадянина України для виїзду за

кордон буде переведено до того підрозділу, який зазначено в заяві. А згодом туди ж буде доставлений виготовлений паспортний документ.

Важливим нововведенням є пропозиція Міністерства внутрішніх справ та Державної міграційної служби щодо реалізації протягом двох років експериментального проекту для одночасного оформлення ID-картки та паспорта громадянина України для виїзду за кордон, що пришвидшить та зробить більш зручним процес оформлення паспортних документів. Скористатися такою послугою громадяни України зможуть після набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України[2].

На даний час ДМС здійснює повноцінну діяльність у всіх регіонах, окрім Донецької, Луганської та Херсонської областей, а також частково – Запорізької, Миколаївської та Харківської.

Список використаних джерел

1. Деякі питання внесення інформації до паспорта громадянина України для виїзду за кордон: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р № 170 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/170-2022>.

2. Про реалізацію експериментального проекту щодо одночасного оформлення (у тому числі замість втраченого або викраденого), обміну паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р № 541 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2022>.

3. Офіційний веб-сайт ДМС: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/12574>.

Роман Кучер

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ НБУ НА ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

У зв'язку із повномасштабним вторгненням Росії проти України, НБУ зафіксував офіційний курс гривні до долара США на рівні - 29,25. Фіксація обмінного курсу дає змогу стримати інфляційні процеси (через здешевлення критичного імпорту) та утримати під контролем інфляційні очікування.

Валютно-курсова політик НБУ дуже залежать від того, за яким макроекономічним сценарієм житиме країна. Якщо говорити про те, як довго регулятор зберігатиме фіксований курс, то відповідь дуже проста: доки ми будемо бачити, що переваги від цієї фіксації перевищують недоліки такого курсового режиму.

Щоб повернутися до гнучкого, плаваючого обмінного курсу, в майбутньому, Національний банк України з 21 травня 2022 року скасовував обмеження на встановлення курсу, за яким уповноважені установи можуть

продавати готівкову іноземну валюту клієнтам. Раніше відповідний курс не мав відхилятися від офіційного більш ніж на 10% [2].

Також скасовано аналогічні обмеження на встановлення курсу, за яким банки списують з рахунків клієнтів кошти в гривні, якщо клієнти розраховуються гривневими картками за кордоном.

Зняття обмежень на встановлення курсів, за якими банки продають валюту населенню, поліпшить умови роботи легальних суб'єктів ринку. Це сприятиме посиленню конкуренції, підвищенню ліквідності легального сегмента та зменшенню обсягу нелегальних операцій. Усе це зробить валютний ринок стійкішим та сприятиме зниженню амплітуди курсових коливань у його готівковому сегменті [1].

Крім того, Національний банк тимчасово зменшив щомісячний ліміт на зняття за кордоном готівки з гривневих рахунків, відкритих в українських банках, до 50 тис. грн в еквіваленті (зі 100 тис. грн, як було досі). Це дасть змогу знизити ризики непродуктивного відпливу капіталу, зменшити можливості для спекуляцій та обходу валютних обмежень, а отже, – захистити міжнародні резерви України.

Наступним кроком регулятора відбулося ухвалення рішення підвищити облікову ставку із 10% до 25% річних. Метою цього рішучого кроку разом з іншими заходами є захист гривневих доходів та заощаджень громадян, збільшення привабливості гривневих активів, зниження тиску на валютному ринку і в результаті посилення спроможності Національного банку забезпечувати курсову стабільність і стримувати інфляційні процеси під час війни.

Заходи в монетарній площині передусім спрямовувалися на забезпечення безперебійного функціонування банківської системи та платежів в економіці. Фіксація обмінного курсу забезпечувалася валютними обмеженнями для зниження попиту на валюту та інтервенціями з продажу валюти Національним банком для закриття залишкового дефіциту валюти на міжбанківському ринку.

Водночас порушені війною виробництва та логістика підживлюють інфляційні процеси. Високі світові ціни на енергоносії також залишаються вагомим проінфляційним чинником і тиснуть на споживчу інфляцію як прямо, так і опосередковано – через зростання виробничих витрат підприємств. Рекордних рівнів сягають показники інфляції в світі, зокрема в країнах єврозони та у США – понад 8% у річному вимірі. Це також підживлює зростання цін на внутрішньому ринку [2].

Важливим кроком для збалансування фіскальної та монетарної політики повинно стати й повернення податків на імпорт. З одного боку, це забезпечить додаткові надходження до державного бюджету, а з іншого, посилить стимули для внутрішнього виробника та послабить тиск на міжнародні резерви України.

Отже, враховуючи вище сказане, можна констатувати, що НБУ застосовав різні кроки для фінансової стабілізації:

- зняття обмежень на встановлення курсів, за якими банки продають валюту населенню (поліпшить умови роботи легальних суб'єктів ринку та сприятиме посиленню конкуренції);

- підвищення облікової ставки до 25% річних (сповільнить інфляцію, захистить гривневі доходи та заощадження громадян, збільшить привабливості гривневих активів та знизить тиск на валютному ринку).

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/devaluation/>.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

Людмила Марченко

*здобувачка, кафедра податків та фіскальної політики,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна*

АНАЛІТИЧНІ ПІДВАЛИНИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ

Економічна трансформація та зміцнення української держави, ствердження власного шляху розвитку в умовах перманентних інтеграційних процесів нерозривно пов'язані з реформуванням і вдосконаленням фіскальної політики. Питання щодо реалізації фіскальної політики України дуже гостро стоїть у контексті здійснення євроінтеграційних процесів, а також у рамках динаміки економічного фактору, соціальних і політичних особливостей. Важливим чинником, що обумовлює вимоги до сучасної фіскальної політики, є необхідність прискорення економічного відновлення у воєнний та поствоєнний період в Україні.

В умовах військової агресії спостерігаємо нестабільність функціонування елементів економічної системи України, в даний час вирішення фінансових проблем є пріоритетним завданням стабілізації та збалансування соціально-економічного розвитку та безпекового середовища територіальних громад. У контексті цього фіскальна політика повинна стати дієвим інструментом регулювання економічних процесів у суспільстві та виступити основним важелем впливу на реалізацію сучасних відновлювальних реформ в Україні.

Варто відмітити, що серед фінансових важелів державної підтримки підприємницької діяльності особливе місце відводиться фіскальним інструментам. Саме за допомогою інструментів бюджетно-податкового регулювання держава може реально забезпечити дієву мотивацію інвесторів і реципієнтів інвестицій, істотно зменшуючи податковий тиск на підприємницьку активність [1, с. 155].

Аналітичний підхід засвідчив про стабільно-зростаючу фіскальну роль податків і платежів, зокрема спостерігався приріст частки податкових надходжень у структурі фінансових ресурсів Зведеного бюджету України у 2018-2021 роках (див. рис. 1). Запровадження воєнного стану в Україні змусило

органи державного управління вжити низку відповідних (адекватних сучасним реаліям) заходів, зокрема в контексті посилення фіскальної безпеки держави.

Констатуємо, що на обсяги податкових надходжень впливають як макроекономічні, так і мікроекономічні чинники. Значний вплив на динаміку фіскальних ресурсів держави та регіонів здійснює група соціально-економічних факторів, яка визначає потужність податкового потенціалу, насамперед базу оподаткування, що є визначальною для нарахування податкових платежів.

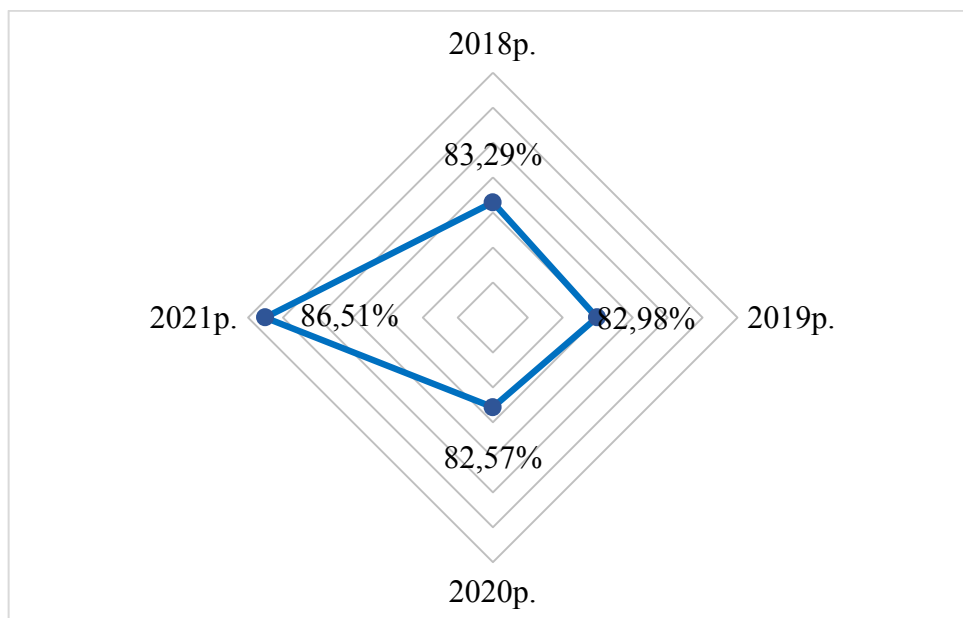

Рис. 1. Частка податкових надходжень у доходах Зведеного бюджету України
Джерело: побудовано на основі [2]

Слід відмітити, що впродовж 2018-2021 рр. негативний вплив на розвиток національної економіки та наповнення бюджету мали такі чинники, як: несприятлива цінова кон'юнктура на світових товарних ринках; загострення військового конфлікту на Сході України; низька платоспроможність населення, існуючі структурні дисбаланси в економіці. Ефективність фіскальної політики характеризувалася спадним трендом у 1 квітня 2022 року через воєнні дії на території України, в цей період низка податкових інституцій була агломерована, а також переміщена з територій, де велися активні бойові дії в більш безпечніші місця. Ці чинники негативно впливають на результативність діяльності суб'єктів господарювання та на отримання ними прибутків, виплату заробітних плат і сплачені податки в цілому. Своєю чергою, прийняття збалансованого бюджету та формування через нього довгострокових факторів соціально-економічного зростання при одночасному підвищенні ефективності використання бюджетних коштів виступає стратегічним орієнтиром країни у сфері державних фінансів [3, с. 350].

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що податкові надходження відіграють вирішальну роль у формуванні як місцевих бюджетів, так і державного бюджету. Це свідчить про практичну реалізацію функції фіскальної політики в забезпеченні формування фінансових ресурсів,

необхідних державі для виконання узятих на себе функцій, адже саме завдяки податковим надходженням формується понад 80% дохідної частини бюджетів різних рівнів.

Саме через механізми оподаткування формуються фонди, за рахунок яких держава: фінансує деякі витрати на просте та розширене відтворення в народному господарстві; фінансує соціальні програми пенсійного та соціального забезпечення, освіти, охорони здоров'я та ін.; забезпечує національну оборону та безпеку; утримує законодавчі, виконавчі та судові органи державної влади й управління; здійснює фінансове вирівнювання розвитку територіальних громад; надає кредити та безвідплатну допомогу іншим країнам [4, с. 147].

Наша держава знаходиться на важливому етапі державотворення і формування власної фіскальної моделі. Вимоги, які ставляться євроінтеграційними пріоритетами часто суперечать локальним внутрішнім потребам держави. Тому необхідно шукати виважені компроміси між фіскальною ефективністю та соціальною справедливістю в оподаткуванні. Ключовими завданнями у сфері фіскальної політики нині є зниження рівня тіньової економіки, розширення бази оподаткування та формування сприятливого податкового середовища для бізнесу, що в кінцевому результаті має забезпечити зростання добробуту населення та прискорить відбудову економіки України.

Список використаних джерел

1. Кужелєв М.О., Житар М.О. Особливості формування державної фінансової політики в умовах європейської інтеграції України. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2015. № 2. С. 154-163.
2. Річні звіти про виконання Державного бюджету України за 2018-2021 рр. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
3. Нечипоренко А.В., Панченко І.В., Мороз Л.О. Стан і перспективи розвитку податкової політики України. *Бізнес Інформ*. 2021. №5. С. 348-354.
4. Третьякова О.В. Вплив податкової політики на економічний стан та подальший розвиток країни. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 5. Ч. 4. С. 147-149.

Секція 7. Охорона здоров'я в умовах глобалізаційних змін

Section 7. Health in the context of global change

Ірина Білецька

д-р екон. наук, професор

*Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Західноукраїнського національного університету, м. Івано-Франківськ, Україна*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МЕНЕДЖМЕНТУ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Нинішній етап розвитку соціально-економічної системи України – екзистенційний. На тепер країна перебуває у стадії війни проти РФ. З огляду на сильне суспільно-політичне потрясіння повномасштабної зовнішньої збройної агресії, значних змін зазнають усі сектори і галузі української економіки та соціальної системи, у тому числі сфера охорони здоров'я.

Виклики цій та іншим сферам, які утворилися та продовжують розвиватися, головно обумовлені такими тенденціями, як великі обсяги втрат людських ресурсів, загиблих та поранених у підсумку воєнних дій, вимушена внутрішня міграція біженців з територій, де відбуваються воєнні дії та прилеглих до них областей, зовнішня еміграція населення в умовах послаблення візового режиму та надання широкого сприяння біженцям з України та ін.

Попри те, що повномасштабне воєнне вторгнення стало об'єктивним викликом для закладів вітчизняної системи охорони здоров'я, населення країни продовжує отримувати необхідну медичну допомогу. Цьому посприяв комплекс заходів, які були превентивно реалізовані органами влади та стосувалися: (1) визначення переліку закладів охорони здоров'я, які першочергово отримуватимуть хворих з відповідних регіонів та територій країни, (2) організації системи запасу необхідних лікарських засобів і медикаментів, а також генераторів резервного живлення у лікарнях, (3) організації поставок лікарських засобів та препаратів з-за кордону, (4) звернення про отримання гуманітарної допомоги та спрощення процедур її поступлення, однак за належного державного контролю їх якості і безпечності, (5) чіткого регламентування роботи аптек та фармацевтичних виробників в умовах воєнного стану [1].

Потрібно відмітити й високий рівень професіоналізму вітчизняних лікарів та інших медичних фахівців, які продовжили працювати на своїх робочих місцях після початку воєнних дій, а більша частина з тих, хто все ж змушені були переміститися у інші регіони країни, звернулася з пропозицією відносно працевлаштування у заклади охорони здоров'я за місцем свого внутрішнього переселення. Високим також виявився й героїзм працівників служб екстреної медичної допомоги, які працювали й продовжують працювати в умовах воєнних дій, зокрема під обстрілами.

На систему охорони здоров'я зараз накладається величезне навантаження. Однак, і довоєнний час також обумовлював цілий комплекс поточних викликів і загроз для суб'єктів цієї сфери. Відтак, якість та ефективність функціонування закладів охорони здоров'я у значній мірі залежить і від здатності швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища і від спроможності випереджати їх появу, мінімізувати ризики настання, максимізувати економічні вигоди, а також ефективно реалізовувати місію та поточні соціально-суспільні завдання.

Цьому сприятиме реалізація політики збалансованого розвитку закладів охорони здоров'я, базисними векторами якої слугують:

(1) забезпечення покращення ключових кількісних характеристик-параметрів функціонування розвитку (йдеться про обсяги наданих послуг, їх ефективність та результативність, передовсім соціальну, однак й економічну);

(2) досягнення розвитку загальної соціально-економічної системи закладу охорони здоров'я (мова йде про такі характеристики, як стійкість і життєздатність, реалізація людського та соціально-економічного потенціалу, соціальна безпека та ін.);

(3) покращення структурних характеристик функціонування і розвитку закладу охорони здоров'я (збалансованість елементів внутрігосподарської системи, оптимізація основних та допоміжних бізнес-процесів, резистентність відносно внутрішніх і зовнішніх викликів та шоків);

(4) позитивний зовнішній вплив діяльності закладу охорони здоров'я на загальносистемну корпоративну соціальну відповідальність (це головно задоволеність суспільних потреб в медичних послугах та охороні здоров'я, імідж та внесок закладу в соціальний і суспільний розвиток території).

Саме за цими напрямками вітчизняним закладам охорони здоров'я слід планувати й аналізувати власну діяльність і ключовим принципом тут слугує комплексність і збалансованість. Позаяк, своєю чергою, важливо усвідомлювати й увесь спектр напрямів, за якими будуть плануватися та реалізуватися заходи в системі сучасного менеджменту розвитку закладів охорони здоров'я в Україні.

До таких віднесемо: (1) інтелектуальний та кадровий, (2) матеріально-технічний та технологічний, (3) інвестиційно-інноваційний, (4) організаційно-управлінський, (5) маркетинговий та інформаційний, (6) фінансовий, (7) страхування ризиків. Кожен із них характеризується власною важливістю в системі менеджменту розвитку, однак й особливостями в забезпеченні. У сучасних умовах все більше актуалізується роль та значимість останнього з перелічених – страхового. Майбутнє за страховою медициною, тому вітчизняним закладам охорони здоров'я слід приділяти все більше уваги реалізації спільних проєктів у цій царині з організаціями страхового та фінансово-кредитного секторів.

Враховуючи, що формування системи менеджменту – завдання комплексне, вітчизняним закладам охорони здоров'я слід стандартизувати якість цього процесу, розробивши власні внутрішні системи, ключовими елементами яких є: інтереси стейкхолдерів, принципи, функції, методи та організаційна структура, механізми, інструменти, стратегія і тактика, об'єкти

управління, заходи та очікувані результати у вигляді досягнення мети та цілей функціонування закладу охорони здоров'я в умовах сучасних глобалізаційних змін.

Список використаних джерел

1. Комаріда О. Про виклики війни для української системи охорони здоров'я та лікарського забезпечення. *Аптека*. 2022. № 7 (1328). URL : <https://www.apteka.ua/article/633523> (дата звернення 27.05.2022 р.).

Аліна Жуковська

канд. екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Ольга Чигур

здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Перехід на ринкові важелі та стимули господарювання створює якісно нові умови для обґрунтування національної концепції реформування системи охорони здоров'я у відповідності до ст. 49 Конституції України [1] на засадах багатокладності та рівноправності державних, громадських та приватних форм власності медичних структур, які набувають організаційно-економічного статусу суб'єктів господарювання. Таким чином, заклади охорони здоров'я поступово перетворюються на комерційні структури з необхідними атрибутами підприємницької діяльності. Однак функціонування системи охорони здоров'я в умовах гострого бюджетного дефіциту спричинило зниження доступності медичної допомоги для населення, що призводить до негативних трансформацій, зокрема, погіршення трудового і демографічного потенціалу країни. Впровадження ринкових відносин у соціальну сферу є досить непростим і виваженим завданням і потребує необхідності наукового обґрунтування особливостей управлінської діяльності на ринку послуг, зокрема, медичних. Важливого значення набуває необхідність формування конкурентного середовища на ринку медичних послуг.

Ринок медичних послуг за своїм характером та змістом елементів, що входять до його складу, є складною соціально-економічною системою. Ринку медичних послуг як системі характерна різноманітність та багатоманітність елементів, які виконують різноманітні функції. Так, заклади охорони здоров'я, які безпосередньо надають медичні послуги населення, і пацієнти є основними елементами системи, які безпосередньо пов'язані між собою. До опосередкованих елементів ринку медичних послуг як системи належать: органи державної влади, які здійснюють ліцензування та сертифікацію закладів

охорони здоров'я, які надають медичні послуги; громадські організації, які проводять моніторинг ринку медичних послуг та приймають участь у контролі якості медичних послуг; організації, які надають посередницькі послуги споживачам і виробникам на ринку медичних послуг [2, с. 101].

Ринок медичних послуг має свої особливості, що відрізняють його від інших видів ринків. Основною метою функціонування ринку медичних послуг є не економічний результат, а певний соціальний ефект. Тому ринкові закони адаптовані до особливостей функціонування ринку медичних послуг. До таких особливостей належать: обмежене число продавців, яке регулюється певними правилами входження на ринок; неоднорідність медичних послуг, їх індивідуальність та унікальність; низький рівень поінформованості потенційних покупців про види медичних послуг на ринку; відсутність дієвої методики порівняння ціни та якості медичних послуг; велика кількість державних та комунальних закладів охорони здоров'я, які встановлюють ціну на медичні послуги нижчу за собівартість за рахунок бюджетного фінансування, що дозволяє частково покрити необхідні витрати.

Умовно ринок медичних послуг можна поділити на дві частини. Перша – це ті види послуг, які гарантовані населенню та фінансуються державою, тобто «безкоштовні» (умовно некомерційний сектор). Друга – це платні послуги та, відповідно, комерційний сектор. В останньому секторі представлені державні установи, приватні підприємства та установи змішаної форми власності. Загалом обидва сектори практично непрозорі та провести чітку грань між ними досить складно, тому що і в державному, і в комерційному секторі споживачі оплачують медичні послуги з власних коштів.

Також ринок медичних послуг можна розділити на кілька частин або груп: ринок лікувально-профілактичних та діагностичних послуг; ринок санаторно-лікувальних послуг; ринок послуг лікувальної фізичної культури; ринок послуг швидкої медичної допомоги; ринок послуг із медичного обслуговування; ринок санітарно-епідеміологічних послуг; ринок консультаційних медичних послуг; ринок лікарських засобів; ринок медичного обладнання; ринок медичної апаратури; ринок медичних технічних засобів; ринок наукових та проектних розробок тощо.

Повноцінне функціонування ринку медичних послуг неможливе без створення на ньому конкурентного середовища.

Конкурентне середовище на ринку медичних послуг – це сукупність ринкових чинників, які визначають функціонування (державних, комунальних, приватних закладів охорони здоров'я та фізичних осіб, які здійснюють приватну медичну практику) та споживачів медичних послуг (пацієнтів), а також їх взаємозв'язків в процесі конкуренції [2, с. 111].

Формування конкурентного середовища на ринку медичних послуг відбувається лише при виконанні певних обов'язкових умов різних видів управління на різних рівнях. До них належать:

1) рівень пацієнта, який передбачає: право вільного вибору лікаря; вільний доступ пацієнтів до медичних установ та лікарських практик; рівний гарантований доступ до вільного вибору суб'єктів надання медичних послуг;

захист прав пацієнтів; систему медичного страхування; систему контролю якості медичних послуг та медичної допомоги;

2) рівень лікарів, який передбачає: ліцензування лікарів; стандартизацію медичної діяльності; право закладів охорони здоров'я та приватних лікарів заробляти та мати прибуток; систему фіксованих контрактних гонорарів з попередньою оплатою; партнерські права медичного персоналу; прозору систему прийняття на роботу медичних працівників; визначення професійних етичних норм;

3) рівень закладу охорони здоров'я, який передбачає: акредитацію медичних установ; підвищення якості стратегічних управлінських рішень; вільну, незалежну адаптацію організаційної структури та функцій медичних закладів до вимог динамічного ринку медичних послуг; створення умов для самофінансування та незалежної діяльності закладів охорони здоров'я; систему безперервного навчання медичних працівників;

4) наукові, економічні та інформаційні завдання, які передбачають наукове обґрунтування моделей конкуренції в сфері надання медичних послуг; економічні методи управління закладами охорони здоров'я; можливість вільного, незалежного комерційного інвестування в сферу охорони здоров'я; інформаційна відкритість ринку медичних послуг;

5) адміністративно-управлінські та організаційні заходи, які передбачають: демонополізацію системи надання медичних послуг; ліквідацію адміністративного поділу та вертикальної інтеграції медичних закладів; приватизацію закладів охорони здоров'я; інтеграцію закладів первинної медико-санітарної допомоги; прийняття та реалізацію оптимальних та функціональних рішень в сфері реструктуризації закладів первинної медико-санітарної допомоги; відкриття доступу до відомчих медичних закладів для всіх громадян;

6) заходи державного регулювання, які передбачають: розробку законодавства, яке створює умови, гарантії та стимули для підприємництва, конкуренції та структурної перебудови системи охорони здоров'я; переорієнтацію нових програм і проектів в сфері охорони здоров'я вертикально координованих закладів на рівень закладів первинної медико-санітарної допомоги; регулювання конкурентного середовища на ринку медичних послуг; систему адресних соціальних гарантій отримання медичної допомоги окремими категоріями громадян.

Отже, основним завдання держави в контексті формування конкурентного середовища на ринку медичних послуг є забезпечення умов для його створення, збереження та розвитку на різних рівнях управління. Так, на рівні пацієнтів, мають створюватись та підтримуватись умови реалізації їх прав (наприклад, право вибору лікаря та медичного закладу; право самостійно приймати рішення про отримання або неотримання медичної послуги) та можливостей (наприклад, фінансової спроможності отримання медичних послуг; можливості скористатися послугами медичного страхування). Конкурентне середовище на рівні лікарів має забезпечуватись і підтримуватись шляхом запровадження процедури ліцензування лікарів, підтримкою права приватних лікарів та

медичних установ заробляти та мати прибуток. Конкурентне середовище серед медичних закладів має забезпечуватись шляхом підвищення якості медичних послуг тощо.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254/96-вр#Text>
2. Організація діяльності в сфері охорони здоров'я: навч. посібник за ред. Шкяльняка М.М., Желюк Т.Л. Тернопіль, Крок. 2021. 438 с.

Світлана Коваль

канд. екон. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Розвиток системи охорони здоров'я є однією з умов ефективного соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Функціонування закладів охорони здоров'я визначає якість життя громадян, а показники їх діяльності виступають індикаторами рівня економічного розвитку держави. Пандемія COVID-19, повномасштабна війна та бойові дії на території України сформували нові виклики до функціонування закладів охорони здоров'я, коли зростають потреби в лікуванні не лише хронічних захворювань, а й травм, поранень, опіків, переломів тощо. В надскладних умовах функціонування закладів охорони здоров'я перед державою постає завдання забезпечити належний рівень медичного обслуговування населення, тому, інноваційний розвиток закладів охорони здоров'я набуває особливого значення.

Проблематика інноваційного розвитку у сфері охорони здоров'я знайшла відображення у дослідженнях О. Петрух, яка вбачає «нову модель організації та забезпечення доступного медичного обслуговування населення, що ґрунтується на інноваціях» [1, с. 33]. При цьому вчена доводить, що «інновації у сфері охорони здоров'я є результатом інноваційної діяльності, що реалізується у вигляді забезпечення модернізації матеріально-технічної бази сфери, впровадження новітніх прогресивних засобів і методів лікування, медичних технологій, виробів медичного призначення і лікарських засобів, удосконалення існуючих методів діагностики та лікування (медичні інновації), розроблення програмних засобів опрацювання інформації, створення нових моделей функціонування сфери та розвитку персоналу і має вплив на покращення здоров'я населення, економічних показників суб'єктів господарювання сфери охорони здоров'я» [1, с. 21].

Як «...послідовний ланцюг подій, у результаті яких інновація перетворюється з ідеї на конкретний продукт, технологію або послугу і

поширюється в практичному використанні для досягнення загальномедичних цілей» [2, с. 102] тлумачить В. Данько інноваційні процеси у сфері охорони здоров'я.

Здійснюючи дослідження фінансових можливостей інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я Л. Криничко та Л. Сергієнко вказують на потенційні джерела ресурсів: «державно-приватне партнерство, випуск державних облігацій, пільгове кредитування, кошти державних інвестиційних фондів» [3].

З. Юринець та О. Петрух зосередили увагу на стратегічних орієнтирах інноваційного розвитку у сфері охорони здоров'я: «стимулювання попиту на науково-дослідні роботи у даній сфері, розвиток системи медичного страхування, підтримка міжнародної співпраці, технологічної інтеграції господарюючих суб'єктів, взаємодії, державно-приватного партнерства, модернізація структури сфери охорони здоров'я, технічне переоснащення господарюючих суб'єктів у сфері охорони здоров'я, розвиток інноваційної інфраструктури» [4, с. 119].

Дослідження, здійснені Ю. Мочаловим дозволили автору класифікувати інноваційну діяльність в сфері охорони здоров'я за напрямками: «медичні технологічні інновації, які пов'язані із використанням нових методів, прийомів чи способів діагностики або лікування; організаційні інновації, які забезпечують вдосконалення організації роботи медичного персоналу; економічні інновації, які пов'язані із впровадженням сучасних прийомів та методів планування, фінансування, стимулювання та оцінки діяльності медичних закладів; інформаційно-технологічні інновації, котрі спрямовано на автоматизацію процесів збору, обробки, аналізу інформаційних потоків у процесі діяльності закладів охорони здоров'я; медико-фармацевтичні, медико-технічні інновації, що є підвидом медичних технологічних інновацій, однак передбачають використанні новітніх лікарських засобів (інструментів, технічних систем), які є конкурентоспроможними за вартістю і основними показниками медичної ефективності» [5, с. 30].

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що під інноваційним розвитком закладів охорони здоров'я слід розуміти прогресивні перетворення, які сприяють підвищенню якості надання медичної допомоги, на максимальне задоволення потреб населення в сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел

1. Петрух О.А. Державне регулювання інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я України: дис. ... к.е.н.: 08.00.03 / Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2019. 243 с.
2. Данько В. В. Удосконалення системи управління закладами охорони здоров'я на інноваційних засадах. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління. 2019. Т. 30 (69). № 2. С. 102–110.
3. Криничко Л.Н., Сергієнко Л. В. Інвестиційно-інноваційна діяльність держави в сфері охорони здоров'я. *Державне управління та розвиток*. 2020. № 8. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/8_2020/58.pdf.

4. Юринець З.В., Петрух О.А. Напрями державного регулювання інноваційного розвитку сфери охорони здоров'я України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. Вип. 22. С. 116–122. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2018/21.pdf.

5. Мочалов Ю. Інноваційна діяльність у роботі закладів охорони здоров'я. *Практика управління медичним закладом*. 2014. № 3. С. 28–37. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/23597/1/Pages%20from%20Mediki_3_2014_inet.pdf

Віра Дубровіна

*здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця,
м. Харків, Україна*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ ЗДОРОВ'Я ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ МОДЕЛІ ЗДОРОВ'Я В СУСПІЛЬСТВІ

Проблема здоров'я, його вивчення та збереження турбувала людство від стародавніх часів єгипетської та античної медицини до сьогодення. Протягом цього значного періоду відбувалася еволюція поняття «здоров'я», від спрощеного поняття фізіологічної норми та нормального функціонування людського організму до комплексного розуміння найкращого біо-психосоціального стану людини, її виконання як індивідуальних, так й суспільних ролей, можливості повною мірою реалізувати закладений від природи фізичний та соціальний потенціал [1, 2].

Актуальність проблеми здоров'я як сучасної науки призвела до появи валеології та виникнення цілого ряду інших наук чи теорій, які вивчають метaparadигму здоров'я; його ролі в індивідуальному чи суспільному житті; факторів, що обумовлюють здоров'я; програм збереження здоров'я тощо [3, 4].

В останній період швидкими темпами розвивається й нова наука health economics (економіка здоров'я), яка вивчає здоров'я як важливу економічну категорію, цінний потенціал людських ресурсів та добробуту країни [5]. Роль здоров'я та виховання здорової генерації підкреслюється і в інших науках, таких як: педагогіка, психологія, соціологія, філософія, право. Крім того, поняття здоров'я як на рівні особистості, так й на рівні спільноти є фундаментом дисциплін, які охоплюють питання громадського здоров'я, профілактики захворювань, реабілітації, системи управління охороною здоров'я, надання комплексної медико-соціальної допомоги з урахуванням пацієнт-орієнтованого підходу [3, 4].

Слід зазначити, що проблемами визначення поняття «здоров'я» займалося та займається чимало відомих зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як: А. Джонс, Дж. Енгель, Д. Фаркашова, Б. Фрей, К. Копецька, В. Озоровський [5],

В. Влодарчик [6], М.М. Амосов, В.А. Огнєв, Ю.Д. Бойчук, Т.М. Камінська, В.М. Лехан. Чималий внесок в проблему здоров'я та надання комплексної медико-соціальної допомоги внесли такі вчені, як: В. Гендерсон, М. Гордон, Д. Орейм, Д. Джонсон, І. Кінг, М. Роджерс, Б. Нейман, К. Рой, М. Лейнінгер, М. Уотсон, М. Левін та ін. [4, 5, 6].

Розглянемо більш детально основні сучасні підходи до проблеми здоров'я та визначення поняття «здоров'я».

Здоров'я є важливим фактором, поряд з іншими соціально-демографічними факторами, що визначають рівень економічного розвитку та показники задоволеністю життям людей в тій чи іншій соціально-економічній системі [2].

Здоров'я населення відображає рівень розвитку суспільства і його соціальної інфраструктури, характеризує ефективність діяльності різних інституційних структур в сфері охорони здоров'я та соціальної політики [1, 4].

Здоров'я населення визначає якість людських і трудових ресурсів, ступінь їх відтворення і використання на ринку праці [2, 4].

Слід визначити, що існують різні інтерпретації та визначення поняття «здоров'я», проте важливою є дефініція, яка була надана Всесвітньою організацією охорони здоров'я у 1948 р. Отже, згідно визначення ВООЗ, здоров'я – це стан повного фізичного, соціального та психічного благополуччя, а не лише відсутність хвороб чи фізичних вад. Насолода найвищим досяжним рівнем здоров'я є одним із основних прав кожної людини, незалежно від раси, релігії, політичних переконань чи економічних і соціальних умов.

Зазначимо, що ряд авторів визначають декілька підходів до визначення здоров'я, які називають моделі здоров'я, такі як: 1. Клінічна або біомедична модель; 2. Екологічна модель; 3. Модель грання (виконання) ролі; 4. Адаптаційна модель; 5. Еудемоністична модель [5].

Клінічна або біомедична модель представляє людину як сукупність анатомо-фізіологічних систем, що виконують певні функції, необхідні для біологічного існування організму та розмножування. Згідно з цим підходом відсутність будь-яких симптомів, функціонування організму згідно статеві-вікових нормативів, асоціюється як здоров'я.

У екологічній моделі здоров'я людини чи групи людей розглядається у тісному зв'язку з оточуючим середовищем. Складові оточуючого середовища, їх якісні та кількісні характеристики мають вплив на здоров'я індивідуума чи суспільства.

В моделі грання чи виконання ролі здоров'я розуміється як повна можливість виконання певних суспільних чи індивідуальних обов'язків. Наприклад, внаслідок сучасного лікування онкологічні хворі у розвинутих країнах можуть жити повноцінним життям як в родині, так і в суспільстві.

В адаптаційній моделі йдеться про здатність індивідуума чи суспільства пристосовуватися до умов оточуючого середовища, які можуть постійно змінюватися. Отже здатність до ефективної адаптації фізіологічних функцій, психічних та духовних потреб, вміння подолати стрес розглядаються як здорові реакції.

Еудемоністична модель представляє найбільш комплексний, холістичний підхід до здоров'я. Згідно цього підходу здоров'я розглядається як стан найвищого фізичного та душевного комфорту, як гармонія з самим собою та з зовнішнім середовищем, як можливість повністю реалізувати свій фізичний та духовний потенціал, бути вільною, цілеспрямованою особою, успішною та задоволеною від життя.

В наукових працях [2, 5, 6] автори визначають такі моделі здоров'я, як: 1. Соціальна модель. 2. Медична модель; 3. Біопсихосоціальна модель; салютогенна модель; 4. Модель здоров'я людини в екосистемі.

Тобто здоров'я – це досить складне поняття, яке може бути індивідуальним чи колективним (громадським), може вимірюватися за допомогою як об'єктивних, так й суб'єктивних показників.

На підставі проведеного аналізу підходів до оцінки здоров'я, була визначена суттєва різноманітність концепцій, різна ступень їх формалізації, різні напрямки та взаємозв'язки з іншими сферами знань (медицина, психологія, соціологія, педагогіка, економіка, державне управління та публічна адміністрація). Все це потребує необхідність використання системного та міждисциплінарного підходів, застосування широкого апарату різних якісних та кількісних методів.

Таким чином, зазначимо, що аналіз наукових статей і наукових робіт, присвячених вивченню проблем економіки здоров'я та організації охорони здоров'я, дозволяє виділити два напрямки:

– перший напрямок пов'язаний з дослідженням поведінкових аспектів людських ресурсів і оцінкою впливу стилю життя, доходу, освіти, культури і т.п. на характеристики стану здоров'я населення;

–другий напрямок представляє різні підходи до моделювання агрегованих показників здоров'я населення, оцінці якості системи охорони здоров'я та соціального захисту, і аналіз їх впливу на показники економічного зростання і розвитку національних економік.

Список використаних джерел

1. Андриющенко Т. К. Формування здоров'я збережувальної компетентності як соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2012. № 7. С. 123-127.

2. Апанасенко Г. Л., Попова Л. А. Медицинская валеология. Киев : Здоровье, 1998. 248 с.

3. Бобро А. А. Сутність поняття “соціальне здоров'я у науковій літературі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2014. Вип. 122. С. 19-23.

4. Дубровина Н., Неубауерова Э., Сивец А., Орновский М. Применение макроэкономических моделей в исследовании проблем экономики здоровья (health economics). Сучасні проблеми прогнозування соціально-економічних процесів: концепції, моделі, прикладні аспекти: монографія / За ред. О. І. Черняка, П. В. Захарченка. Бердянськ, 2012. С. 229-245.

5. Ozorovský V. a kol. Sociálne lekárstvo. SAP. Bratislava, 2018. 226 s.

6. Włodarczyk W.C. Polityka zdrowotna w społeczeństwie demokratycznym. Vesalius, Kraków, 1996.

Святослав Нитка
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

Лілія Іванюк
здобувачка вищої освіти ОС Магістр
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Світовий досвід демонструє, що гарантування своєчасної, якісної та адекватної за обсягом медичної допомоги населенню займає вагомe місце в системі заходів сталого розвитку, проте відрізняється у різних країнах за структурою джерел фінансування та логістикою надання медичних послуг. У світі накопичений значний досвід в галузі побудови та оптимізації моделей фінансування й організації охорони здоров'я [1, с. 42; 2].

Дизайн реформи фінансування системи охорони здоров'я України сприяє підвищенню уваги до медичного страхування – обов'язкового й добровільного [1, с. 44]. Останнє доцільно розглядати як об'єктивний сервіс моніторингу здоров'я, превентивної реакції на ризики захворювань, а отже і на підвищення якості життя та працездатності українців [3].

Добровільне медичне страхування в Україні представляють страхові компанії, кількість яких щорічно змінюється. Так, у 2020 році на ринку добровільного страхування функціонувало 19 страхових компаній. У їхньому розпорядженні було 45 млн. грн. страхових премій. Це найменша сума премій які сплачувало населення за останні три роки. Аналіз сегменту добровільного медичного страхування у 2021 році демонструє підвищення попиту та зростання кількості укладених угод [4].

Геоeкономічна криза, пов'язана з пандемією COVID-19, суттєво вплинула на поведінку клієнтів страхових компаній в Україні [5]. У цій нестабільній ситуації страховики здійснили страхових виплат на суму 15,6 млн. грн., що у порівнянні з 2019 роком більше на 1,3 млн. грн. (рис.1).

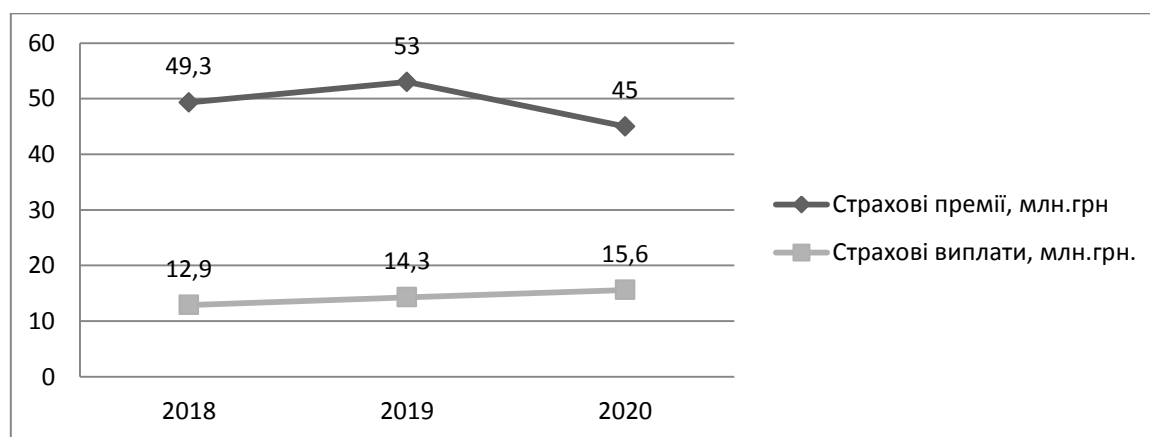

Рис 1. Динаміка основних показників діяльності страхових компаній на ринку ДМС
Джерело: складено авторами на основі [5].

Причиною збільшення страхових виплат за останні роки стало послаблення здоров'я населення у зв'язку з пандемією COVID-19 [6]. Відповідно до прогнозів експертів у подальшому очікується приріст послуг у сфері добровільного медичного страхування до 35% (протягом останніх 5 років показник не перевищував 15%) [5].

Щодо обов'язкового медичного страхування, вважаємо, що певною мірою ця страхова модель уже працює. У ролі страховика виступає Національна служба здоров'я України, а більшість медичних закладів фінансуються за принципом «гроші ходять за пацієнтом».

Запровадження медичного страхування є об'єктивною необхідністю в Україні, що залежить від темпів відновлення економіки після російського вторгнення, збільшення та детінізації доходів українців, створення законодавчої бази за умови модернізації механізмів такого страхування та системності підходу [7; 8].

Отже, попри особливості реформування української системи охорони здоров'я, медичне страхування у перспективі стане дієвим механізмом отримання якісних медичних послуг.

Список використаних джерел

1. Тулай О. І., Нитка С. І. Фінансування первинної медичної допомоги: реалії та проблеми імплементації британського досвіду в Україні. *Світ фінансів* 2021. № 4 (69). С. 39-52.
2. Борисяк О. В. Розвиток медичного страхування в Україні із використанням зарубіжного досвіду. *Регіональна економіка та управління*. 2020. №1. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/17>
3. Стешенко О. Д. Медичне страхування в умовах пандемії. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/236/226>
4. Водолазська О. А., Сіроштан Т. М. Вектори розвитку медичного страхування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/268>
5. Сидорчук І. П. Сучасний стан розвитку страхового ринку в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 1. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/2022-en-1-21.pdf>
6. Боднар О. А., Хоренженко В. В., Татаренкова Ю. В. Функціонування страхового ринку України в умовах пандемії COVID-19. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8400>
7. Януль І. Є. Перспективи розвитку медичного страхування в Україні. *Економіка та держава*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4911&i=14>
8. Маргасова В. Г., Гарафонова О. І., Ткаленко Н. В. Медичне страхування та його роль у фінансовому забезпеченні стратегічного розвитку системи охорони здоров'я в умовах цифровізації. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 1. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/07/2021-1-%D0%95%D0%9D-29.pdf>

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ТА ФІНАНСОВІ
ВИКЛИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ**

**Збірник матеріалів
II Міжнародної науково-практичної конференції**

Підписано до друку 27.06.2022 р.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов. друк. арк. 11,5. Облік.-вид. арк. 11,8.
Тираж 300 прим.

Видавець та виготовлювач
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 7284 від 18.03.2021 р.*